ISBN 978-966-914-280-1

LIMBA ROMÂNĂ 7

Lilia Govornean, Maria Popa, Elena Burla

2020

Lilia Govornean, Maria Popa, Elena Burla

LIMBA ROMÂNĂ

7

MORFOLOGIE

SUBSTANTIVUL este partea de vorbire flexibilă, independență care denumește ființe, lucruri, fenomene ale naturii, stări sufletești, însușiri, acțiuni și răspunde la întrebările cine? ce?
Se clasifică: după sens: proprii, comune;
după structură: simple, compuse
Categoriile gramaticale:
gen: masculin, feminin, neutru;
număr: singular, plural;
caz: nominativ cine? ce?, genitiv (a, al, ai, ale) cui?, dativ cui?, acuzativ pe cine? ce?, vocativ - .

ARTICOLUL este partea de vorbire flexibilă, auxiliară care însoțește substantivul și arată în ce măsură obiectul denumit de substantiv este cunoscut vorbitorilor. Se clasifică:
Articolul substantival:
hotărât /-l, -le, -lui, -lor, -a, lui, -i/;
nehotărât /un, o, niște, unii, unele/;
Articolul posesiv (genitival): /al, a, ai, ale/;
Articolul adjectival (demonstrativ): /cel, cea, cei, cele/.

PRONUMELE este partea de vorbire flexibilă, independentă care ține locul unui nume.
Categoriile gramaticale:
persoană: I, II, III;
număr: singular, plural;
gen: masculin, feminin;
funcții sintactice: subiect, nume predicativ, atribut, complement.
Se clasifică: personal propriu-zis (eu, tu, ...; dânsul...); personal de politeţe (dumneata, dumnealui...); reflexiv (sine, se, sieşi, sie, îşi...); de întărire (însumi/însămi, însuţi/însăţi...); posesiv (al meu/a mea; al tău/a ta...); demonstrativ: (de apropiere – acesta...; de depărtare – acela...; de identitate – acelaşi...; de identificare (cestălalt, celălalt...); nehotărât (altul/alta, vreunul/vreuna..., cineva...); negativ (nimeni, nimic, niciunul...); interogativ (cine? care? ce?...); relativ (cine, cum, care...).

ADJECTIVUL este partea de vorbire flexibilă, independentă care exprimă o însușire a unui obiect și răspunde la întrebările care? ce fel de?.
Categoriile gramaticale: se acordă cu substantivul în gen, număr, caz.
are grade de comparație: grad pozitiv, grad comparativ (de inferioritate, de egalitate, de superioritate), grad superlativ (relativ (de inferioritate, de superioritate) absolut)
funcții sintactice: nume predicativ, atribut, complement.

NUMERALUL este partea de vorbire flexibilă, independentă care exprimă numărul sau ordinea obiectelor la enumerare.
Se clasifică: după structură: simple, compuse;
după conținut: cardinale (propriu-zise, fracționare, colective, distributive multiplicative, nehotărâte,adverbiale), ordinale;
funcții sintactice: subiect, nume predicativ, atribut, complement.

ADVERBUL este partea de vorbire flexibilă, care determina un verb, un adjectiv, un alt adverb, o interjecție un substantiv și arată felul acțiunii, stării sau însușirii. Răspunde la întrebările Când?, Cum?, Unde? etc.
Se clasifică: după înțeles (de loc, de timp, de mod, de scop, concesive)
după structură: (simple, compuse).
Categoriile gramaticale: are grade de comparație: grad pozitiv, grad comparativ (de inferioritate, de egalitate, de superioritate), grad superlativ (relativ (de inferioritate, de superioritate), absolut
funcții sintactice: predicat verbal, nume predicativ, atribut adverbial, complement circumstanțial.

PREPOZIȚIA este partea de vorbire neflexibilă care exprimă relațiile sintactice de subordonare dintre un substantiv (sau un substitut al acestuia) ori dintre un verb și un alt cuvânt.
Se clasifică: formă: simple și compuse
origine: propriu-zise, provenite din alte părți de vorbire. regimul cazual: genitiv, dativ, acuzativ.

INTERJECȚIA este o parte de vorbire neflexibilă căre exprimă senzații, sentimente, îndemnuri, chemări sau reproduce un sunet din natură.
Se clasifică: după origine (propriu-zise, de adresare, onomatopeice);
după formă (simple, compuse).

CONJUNCȚIA este partea de vorbire neflexibilă care indică raportul de coordonare şi subordonare între părţi ale propoziţiei, o parte de propoziţie şi o propoziţie sau între două propoziţii.
Se clasifică: formă (simple, compuse); raporturile stabilite (coordonatoare: copulative, adversative, disjunctive, conclusive subordonatoare).

VERBUL este partea de vorbire flexibilă, independentă care arată acțiunea, starea sau existența unui obiect și răspunde la întrebările ce face? ce a făcut? ce va face?.
Se clasifică: predicative, nepredicative; tranzitive, intranzitive.
După aspect: afirmitave, negative
Categoriile gramaticale: timp: prezent, trecut,viitor;
persoană: I – singular, plural; II – singular, plural; III – singular, plural; gen: masculin, feminin; număr: singular, plural; conjugare: I, II, III, IV; mod: personale (indicativ, conjunctiv, condițional optativ; imperativ); nepersonale (infinitivul, participiul, gerunziul, supinul); diateză: activă, pasivă, reflexivă;
funcții sintactice: predicat.

SINTAXĂ

PROPOZIȚIA este o comunicare cu un singur predicat.

FRAZA este unitatea sintactică alcătuită din două sau mai multe propoziții legate între ele după înțeles.

PĂRȚILE PRINCIPALE ALE PROPOZIȚIEI:
SUBIECTUL este partea principală de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului și răspunde la întrebările: cine? ce? despre cine sau despre ce se vorbește în propoziție?
Clasificare: subiect exprimat (simplu, compex, multiplu);
subiect neexprimat (subînțeles, inclus, reluat, nedeterminat).
PREDICATUL este partea principală de propoziție care arată: ce face? ce este? cine este? cum este subiectul?
Clasificare: predicat verbal, predicat nominal.

Clasificarea propozițiilor:
1. După scopul comunicării: enunțiative, exclamative, interogative.
2. După structură: simple (nedezvoltate), dezvoltate.
3. După aspectul predicatului: afirmative, negative.
4. După funcția pe care o îndeplinesc în frază: principale, subordonate, regente.

PĂRȚILE SECUNDARE ALE PROPOZIȚIEI:
ATRIBUTUL este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un înlocuitor al acestuia (pronume, numeral) și răspunde la întrebările: care? ce fel de? al, a, ai, ale cui? cât? câtă? câți? câte?
Clasificare: atribut adjectival, atribut substantival, atribut pronominal, atribut verbal, atribut adverbial, atribut interjecțional.
COMPLEMENTUL este partea secundară de propoziție care determină un verb și răspunde la întrebările:
complementul direct: pe cine? ce?
complementul indirect: cui? la cine? la ce? pe ce? pentru cine? pentru ce? de cine? de ce? de la cine? de la ce? cu cine? cu ce? despre cine? despre ce?
complementul circumstanțial: când? unde? cum? din ce cauză? cu ce scop?

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Lilia Govornean, Maria Popa, Elena Burla

LIMBA ROMÂNĂ

Manual pentru clasa a 7-a cu limba română de predare a instituțiilor de învățământ mediu general

Ediția a doua, revăzută

Recomandat de Ministerul Învăţământului şi Ştiinţei al Ucrainei

Львів
Видавництво «Світ»
2020

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

УДК 811.135.1(075.3)
Г 57

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист Міністерства освіти і науки України від 03.06.2020 №1/11-3691)

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Говорнян Л.

Г 57 Румунська мова : підруч. для 7 кл. з навч. румун. мов. закл. заг. серед. осв. / Л. Говорнян, М. Попа, О. Бурла. – 2-ге вид., переробл. – Львів : Світ, 2020. – 232 с.

ISBN 978-966-914-280-1

Підручник призначений для учнів 7-го класу закладів загальної середньої освіти з навчанням румунською мовою. Підручник відповідає вимогам «Державного стандарту базової і повної середньої освіти» та оновленій навчальній програмі «Румунська мова» для учнів 5-9 класів. Принцип подачі навчального матеріалу традиційний – у вигляді параграфів, які об'єднують різні аспекти його вивчення – теоретичний, практичний та пошуково-творчий. Дидактичний матеріал орієнтується на роботу у парах, групах. Практичні завдання та частково теоретичний матеріал поглиблює та доповнює знання учнів як із функціональної, так з практичної стилістики та культури мови. Запропоновані вправи спрямовані на формування мовних, мовленнєвих, інтелектуальних і творчих умінь семикласників.

Підручник враховує вікові, психологічні особливості учнів 7-го класу.

УДК 811.135.1(075.3)

© Говорнян Л.С., Попа М.К., Бурла О.К., 2015
© Говорнян С.Л., художнє оформлення, 2015
© Видавництво «Світ», оформлення, 2015
© Говорнян Л.С., Попа М.К., Бурла О.К., перероблення, 2020
© Говорнян С.Л., художнє оформлення, 2020
© Видавництво «Світ», оформлення, 2020

ISBN 978-966-914-280-1

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

DRAGI ELEVI ŞI ELEVE!

Primul sunet vă readuce în sălile de clasă, solicitându-vă efort şi insistenţă, încredere în sine şi în succes, o nouă treaptă spre cele mai incontestabile valori umane – Adevăr, Omenie, Demnitate, Frumos pe care le veţi regăsi în templul Cunoaşterii – Şcoala.

Alături de alte discipline şcolare veţi studia limba română cu ajutorul manualului pe care vi-l punem la dispoziţie.

Prezentul manual vă invită să însuşiţi şi să cunoaşteţi limba română. El este alcătuit conform programei de învăţământ modernizate, ţinând cont de obiectivele-cheie şi cerinţele educaţionale ale Noii Şcoli Ucrainene. Compartimentele manualului cuprind elemente de limbă şi comunicare.

Sistemul de exerciţii destul de variat, după părerea noastră, prin introducerea unor cerinţe noi, sunt menite să înlesnească perceperea esenţei materiei de studiu. Dacă, pe alocuri, ele sunt mai multe decât se pot realiza în cadrul învăţării paragrafului respectiv, faptul trebuie privit ca o propunere ce vi se face pentru a selecta exerciţiile după nivelul de pregătire şi particularităţilor individuale ale elevilor.

Veţi pătrunde treptat în lumea miraculoasă a manualuli. Folosindu-vă cunoştinţele şi imaginaţia, observând, exersând, învăţând jucându-vă, învăţând din maxime şi proverbe, experimentând texnologii moderne de însuşire a cunoştinţelor veţi dobândi stilul vostru personal de a învăţa şi de a gândi, veţi înţelege tainele de dincolo de cuvinte, vă veţi descoperi pe sine într-o lumină nouă.

Veniţi să descoperiţi limba română care are mesajul iubirii de neam, de pământul strămoşesc şi numai cunoscând-o foarte bine, veţi putea reprezenta poporul român şi valorile lui în viitor. Numai de voi depinde, dragi copii, să cunoaşteţi şi să stăpâniţi cu desăvârşire limba părinţilor voştri. Vă dorim să vă afirmaţi în cadrul activităţii educaţionale, să vă dezvoltaţi potenţialul de cunoaştere, să acumulaţi lumina înţelepciunii, perseveraţi în promovarea valorilor general – umane.

Să fiţi binecuvântaţi în această lucrare sfântă!

Autorii

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

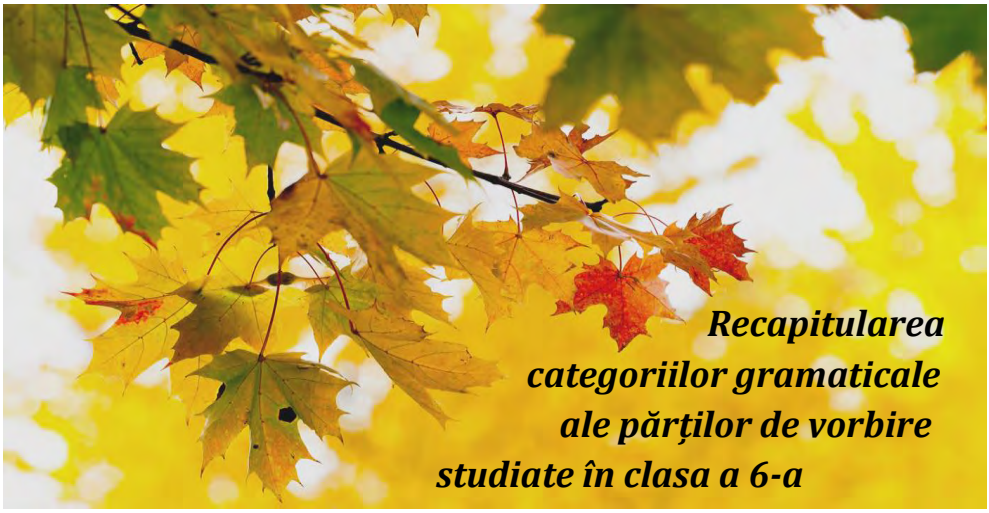

Recapitularea categoriilor gramaticale ale părţilor de vorbire studiate în clasa a 6-a

§ 1. RECAPITULARE. ARTICOLUL. SFERA NUMELUI: SUBSTANTIVUL, ADJECTIVUL, PRONUMELE, NUMERALUL

I. TERMINOLOGIE

gramatica:
- ***morfologie***
- ***sintaxă***

părţi de vorbire:
a) ***- flexibile (schimbătoare)***
- neflexibile (neschimbătoare)
b) ***- independente***
- auxiliare

II. TEME. DEFINIŢII. APLICAŢII

❖ Citiţi cu atenţie textul:

Şcoala – cuib de-nţelepciune

E luna septembrie. ***Toamna*** a sosit, iar şcoala a început.

Şcoala... O casă în care fraţii sunt colegii de clasă, iar părinţii sunt profesorii sau învăţătorii. Profesorii oferă învăţăceilor cunoştinţe şi informaţii ***valoroase*** despre lumea înconjurătoare, despre cultura lumii şi istoria ***acesteia***. Ajutaţi de experienţa acumulată de-a lungul anilor, profesorii formează generaţii de copii. Cu multă muncă şi perseverenţă, profesorii reuşesc să transforme copiii interesaţi doar de joacă, în elevi interesaţi de educaţie şi civilizaţie.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Pe nesimţite, zi de zi, cu ajutorul ***şcolii***, elevii îşi lărgesc orizontul asupra lumii. Opiniile ***lor*** devin argumente ştiinţifice, iar sentimentele şi pasiunile lor sunt integrate în marea cultură a civilizaţiei umane. Privită în ansamblu, şcoală pregăteşte copiii să devină adolescenţi educaţi, iar mai apoi adulţi responsabili, capabili să înţeleagă enigmele acestei lumi, să-***i*** desluşească ***tainele***. Pentru elevi, şcoala este un izvor nesecat de informaţii, un izvor necontenit de ştiinţă şi cultură.

Şcoala este un cuib ***de înţelepciune***, care îţi permite, în funcţie de interese sau pricepere, să-ţi alegi corect unul din drumurile care ţi se deschid în faţă.

REAMINTIŢI-VĂ!

Compartimentele gramaticii sunt: morfologia şi sintaxa.
Morfologia este un compartiment al gramaticii care studiază părţile de vorbire şi regulile de modificare a cuvintelor.

❖ **Părţile de vorbire deja studiate sunt: articolul, substantivul, adjectivul, pronumele, numeralul.**

FIXAŢI-VĂ CUNOŞTINŢELE!

1. Descoperiţi ce părţi de vorbire sunt cuvintele evidenţiate în textul de mai sus.
2. Efectuaţi analiza morfologică a primelor cinci cuvinte. Stabiliţi funcţiile sintactice ale părţilor de vorbire.
3. Precizaţi gradul de comparaţie al adjectivului „**valoroase**”.
4. Identificaţi genul, numărul şi cazul cuvintelor subliniate din text: izvor, opiniile, adolescenţi, enigmele

ÎNVĂŢĂM DIN MAXIME ŞI PROVERBE...

Educaţia nu este pregătire pentru viaţă; educaţia este însăşi viaţa.
John Dewey

FOLOSIŢI-VĂ CREATIVITATEA!

❖ Alcătuiţi o compunere, folosind expresiile date. Intitulaţi-o:

„A pictat cu un ruginiu puternic toată pădurea.”
„A acoperit cu aur greu spicele de grâu şi secară.”
„În copaci a atârnat mere şi pere rumene.”
„Copacii grei de fructe împrăştie mirosul lor îmbietor.”
„A cosit iarba grasă din luncă, iar florile de câmp s-au culcat în căpiţele de fân parfumat.”

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

„Dulcele zumzet al albinelor caută mierea.”
„Adâncul pădurii te îmbie să păşeşti pe covorul de frunze ruginii.”
„ Cerul pare un imens vas de porţelan cu pete sure”.
„ Florile multicolore se scaldă în lumina şi căldura soarelui”.

REŢINEŢI!

Părţile gramaticii:
Morfologia studiază forma cuvintelor ca **părţi de vorbire**.
Sintaxa studiază raporturile dintre cuvinte ca **părţi de propoziţie, propoziţia, fraza.**

REAMINTIŢI-VĂ!

Părţile de vorbire pot fi:

a) - *flexibile* (schimbătoare);
   - *neflexibile* (neschimbătoare);
b) - *independente* (de sine stătătoare);
   - *auxiliare* (ajutătoare).

Părţile de vorbire	***flexibile***	***neflexibile***
	articolul	*adverbul*
	substantivul	*conjuncţia*
	adjectivul	*prepoziţia*
	verbul	*interjecţia*
	numeralul	
	pronumele	

REŢINEŢI!

Părţile de vorbire lipsite de sens (*articolul, prepoziţia, conjuncţia*) se numesc ***instrumente gramaticale***.

Părţile de vorbire ***devin părţi de propoziţie***, dacă sunt incluse într-un enunţ.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

- Părţile de vorbire din:

sfera numelui	**sfera verbului**
substantivul	*verbul*
adjectivul	*adverbul*
articolul	*interjecţia verbală*
pronumele	*conjuncţia*
numeralul	*prepoziţia*

ARTICOLUL

❖ Citiţi cu atenţie textul:

An dupa an, toamna, natura ne ofera un grandios spectacol de culori şi de miresme. Când vezi aceste culori minunate, cu care toamna ne-a răsfăţat şi în acest an, ce poţi să mai spui? Rămâi în tăcere şi admiri acest superb spectacol al naturii.

Ce poate fi mai frumos? Curând ne vom lua la revedere de la toate acestea şi tare le vom mai duce dorul, până la anul... Rămânem surprinşi de splendidele scene din spectacolul toamnei. Deosebit de frumos sună acordurile ei. O încântare pentru suflet! Superbe sunt culorile toamnei! Ador acest anotimp – cel mai bogat şi miraculos anotimp al anului!

1. *Identificaţi articolele din textul de mai sus. Precizaţi felurile lor. Ce părţi de vorbire însoţesc?*

2. *Articulaţi, cu articol hotărât, următoarele substantive:* spectacol, culori, încântare, anotimp.

3. *Selectaţi din primul alineat părţile de vorbire din sfera numelui.*

4. *Analizaţi 4 părţi de vorbire cunoscute.*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

REAMINTIŢI-VĂ!

Articolul este partea de vorbire flexibilă auxiliară care însoţeşte substantivul şi arată în ce măsură obiectul denumit de substantiv este cunoscut vorbitorilor.

Caracteristici:

- însoţeşte un substantiv;
- este un instrument gramatical;
- nu are funcţie sintactică;
- se analizează împreună cu substantivul.

Clasificare:

- ***Articolul substantival:***
  - *hotărât /-l, -le, -lui, -lor, -a, lui, -i/;*
  - *nehotărât /un, o, nişte, unii, unele, unor, pe unii/;*
- ***Articolul posesiv*** *(genitival):* /al, a, ai, ale/;
- ***Articolul adjectival*** *(demonstrativ): /cel, cea, cei, cele/.*

FIXAŢI-VĂ CUNOŞTINŢELE!

✓ Priviţi imaginea. Alcătuiţi o microcompunere, intitulaţi-o, folosind diferite tipuri de *articole.*

✓ Analizaţi-le morfologic.

EXERSAŢI!

1. Articulaţi hotărât, la singular şi la plural, următoarele substantive:
copil, nea, bunică, patrie, covrig, creion, ploaie, domn, gospodină.

2. Analizaţi substantivele însoţite de articolul hotărât propriu-zis; arătaţi cazul substantivului şi al articolului şi funcţia sintactică a substantivului:

a) Iar mama lui bădiţa Vasile îşi petrecea băietul la Piatra, bocindu-l ca pe un mort. (Ion Creangă)

b) Sabia lui vodă a ocrotit pe mişei. Dar eu aş putea spune cu dreptate că a lui Ion-Vodă sabie a tăiat mai mulţi boieri decât a bătrânului. (Mihail Sadoveanu)

3. Construiţi patru propoziţii în care să se afle substantive la genitiv-dativ însoţite de articolul ***lui.***

4. Completaţi locurile libere cu articolul posesiv potrivit:

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

a) Eram în gimnaziu când am citit primele poezii... lui Eminescu.

b) „Și de multe ori am căutat să construiesc în închipuirea mea de copil figura necunoscută... acestui zeu, care părea că trebuie să trăiască într-o lume supraumană, în basme." (Alexandru Vlahuță)

c) *„ ... tăi suntem.*

Străinii / Te-ar pierde de-ar putea, / Dar când te-am pierde, / Doino, ...cui am rămânea?" (George Coșbuc)

5. Alcătuiți propoziții cu articolul adjectival-demonstrativ la genuri, numere și cazuri diferite, unde să însoțească: *adjective, numerale ordinale, numerale cardinale.*

FOLOSIȚI-VĂ CREATIVITATEA!

❖ Citiți cu atenție textul.

Mama mea este o ființă gingașă si frumoasă. Are o inimă plină de căldură, blândețe și înțelepciune.

Nici un trandafir n-o poate întrece în frumusețe și nici un ghiocel în delicatețe.

Glasul ei melodios îți străbate inima și ți-o umple de bucurie și fericire, iar privirea sa este blândă și luminoasă. Sufletul ei este plin de bunătate și înțelegere.

Mama este un înger trimis din cer pentru a te ajuta să treci mai ușor peste greutățile vieții, fiindu-ți alături atunci, când ai nevoie de sprijin. Mama – cea mai dulce ființă din lume. Ea este un izvor cu apă cristalină. Ea întruchipează dragostea, sinceritatea, credința, puritatea. Mama, este un izvor dătător de viață; ea ne protejează, ne îndrumă pe calea cea mai dreapta a vieții, ea ne cheamă spre credință, spre o dragoste pură, spre a fi iertători, înțelegători și buni prieteni.

Inima mamei bate accelerat, pentru orișice clipă trăită a vieții copilului ei. Ea știe să împartă dragoste egală pentru copiii ei și păstrează în adâncul sufletului taine de negăsit pentru iertare și iubire.

✓ Dezvoltați ideea textului și alcătuiți o microcompunere „***Flori pentru mama***", continuând gândul:

„Îi promit că atunci, când voi deveni o persoană adultă, o voi răsplăti pe scumpa mea mamă pentru tot ce a făcut și face pentru mine... ."

✚ Folosiți părțile de vorbire studiate.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

SUBSTANTIVUL

❖ Citiţi cu atenţie textul:

Părinţii – leagănul copilăriei

Una dintre cele zece ***porunci*** Dumnezeieşti glăsuieşte „Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta, ca să-ţi fie bine şi să trăieşti ani mulţi pe pământ”. ***Părinţii*** sunt fiinţele cele mai apropiate sufletului nostru. Ei ne-au dat ***viaţă*** şi toată viaţa lor o consară nouă. Câte nopţi nedormite! Câte visuri neîplinite! Şi toate în numele ***dragostei*** faţă noi, copiii, în numele ***copilăriei*** noastre fericite.

De-ar fi ca fiecărui om pe pământ să i se împlinească câte o dorinţă, eu mi-aş dori să-mi văd părinţii fericiţi, să nu-i văd niciodată îndureraţi şi cu inimile arse. Le doresc să aibă numai zile senine şi îngerul păzitor să le dăruiască o viaţă lungă, senină şi fără dureri în suflet. Ei se trudesc zi şi noapte pentru ca copiii lor să nu ştie ce-i greu. Noi, ***copiii***, ne vom da seama de acest sacrificiu cu adevărat abia atunci, când vom deveni părinţi.

Le-aş dori părinţilor mei ca bunul Dumnezeu să-i aibă în paza Sa, să le dăruiască ***fericire***, o viaţă îndelungată şi însoţită de ***surprize*** plăcute, dearece ei le-au meritat din plin.

1. *Stabiliţi ce părţi de vorbire sunt cuvintele evidenţiate din text.*
2. *Analizaţi cinci substantive,îndicând categoriile gramaticale cunoscute şi funcţia sintactică.*
3. *Identificaţi în text, patru substantive nearticulate. Încercaţi să le articulaţi, declinându-le la formele: nehotărâtă şi hotărâtă.*

REAMINTIŢI-VĂ!

Articolul este partea de vorbire flexibilă auxiliară care însoţeşte substantivul şi arată în ce măsură obiectul denumit de substantiv este cunoscut vorbitorilor.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

ÎNVĂȚĂM DIN MAXIME ȘI PROVERBE...

„Fericit copilul care dă părinților săi mulțumirile și mângâierile pe care le-a primit! Fie ca într-o bună zi să poată ajuta bătrânețea acelora care i-au sprijinit cei dintâi pași ai săi!” Bersot

Reţineţi!

Substantivele se clasifică în felul următor:

1. ***după înțeles:***
   - ***comune:*** bunătate, izvor, cucoș, mamă, câmpie, întrecere;
   - ***proprii:*** Cernăuți, Ionel, Bucovina.
2. ***după structură:***
   - ***simple:*** pădure, elev, bunel, taină, dragoste;
   - ***compuse***: gura-leului, bunăvoință, Sfânta Maria, Ștefan cel Mare.
3. ***după genuri:***
   - ***masculin***: copac, băieți, prunc, părinte / ***un, doi***/;
   - ***feminine***: soră, pasăre, noapte, carte, veste / ***o, două***/;
   - ***neutre***: tablou, glas, freamăt, valuri, brațe / ***un, două***/.
4. ***după numere:***
   - ***singular*** *(sg.):* frate, dor, aripă */ un singur lucru sau ființă/;*
   - ***plural*** *(pl.)*: frați, doruri, aripi /mai multe lucruri sau ființe/.
5. ***După cazuri:***
   - **N. (nominativ) –** cine? ce?– indică agentul acțiunii;
     Ex: Mama e îngerul nostru păzitor. (c. N.)
   - **G. (genitiv) –** (a, al, ai, ale) cui? – indică posesorul obiectului.
     Ex: Ochii **mamei** deveniră mai blânzi. (c. G.)
   - **D. (dativ) –** cui? – indică persoana sau obiectul în favoarea cui se face acțiunea.
     Ex: În acel moment i-aș fi dăruit **mamei** zile din zilele mele. (c. D.)
   - **Ac. (acuzativ) –** indică obiectul ce suferă acțiunea și e precedat de prepoziție. **Ex: Pe mama** o bucură rezultatele mele. (c. Ac)
   - **V. (vocativ) –** indică o chemare, o invocație, o adresare.
     Ex: O, **mamă**, dulce mamă... (c. V.)

CURIOZITĂȚI LINGVISTICE

➢ Sunt substantive care posedă o singură formă pentru genul masculin și feminin. Ele se numesc substantive **epicene**.
De exemplu: cocostârc, viespe, rândunică, cămilă, etc.

➢ Substantivele ***mobile*** **–** (nume de ființă) cu o formă pentru masculin și alta pentru feminin. *De exemplu:* Mamă **–** tată; găină – cucoș.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

AFLAȚI MAI MULT!

➢ **Substantive defective de număr** */cu forme numai de singular sau numai de plural/:*

• ***singularia-tantum***: dragoste, sete, cinste, aur;

• ***pluralia-tantum***: ochelari, rinichi, pantaloni;

➢ **Substantive colective** */denumesc o colectivitate de obiecte/*:

• *formă de sg. cu înțeles de pl.*: popor, stol, brădet, grup;

• *forme multiple de plural*: vremi – vremuri – același înțeles; cap, capi, capete, capuri; corn – coarne, corni, cornuri – înțeles diferit.

ÎNVĂȚĂM DIN MAXIME ŞI PROVERBE...

„Ruga mamei apără de orice primejdie pe apă şi pe uscat." *Nicolai Gogol*

FOLOSIȚI-VĂ CREATIVITATEA!

✓ Priviți imaginea.

Alcătuiți o micro-compunere, intitulați-o, folosind *substantive.*

✓ Analizați-le morfologic.

Pentru a scrie compunerea, folosiți și diferite proverbe despre mamă.

Reţineţi!

În propoziție substantivele pot îndeplini ***funcțiile sintactice*** de:

• **subiect**: ***Cartea*** *este interesantă.*

• **nume predicativ**: *Cadoul cel mai prețios* ***este o carte****.*

• **atribut**: *Filele* ***cărții*** *sunt albe.*

• **complement**: *Loredana citește* ***o carte****.*

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

Scriem: a) Verde-împărat, Mihnea-Vodă, Mihai-Voievod;

b) *târâie-brâu, pierde-vară, gură-cască, Sfarmă-Piatră, Strâmbă-Lemne;*

c) literar-muzical, tehnico-științific, meșter-lăcătuș, redactor-șef;

d) roșu-portocaliu, roșie-vânătă, galben-deschis, roșu-aprins;

e) nord-american, sud-american, vest-german, englez-francez;

f) buhai-de-baltă, drum-de-fier, floarea-soarelui, gura-leului.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

1. Explicaţi ortografia substantivelor compuse: *untdelemn, Gura Văii, bunăvoinţă, viţă-de-vie, nedumerire, Ştefan cel Mare, floarea-soarelui, răufăcător, pierde-vară, gură-cască, Mihai Viteazul.*

2. Declinaţi substantivele: *floarea-soarelui, Ştefan cel Mare* la forma hotărâtă.

3. Subliniaţi cu o linie substantivele mobile şi cu două linii pe cele epicene: *cuc, veveriţă, ştiucă, elefant, rândunică, piţigoi, dăscăliţă, dascăl, varză, bărbat, pom, rus, neamţ.*

4. Explicaţi modul de formare a genului la substantivele mobile de mai jos: *raţă, băiat, ţap, gâscă, croitoreasă, mamă.*

5. Transformaţi substantivele simple de mai jos în substantive colective şi explicaţi modul de formare: *muncitor, tufă, apă, tânăr, porumb.*

RECUNOAŞTEŢI!

1. Recunoaşteţi substantivele colective: *cârd, grupă, stol, horă, rând, creion, băieţi, oaste, ostaşi, echipă, viaţă, nobilime, ţărănime, intelectualitate, cor, grămadă, cireadă, turmă.*

2. Schimbaţi forma substantivelor din paranteze după numărul şi cazul cerut de text (atenţie la prepoziţii!):

Şi scăpând cu (obraz) curat, îmi ieu traista cu (blide), pornesc spre (satului), mă abat iar pe la (tei), mă sui într-ânsul, pun (urechei) la gura (scorbură) şi aud ceva zbătându-se înăuntru.

3. Construiţi enunţuri în care să folosiţi locuţiunile substantivale: *părere de rău, băgare de seamă, ţinere de minte, nebăgare de seamă;*

• Înlocuiţi-le apoi prin substantivele corespunzătoare.

4. Scoateţi, pe două coloane, substantivele simple şi pe cele compuse din exemplele de mai jos şi explicaţi ortografia lor:

a) Pe lângă garduri s-a zvântat pământul
Şi ies gândacii-domnului pe zid. (G. Topârceanu)

b) Colo-n fundul curmăturii
Dormitând pe-o buturugă
S-a ivit Muma-Pădurii. (G. Topârceanu)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

5. Analizaţi substantivele din fragmentele date, scoţând în evidenţă inclusiv valoarea lor stilistică de epitet, comparaţie, metaforă etc.

Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jăratic,
Rumenind străvechii codri şi castelul singuratic
Şi-ale râurilor ape, ce sclipesc fugind în ropot –
De departe-n văi coboară tânguiosul glas de clopot. (...)
De treci codri de aramă , de departe vezi albind
Şi-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet. (M. Eminescu)

ADJECTIVUL

❖ Citiţi cu atenţie textul.

Pădurile, podoaba planetei noastre, cuprind, ca un ***imens*** brâu ***verde***, munţii, colinele, malurile apelor, câmpiile şi dealurile.

Lemnul pădurilor a fost folosit din ***cele mai îndepărtate*** timpuri.

Alături de piatră şi argilă, lemnul a oferit omului posibilitatea de a-şi realiza primele arme ***de vânătoare***, primele unelte şi locuinţe.

Pădurile oferă adăpost pentru animale şi om. Ele reprezintă un refugiu din calea zgomotului, a soarelui ***puternic***, a vântului, e o oaza ***de linişte*** şi aer ***curat***.

Ce e mai plăcut decât să stai la umbra unui copac în zilele calde de vara, să asculţi trilurile păsărilor şi vântul foşnind prin frunze, să te bucuri de adierea lină a ierbii?

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Pădurile sunt surse de lemn, latex, răşini, fructe şi seminţe. Lemnul este un material ***important*** şi în industria mobilei, a hârtiei, industria chimica şi în construcţii.

Pentru ca să nu distrugă această comoară, omul a înfiinţat rezervaţii ***naturale*** în care se păstrează peisajul natural, oferind plantelor şi animalelor condiţii ***optime*** de viaţă. Probabil că niciodată nu vom înţelege cu adevărat ce înseamnă pădurile pentru ***noi***, pentru existenţa noastră. Probabil că niciodată nu le vom acorda ***respectul*** cuvenit şi nu vom face din ele un sanctuar în care să ne regăsim atunci, când lumea răbufneşte. Probabil că nu le vom preţui niciodată aşa, cum ar trebui să o facem. Dar ce reprezintă ele pentru noi, pentru lumea în care ***trăim***? (După *L. Răzvan)*

RECUNOAŞTEŢI!

1. Precizaţi valoarea morfologică a cuvintelor evidenţiate din textul de mai sus.
2. Analizaţi-le gramatical (sintactic şi morfologic).
3. Ce parte de vorbire determină?

REAMINTIŢI-VĂ!

Adjectivul este partea de vorbire care exprimă însuşirea unui obiect şi determină un substantiv sau un substitut al acestuia (pronume sau numeral). Întrebările adjectivului: care? ce fel de?

- gradele de comparaţie ale adjectivelor:
  a) ***verde, cele mai îndepărtate, puternic, curat, important;***
  b) ***imens***, ***optime.***
- valoarea morfologică a structurilor: ***de vânătoare, de linişte.***

FOLOSIŢI-VĂ CUNOŞTINŢELE!

1. Subliniaţi adjectivele. Alcătuiţi gradele de comparaţie de la adjectivul evidenţiat. Precizaţi categoriile lor gramaticale:

a) – Cobori în jos, luceafăr blând! (M. Eminescu)
b) Neguri albe, strălucite
Naşte luna argintie. (M. Eminescu)
c) Zori de ziuă se revarsă peste **vesela** natură,
Prevestind un soare dulce cu lumină şi căldură... (V.Alecsandri)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Reţineţi!

Caracteristicile adjectivului
Clasificare:

1. ***După înţeles:***
   - ***propriu-zise***: deştept, mare,mândru;
   - ***provenite din alte părţi de vorbire***: tema *scrisă*, putere *crescândă*, *asemenea* oameni.
2. ***După structură:***
   - ***simple:*** frumos, blând, clar, talentat;
   - ***compuse***: cumsecade, verde-închis, nord-american.
3. ***După flexiune:***
   - ***variabile:***
     - *cu o terminaţie*: mare, dulce;
     - *cu două terminaţii*: simpatic, bogat.
   - ***invariabile:*** gri, bej, vernil, indigo, bleumarin, kaki, eficace, lila.

Categorii gramaticale

1. **Adjectivul se acordă cu substantivul în *gen, număr* şi *caz*.**

Exemplu: ***Toamna aurie*** soseşte pe meleagurile noastre.
toamna – g. fem., n. sg., c.N.; aurie – g. fem., n. sg., c. N..

2. **Adjectivul are grade de comparatie:**
   - ***grad pozitiv:*** clar;
   - ***grad comparativ:***
     - *de superioritate:* **mai** clar;
     - *de egalitate:* **la fel de**, **tot aşa de** clar;
     - *de inferioritate:* **mai puţin** clar.
   - ***grad superlativ:***
     - *relativ:* **cel mai** *clar;*
     - *absolut:* **foarte** *clar,* **extraordinar** *de* clar.
3. **Adjectivul poate îndeplini *funcţia sintactică* de:**
   - **nume predicativ**: *Fata babei era* ***frumoasă***, ***harnică***, ***ascultătoare*** *şi* ***bună la inimă****.*
   - **atribut**: *Prietenul* ***adevărat*** *la nevoie se cunoaşte.*
   - **complement**: ***De mici*** *ne cunoşteam.*
     Din roşu *s-a făcut palid.*

EXERSAŢI!

1. Acordaţi adjectivele din paranteze cu substantivele date în gen şi număr: zile (*minunat, plăcut, senin*); operă (artistic,interesant) decor (*fermecătoare, încântător*).

2. Completaţi cu adjective următoarele proverbe şi zicători:

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

- *Minciuna are picioare .... .*
- *Paza .... trece primejdia .....*
- *Omul ... de pâine nu duce dor.*
- *Drumul ... te duce la ţintă.*
- *Ziua ... se cunoaşte de dimineaţă.*
- *Prietenul ... la nevoie se cunoaşte.*

3. Formaţi substantive de la următoarele adjective: *supărat, frumos, tare, gros, uscat, cald, rău.*

4. Stabiliţi corespondenţa dintre adjectiv şi articolul adjectival şi omonimele lui:

cel	curajoşi
cea	înţelepte
cei	sensibilă
cele	mai important

5. Alcătuiţi patru propoziţii în care adjectivul „*limpede*" să îndeplinească funcţii sintactice de: *atribut, nume predicativ, complement indirect, complement circumstanţial.*

III. ATELIERUL CREATIV

❖ **Tehnologii moderne**

Grupul I. Folosindu-vă de sursa internet pregătiţi o prezentaţie pe tema: **„Costumul popular românesc bărbătesc".**

Grupul II. Folosindu-vă de sursa internet pregătiţi o prezentaţie pe tema: **„Costumul popular românesc femeiesc".**

PRONUMELE

❖ Citiţi cu atenţie textul:

Dragu-***mi*** era satul *nostru* cu Ozana cea frumos curgătoare şi limpede ca cristalul, în ***care*** se oglindeşte cu mâhnire Cetatea Neamţului de atâtea veacuri! Dragi-mi erau tata şi mama, fraţii şi surorile, şi băieţii satului, tovarăşii *mei* din copilărie, cu care, în zile geroase de iarnă, ***mă*** desfătam pe gheaţă şi la săniuş, iar vara, în zile frumoase de sărbători, cântând şi chiuind, cutreieram dumbrăvile şi luncile umbroase, prundul cu ştioalnele, ţarinile cu holdele, câmpul cu florile şi mândrele dealuri, de după ***care-mi*** zâmbeau zorile în zburdalnica vârstă a tinereţii!

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Asemenea, dragi-mi erau şezătorile, clăcile, horele şi toate petrecerile din sat, la care luam parte cu cea mai mare însufleţire! De piatră de-ai fi fost, şi nu ***se*** putea să nu-***ţi*** salte inima de bucurie când auzeai, uneori în puterea nopţii, pe Mihai scripcarul din Humuleşti umblând tot satul câte c-o droaie de flăcăi după ***dânsul*** şi cântând....

Ion Creangă, „*Amintiri din copilărie*”

RECUNOAŞTEŢI!

1. *Precizaţi tipurile de pronume în cuvintele evidenţiate din textul de mai sus.*
2. *Stabiliţi categoriile gramaticale specifice fiecărui tip de pronume.*
3. *Ce rol au în enunţuri cuvintele:* ***nostru, mei****.*
4. *Explicaţi ortografia sintagmei* ***„care-mi”.***

REAMINTIŢI-VĂ!

Pronumele este partea de vorbire flexibilă, independentă care ţine locul unui nume.

Exemplu: La ***noi*** sunt codri verzi de brad... *(Octavian Goga, „Noi”)*

FOLOSIŢI-VĂ CUNOŞTINŢELE!

➢ Analizaţi diferitele forme ale pronumelui personal din textul dat:

Ba eu, drept să vă spun, cucoane, n-am înţeles! zise cu îndrăzneală unul dintre ţărani, anume Ion Roată. Ş-apoi chiar dacă ne-am pricepe şi noi la câte ceva, cine se uită în gura noastră? Vorba ceea, cucoane: „Ţăranul, când merge tropăieşte; şi când vorbeşte, hodorogeşte”, să ierte cinstita faţă a dumneavoastră. (Ion Creangă)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Reţineţi!

Caracteristicile pronumelui
Clasificare:

- ***personal propriu-zis*** (eu, tu, ...; dânsul...);
- ***personal de politeţe*** (dumneata, dumnealui...);
- ***reflexiv*** (sine, se, sieşi, sie, îşi...);
- ***de întărire*** (însumi/însămi, însuţi/însăţi...);
- ***posesiv*** (al meu/a mea; al tău/a ta...).
- ***demonstrativ***:
  - *de apropiere – acesta...;*
  - *de depărtare – acela...;*
  - *de identitate – acelaşi...;*
  - *de identificare* (*cestălalt, celălalt...);*
- ***nehotărât*** (altul/alta, vreunul/vreuna..., cineva...);
- ***negativ*** (nimeni, nimic, niciunul...);
- ***interogativ*** (cine? care? ce?...)
- ***relativ*** (cine, cum, care...).

Funcţiile sintactice ale pronumelui personal:

✓ ***Subiect:*** ***Noi*** am venit.
✓ ***Nume predicativ:*** *Autorul este* **el**.
✓ ***Atribut:*** *Cartea* **de la tine** *este pasionantă.*
✓ ***Complement:*** **Mi**-*e dor* **de tine**, *mamă*.

EXERSAŢI!

1. Identificaţi pronumele personale din textul de mai jos şi analizaţi-le, arătând persoana, genul, numărul şi cazul:

Mie mi-e drag românul şi ştiu a preţui bunătăţile cu care l-a dăruit natura. Mi-e drag să-l privesc şi să-l ascult... Eu îl iubesc şi am multă sperare într-acest popor plin de simţire, care respectă bătrâneţile, care-şi iubeşte pământul şi care, fiind mândru de numele său de român, îl dă ca un semn de cea mai mare laudă oricărui om vrednic, oricărui viteaz.

(Vasile Alecsandri)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

2. Identificaţi formele accentuate ale pronumelui personal şi arătaţi persoana, genul, numărul, cazul, funcţia sintactică şi rolul stilistic*:*

Ea un înger ce se roagă – El un demon ce visează;

Ea o inimă de aur – El un suflet apostat... (Mihai Eminescu)

3. Alcătuiţi propoziţii cu formele scurte ale pronumelui personal (mie, îmi, mi, ne, ni, nouă, tine, ţie, îţi, ţi, vă, v- , vi) şi analizaţi pronumele.

4. Subliniaţi pronumele posesive. Arătaţi funcţia lor sintactică:

a) Amu Harap Alb şi cu ai săi mai merg ei cât merg şi într-o târzie vreme ajung la împărăţie. (Ion Creangă) *b) Ai mei pierduţi sunt, paşă, toţi! / O, măntuie-i de vrei, că poţi.* (George Coşbuc)

5. Analizaţi pronumele şi adjectivele posesive din textele date:

Ţineţi minte cuvintele tui Ştefan, care v-a fost baci până la adânci bătrâneţe... că Moldova n-a fost a strămoşilor mei, n-a fost a mea şi nu e a voastră, ci a urmaşilor voştri şi a urmaşilor urmaşilor voştri, în veacul vecilor. (B. Şt. Delavrancea)

6. Analizaţi toate pronumele din textele de mai jos:

a) – Mă rog, domnule, dacă eşti bun şi nu te superi... cu cine am onoarea?

– Eu?... Eu sunt inspectorul cutare...

– Hm! Şi domnu' Trandafir se uită cu coada ochiului, neîncrezător, la domnul inspector. Nu, fără şagă... Dar celălalt domn?...

– Celălalt e domnul ministru!

Asta e prea-prea; şi Domnu' începu a râde cu hohot:

– Ei, ştii că ai haz! Nu, că asta-i chiar frumos! (Mihai Sadoveanu)

b) – Nici te mai îndoi despre asta, cumnata Smărandă, zise mătuşa, căci de zbânţuitul ista al dumitale, nimica nu scapă. Ce mai atâta? Mi-au spus mie cine l-au văzut că Ion a luat-o; gâtul îmi pun la mijloc.

Eu, fiind ascuns în cămară, cum aud unele ca aceste, iute mă sui în pod, umflu pupăza de unde era, sai cu dânsa pe sub streşina casei şi mă duc de-a dreptul în târgul vitelor, s-o vând, căci era tocmai lunea, într-o zi de târg. Şi cum ajung în iarmaroc, încep a mă purta ţanţoş printre oameni, de colo până colo, cu pupăza-n mână, că doar şi eu eram oleacă de fecior de negustor.

7. Identificaţi formele neaccentuate ale pronumelui personal din enunţ.

Şi Nică începe să mă asculte; şi mă ascultă el, şi mă ascultă, şi unde nu s-apucă de însemnat la greşeli cu ghiotura pe o draniţă: una, două, trei, până la douăzeci şi nouă. (Ion Creangă)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

III. ATELIERUL CREATIV

❖ **Tehnologii moderne**

➢ Priviţi imaginile. Alcătuiţi o *compunere narativă cu elemente de descriere*. Potriviţi-i un titlu. Folosiţi diferite tipuri de *pronume.* Analizaţi-le sintactico-morfologic.

NUMERALUL

❖ Citiţi cu atenţie textul.

Stejarul

Măreţul stejar cu crengile sale ramificate creşte până la o înălţime de 40 de metri, trăieşte până la 800 de ani şi oferă adăpost unei sumedenii de animale şi plante.

Una dintre cele mai impresionante privelişti în ţinuturile împădurite o reprezintă stejarul comun. Este un arbore foios care se găseşte în toată Europa. Stejarii pot să trăiască până la 800 de ani si cresc până la o înălţime de aproximativ 40 de metri. De la vârful coroanei până la capetele rădăcinilor – care pot să se extindă în adâncimea solului cât ramurile de deasupra – stejarul este locuit pe toata durata anului, la toate nivelele.

Un stejar matur poate să aibă până la 50.000 de ghinde, deşi puţine dintre acestea vor creşte şi se vor transforma în copaci noi.

RECUNOAŞTEŢI!

1. *Selectaţi numeralele.*

2. *Stabiliţi tipul fiecăruia, funcţia sintactică.*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

REAMINTIȚI-VĂ!

Numeralul este partea flexibilă de vorbire care exprimă un număr, determinarea numerică strictă a obiectelor sau ordinea lor prin numărare.

Exemplu: Am cumpărat câte trei cărți pentru fiecare copil.

Reţineţi!

Caracteristicile numeralului
Clasificarea numeralului după sens:

Numeral cardinal

- Numerale cardinale propriu-zise: *doi, trei, cinci, nouă* etc.
- Numerale colective: *amândoi, tustrei* etc.
- Numerale multiplicative: *înzecit, triplu, dublu* etc.
- Numerale distributive: *câte doi, câte patru* etc.
- Numerale fracționare: *treime, sfert, jumătate* etc.
- Numerale adverbiale: *de trei ori, de șapte ori* etc.

Numeral ordinal

Acesta exprimă ordinea numerică a obiectelor în cadrul unei înșiruiri. Ex. *primul, al doilea, al treilea.*

Clasificarea numeralului după structură:

Numerale simple: *doi, patru, zece*
Numerale compuse: *cincizeci, șaisprezece, douăzeci și unu.*

Funcțiile sintactice ale numeralului:

- ✓ ***Subiect:*** *Șase* au ajuns la timp.
- ✓ ***Complement direct:*** L-am observat *pe primul*.
- ✓ ***Complement indirect:*** Am scris *despre cel de-al treilea*.
- ✓ ***Complement circumstanțial de mod:*** A plătit *înzecit* taxa.
- ✓ ***Complement circumstanțial de loc:*** Am parcat mașina *în spatele celei de-a doua*.
- ✓ ***Complement circumstanțial de scop:*** Urmează două teste, iar pentru *amândouă* am omis să învăț.
- ✓ ***Nume predicativ:*** Andreea este *a patra*.
- ✓ ***Atribut:*** Femeia avea *patru* fete.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

➢ Identificaţi *numeralele* din enunțurile de mai jos și analizați-le:

a) Cinci elevi au sosit mai devreme. b) L-am ales pe primul. c) Am vorbit despre primul sosit. d) A fost răsplătit însutit. e) Stau în fața amândurora. f) Am trei teze și pentru cele trei am studiat serios.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

EXERSAȚI!

1. Construiţi propoziţii în care numeralul *îndoit* să determine un substantiv, cu valoare de adjectiv şi un verb, cu valoare de adverb.

2. Identificaţi *numeralele distributive* şi precizaţi funcţia lor sintactică:

a) „Pân' ce izvorăsc din veacuri stele una câte una
Şi din neguri, dintre codri, tremurând, s-arată luna." (M. Eminescu)

b) „Pe urmă şapte zile de-a rândul, a ouat câte un ou, în tot şapte ouă mici ca nişte cofeturi şi a început să le clocească." (I.Al. Brătescu-Voineşti)

3. Găsiţi *numeralele adverbiale*, arătaţi funcţia lor sintactică:

a) *„Se gândeşte că suferă pe pământ din cauza leneşilor şi a tâlharilor. Lui nu i-ar fura o băşică cu zece mii de galbeni, îngropaţi sub cărămizile de sub pat, ci l-ar fura de zece mii de ori, i-ar fura sufletul turnat în fiece galben. El niciodată n-a priceput ce este zece, o sută, o mie. Astea sunt vorbe, sunt numai pe răboj ori pe hârtie. În zece galbeni este inima lui de zece ori, într-o mie - inima lui de o mie de ori..."* (B. Şt. Delavrancea)

b) „De trei ori s-au izbit din ce in ce mai îndârjite şi mai furioase cele două armate. De trei ori, neînfricate şiruri ale lui Mihai se reped dincolo de pod." (Al. Vlahuţă)

4. Identificaţi *numeralele ordinale* din textele de mai jos şi analizaţi-le:

a) *„Dar orice lucra*
Noaptea se surpa!
A doua zi iar,
A treia zi iar,
A patra zi iar,
Lucra în zadar!" (Meşterul Manole)

b) *„Din nou am dat asalt erou,*
Dar ne-am întors bătuţi din nou.
De-al treilea rând deschis-am drum,
Dar n-am bătut-o nici acum." (George Coşbuc)

Mănăstirea Argeşului (România)

5. Stabiliţi funcţia sintactică a pronumelor din următoarele enunţuri:

a) Astăzi a venit el în vizită. b) Florile de la tine sunt parfumate. c) Eu şi el stăm în prima bancă. d) Dumnealui mă salută mereu respectuos.

6. Scrieţi enunţuri în care să includeţi pronume, respectând indicaţiile următoare:

• *pronume personal, persoana a III-a, număr singular, gen feminin, atribut;* • *pronume personal de politeţe, persoana a II-a, număr singular, formulă de adresare;* • *pronume personal, peroana a III-a, număr plural, subiect.*

7. Formaţi numerale ordinale pornind de la următoarele numerale cardinale: *doi, I, paisprezece, douăzeci şi doi, o mie cinci sute, treizeci şi trei, treisprezece.* **Model:** doi → al doilea, al II-lea.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

SCHEMĂ RECAPITULATIVĂ

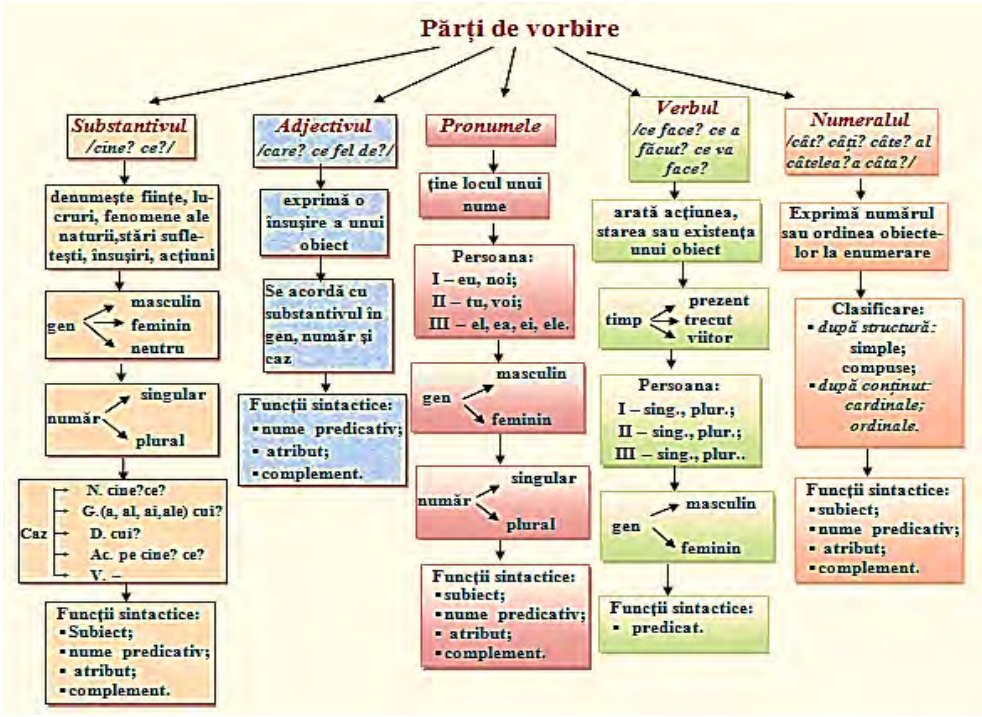

III. ATELIERUL CREATIV

❖ Tehnologii moderne

➢ Priviți imaginile. Continuați textul propus. Potriviți-i un titlu. Folosiți diferite părți de vorbire studiate. Analizați (la alegere) 5 părți de vorbire.

Miroase a toamnă, a roade bogate, a mere roșii si galbene. Tabloul viu, colorat al naturii ne încântă ochii și sufletul. Sub greutatea fructelor, pomii din livadă parcă îmbrățișează pământul, așteptând răbdători venirea celor care să-i elibereze de dulcea lor povară. În aer se simte mireasma suavă a merelor oacheșe care se joacă „de-a ascunselea" printre ramuri. În altă parte a livezii, perele bălaie iți fac cu ochiul…

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

TESTE DE EVALUARE

❖ Citiţi cu atenţie textul. Rezolvaţi cerinţele de mai jos referitoare la textul dat:

*Acolo unde-i cer **senin***
Şi ca seninul cer zâmbesc
Femei ce poartă l-al lor sân
Copii ce pentru pace cresc,
Acolo este ţara mea
Şi neamul meu cel românesc... (Ioan Nenițescu)

1. Valoarea morfologică a cuvântului evidenţiat din text este:
a) substantiv;
b) pronume;
c) adjectiv.

2. Precizaţi valoarea morfologică a cuvântului „***cel***” din ultimul vers:
a) pronume demonstrativ; b) adjectiv; c) articol adjectival.

3. Ce parte de vorbire este cuvântul „***mea***” din structura „*ţara mea*”:
a) adjectiv pronominal posesiv; b) pronume posesiv; c) adjectiv.

4. Identificaţi varianta care conţine categoriile gramaticale ale substantivului „***copii***” din text:
a) subst. propriu, concret, artic. hot., g. masc., n. pl., c. N.;
b) subst. comun, concret, neartic., g. masc., n. pl., c. Ac.;
c) subst. propriu, concret, artic. hot., g. masc., n. sg., c. Ac..

5. Precizaţi funcţia sintactică a cuvântului „***românesc***” din text:
a) complement; *b)* atribut; *c)* nume predicativ.

6. Cuvântul „***-i***” din structura „*unde-i cer senin*” are valoare morfologică:
a) de pronume personal neaccentuat; b) de articol substantival hotărât; c) verb copulativ „a fi”.

7. Stabiliţi funcţia sintactică a cuvântului „*ţara*” din penultimul vers:
a) nume predicativ; b) complement; c) subiect.

8. În propoziţia „*Acolo este ţara mea*”, verbul „**este**” are valoare de:
a) verb predicativ;
b) verb auxiliar;
c) verb copulativ.

9. Cuvântul „*ce*” din versul al treilea este:
a) pronume interogativ;
b) adjectiv pronominal relativ;
c) pronume relativ.

10. Alcătuiţi două enunţuri cu cuvântul „***cer***”, să aibă valori diferite, şi demonstraţi omonimia lor.

11. Scoateţi din text părţile de vorbire care se află în ***cazul nominativ***.

12. Explicaţi ortografia cuvântului „***l-al***” din structura „*l-al lor sân*”. Precizaţi părţile de vorbire din care e format cuvântul.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

§ 2. ORIGINEA CUVINTELOR ROMÂNEŞTI. CUVINTE DE UZ GENERAL

I. TERMINOLOGIE

cuvinte moştenite
cuvinte împrumutate
cuvintele de uz general
fondul lexical original
lexicologie
etimologie
dicţionar
vocabular

II. TEME. DEFINIŢII. APLICAŢII

❖ Citiţi cu atenţie textul:

Limba noastră cea română

A avea o limbă a ta, pe care s-o stăpâneşti cu ***dibăcie,*** e ca şi cum ai avea o ***comoară***. Limba maternă e limba viselor noastre, e leagănul copilăriei, e o mireasmă plăcută de flori de măr, veşnic aducătoare de mângâiere şi pace.

Ne e dragă, o vorbim şi o iubim. Pentru că e limba mamei, e a noastră şi e sfântă. Ne leagă de originile, de cine suntem noi cu adevărat, de istoria neamului nostru, de locurile unde am copilărit şi am crescut şi noi odată cu visele şi ***idealurile*** noastre. Gândim în limba română, zâmbim în limba română, ne bucurăm şi plângem tot în aceeaşi limbă a

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

străbunilor. Nu există limbă pe lume mai clară şi mai frumoasă ca limba noastră, ca limba noastră cea română.

RECUNOAŞTEŢI!

1. *Toate cuvintele vă sunt cunoscute?*

2. *Explicaţi cu ajutorul dicţionarului cuvintele din text:* ***comoara, dibăcie, idealurile.***

ÎNVĂŢĂM DIN MAXIME ŞI PROVERBE...

Trăieşti o nouă viaţă cu fiecare nouă limbă pe care o cunoşti. Dacă cunoşti o singură limbă, trăieşti doar o dată.

REAMINTIŢI-VĂ!

Vocabularul (lexicul) unei limbi este format din totalitatea cuvintelor din această limbă.

Vocabularul limbii române cuprinde peste 120.000 de cuvinte.

Disciplina care studiază lexicul se numeşte lexicologie.

Dicţionarul este o lucrare ştiinţifică în care sunt explicate în ordine alfabetică cuvintele unei limbi.

Vocabularul unei limbi este în continuă mişcare, deoarece unele cuvinte vechi dispar din limbă, altele îşi schimbă sensul, apar alte cuvinte noi.

AFLAŢI MAI MULT!

- **Fondul lexical original al limbii române este de origine latină şi geto-dacică.**
- **Etimologia este ramura lingvisticii, care se ocupă cu studiul originii cuvintelor, evoluţia lor fonetică şi semantică.**
- ***Structura etimologică*** a vocabularului, stabilită după criteriul originii cuvintelor, cuprinde:

- fondul moştenit:

▪ cuvinte de origine dacă: *mazăre, brad, Argeş, vierzue* etc.;

▪ cuvinte de origine latină: *mână, frate, pâine, bun, frumos, a cere,* etc.

- fondul de împrumuturi:

▪ *cuvinte vechi, împrumutate direct (oral) din alte limbi: slavă (*icoană, plug, bivol, a munci), *maghiară (*belşug, gând, neam, a făgădui), *turcă* (cafea, cântar, murdar, hazliu), greacă (caligrafie, politicos, a plictisi);

▪ *neologisme, împrumutate indirect (cult) din: franceză* (persoană, desuet, parfum, a aprecia*); italiană* (operă, bancă, agende*); germană*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

(şină, rucsac, bliţ); *engleză* (start, meci, handicap)-, *engleza americană* (motel, radar, computer, stres)', *rusă* (drag, combinat, agregat).

Observaţi!

Vocabularul fundamental (fondul principal lexical) cuprinde aproximativ 1.500 de cuvinte cunoscute şi utilizate de toţi vorbitorii de limbă română şi este format din:

a) cuvinte foarte vechi (moştenite sau împrumutate din alte limbi);

b) cuvinte folosite frecvent în vorbire;

c) cuvinte cu mai multe sensuri (polisemantice);

d) cuvinte care intră în componenţa unor locuţiuni sau expresii specifice limbii române.

Cuvintele care compun vocabularul fundamental al limbii române denumesc:

- **părţi ale corpului omenesc:** *cap, deget, ochi, gură, picior,braţ etc;*
- **alimente***: zahăr, apă, lapte, pâine, brânză, făină, carne etc;*
- **obiecte de strictă necesitate şi acţiuni frecvente:** *casă, masă, a mânca, a citi, a merge, a râde, a face, a respira, a sta, a locui etc.*
- **păsări şi animale (în special domestice):** *raţă, găină,câine, pisică, capră, vacă, oaie, cal etc;*
- **arbori şi fructe:** *arţar, castan,brad, plop, stejar, măr, păr – pere, nuc - nucă, cais – caisă etc;*
- **grade de rudenie:** *mamă, tată, fiu, fiică, bunic etc*;
- **zilele săptămânii:** *luni, marţi, joi, duminică etc;*
- **momente ale zilei, anotimpuri, luni:** *dimineaţa,iarna, iunie etc;*
- **culori folosite des:** *albastru, alb, negru, roşu, verde etc;*
- **conjuncţii, prepoziţii, numerale:** *iar, dar, şi, peste, trei,mie etc.*

FOLOSIŢI-VĂ CUNOŞTINŢELE!

❖ Citiţi cu atenţie textul.

Toamna ruginie

Primele semne timide de toamnă le dau **frunzele** vag ruginii, care încep să cadă. Încet, încet, pe nesimţite, precum frunzele care se desprind din copacii arămii, toamna îşi instalează **bogăţia** de culori peste întreg cuprinsul. Farmecul ei este dat de ninsoarea de frunze galben-aurii, verzi-ruginii şi roşiatic-arămii care se aştern pe pământ într-un covor multicolor nesfârşit. Fără acest concert de culoare, în care dirijor este vântul tomnatic şi **răcoros**, sub a cărui baghetă frunzele pornesc dansul legănat, toamna ar fi un anotimp trist. Cu răsuflarea-i răcoroasă, toamna aduce schimbare în fiecare colţişor al naturii pe care-l atinge.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Câmpia nu mai este crudă şi capătă o culoare ştearsă, pădurile devin un pic mai melancolice, dealurile se transformă într-o pătură imensă de iarbă cald-gălbuie, iar munţii, înconjuraţi de nori grei, nu mai sunt atât de impunători şi par mai neprietenoşi.

Singurele care rămân neschimbate sunt apele cristaline care-şi unduiesc trupurile printr-un ocean nesfârşit de galben-ruginiu.

RECUNOAȘTEȚI!

1. Numiţi cuvinte de uz general din text.
2. Analizaţi morfo-sintactic cuvintele evidenţiate.
3. Reprezentaţi schematic structura cuvintelor: *neprietenoşi, pădurile, neschimbate.*

Reţineţi!

Totalitatea cuvintelor dintr-o limbă constituie ***lexicul*** ei.
Lexicul limbii este alcătuit din două clase mari de cuvinte: **cuvinte de *uz general* şi cuvinte de *uz restrâns.***

Cuvintele de *uz general* (cuprind o sumă de cuvinte comune tuturor variantelor limbii şi care sunt cunoscute de toţi vorbitorii limbii. De exemplu: *a face, a cânta, mare, pământ*, făină, departe etc.)

Cuvintele de *uz restrâns* (sunt mult mai numeroase, dar mai puţin răspândite, folosite în anumite domenii):

a) arhaisme*: boier, logofăt, râşniţă;*
b) neologisme: *printer, casting, cariocă;*
c) dialectisme: *bumb, chiroşte, colţun.*
d) profesionalisme: *sudare, piuliţă, volan.*

EXERSAŢI!

1. Din şirul de cuvinte selectaţi-le pe cele care nu ţin de uzul general (nu sunt cunoscute de toţi vorbitorii). În fiecare caz motivaţi-vă alegerea. Explicaţi cu ajutorul dicţionarului cuvintele necunoscute.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Cuvânt, vorbă, spusă, cuvântare, referat, raport, logos, pălăvrăgeală, proces-verbal, coraport, dezbatere, discuţie, dialog, taifas, interviu, reportaj, taclale, perorare, dispută.

2. Grupaţi cuvintele de mai jos pe categorii aparţinând vocabularului fundamental: (obiecte uzuale, alimente, părţi ale corpului, rudenie, păsări şi animale, plante şi fructe, culori, marcarea timpului, acţiuni importante, însuşiri, nume de unelte, mediu înconjurător).

Izvor, cireş, carne, primăvară, cinstit, alb, casă, pâine, inimă, vas, nepot, a ara, gură, a face, pâine, marţi, oaie, floare, sapă, găină, a mânca, plug, înalt, mamă, câmp, vânt).

3. Alegeţi şi grupaţi cuvintele de mai jos în două categorii reprezentând fondul moştenit şi fondul de împrumuturi din alte limbi:

Buză, cafea, mânz, cap, sarmale, persoane, neam, popor, mazăre, fiică, piept, soră, politicos, handicap, cer, stres, valută, icoană, belşug, caligrafie, bun, boier, prospect, soare, brad, parlament.

4. Indicaţi câte 3 exemple de cuvinte neologice din fondul de împrumuturi (culte) din limbile: franceză, italiană, germană, engleză.

5. Determinaţi care cuvinte din perechile propuse sunt dialectisme. În dicţionare dialectismele, de regulă, nu sunt incluse.

Beci – zamnic, galuşcă – sarmală, divan – sofcă; piftie – răcitură, boală – troahnă, ulcior – tocitoare, stropitoare – polivancă, gard – zahată, dugliş – leneş.

✓ *Care dintre regionalismele atestate circulă în graiul satului, oraşului vostru natal?*

✓ *Sunt recomandabile regionalismele in limba literară?*

6. Stabiliţi sensul profesionalismelor şi indicaţi în ce domenii de activitate se întrebuinţează ele:

a) *război, suveică, tesătoare, urzeală, ghem, mosor;*
b) *tractor, plug, cultivator, semănătoare, combină, mecanizator;*
c) *vers, strofă, epitet, metaforă, rimă, ritm;*
d) *locomotivă, semafor, vagon, tren, acar, depou;*
e) *ofiţer, avion, comandant, regiment, ostaş.*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

✓ *Exemplificaţi prin 5-6 profesionalisme cateva profesii cunoscute.*

✓ *Improvizati o mică povestire pe baza unei serii preferate de profesionalisme. Întitulaţi-o.*

7. Împărţiţi cuvintele de mai jos aparţinând masei vocabularului pe categorii: arhaisme, regionalisme, neologisme, termeni tehnico-ştiinţifici.

Apendicită, păpuşoi, hatman, radar, perje, psaltire, roşii, tautologie, bişţari, parol, five o'cloc, hidroliză, congruent, acuzat, feregea, gioc, interviu, pătlăgică.

8. Redactaţi fragmentele, înlocuind dialectismele evidenţiate prin echivalentele de uz general.

a) „Şi după ce ne culcam cu totii, noi băietii, ca băietii, ***ne luam la hârjoană*** şi nu puteam adormi de ***incuri,*** pâna ce era nevoita biata mama sa ne facă musai câte un şurub-două prin cap şi să ne deie câteva ***tapangele*** la spinare." (I. Creangă) b) „Când nu avea ***ostinţe,*** bunica mă lăsa să mă urc pe cuptorul ei, căci avea acolo o desagă de ***cârmoji.*** Din toate **plocoanele** ce i se aduceau de pe la neamuri ea obişnuia să rupă câte-un călcâi şi să-l ascundă în desagă..." (I. Drută) c) „...Toderică mârâie, dar se duce şi cotrobăieşte prin ***trihon.*** Şi totuşi nu poate suferi anume aceste zile de găteală, când în toată casa e tărăboi că-ti vine să-ţi iei lumea în cap şi să fugi de-acasa pâna a trece toată ***ofâstania*** asta şi or începe gospodarii a se grămădi ciotcă prin ogrăzi, cu câte o pestelcă de gât..." (I. C. Ciobanu)

✓ *Cu ce scop au folosit scriitorii dialectisme în textul literar?*

✓ *Ce regionalisme observaţi în vorbirea colegilor, parinţilor, vecinilor?*

10. Alcătuiţi listele termenilor gramaticali, matematici şi chimici (câte 10 termeni în fiecare listă).

CURIOZITĂŢI LINGVISTICE

Limba română s-a dezvoltat, ca şi franceza, italiana, spaniola şi portugheza, din limba latină. Ea se dezvoltă şi se modifică de-a lungul a a sute de ani.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

1. Aranjaţi în ordine alfabetică cuvintele şi înscrieţi denumirile-arhaisme ale lunilor anului: *Mărţişor, ghenar, vinicer, seceriş, cireşar, prier, florar, faur, îndrea, brumar, brumărel, cuptor.*

2. Identificaţi cuvintele de uz general din enunţul dat.

Păpădia este o plantă erbacee cu flori galbene, folosită pentru proprietăţile sale terapeutice din cele mai vechi timpuri.

III. ATELIERUL CREATIV

1. Alcătuiţi o minicompunere pe tema: *„**Cele mai frumoase tradiţii româneşti din ţinutul vostru**”*, pornind de la începutul dat. Folosiţi cât mai multe arhaisme.

Desprinse din negura vremurilor, făcând parte de secole din viaţa satului, unele dintre tradiţiile populare româneşti trăiesc şi azi, în ciuda asaltului nivelator al civilizaţiei contemporane. Modernizarea se face simţită, ici-colo – de pildă, în portul fetelor care, la sărbători, îmbină straiele populare cu pantofi la modă, dar tradiţia rezistă. Evenimentele mari şi mici ale vieţii, munca şi căsătoria, credinţele religioase, creştine sau precreştine, dau sens acestor obiceiuri populare româneşti, care iată, persistă, ca un mesaj liniştitor de continuitate şi stabilitate şi care încântă străinii cu autenticitatea lor.

2. Priviţi imaginea. Întocmiţi un text de volum mic cu titlul: ***„În aşteptarea copiilor şi nepoţilor”.*** Folosiţi diferite tipuri de articole. Analizaţi morfo-sintactic 4 articole.

Cuvinte de reper: casa părintească, dor de casă, pâine proaspătă, coaptă în cuptor, grădina cu flori, legume, fructe, miros de iarbă, amintiri frumoase, poveşti interesante, plăcinte gustoase, dragoste şi blândeţe, clipe frumoase, copil fericit.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

§ 3. VALORILE STILISTICE ALE EXPRESIILOR IDIOMATICE. ÎMBINAREA DE CUVINTE. PROPOZIȚIA. FRAZA

I. TERMINOLOGIE

expresii idiomatice / expresii frazeologice
îmbinări libere / îmbinări stabile
propoziția
fraza

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

❖ Citiți cu atenție textul.

E dimineață încă. Soarele își scutura musteţile de rouă pe de asupra dealurilor. Ca o pânză cenușie migește în vale apa Prutului. În sălciile de pe mal un cuc singuratic își strigă neobosit numele. Ciocârliile măsoară distanţa dintre cer și pământ. Nalba de pe marginea drumului își înalță semeață umbreluţele și le îndreaptă spre soare.

Calul se odihnea acumulându-și energie pentru toată ziua. El bătea molatic, ușurel, cu copita așteptându-și parcă cu nerăbdare stăpânul...

RECUNOAȘTEȚI!

1. *Selectați din text îmbinările libere de cuvinte.*
2. *Analizați 4 părți de vorbire cunoscute de voi.*
3. *Alcătuiți 5 propoziții despre dimineață, folosind părți de vorbire.*

REAMINTIȚI-VĂ!

Îmbinarea de cuvinte este grupul de cuvinte, alcătuit din cel puțin două cuvinte care denumesc împreună obiectul sau acțiunea, în interiorul căruia se poate stabili un raport sintactic.

- **Îmbinarea de cuvinte e alcătuită din:**
  - ***cuvântul determinat*** */de la care punem întrebarea/;*
  - ***cuvântul determinativ*** */care răspunde la întrebare/;*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

- Legătura dintre cuvinte într-o îmbinare:
  - **după sens** *(poveştile interesante);*
  - **gramaticală** *(cu ajutorul desinenţei, articolului, prepoziţiei): mura câmpu**lui**, caiet **al** elevului, flori **de** câmp/.*

AFLAȚI MAI MULT!

- **îmbinări libere** – orice element component al îmbinării îşi păstrează sensul *(nopți reci, firul apei, ograda aceea);*
- **îmbinări stabile** (frazeologice), care au sens unitar *(a lua parte, a pune la cale, om în vârstă, băiat iute de picior).*

CURIOZITĂȚI LINGVISTICE

- *gologan* – monedă de aramă în valoare de 10 bani; p.gener. (sens curent) monedă de valoare mică; *a avea gologani* – a avea bani; *a trage gologanul prin barbă* – a avea speranta că în viitor vor exista si alte câstiguri;
- *ort* – moneda de valoare mică , reprezentând a patra parte dintr-un leu vechi (sau un taler) – din pol. Ort, germ. Ort; *a (-şi) da ortul popii* – a muri; *tot doi bani şi un ort* – tot una, la fel de neînsemnat.

Reţineţi!

Îmbinările stabile de cuvinte pot fi clasificate:

Expresii idiomatice – cele cu fuziune semantică totală: *a tăia frunză la câini, a se face mort în păpuşoi, a-şi aprinde paie în cap, a spăla putina, cheie de boltă, viţel de aur, zeamă de clopot, a rupe mâţa în două, îi curge untura pe nas, câţi iepuri în biserică etc.*

Expresii frazeologice – cele cu fuziune semantică parţială – *a fugi de noroc, a cădea de oboseală, a vorbi fără ocolişuri, a face (pe cineva) om, amurgul vieţii, om de litere, harnic de mănâncă foc, (a fi) scump la râs, de dragă inimă, cât ai bate din palme etc.*

Reţineţi!

Îmbinările stabile de cuvinte au funcţia unei singure părţi de propoziţie şi sensul unei singure părţi de vorbire. Ele sunt specifice numai limbii respective şi nu pot fi traduse, decât prin echivalente.

Exemplu: *a-şi aprinde paie în cap* – a-şi crea singur o neplăcere; a o păţi cu cineva, a nu putea scăpa de cineva.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

REAMINTIŢI-VĂ!

1. Citiţi fragmentul. Explicaţi sensul cuvintelor evidenţiate.

Cum nu se dă scos ursul din bârlog, ţăranul de la munte, ***strămutat la câmp***, aşa ***nu mă dam eu dus*** din Humuleşti în toamna anului 1855, când ***veni vremea să plec*** la Socola, după ***stăruinţa mamei***. Şi oare de ce ***nu m-aş fi dat dus din Humuleşti nici în ruptul capului***, când mereu îmi spunea mama că pentru folosul meu este aceasta?

... Apoi lasă-ţi, băiete, satul, cu tot farmecul frumuseţelor lui, şi pasă de te du în loc străin şi aşa depărtat, dacă te ***lasă pârdalnica de inimă***! Şi doar mă şi sileam eu ***într-o părere***, s-o fac a înţelege pe mama că pot să mă bolnăvesc de dorul ei...

Ioane, cată ***să nu dăm cinstea pe ruşine şi pacea pe gâlceavă!*** Ai să pleci unde zic eu. (Ion Creangă)

2. Înscrieţi expresiile frazeologice de mai jos. Explicaţi-le sensul.

A căra apă cu ciurul, *a holba ochii,*
A o lua la sănătoasa, *a-i călca ursul pe ureche.*

3. Alcătuiţi enunţuri cu expresiile frazeologice:

a face de trei parale, *a avea de furcă,*
a încerca marea cu degetul, *a căuta ca iarba de leac,*
a vârî mâna-n foc, a-şi vinde scump pielea,

4. Citiţi cu atenţie articolul lexicografic al cuvintului *nădejde.* Extrageţi frazeologismele.

Nădejde

a) Credinţă în posibilitatea realizării unei dorinţe sau a unei acţiuni; speranţă.

De nădejde a) pe care te poţi bizui; de încredere; b) sigur; c) trainic, temeinic.

Cu nădejde a) cu încredere; b) foarte bine, solid. *În nădejdea* sperând că. *Slabă nădejde* puţin probabil; e problematic. *A trage nădejde* a nădăjdui; a spera. *A avea nădejde* (sau a-şi pune nădejdea) a se încrede în cineva; a conta pe cineva. *A se lăsa în nădejdea cuiva* sau *a ceva* a se bizui (fără temei) pe cineva sau pe ceva. *A trăi cu nădejdea* a trăi sperând. *A umple pe cineva de nădejde* a insufla cuiva mari speranţe. *A pierde nădejdea* a înceta de a mai spera; a se descuraja. *A pierde nădejdea în cineva* a) a nu mai avea încredere în cineva; b) a fi dezamăgit. *A-şi lua nădejdea de la ceva* (sau *de la cineva)* a) a pierde orice speranţă cu privire la ceva (sau la cineva); b) a renunţa definitiv la cineva (sau la ceva); *A da* (sau *a lovi) cu nădejde* a lovi din răsputeri. b) Persoană sau lucru de la care se aşteaptă multe; speranţă.

Tineretul este nădejdea noastră.

5. Alcătuiţi cât mai multe expresii frazeologice cu cuvintele: ***a da, a lua.***

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

6. Citiți în manualul de istorie despre originea și semnificația neologismelor: *a tăia nodul gordian, calul troian, patul lui Procust, gâștele au salvat Roma, legi draconice.*

7. Citiți fragmentul și explicați sensul cuvintelor evidențiate. Ce sensuri noi au primit aceste cuvinte în contextul dat?

Pe zidul cetății apăru un ***crainic*** *ce vesti porunca domnului. În aceeași zi călăreții au dus* ***cărți*** *domnești până la cetățile de hotar. Iubirea de* ***moșie*** *chema sub steagurile țării pe oricine putea ține arma în mână.*

8. Înscrieți din dicționarul bilingv ucrainean-român zece cuvinte care sunt asemănătoare la rostire și la scriere.

FOLOSIȚI-VĂ CREATIVITATEA!

1. Priviți atent imaginea. Alcătuiți o compunere. Intitulați-o.

Cuvinte de reper: *toamna aurie, penelul de aur, frunze roșietice-arămii, a avea de furcă, a fi cu ochii în patru, nu mă dam dus, a mi se duce inima în călcâie*

2. Citiți expresiv poezia.

Octombrie-a lăsat pe dealuri
Covoare galbene și rosii.
Trec nouri de argint în valuri
și cântă-a dragoste cocoșii.

Întârziată fără vreme
Se plimbă Toamna prin grădini
Cu faldurii hlamidei plini
De crizanteme. *(George Topârceanu)*

a) Ce sentimente ne trezesc aceste versuri?

b) Găsiți și numiți verbele – predicate în versurile date.

REAMINTIȚI-VĂ!

Propoziția este unitatea sintactică care exprimă un gând terminat.

Exemplu: Pădurea și-a schimbat haina.

Propoziția conține **un singur predicat**.

Exemplu: Trăia odată o babă și un moșneag.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Propoziţiile pot fi clasificate:

După *structură*:

- ***simple (nedezvoltate);***
- ***dezvoltate.***

o ***Propoziţia simplă*** **este alcătuită numai din părţi principale.**
Exemplu: Plouă. Elevul scrie. Izvorul murmură.

o ***Propoziţia dezvoltată*** **este alcătuită din părţi principale şi părţi secundare** *(atribut, complement).*
Exemplu: ***Plouă*** *încet, liniştit.* ***Elevul scrie*** *o compunere.* ***Izvorul curge*** *la vale.*

După *forma predicatului*:

- *propoziţii* **afirmative.**
Exemplu: *Ei poposesc în dumbrava fermecată.*
- propoziţii ***negative*****: predicatul** este la forma negativă.
Exemplu: *Copiii* ***nu se tem de ploaie****.*

- **Propoziţia afirmativă afirmă, constată ceva.**
- **Propoziţia negativă neagă ceva, înlătură o afirmaţie.**

După *scopul comunicării:*

- *propoziţii* **enunţiative. Exemplu:** *Veniţi şi mâine.*
- *propoziţii* **interogative. Exemplu:** *Veniţi şi mâine?*
Văzutu-l-ai? Auzitu-m-ai?

CURIOZITĂŢI LINGVISTICE

Atât propoziţiile enunţiative, cât şi propoziţiile interogative pot fi:

- *propoziţii* **exclamative.** *Exemplu*: Ai citit cartea! Ai citit cartea?!
- *propoziţii* **neexclamative.** *Exemplu*: *Ai citit cartea. Ai citit cartea*

Reţineţi!

Propoziţiile **enunţiative** comunică ceva despre acţiunea făcută de subiect. *Ele au la sfârşit punct sau virgulă ,ori punct şi virgulă.*

Propoziţiile **interogative** conţin o interogaţie, o întrebare şi aşteaptă un răspuns. *Ele au la sfârşit semnul întrebării şi apar mai frecvent în dialoguri.*

Propoziţiile **exclamative** au o intonaţie aparte, accentuându-se un anumit cuvânt, care priveşte în mod special enunţul.

La sfârşitul propoziţiilor exclamative se pune semnul exclamării.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Citiți cu atenție textul.

În răcoarea dimineții, pădurea părea de aramă, poleită de razele timide ale soarelui. Toamna târzie își îngrămădea norii negri și mișcători deasupra muntelui. Pe pământul amorțit cad miresme stinse și frunze vestejite. Vântul adie ușor prin livezi, împrăștiind arome dulci și amărui. Se simte parfumul îmbietor al fructelor coapte. Liniștea se înăbușă în sunetul cristalin al râului. În curând nu se va mai auzi nici zumzetul insectelor.

Liniștea se înăbușă în sunetul cristalin al râului. În curând nu se va mai auzi nici urletul nestingherit al lupiilor... Linistea se lasa în padure ... Toamna se sfârșește pe nesimțite, ascunzând tainic mistere. Câmpiile și grădinile se usucă, lăsând în urmă poveri grele.

Copacii și-au pierdut podoaba, iar frunzișul ruginiu este așezat în tot codrul. Fiecare frunză îmi șoptește fericire; bruma argintie a împodobit grădina, iar gâzele plăpânde amorțesc de frig. Vin nopțile răcoroase, iar frigul se lasă ușor, spulberând tainele ascunse ale toamnei.

a. *Identificați predicatele în enunțuri.*

b. *Stabiliți numărul de propoziții după numărul de predicate.*

2. Alcătuiți câte două propoziții: a) enunțiative, b) interogative.

3. Transcrieți propozițiile și precizați felul lor, după structură:

a) Privighetoarea cântă. b) În poiană se aud glasuri de copii. c) Ionică și Geta plantează flori. d) Ei și ele citesc. e) În housul orașului se aude undeva muzica. f) Flori pentru mama. g) Vântul șuieră prin copacii goi.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

REAMINTIȚI-VĂ!

Fraza este o comunicare alcătuită din două sau mai multe propoziții.

După rolul lor în frază, propozițiile sunt:

principale – când au înțeles de sine stătător, nu depind de înțelesul altei propoziții din frază;

secundare (subordonate) – când înțelesul lor depinde de înțelesul altei propoziții din frază.

independente – fac parte dintr-un text, fără a face parte dintr-o frază.

FIXAȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

❖ Citiți cu atenție textul.

Toamna se apropie de sfârșit. Natura devine din ce în ce mai mohorâtă și aspră. Vântul suflă cu putere peste tot și mătură cu o patimă oarbă tot ce prinde în cale. Frunzele copacilor au căzut de ceva vreme, iar acum sunt răvășite de furia naturii. Iarba îngălbenită și uscată aproape a dispărut în totalitate, doar în locuri mai ferite câte un smoc de iarbă îngălbenită mai amintește de covorul verde ce acoperea pământul în urmă cu câteva luni. Animalele care-și petrec iarna pe aceste meleaguri, încep să caute culcușuri călduroase, iar cele care hibernează se pregătesc de somnul odihnitor din care se vor trezi abia la primăvară. Păsările, puține la număr, majoritatea fiind deja în locuri mai calde, nu se mai avântă în înaltul cerului, preferând să rămână mai aproape de sol unde încearcă să ciugulească puțina hrană care se mai găsește. Sfârșitul toamnei ne aduce și prima brumă, semn că iarna nu-i departe...

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

RECUNOAȘTEȚI!

1. *Găsiți propozițiile independente din textul dat mai sus.*
2. *Stabiliți numărul propozițiilor în frază după numărul predicatelor. Identificați tipul lor.*

REAMINTIȚI-VĂ!

Morfologia se referă la modificarea formei cuvintelor în vorbire.
Sintaxa se referă la îmbinarea cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în fraze.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

➢ Selectați îmbinările libere de cuvinte din text, marcând cuvântul determinat cu un semn convențional.

Pădurea picură tristă și **îngândurată** în pragul iernii. Frunze mari aurii de stejar se lasă smulse pe nesimțite din copaci, rotesc încet, ca roiurile de **albine**, și se sting **jos** intr-o mare cu foșnet tulbure. Câte o **ghindă** sună sec, venind printre crengi, câte o pasăre zboară pe jos printre tulpini și iar **e** liniște în jur. (I. Druță)

1. *Cum ați intitula fragmentul, argumentați-vă răspunsul?*
2. *Găsiți în text o comparație, indicați fincția sintactică a cuvintelor.*
3. *Analizați morfo-sintactic cuvintele evidențiate din textul dat.*
4. *Găsiți propozițiile subordonate din textul dat mai sus.*

EXERSAȚI!

1. Despărțiți fraza de mai jos în propoziții și precizați felul acestora după rolul în frază, după alcătuire, după aspect și după scopul comunicării:

Când s-a născut fratele meu mai mic, pe care toți îl iubim, tata a hotărât să ne mutăm într-un apartament mai mare, pentru că suntem o familie numeroasa și nu putem sta doar în două camere.

2. Înscrieți versurile. Subliniați predicatele.
Precizați numărul de propoziții în fraze.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Aburii uşori ai noptii ca fantasme se ridica
Şi, plutind deasupra luncii, pintre ramuri se despică.
Raul luciu se-ncovoaie sub copaci ca un balaur
Ce în raza diminetii mişca solzii lui de aur.

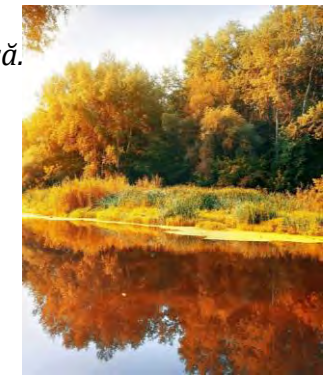

Eu mă duc în faptul zilei, mă aşez pe malu-i verde
Şi privesc cum apa curge şi la coturi ea se pierde,
Cum se schimbă-n vălurele pe prundişul lunecos,
Cum adoarme la bulboace, săpând malul năsipos.

Cand o salcie pletoasă lin pe baltă se coboară,
Când o mreană saltă-n aer după-o viespe sprintioara,
Când sălbaticele raţe se abat din zborul lor,
Bătând apa-ntunecată de un nour trecător. (Vasile Alecsandri)

3. Continuaţi textul de mai jos printr-un dialog:

În prima săptămână de şcoală, a apărut în clasă un băiat înalt, care a privit îndelung sala şi care parcă dorea să îşi aleagă un loc. A ezitat un moment, apoi a mers hotărât spre ultima bancă de la fereastră, în care şi-a pus ghiozdanul. Am înţeles că era un coleg nou.

a) Indicaţi propoziţiile interogative şi propoziţiile negative din dialogul imaginat de voi.

b) Despărţiţi cele trei fraze de la exerciţiul 2 în propoziţii, indicaţi felul acestora şi arătaţi ce relaţii se stabilesc între ele.

4. Aranjaţi enunţurile de mai jos astfel, încât să alcătuiască un text. Puneţi-i un titlu care să-i indice tema.

- *Am scos din pachet un sandviş şi i l-am dat.*
- *Mergeam spre şcoală.*
- *Avea o blăniţă tărcată şi mustăţile mari i se mişcau încet.*
- *Am înţeles imediat că familia noastră o să se mărească în curând.*
- *Am vrut să îmi continuu drumul, dar am constatat că mă urmează cuminte.*
- *Deodată, mi-a apărut în faţă o pisică.*
- *După ce m-a analizat atent, fără nici o frică s-a apropiat şi a început să-şi frece capul de picioarele mele.*
- *Privirile noastre s-au întâlnit uimite.*
- *Mă privea galeş şi torcea încet.*
- *Am netezit-o pe cap şi pisicăi îi părea bine de călăorul necunoscut.*

5. Înscrieţi poezia. Numerotaţi propoziţiile în frază. Stabiliţi tipul lor.

Mama mi-l cânta şi ea,
Şi la viersul lui cel dulce,
Puiul ei se potolea
Şi-o lăsa frumos să-l culce.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Azi te-adorm cu dânsul eu,
Ieri – el m-adormea pe mine,
Şi-adormi pe tatăl meu
Când era copil ca tine...

Mâine, când voi fi pământ,
Nu uita nici tu şi zi-le,
Zi-le doina, cântec sfânt,
La copiii tăi, copile!
(Ştefan Octavian Iosif)

ÎNVĂŢĂM DIN MAXIME ŞI PROVERBE...

Frumuseţea copiilor vine de la părinţi, zâmbetul de la bunici, iar puritatea de la Dumnezeu.

FOLOSIŢI-VĂ CREATIVITATEA!

1. Completaţi şirurile de cuvinte. Improvizaţi o mica povestire, în care veţi folosi aceste cuvinte în propoziţii.

Copaci în haine de pojar: *cireşi, nuci, salcâmi, mesteceni...*
Păsari migratoare: *cocori, grauri, rândunele, cocostârci...*
Flori de toamnă: *crizanteme, vâzdoage, dalilie, gladiole...*
Fructe de toamnă: *prune, mere...*
Legume de toamnă: *cartofi, ardei, roşii, varză, vinete, morcovi...*

2. Citiţi expresiv versurile. Separaţi frazele în propoziţii.

Toamnele trec, vin încet zăpezi din amezi,
Aplecat peste carte, copilul tresare –
Anii lui cu nadejde tu îi veghezi,
Să nu rătăcească în lumea cea mare.
Creşte un om ca un pom roditor, uimitor,

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Are sufletul de materne ţărâne:
Dragostea bunului învăţător
Oricând de credinţă a fost şi de pâine. (Dumitru Matcovschi)

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

Când se vorbeşte sau se scrie, se folosesc enunţuri, care pot fi propoziţii sau fraze.

Textul este reprezentat de ansamblul enunţurilor produse oral sau scris.

Pentru ca un text să fie bine construit, nu este suficient să aibă enunţuri corecte. Acesta trebuie să se înlănţuie coerent, respectând-o:

- **ordine logică;** Exemplu: *Cauza precedă efectul.*
- **ordine temporală;** Exemplu: *Trecutul este anterior prezentului.*
- **ordine spaţială;** Exemplu: *Înşiruirea în pagină a propoziţiilor.*

III. ATELIERUL CREATIV

❖ **Tehnologii moderne**

➢ Priviţi imaginea. Alcătuiţi o compunere mică reieşind din versurile date. Întitulaţi-o.

➢ Încercaţi să compuneţi versuri noi, continuând ideea din strofă.

Codrule, pădure deasă,
Toate drumurile duc acasă.
Toamna ne vorbeşte-n şoaptă
Şi măicuţa ne aşteaptă...

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Lexicul și frazeologia. Actualizarea cunoștințelor

§ 4. SCHIMBAREA VALORII GRAMATICALE (CONVERSIUNEA). FAMILIA LEXICALĂ. DICȚIONARELE LIMBII ROMÂNE

I. TERMINOLOGIE

dicţionar
vocabular (lexic)
lexicologie
derivarea:
prin sufixare
prin prefixare
derivare parasintetică
sufixe: *augmentative*
diminutivale
conversiunea
compunere:
prin alăturare
prin sudare
prin abreviere
familie lexicală

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

❖ Citiţi cu atenţie textul.

Pădurile reprezintă, foarte eficiente filtre naturale, deoarece reţine, în coroanele arborilor, particule fine de praf sau cenuşă.

Pentru protecţia mediului înconjurător, constituie cel mai important factor natural eficient, stabil şi inepuizabil. Este o sursă de lemn.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Pădurile pot furniza cantităţi uriaşe de lemn de bună calitate.

Pădurile reprezintă pentru om un refugiu din calea zgomotului, soarelui puternic sau vântului. Sub haina ocrotitoare a pădurii este adăpostită o variată lume animală. Pădurile sunt şi o sursă de hrană pentru om şi animale. Fructele de pădure, ciupercile comestibile, stupăritul pastoral şi vânătoarea au constituit întotdeauna o sursă de medicamente de origine vegetală.

RECUNOAŞTEŢI!

1. *Transcrieţi în caiete toate cuvintele formate prin derivare.*
2. *Reprezentaţi schematic structura lor.*
3. *Analizaţi morfologic patru din ele după modelul din manual.*

REAMINTIŢI-VĂ!

Mijloacele interne de îmbogăţire a vocabularului sunt: derivarea, compunerea, conversiunea.

Derivarea este mijlocul de îmbogăţire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi cu ajutorul prefixelor şi sufixelor.

Tipurile derivării sunt: prefixarea, sufixarea şi derivarea parasintetică.

- **Prefixarea** *este formarea cuvintelor noi cu ajutorul prefixelor.*
- **Sufixarea** *este formarea cuvintelor noi cu ajutorul sufixelor.*
- **Derivarea parasintetică** *este formarea cuvintelor noi cu ajutorul prefixelor şi sufixelor.*

Compunerea este mijlocul intern de îmbogăţire a vocabularului care constă în fomarea cuvintelor noi prin unirea sau alăturarea a două sau mai multe rădăcini.

Procedeele compunerii sunt: sudarea, alăturarea şi abrevierea.

- **Sudarea** *este îmbinarea în care elementele s-au contopit: binefacere, doisprezece, fărădelege.*
- **Alăturarea** *este îmbinarea în care elementele s-au alăturat: verde-deschis, prim-ministru, sare-de-lămâie, argint-viu.*
- **Abrevierile** sunt prescurtări de cuvinte sau de grupuri de cuvinte unanim recunoscute şi aplicate: î.e.n., DEX., kg.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Conversiunea (***schimbarea valorii gramaticale***) este un mijloc intern de îmbogăţire a vocabularului care constă în formarea cuvintelor noi prin trecerea la o altă parte de vorbire.

ÎNVĂŢĂM DIN MAXIME ŞI PROVERBE...

Ocrotiţi natura!

RECUNOAŞTEŢI!

1. Examinaţi cuvintele din ambele coloane. Prin ce se aseamănă cuvintele care se repetă? Prin ce se deosebesc? Alcătuiţi cu 2 perechi enunţuri.

articol editorial	*editorialul*
scriitor clasic	*clasicul*
registru zilnic	*zilnicul*
popoarele antice	*anticii*
om militar	*militarul*
copil zbânţuit	*zbânţuitul*
film documentar	*documentarul*
om leneş	*leneşul*
om egoist	*egoistul*

FIXAŢI-VĂ CUNOŞTINŢELE!

➢ Cuvintele evidenţiate în textele de mai jos sunt substantive provenite din alte părţi de vorbire. Precizaţi aceste părţi de vorbire.

a) „Dar aista e *un leneş* care nu credeam să fi mai având pereche”. (Ion Creangă) b) „*Un sforăit* puternic ...rupe firul melancolic al cugetărilor mele”. (Calistrat Hogaş) c) „...când mă lua cineva cu *răul*, puţină treabă făcea cu mine; când mă lua cu *binişorul*, nici atâta”. (Ion Creangă) d) „Flăcăul luă buzduganul şi se porni *voinicește* la luptă cu zmeul...”

AFLAŢI MAI MULT!

Prin conversie se pot obţine:

- **substantive de la alte părţi de vorbire:** *Leneşul* mai mult aleargă, dar zgârcitul mai mult păgubeşte. Am intrat în *adâncul* întunecat al pădurii.
- **verbe la participiu:** *Rătăciţii* în pădure se sperie.
- **verbe la gerunziu:** *Suferindul* privea trist la frunzele copacilor.
- **pronume:** Nu-mi pierd vremea cu nişte *nimicuri.*
- **adjective provenite din verbe la participiu:** Priveam lumina *filtrată* prin ramuri.
- **adverbe provenite din adjective:** Vorbeşte *frumos* despre el.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

CURIOZITĂȚI LINGVISTICE

➢ **Cuvântul format prin conversiune** se comportă în comunicare ca partea de vorbire la care a trecut.

➢ **Substantivul format prin conversiune,** de la alte părţi de vorbire, primeşte articol hotărât sau nehotărât, şi îndeplineşte funcţiile sintactice de subiect, nume predicativ, atribut şi complement.

➢ **Adjectivul format prin conversiune,** de la alte părţi de vorbire, se acordă cu substantivul determinat şi îndeplineşte funcţiile sintactice de atribut adjectival şi nume predicativ.

EXERSAȚI!

1. Alcătuiţi câte două propoziţii în care fiecare din cuvintele propuse să fie în primul caz adjectiv, iar în al doilea substantiv: *ruşinos, milionar, sportiv, frumos*. Înscrieţi-le în caiete.

2. Citiţi poezia. Analizaţi cuvintele evidenţiate. La ce parte de vorbire se referă? Explicaţi cum a avut loc conversia, de la ce parte de vorbire a trecut cuvântul la ce parte de vorbire.

Frunza ***verde,*** iarba ***verde,*** ***Albă*** neaua, ***albă*** pâinea.
Verde grâul răsărit. ***Alb*** şi pomul înflorit.
Verdele, dacă-l vom pierde, ***Albul*** negru de rămâne.
Ca şi cum nici n-am iubit. Ca şi cum nici n-am trăit. (D. Matcovschi)

3. Identificaţi în textele de mai jos cuvintele formate prin schimbarea valorii gramaticale şi explicaţi cum s-au format:

a) Te uiți cum muşcă toamna
Din verdele pădurii,
Cum fiecare frunză e-o inimă bolnavă?
Iar eu cu mâini pătate de toamna-nsângerată,
Beau sufletul pădurii. (Claudia Millian Minulescu)

b) Tânărul care stătea dedesubtul crengilor desfrunzite avea un ce straniu. Părea un îmbolnăvit de melancolie.

4. Identificaţi în textul de mai jos cuvintele formate prin schimbarea valorii gramaticale. De la ce părţi de vorbire s-au format?

Toamna, verdele pădurii dispare încet şi frunzele îngălbenite şi bătute de vânt colindă nestingherite cărări. Asemenea peisaje, în care fiecare arbore pare o fiinţă părăsită de binele verii, înmulţesc ahurile poeţilor. Fiind nişte îndrăgostiţi pătimaşi de natură artiştii sunt, în sinea lor, graţie

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

sensibilității, neliniștiți de iminenta dispariție a vegetalului. Totuși, păşind într-un desiş al pădurii fremătânde, ei au sentimentul că se integrează eternității universale.

5. Construiți câte două enunțuri cu cuvintele propuse ca să aibă diferite valori gramaticale: *voinicul, muncitorul, frumosul, deșteptul.* Numiți antonimele acestor cuvinte.

6. Precizați ce părți de vorbire sunt aceleași cuvinte în următoarele enunțuri: a) Era o *dimineață* de toamnă.

b) *Toamna* pleacă păsările călătoare.

c) Strugurii *atârnânzi* în vârtejuri îmi plac.

7. Completați proverbele întâlnite în lecturi, alegând varianta corectă. Ce părți de vorbire sunt cuvintele din paranteze? Alcătuiți câte o propoziție cu aceste cuvinte ca să aibă alte valori gramaticale.

a) Nu plătește bogatul, ci (săracul, vinovatul).

b) Când se numără bobocii? (dimineața, toamna).

c) Cine poartă aur în gură? (înțelepții, bogații).

8. Citiți cu atenție textul. Ce părți de vorbire sunt cuvintele evidențiate?

Astăzi, ne-am sculat ***dimineața*** ca să mergem la cumpărături. Pe tarabe, ***toamna*** ne binecuvântă cu bogăția ei: roșii, vinete, castraveți, ardei grași, cartofi, conopidă, pătrunjel, mărar, leuștean, gogonele, mere, pere, prune gâtlane, struguri ***atârnând*** în vrejuri de viță-de-vie.

Era un valvârtej de culori încântătoare și de miresme îmbătătoare. Am privit ca un pierde-vară la agitația fascinantă a pieței.

9. Precizați ce sunt la origine cuvintele evidențiate din textele date? Ce au devenit aceste cuvinte în context? Ce caracteristici ale părții de vorbire în care s-a transformat a căpătat fiecare cuvânt?

a) „Astfel zise *mititica* / Dulce netezindu-mi părul.” b) „E un *adânc* asemene / Uitării celei oarbe.” c) „Din sânul vecinicului *ieri*.” d) „N-a fost lume *priceută* și nici lume s-o priceapă.” e) „Să mai privesc o dată / Câmpia-nfloritoare / Ce zilele-mi *copile* și albe le-a țesut.” f) „*Noaptea* potolit și vânăt arde focul în cămin.” g) „*Dulce* îmi veneai în umbra tăinuitului boschet.” (Mihai Eminescu)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

10. Indicaţi valoarea morfologică (substantiv, adjectiv, adverb) a cuvintelor evidenţiate din enunţurile de mai jos:

a) Este un elev *conştiincios.* b) Învaţă *conştiincios* la toate materiile. c) *Ziua* mea de naştere este în aprilie. d) *Ziua* mergeam pe plajă, iar seara mă plimbam. e) Purta un tricou *albastru*. f) Admira *albastrul* infinit al cerului. g) Vorbeşte *bine* în engleză. h) I-am mulţumit pentru *binele* făcut.

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

1. Stabiliţi în fragmentul dat cazurile de conversie, explicând ce parte de vorbire au fost cuvintele evidenţiate şi ce parte de vorbire au devenit în rezultatul conversiei. Memorizaţi semnele de punctuaţie la dialog.

— *Să-ţi spun o ghicitoare?*

— *Da!*

— *Douăzeci de* ***tineri,*** *patruzeci de* ***voinici,*** *şaizeci de* ***înţelepţi,*** *optzeci de* ***nebuni.*** *Ghici ce-i?*

— *Să mă gândesc... Nu ştiu.*

Vârstele omului. (Grigore Vieru)

2. Precizaţi valorile morfologice ale cuvântului *„o”* în exemplele:

a) **O**, ce timp frumos!
b) Am văzut-**o** pe Maria.
c) Am fost **o** dată, de *două* ori, dar nu mă mai duc.
d) Astăzi au scris litera **o**.
e) A mers pe **o** stradă lăturalnică.
f) **O** să meargă şi el la petrecere.

III. ATELIERUL CREATIV

❖ **Tehnologii moderne**

➢ Citiţi cu atenţie textul.

Identificaţi cuvintele obţinute prin derivare, prin compunere şi prin schimbarea valorii gramaticale:

Graficul rutier nu este o activitate haotică derulată după bunul plac al fiecăruia dintre noi, ci un sistem de reguli si responsabilităţi bine stabilite.

Cu toţii participam la circulaţi a rutieră într-o multitudine de ipostaze: ca pietoni, ca pasageri, sau în calitate de conducători de biciclete, autovehicule.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

În ultimii ani s-a intensificat circulaia pe drumurile publice, motiv pentru care se impune tot mai mult, cunoaşterea şi respectarea cu stricteţe a regulilor de circulaţie şi semnificaţia indicatoarelor rutiere.

Dragi elevi şi eleve! Pentru a vă feri de pericolul de a fi accidentaţi este necesar să ţineţi seama de câteva reguli de circulaţie:

- traversaţi strada numai prin dreptul indicatorului „Trecere pentru pietoni”;
- acolo unde sunt instalate semafoare aşteptaţi cu răbdare apariţia culorii verde. Verdele arată că vă puteţi deplasa de cealaltă parte a străzii;
- circulaţi numai pe trotuare;
- nu vă jucaţi pe partea carosabilă a drumurilor publice;
- nu traversaţi strada prin spatele sau prin faţa autovehiclelor care staţionează.

RECUNOAŞTEŢI!

1. *Selectaţi cuvintele formate prin derivare, compunere şi conversie.*
2. *Care este valoarea morfologică a cuvintelor subliniate?*
3. *Meditaţi asupra învăţămintelor de mai sus. Alcătuiţi un enunţ în care cuvântul „rănit”să aibă altă valoare morfologică decât cea din text.*

ÎNVĂŢĂM DIN MAXIME ŞI PROVERBE...

Un rănit într-un accident de circulaţie devine un pieton mai atent.
Strada nu este loc de joacă!

§ 5. FAMILIA LEXICALĂ. DICŢIONARELE LIMBII ROMÂNE

I. TERMINOLOGIE

familie lexicală
cuvânt de bază
cuvinte derivate
rădăcină
prefix
sufix

II. TEME. DEFINIŢII. APLICAŢII

➢ Citiţi cu atenţie textul.

Şcoala, cum bine ştim este **instituţia** care pregăteşte, educă tânărul **membru** al societăţii în vederea socializării lui. Şcoala este cea care deschide ochii omului către **universul** cunoaşterii, lumii în care trăieşte.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Ea are şi rolul de a-i dezvolta aptitudinile şi a-i crea pârghii motivaţionale în activităţile sale din societate. Totodată îl **educă** pe

tânăr formându-i bună conduită în **relaţiile** cu **lumea** înconjurătoare: mediu, alte grupuri de oameni, **responsabilităţi**, obligaţii şi drepturi în societate.

Şcoala este a doua casă a tânărului în formare. În acestă casă el trebuie să păşească cu bucurie şi încredere. Şcoala este un prim factor al **educaţiei** continue şi sistematice.

RECUNOAŞTEŢI!

1. *Selectaţi din text câteva îmbinări de cuvinte.*
2. *Care este valoarea morfologică a cuvintelor evidenţiate?*
3. *Identificaţi în cuvintele formate prin derivare, compunere, conversiune.*
4. *Alcătuiţi câteva enunţuri cu cuvintele evidenţiate.*

REAMINTIŢI-VĂ!

Vocabularul unei limbi se îmbogăţeste în permanenţă cu cuvinte noi, unele se formează în interiorul vocabularului, prin urmare, acestea se numesc mijloace interne de îmbogătire a vocabularului.
Ele sunt: **derivarea, compunerea, conversiunea.**

- **Cuvantul de baza** este elementul fundamental pentru a forma cuvinte noi prin derivare. *Exemplu:* stră + moş = strămoş; stră- prefix; moş – cuvânt de bază.
- **Rădacina** este alcătuită din sunetele comune cuvântului de bază şi tuturor cuvintelor obţinute de la acesta.

Exemplu: plângătoare = cuvânt format cu sufixul „toare” de la cuvântul de bază „a plânge”.

- **Sufixele** sunt grupuri de sunete care se adaugă la sfârşitul rădăcinii pentru a forma cuvinte noi. *Exemplu: florăreasa, fluturaş;*
- **Prefixul** se atasează la sfârsitul rădăcinii cu scopul de a forma cuvinte noi. *Exemplu:* învechit, străvechi.
- Cuvintele formate cu ajutorul sufixelor şi al prefixelor se numesc **cuvinte derivate.** *Exemplu:* dezordine, pisicuţa, reluare etc.

Reţineţi!

Familia lexicală sau familia de cuvinte cuprinde toate cuvintele formate prin derivare sau prin alte procedee de la un cuvânt de bază.
Exemplu: Frunză – frunzuliţă, înfrunzit, frunziş, frunzărie.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

✓ Citiți cu atenție fabula lui Esop. De la cuvintele evidențiate formați cuvinte noi prin derivare.

Vântul şi soarele

Vântul şi *soarele* se certau pe motiv că fiecare dintre ei este mai puternic decât celălalt. Deodată, zărind un călător pe drum, soarele îi spuse vântului: Cred că am găsit un mijloc prin care să vedem care dintre noi doi are dreptate. Primul care izbuteşte să-l facă pe călător să-şi scoată mantia va fi considerat cel mai puternic. Începe tu!

Soarele se dădu deoparte, în spatele unui *nor*, iar vântul începu să sufle cât putu mai tare asupra călătorului. Insă, cu cât vântul suflă mai tare către *om*, cu atât mai strâns îşi ţinu acesta mantia în jurul trupului.

În cele din urmă, cuprins de disperare, vântul renunţă. Apoi, soarele ieşi dintre nori şi-şi trimise din plin razele peste călător, care, găsind în curând că e prea *cald* pentru a merge astfel pe jos, îşi dezbrăcă mantia.

RECUNOAȘTEȚI!

1. *Ce au comun aceste cuvinte?*
2. *Care este valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate? Analizați-le.*
3. *Ce învățătură ați luat din această fabulă?*

ÎNVĂȚĂM DIN MAXIME ŞI PROVERBE...

Prin vorbele dure şi nechibzuite pe care le spunem, nu facem altceva decât să distrugem raporturile pe care le avem cu cei din jur. Doar prin iubirea noastră statornică şi însoţită de răbdare avem puterea de a cultiva relaţii şi prietenii frumoase.

AFLAȚI MAI MULT!

Nu confundaţi familia lexicală cu câmpul lexical!

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

REAMINTIȚI-VĂ!

Câmpul lexical cuprinde toate cuvintele care aparţin aceluiaşi domeniu şi au trăsături de sens comune.

Exemplu: Corpuri cereşti: lună, soare, stele.

FIXAȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Notaţi rădăcina de la fiecare dintre cuvintele date mai jos:

bărbăteşte	.....	îndreptare	.....
împietri	.....	nelegiuit	.....
bătută	.....	omuleţ	.....
nepreţuit	.....	omeneşte	.....

2. Scrieţi cuvântul de bază pentru fiecare din exemplele din exerciţiul 1.

.....	.....
.....	.....
.....	.....

3. Formaţi un adjectiv şi un verb de la cuvântul *dor*.

adjectiv:..... verb:.....

4. Grupaţi cuvintele de mai jos, în funcţie de cuvântul de bază de la care s-au format: *copilă, căsuţă, mânuit, omeneşte, copiliţă, mânuire, căscioară, omenesc, copilăreşte, mânuţă, căsnicie, omenire.*

5. Formaţi câmpul lexicală al cuvintelor: *pâine, şcoală,* carte, *familie*.

EXERSAȚI!

1. Formaţi familia lexicală a cuvintelor: *mijloc, drum, pădure, umbră, întuneric, om, copil, şcoală, rădăcină, poveste, a învăţa.*

2. Înlocuiţi cuvintele din paranteză cu cuvinte din aceeaşi familie lexicală:

Noi am făcut un (drum) pe dealurile (pădure) din preajma satului nostru. Pe cărările (umbră) se aşternuse (frunză) veşted. Toamna (frunză) copacilor cad una câte una. Într-un loc am găsit mere (pădure), apoi ne-am întâlnit cu (pădure). Afară se (întuneric) devreme şi de aceea am plecat grăbiţi spre casă. (Noapte) ne ajungea din urmă şi aveam frică că nu vom găsi drumul.

3. Completaţi punctele de suspensie cu cuvinte din familia lexicală a cuvântului *copil:*

a) Ionuţ, vecinul nostru este un ..... tare nostim, iar sora lui este doar o ..... . b) Tatăl lor îi mustră atunci când săvârşesc o faptă ..... . c) Când au fost ieri la carnaval, erau îmbrăcaţi ..... , deşi sunt copii mari. Acolo au văzut un actor cu apucături de copil.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

4. În locul punctelor, adăugaţi fiecărui cuvânt anumite grupuri de sunete, pentru a obţine alte cuvinte, cu înţeles diferit:

..... bun .....
..... pământ .....
..... trece .....
..... scrie .....
..... atent .....
..... lega .....

5. Alcătuiţi câte patru cuvinte, cu fiecare dintre prefixele date mai jos:

dez- .....
des- .....
în- .....
îm- .....

6. Subliniaţi forma corectă a cuvintelor date:

desbate – dezbate	răsgândi – răzgândi
răsbate – răzbate	despacheta – dezpacheta
înnopta – înopta	înbuna – îmbuna
împături – înpături	deszăpezi – dezăpezi

7. Treceţi sufixele şi prefixele, în tabelul de mai jos, de la cuvintele date:

	Sufixe	**Prefixe**
Argintiu		
Bătrâneţe		
Şoimeşte		
Refolosibil		
Strămoş		
Antevorbitor		
Pisicuţă		
Răsuci		
Despovăra		

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

❖ Citiţi cu atenţie textul.

În timpul înfloririi democraţiei sclavagiste cele mai bune şcoli din Grecia se aflau în Atena. Pentru ca cetăţenii să se poată folosi de drepturile lor şi să-şi îndeplinească obligaţiile, ei trebuiau să ştie carte.

Copiii bogătaşilor îşi căpătau învăţătura până la vârsta de optsprezece ani. Însuşeau pe de rost versuri, scriau cu stiloul pe scânduri acoperite cu un strat subţire de ceară, învăţau să danseze, să cânte, se ocupau cu alergările, cu lupta, cu săriturile, cu aruncarea

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

suliţei şi discului. Pentru robi învăţătura era inaccesibilă, iar fetele învăţau doar în condiţii casnice lucrul manual şi desenul.

RECUNOAŞTEŢI!

1. *Identificaţi cuvintele necunoscute.*
2. *Consultaţi dicţionarele.*

III. ATELIERUL CREATIV

❖ Tehnologii moderne

1. Completaţi ciorchinele formând cuvinte derivate de la cuvântul „*pădure*”.
2. Completaţi cu prefixe pentru a obtine cuvinte cu sens opus – antonime, apoi construiţi câte o propoziţie cu noile cuvinte:
a) …….. atent, b) …….. comod
3. Completaţi cu sufixe potrivite pentru a obtine derivate care denumesc obiecte mai mici decât obiectele denumite de cuvintele de baza:
a) urs……, b) pisică….. , c) carte……., d) om…..
4. Alcătuiti familia lexicala a verbului „*a citi*”.

FOLOSIŢI-VĂ CREATIVITATEA!

Jocul didactic „Cuvântul cu codiţă ”

Un elev spune un cuvânt şi-l numeşte pe colegul său de clasă, el spune un derivat al acestui cuvânt şi numeşte pe alt coleg al său...

DICŢIONARELE LIMBII ROMÂNE

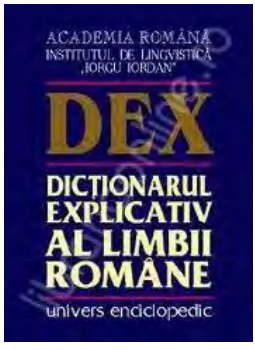

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Reţineţi!

Dicţionarul este o lucrare care cuprinde cuvintele unei limbi sau ale unui domeniu de activitate, aranjate, de obicei, în ordine alfabetică şi explicate în aceeaşi limbă sau traduse în altă limbă.

Sunt mai multe tipuri de dicţionare:

Explicativ – sensurile cuvintelor dintr-o limbă, oferind şi informaţii referitoare la etimologia şi apartenenţa morfologică a termenilor;

Ortografic – indicaţii cu caracter normativ referitoare la scrierea cuvintelor; dintr-o limbă.

Etimologic – informaţii referitoare la originea cuvintelor dintr-o limbă;

De sinonime, omonime, paronime, expresii frazeologice – informaţii referitoare la unele fenomene lexicale, prezentând situaţiile concrete de împrumut lexical, sinonime, antonime, omonime, paronime, expresii frazeologice, etc.;

Bilingv – echivalentul cuvintelor dintr-o limbă în alta,sau în mai multe limbi (**bilingv sau plurilingv**);

De proverbe şi zicători – semnificaţia proverbelor şi zicătorilor;

De nume proprii – informaţii referitoare la nume;

Speciale medicale, juridice, sportive etc. – termenii specifici anumitor domenii de activitate;

Enciclopedic sau lexicon – informaţii din diferite domenii.

ÎNVĂŢĂM DIN MAXIME ŞI PROVERBE...

Comentaţi afirmaţia: ***„Cel mai mare dicţionar pe care l-am cunoscut vreodată este dicţionarul vieţii.”***

EXERSAŢI!

1. Care este denumirea dicţionarului din care au fost extrase cuvintele de mai jos? Cuvintele date sunt aranjate în ordinea respectivă din dicţionar?

ŞLÁGĂR, şlagăre, s. n. Melodie (de muzică uşoară) care la un moment dat are o mare popularitate; cântec la modă.

GEAM, geamuri, s. n. 1. Placă de sticlă care se fixează în pervazurile ferestrelor sau ale uşilor şi care permite să străbată lumina în interiorul unei încăperi. ♦ Bucată de sticlă care se fixează în rama ceasornicelor, a ochelarilor etc. 2. P. gener.

REGRÉT, regrete, s. n. Părere de rău cauzată de pierderea unui lucru sau a unei fiinţe, de o nereuşită sau de săvârşirea unei fapte nesocotite; p. ext. remuşcare, căinţă. Din fr. Regret.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

2. Explicaţi sensul cuvintelor de mai jos. Consultaţi DEX-ul.

Valută, chimie, hipersensibil, epuizabil, migrenă.

3. Aranjaţi cuvintele de mai jos în ordinea din DEX. (ordine alfabetică): ecuaţie, girafă, sepală, faraon, carne, zeamă, zarzavat, fântână, turc, binecuvântare, sălbatic, maro, mecanism, piuliţă, film, leneş, monolog, geologie, colecţie, oraş, a munci, interval, stic, buzdugan.

4. Găsiţi explicaţia cuvintelor necunoscute în DEX.

5. Alcătuiţi enunţuri cu 3 din aceste cuvinte.

CURIOZITĂŢI LINGVISTICE

- Dicţionarul are un rol informativ complex .
- Dicţionarele se găsesc cel mai adesea în formă de carte (tipărită),însă sunt şi sub formă electronică, accesibile de pe computer sau prin internet.
- Cele mai vechi dicţionare cunoscute sunt considerate tăbliţele găsite în Ebla (Siria de azi) care datează din jurul anului 230 î. Hr.Pe ele erau gravate liste de cuvinte.

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

Nu vă exprimaţi greşit!

gheaţă îngheţată, a conlucra împreună,
a conţine în cuprins, a ecraniza un film,
genunchiul piciorului,
a îngheţa de frig,
perioadă de timp,
a poposi pentru odihnă,
a prefera mai bine,
(5) procente la sută,
a rămâne în continuare,
a repeta încă o data,
a rescrie iar,
a urca sus,
a urma în continuare.

1. Ce dicţionar trebuie să folosiţi pentru a explica greşeala în vorbire?

III. ATELIERUL CREATIV

❖ Tehnologii moderne

I grupă. Înscrieţi cât mai multe denumiri geografice în ordine alfabetică.

II grupă. Înscrieţi cât mai multe nume de persoane în ordine alfabetică.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Scrieți adresa electronică **dex.ro** și căutați explicația următoarelor cuvinte: *junghi, avangardă, enciclopedie, gavanos, pârcâlab, aviz, finanțe, azot, propice, irigare.*

SCHEMĂ RECAPITULATIVĂ

Mijloace interne de îmbogțire a vocabularului

Derivarea	**cu sufixe**	**nor-norişir;**
	cu prefixe	**face-desface;**
	parasintetică	**floare-înflorit**
Compunerea	**prin alăturare**	**ciuboțica-cucului; Valea Albă**
	prin sudare (contopire)	**untdelemn; bunăvoință**
	prin abreviere (prescuttare)	**S.U.A; O.N.U; cm, î.e.n; etc**
Schimbarea valorii gramaticale (conversiunea)	**Se formează cuvinte noi prin trecerea de la o parte de vorbire la alta**	**bătrânul; un îndrăgostit; aproapele; înnorat; suferinzi**

Teste de evaluare

1. Fondul lexical original al limbii române este de origine:
a) latină; b) deto-dacă; c) latină și geto-dacică.

2. Toate cuvintele sunt arhaisme în șirul:
a) colonel, grănicer, stative; b) baniță, ulcior, stic; c) vornic, hatman, meliță.

3. Expresia idiomatică *„a se face mort în păpușoi”* înseamnă:
a) a muri în câmp; b) a se preface că nu știe nimic; c) a se lenevi.

4. Propoziția *„Vine ploaia?!”* este:
a) dezvoltată, afirmativă, interogativă, exclamativă; b) simplă, afirmativă, interogativă, exclamativă; c) dezvoltată, negativă, enunțiativă, exclamativă.

5. Enunțul *„Nu-i frig, dar e răcoare”* conține:
a) prima propoziție principală și a doua propoziție subordonată;
b) prima propoziție subordonată și a doua propoziție principală;
c) două propoziții independente.

6. Cuvântul *„îmbrăcăminte”* e format prin:
a) sufixare; b) prefixare; c) derivare parasintetică.

7. Sudarea *este îmbinarea în care este:*
a) alăturare; b) contopire; c) abreviere.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

8. *Cuvântul evidenţiat din enunţul „Negrul arăturilor de toamnă se vede în depărtare.”* este:
a) adjectiv; b) substantiv; c) adjectiv substantivizat prin conversie.
9. Partea comună a cuvintelor derivate se numeşte:
a) prefix; b) sufix; c) rădăcină.
10. Seria de cuvinte: casă, castel, bojdeucă, vilă, este:
a) o familie de cuvinte; b) un câmp lexical; c) un şir de cuvinte separate.
11. Dicţionarul bilingv ne prezintă:
a) echivalentul cuvintelor dintr-o limbă în alta; b) echivalentul cuvintelor în mai multe limbi; c) informaţii din diferite domenii.
12. Care şir de cuvinte e aranjat în ordinea din DEX:
a) zimbru, zahăr, zarzăr, zarzavat; b) lama, lingură, livadă, lună; c) tobă, toamnă, teamă, tunet.

§ 6. ACTUALIZAREA CUNOŞTINŢELOR DESPRE VERBELE PREDICATIVE ŞI NEPREDICATIVE. VERBELE AUXILIARE: A FI, A AVEA, A VREA. VERBELE TRANZITIVE ŞI INTRANZITIVE

I. TERMINOLOGIE

- ***verbe predicative***
- ***verbe nepredicative***
  - ***auxiliare***
  - ***copulative***

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

II. TEME. DEFINIŢII. APLICAŢII

➢ Citiţi cu atenţie poezia:

Ce frumos ***e*** la bunici
Când ***e*** primăvara-n floare
Şi ***e*** iarba înverzită
Şi-aud glasuri de mioare!

Totul pare din poveste...
O căsuţă luminoasă
Şi bunicii la fereastră
Aşteptându-mă acasă!

Bunica, cu glas duios
Mă încântă cu poveşti
Iar bunicul mă ***învaţă***
Tainele gospodăreşti!

Ce frumos e la bunici...
Pace...dragoste şi cânt...
Doamne, ***ţine***-i cât mai mult
Sănătoşi pe-acest pământ!

Maria Luca

✓ *Precizaţi valoarea morfologică a cuvintelor evidenţiate din textul de mai sus. Înscrieţi-le în caiete în două coloniţe: verbe* ***predicative*** *şi verbe* ***nepredicative.***

✓ *Indicaţi tipul verbelor nepredicative.*

ÎNVĂŢĂM DIN MAXIME ŞI PROVERBE...

Bunicii sunt o parte importantă în viaţa fiecăruia dintre noi, iar amintirile legate de aceste fiinţe dragi ne vor urmări toată viaţa.

O adevărată grădină a Iubirii creşte în inima bunicii.

Bunicul este un om cu argint în păr şi aur în inimă.

REAMINTIŢI-VĂ!

➢ ***După posibilitatea de a îndeplini funcţia sintactică de predicat verbal, având cel puţin un înţeles de sine stătător, verbele sunt:***

- **predicative** – *pot avea înţeles de sine stătător; pot exprima singure predicatul, când sunt la un mod personal;*
- **nepredicative** – nu au înţeles de sine stătător – formează predicatul numai împreună cu alte cuvinte:

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

✓ ***verbe copulative*** – *a fi, a deveni, a ajunge, a se face, a ieşi, a însemna, a părea, a rămâne* etc, când exprimă ideea de transformare. În acest caz li se adaugă, pentru a forma un predicat, **numele predicativ** exprimat printr-un substantiv, adjectiv, pronume, numeral etc.

✓ ***verbele auxiliare*** – *a avea, a vrea, a fi,* cu ajutorul cărora se construiesc formele compuse ale verbelor (timpuri, moduri).

❖ **Descoperiţi!**

Reţineţi!

Fiecare din cele trei verbe au şi valoare predicativă.

AFLAŢI MAI MULT!

➢ ***După capacitatea de a primi un complement direct verbele se împart în:*** **verbe tranzitive şi intranzitive.**

❖ **Verbele tranzitive** sunt cele care pot primi un complement direct (sau care acceptă un substantiv/substitut în cazul acuzativ +/ – prepoziţia *„pe”).* **Vom** *citi* **o carte. ÎI** *văd* **(pe Cristi);**

Ele indică faptul că acţiunea se răsfrânge în mod direct asupra unui obiect:

Rezolv **exerciţiul.**

Beau **apă.**

❖ **Verbele intranzitive** sunt cele care nu pot primi un complement direct.

„Luna-atunci din codri **iese**,
Noaptea toată **stă** s-o vadă ”. (Mihai Eminescu)

- Sunt intranzitive toate verbele nepredicative (*auxiliare şi copulative*).

CURIOZITĂŢI LINGVISTICE

➢ Unele verbe *(a ajunge, a da, a mulţumi, a ţine* etc.) sunt ***intranzitive*** numai într-unele sensuri ale lor:

Te ajung. Dar: *Ajung acasă*.
Cd tranz. intranz.

Sau: *Dădea flori*. Dar: *Dădea* din picioare.
tranz. Cd intranz.

Reţineţi!

✓ ***Verbele: a fi, a avea, a vrea*** sunt auxiliare

- Verbul *„**a avea**”* este **auxiliar** când ajută la:

- formarea timpului perfect compus de la indicativ: ***am*** *citit;*
- formarea modului condiţional-optativ: **aş** *citi.*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

▪ Verbul „***a vrea***” este **auxiliar** când ajută la formarea timpului viitor: ***vor*** *citi.*

▪ Verbul „***a fi***” este **auxiliar** când ajută la:

- formarea modului conjunctiv: *să* ***fi*** *învăţat;*
- formarea modului condiţional-optativ: *ar* ***fi*** *învăţat;*
- formarea diatezei pasive: ***este(****a fost…****)*** *pregătit.*

Observaţi!

Verbul „*a fi*” are înţeles de sine stătător:

- ***când are sens de*** (*se află, există, se găseşte, se întâmplă, trece etc.*);
- ***când arată timpul*** (*este iarnă*), **ora** (*este 6*), **costul** (*este 5 lei),* **a dăinui** (*este din antichitate*), **vârsta** (*este de 7 ani*) etc. – **are valoare predicativă şi formează** singur **predicatul verbal.**

Reţineţi!

Verbul este partea de vorbire flexibilă independentă care exprimă o *acţiune, o stare* sau *existenţa* unei fiinţe sau a unui obiect şi răspunde la întrebările *ce face? ce a făcut? ce va face?*

EXERSAŢI!

1. Analizaţi verbele din textul de mai jos, arătând timpul, persoana fiecăruia şi funcţia în propoziţie:

a) Aduşi în Dacia de împăratul nostru Traian, rămaşi aici, în urma celei mai vajnice lupte ce-au văzut timpurile vechi, am păstrat în sângele nostru vitejia celor două popoare mari din care ne tragem. (Al. Vlahuţă)

b) Racul înapoi se da,
Broasca tot în sus sălta,
Ştiuca foarte se izbea
Şi nimic nu isprăvea. (Al. Donici)

c) „Asemenea, dragi-mi erau şăzătorile, clăcile, horile şi toate petrecerile din sat, la care luam parte cu cea mai mare însufleţire! De piatră de-ai fi fost, şi nu puteai să nu-ţi salte inima de bucurie când auzeai uneori în puterea nopţii pe Mihai scripcariul din Humuleşti.” (Ion Creangă)

2. Alcătuiţi cinci enunţuri *despre anotimpul toamna*, folosind verbele ***a fi, a avea, a vrea*** *ca:*

a) *predicative; b) nepredicative (auxiliare).*

3. Stabiliţi valoarea verbului „***a fi***” în exemplele ce urmează:

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

a) *„Eu sunt a sa mumă, el e fiul meu,*
De eşti tu acela nu-ţi sunt mumă eu...” (Dimitrie Bolintineanu)
b) *Era o salcie bătrână lângă râu.*
c) *Să fi ştiut adevărul la timp, aş fi putut să-l ajut.*
*„Mamă, tu eşti Patria mea...” (*Grigore Vieru)

4. Găsiţi sinonime pentru verbele de mai jos:

a împodobi	*a urca*
a vorbi	*a se bucura*
a întreba	*a încerca,*
a pleca	*a învăţa.*

5. Determinaţi ce părţi de vorbire sunt cuvintele subliniate:
„S-aşează bruma peste ***vii***
De ce nu-mi ***vii****, de ce nu-mi* ***vii****?”* (Mihai Eminescu)

6. Analizaţi verbele din textele de mai jos:
a) *„Cu tine două fete stau*
Şi torc în rând cu tine;
Sunt încă mici şi tată n-au
Şi George nu mai vine.” (George Coşbuc)
b) *„Fiind băiet păduri cutreieram...”* (Mihai Eminescu)

7. Completaţi spaţiile punctate cu verbe la forma potrivită:
a) *Cine ... de dimineaţă, departe ... .*
b) *.... pe mâine, ce poţi .... azi.*
c) *Leneşul mai mult ... , scumpul mai mult ... .*
d) *Meseria ... brăţară de aur.*

- Analizaţi verbele indicând categoriile gramaticale studiate.

8. Precizaţi valorile verbului *a avea* din textul de mai jos, arătând în acelaşi timp şi modul, timpul, numărul şi persoana.
a) *„N-aibi grijă, măi şoimane! eu am şi duc cu mine*
O vrajă rea de duşmani şi bună pentru tine”. (Vasile Alecsandri)
b) *„Câţi ai avea azi dumneata / Nepoţi să-ţi zică: „Moşul"... / Le-ai spune spuză de poveşti / Cu împăratul Roşu. ”* (Octavian Goga)
c) „Are să urmeze cum ştim noi, nu cum vrea el, că doar nu-i de capul său. Când m-ar bate numai atâta grijă, măi femeie, ce mi-ar fi?... Tot umblând noi din şcoală-n şcoală, mai mult, ia, aşa „De frunza frăsinelului", mâine, poimâine avem să ne trezim nişte babalâci gubavi şi oftigoşi.” (Ion Creangă)

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

„ a fi” – este, eram, eraţi, erau....
„a scrie” – scriem, scrieţi, scriu;
„a lua” – luăm, luaţi;

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

„a creea” – creez, creează, crea;
dar: *creezi, cream, creând.*

III. ATELIERUL CREATIV

• **Lucraţi în perechi!**

✓ Alcătuiţi propoziţii, după următoarea imagine, folosind omonimele omofone:

aţi – a-ţi	*ai – a-i*
ia – i-a	*la – l-a*
iau – i-au	*ia-ţi – i-aţi*

• *Explicaţi ortografia lor.*

§ 7. VERBELE: *A FI , A DEVENI, A AJUNGE, A IEŞI, A SE FACE, A RĂMÂNE, A ÎNSEMNA, A PĂREA* CA AUXILIARE ŞI COPULATIVE

I. TERMINOLOGIE

- ***verbe nepredicative:***
  - ***auxiliare;***
  - ***copulative***

II. TEME. DEFINIŢII. APLICAŢII

❖ Citiţi cu atenţie textul:

Mijloacele de informare în masă

Cele mai importante evenimente interne sau externe, ne-au fost aduse la cunoştinţă de către mass-media. Termenul mass-media uneori formulat ca „media”, este o expresie engleză la plural, care a fost preluată şi în română, având traducerea şi semnificaţia ***medii de comunicare***/de masă/ *mijloace de informare în masă*.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Media (sau: mediile de mase) cuprind toate ***sursele****/mediile de informaţie publice* care ajung la un număr foarte mare de persoane. exemplu: ***televiziune, radio, Internet, presă,*** inclusiv apariţiile periodice ca ***ziare***, ***reviste*** sau ***foiletoane***. Aceasta presupune că produsul respectiv este uşor de obţinut şi are un preţ accesibil pentru toate grupurile sociale.

Principalele ***funcţii ale mass-mediei****/ mediilor de comunicare/* sunt cele ***de informare, influenţare şi educaţie***.

✓ *Identificaţi verbele predicative şi nepredicative.*

✓ *Priviţi imaginile şi alcătuiţi o compunere, păstrând ideea textului de mai sus. Folosiţi verbe auxiliare şi copulative.*

✓ *Întitulaţi compunerea şi înscrieţi-o în caiete.*

REAMINTIŢI-VĂ!

Modurile nepersonale ale verbului sunt:
infinitivul, gerunziul, participiul, supinul.

Comparaţi!

a) Păşeşte cu încredere ***zâmbind.*** *b) A terminat* ***de scris.*** *c)* ***A trăi*** *înseamnă a munci. d) Am* ***lucrat*** *cu mult spor.*

Observaţi!

▪ Verbele la **moduri nepersonale** ***nu-şi modifică forma*** după persoană şi în propoziţie ***nu au funcţie sintactică*** **de predicat**.

Găsiţi verbele la modurile nepersonale în exemplul:
Trăind în cercul vostru strâmt
Norocul vă petrece, / Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor şi rece. (Mihai Eminescu)

CURIOZITĂŢI LINGVISTICE

Descoperiţi!

Stabiliţi funcţia sintactică a gerunziului din enunţul: **„**Bătrânul Dan ascultă ***grăind*** doi vechi stejari.”

Observaţi!

grăind – predicat verbal, deoarece are alt subiect – ***stejari.***
/Dan ascultă, dar: *stejarii vorbesc./*

Reţineţi!

AFLAŢI MAI MULT!

• Cum apar verbele: *a fi, a deveni, a ajunge, a ieşi, a se face, a rămâne, a însemna, a părea* ca auxiliare şi copulative.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Comparaţi!

1. a) Tu *eşti* acasă. (Pv)
b) Tu *eşti elev* silitor. (Pn —► verb cop. + n. *pr.)*
2. a) În natură totul *devine*. *(Pv)* b) Noi *vom deveni liceeni*. *(Pn)*
3. a) Ai ajuns devreme. (Pv) b) Ai ajuns altul. (Pn)
4. a) Ieşim la ora 17. (Pv) b) Ieşim profesori. (Pn)
5. a) Face exerciţiul. (Pv) b) El se face aviator. (Pn)
6. a) A însemnat citatul. (Pv)
b) Copilul a însemnat totul pentru părinţi. (Pn)
7. a) *Pare (Pv)* [1] /că va ploua *(Pv).*[2]/ b) Ea *pare tristă*. *(Pn)*
8. a) *Rămâne* acasă astăzi. *(Pv)* b) Copilul *rămâne acelaşi*. *(Pn)*

Reţineţi!

➢ Verbele ***a fi, a deveni, a ajunge, a ieşi, a se face, a însemna, a părea, a rămâne*** sunt verbe copulative când exprimă ideea de transformare. În acest caz li se adaugă, pentru a forma un predicat, *numele predicativ* exprimat printr-un substantiv, adjectiv, pronume, numeral, verb la mod nepersonal, adverb sau interjecţie.

➢ Verbele: *a fi, a deveni, a ajunge, a ieşi, a se face, a rămâne, a însemna, a părea* ***pot alcătui singure predicat.***

➢ Verbele: *a fi, a deveni, a ajunge, a ieşi, a se face, a rămâne, a însemna, a părea* ca **auxiliare *nu au sens de sine stătător***. Ele intră în componenţa unor *moduri şi timpuri*.

➢ Verbele: *a fi, a deveni, a ajunge, a ieşi, a se face, a rămâne, a însemna, a părea*, fiind copulative, ***nu au sens de sine stătător***. Ele intră în componenţa *predicatului nominal.*

➢ Verbul copulativ:

- *face legătura dintre subiect şi numele predicativ;*
- *nu are înţeles de sine stătător, fiind verb nepredicativ.*

EXERSAŢI!

1. Identificaţi valoarea morfologică a verbului „a fi” din exemplele:
a) Să fi mers la bunici, Alexandru ar fi cules nuci şi mere, căci în spatele casei este o livadă mică.
b) Mâine sunt trei luni de când am venit la bunici.
c) Era odată un om sărac.
d) Le-am spus că aş merge cu ei în excursie.
e) Romanul a fost citit de toţi elevii.
f) Casa bunicilor este pe deal.
g) Pe strada noastră au fost plantaţi patru o sută de copăcei.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

2. Alcătuiți enunțuri în care verbele auxiliare *a fi, a deveni, a ajunge, a ieși, a se face, a rămâne, a însemna, a părea* să fie predicative și nepredicative /*copulative*/.

3. Precizați valoarea morfologică a verbelor din exemplele de mai jos:

a) Autorii au prezentat în creațiile lor copilăria. b) El a ajuns medic. c) Pare că se întunecă. d) Pădurile reprezintă aurul verde al planetei. e) Românul s-a născut poet. f) Apele minerale constituie un izvor de sănătate.

4. Găsiți sinonime pentru sensul predicativ al verbului „a fi" în următoarele enunțuri:

a) „La noi sunt codri verzi de brad..." (Octavian Goga)
b) În grădină este un nuc bătrân.
c) E mult timp de atunci.
d) Astăzi a fost concursul de literatură română.
e) Mâine va fi un an de la înființarea societății.
f) Cât e un kilogram de poamă?

5. Completați propozițiile următoare, în așa fel încât verbul *a fi* să fie verb predicativ și verb copulativ:

a) *Mărul este ...* (predicativ) *Mărul este ...* (copulativ)
b) Călătorul a fost... (predicativ) Călătorul a fost... (copulativ)
c) *Zmeii erau ...* (predicativ) *Zmeii erau ...* (copulativ)
d) *Noi vom fi...* (predicativ) *Noi vom fi...* (copulativ)

ORTOGRAFIE ȘI ORTOEPIE

✓ Scriem corect verbele:

- *tu să fii – tu să știi;*
- *tu să nu ții – tu să nu fii,* **dar** *nu fi tu* (o poruncă, un îndemn);
- *eu aș face teme,* **dar** *a-și face tema e necesar;*
- *va duce – v-a adus.*

III. ATELIERUL CREATIV

❖ Citiți citatele. Identificați verbele analizați câteva morfo-sintactic.

1. „Copilăria durează toată viață. Ea se întoarce mereu pentru a însufleți secțiuni mari ale vieții de adult. Poeții ne vor ajuta să găsim copilăria vie din noi, această lume permanentă, durabilă, de neclintit." (Gaston Bachelard)

2. „Copiii sunt mâinile cu care ne prindem de rai." (Henry Ward Beecher)

3. „Copilăria e o stare fără vârstă, ea ține de infinit, este singură felie care topește întregul univers înconjurător, vârstă în care nu spaimele de moarte îl macină pe om, ci spaimele de care se înfioară și gâzele, parte și ele din acest întreg fabulos numit natură. Copilăria este seismograful care

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

anunţă cutremurele intime de mai târziu; în funcţie de ea, omul se comportă într-un anumit fel când e matur, şi nu altfel.” (Petre Sălcudeanu)
4. „Copilăria e taină dezvăluirii viitorului.” (Grigore Vieru)
5. „Copilăria este inimă tuturor vârstelor.” (Lucian Blaga)

➢ Priviţi imaginile de mai jos. Alcătuiţi o minicompunere pe tema „***Pe pământul mare un copil e ca o floare***”, întrebuinţând verbele: *a fi , a deveni, a ajunge, a ieşi, a se face, a rămâne, a însemna, a părea* ca auxiliare şi copulative.

§ 8. TIMPUL, PERSOANA, NUMĂRUL. CONJUGAREA VERBELOR: CLASIFICAREA VERBELOR ÎN CONJUGĂRI

I. TERMINOLOGIE

Categorii gramaticale
- ***timpul***
- ***persoana***
- ***numărul***
- ***conjugarea***

II. TEME. DEFINIŢII. APLICAŢII

❖ Citiţi cu atenţie textul:

Doina este un cântec popular liric ce exprimă diferite sentimente şi stări sufleteşti. Vasile Alecsandri, clasicul literaturii române, spunea că „*doinele sunt cântecele de iubire, de jale, de dor, plângeri duioase ale inimii*”. Doina redă *stările sufleteşti* ale eroului popular în strânsă legătură cu natura căreia îşi destăinuie *dorul* şi *năzuinţele.* În doinele vechi poporul îşi afirmă *idealurile, năzuinţele* spre dreptate şi libertate.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Un rol important în crearea imaginilor artistice ale doinei îl joacă claritatea şi simplitatea versurilor. Limba doinelor este aproape de vorbirea orală.

Gheorghe Zamfir interpretează o doină la nai

a) Selectaţi verbele din text. Precizaţi categoriile gramaticale, deja cunoscute, a trei verbe la alegere.

b) Stabiliţi valorile verbului „a fi" din text.

REAMINTIŢI-VĂ!

✓ Verbele: *a fi, a deveni, a ajunge, a ieşi, a se face, a rămâne, a însemna, a părea* pot fi ***predicative*** şi ***nepredicative*** (*copulative, auxiliare).*

FOLOSIŢI-VĂ CUNOŞTINŢELE!

❖ **Descoperiţi!**

✓ Precizaţi momentul desfăşurării acţiunii din enunţurile ce urmează în momentul vorbirii, înainte de momentul vorbirii, după momentul vorbirii.

1. *Căprioara **se îmbărbătează**, **sare** în picioare şi **porneşte** spre ţancurile de stâncă.*
2. *„... **Aveaţi** şi voi un frate... / Mi **s-a părut** c-**aud** la geam / Cu degetul cum **bate**." (George Coşbuc)*

Observaţi!

➢ Acţiunea verbului are loc în corespundere cu momentul vorbirii. Când acţiunea verbului se petrece:

- *în momentul vorbirii – **timpul prezent;***
- *înainte de momentul vorbirii – **timpul trecut;***
- *după momentul vorbirii – **timpul viitor**.*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

- **Persoana verbului**:
  I – *acțiunea este făcută de persoana care vorbește;*
  II - *acțiunea este făcută de persoana cu care se vorbește;*
  III - *acțiunea este făcută de persoana despre care se vorbește.*
- **Numărul verbului:**
  • *singular;*
  • *plural.*

Observați!

singular	*plural*
Citesc (eu)	citim (noi)
Citești (tu)	citiți (voi)
Citește (el, ea)	citesc (ei, ele)

AFLAȚI MAI MULT!

- După **conjugare** verbele se împart:
  I: -**a** (cânta, lucra, crea, agrea, lua, încuia etc.);
  a **II-*a***: -**ea** (diftong)(apărea. avea, bea, plăcea, tăcea etc.);
  a **III-*a***: -**e** (face, merge, scrie etc.)
  a IV-a: -*i* și -*î* (citi, fugi, coborî, hotărî *etc.).*

Atenție!

Conjugarea I	**Conjugarea II**	**Conjugarea III**	**Conjugarea IV**
-a	**- ea (diftong)**	**-e**	**-i, -î**
după consoană: cân**t**a, af**l**a, succe**d**a	*după consoană:* **AVEA,** be**a**, p**ă**rea, ve**d**ea	*după consoană:* pu**n**e, râ**d**e, ump**l**e	*după consoană:* acoperi, citi iubi, cobori
după consoanele: elo**g**ia îngenun**ch**ea, ve**gh**ea, înjun**gh**ia	*după consoana:* **c-:** plăcea, tăcea, zăcea	*după consoanele:* **c (e), -g-:** coa**c**e, fa**c**e, tre**c**e, mer**g**e	*după consoanele:* **-c-, -g-:** mun**c**i, fu**g**i
după vocală (în hiat): **-e-, -i-, -u-:** agrea, crea, apropia, continua, lua		*după vocală (în hiat):* **-i-e,** *scrie*	*după vocală (în hiat):* **-ă-, -â-, -e-, -i, -o-, -u-: mă-**că**i**, ță**r**ă**i,** într**e,** înm**i**i, pr**i**i, pust**i**i, sf**i**i, r**o**i, pietr**u**i, loc**u**i.
în diftong ascendent: *-ia,* **-UA:** încuia, mângâia, oua			

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Unele verbe au *variante populare*/regionale/ de conjugare, dar *acelaşi sens*. Se acceptă doar *formele literare:*

I – a adăuga, a ceda, a curăţa, a deceda, a decerna, a dizolva, a exceda etc.;

a II-a – a apărea, a cădea, a compărea, a (se) complăcea, a displăcea, a începea, a părea, a plăcea etc.;

a III-a – a abate, a accede, a bate, a concede, a rage,a rămâne, a scrie, a ţine, a umple etc.;

a IV-a: a absorbi, a aflui, a auzi etc.

Variante admise (cu schimbări de sens): datora /datori; alunga/alungi; curăţa/curăţi.

EXERSAŢI!

1. Identificaţi verbele. Precizaţi conjugarea, timpul, persoana şi numărul:

Doi oameni, cunoscuţi unul cu altul, călătoreau odată, vara, pe drum. Unul avea în traista sa trei pâini şi celălalt două pâini. De la o vreme, fiindu-le foame, poposesc la umbra unei răchite pletoase, lângă o fântână cu ciutură. Scoate fiecare pâinile ce avea şi se apucă să mănânce împreună, ca să aibă mai mare poftă de mâncare.

2. Stabiliţi timpul, persoana, numărul şi conjugarea verbelor din exemplele:

„Şi eu trec de-a lung de maluri,
Parc-ascult şi parc-aştept
Ea din trestii să răsară
Şi să-mi cadă lin pe piept.” (Mihai Eminescu)

3. Indicaţi conjugarea, timpul, persoana şi numărul verbelor evidenţiate din textele următoare:

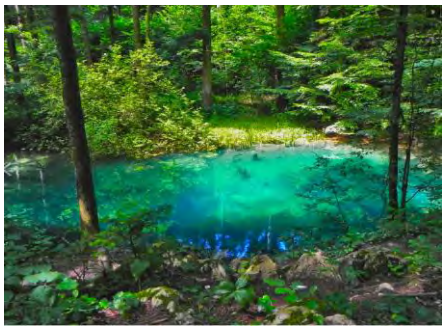

a) *„Din isvoare şi din gârle*
*Apa **sună** somnoroasă;*
*Unde soarele **pătrunde***
Pintre ramuri a ei unde,
Ea în valuri sperioase
Se azvârle.” (Mihai Eminescu)

b) *„Un basm cu pajuri şi cu zmei*
Începe-acum o fată,
*Tu taci ş-**asculţi** povestea ei*
Şi stai îngândurată.” (George Coşbuc, *Mama*)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

4. *Apoi* ***mă dau*** *jos,* ***caut*** *o lespede potrivită,* ***mă sui*** *cu dânsa iar în tei, îmi* ***ieu*** *căciula şi în locul ei* ***pun*** *lespedea...* (Ion Creangă)

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

❖ ***Dictare ortografică*** */autocontrol/*:

mi-i sete	i-am ajutat
ea cântă	voi veni
ia cartea	v-oi întâlni (pe voi)
i-a felicitat (pe ei)	ne-am întâlnit
ia priveşte!	neam român

- Motivaţi ortografia fiecărei ortograme.

III. ATELIERUL CREATIV

- **Lucraţi în grupe!**

✓ Grupaţi verbele următoare în patru coloane, în funcţie de *conjugarea* la care se află fiecare dintre ele.

✓ Grupaţi verbele următoare în trei coloane, în funcţie de *timpul* la care se află fiecare dintre ele.

✓ Grupaţi verbele următoare în şase coloane, în funcţie de *persoana* şi *numărul* la care se află fiecare dintre ele.

Verbele: *scrisei, vedeaţi, vom desena, recunoşteai, am aranjat, crea, făgăduisem, începu, creez, citii, auzii, vedea, vorbisem, va observa, fusesem, vor comunica, au subliniat.*

- Priviţi atent imaginea.

✓ *Alcătuiţi o minicompunere pe tema:* ***„Fii politicos”*** *în care să folosiţi verbe la diferite conjugări.*

✓ *Analizaţi-le după modelul din manual.*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Teste de evaluare

❖ Se dă textul:

„Aerul e viu şi proaspăt!... el trezeşte şi învie
Pieptul, inima şi ochii peste carii lin adie.
Balta-n aburi se ascunde sub un văl misterios,
***Aşteptând** voiosul soare ca pe-un mire luminos...*" (Vasile Alecsandri)

➢ Pornind de la acest text rezolvaţi testele:

1. Stabiliţi valoarea morfologică a cuvântului „**e**" din prima propoziţie a textului:

a) verbul „a fi" – predicativ;
b) verbul „a fi" – copulativ;
c) verbul „a fi" – auxiliar.

2. Identificaţi conjugarea verbului din enunţul „*Balta-n aburi se ascunde*":

a) conjugarea a IV-a;
b) conjugarea a III-a;
c) conjugarea I.

3. Verbele din text sunt la timpurile:

a) prezent şi trecut;
b) numai la prezent;
c) numai la viitor.

4. Identificaţi varianta corectă ce corespunde valorii gramaticale a cuvântului evidenţiat din text:

a) verb la participiu;
b) verb la gerunziu;
c) verb la infinitiv.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

5. Stabiliţi conjugarea, timpul, persoana, numărul verbului */din text /„**adie**”*:
a) conj. III, t. prez, pers.II., n.sg.;
b) conj. II, t. trecut, perf. simplu, pers. III., n.pl.;
c) conj. I, t. prezent, pers. III, n.sg.

6. Precizaţi varianta în care verbul „**a avea**” este auxiliar:
a) Alexandru are o memorie fenomenală.
b) Eu m-am născut în Bucovina.
c) Avem un grai cu ochi umezi de dor şi de istorie.

7. Sunt *la infinitiv* verbele din următoarea serie:
a) a asculta, a coace, a scrie, a face, a coborî, a linia;
b) ascultat, copt, scris, făcut, coborât, liniat;
c) de ascultat, de copt, la scris, de făcut, de coborât, pentru liniat.

8. În enunţul „*Vezi rândunele se duc/ **Se scutur** frunzele de nuc...” verbul evidenţiat este la*:
a) conj. I, pers. III, n, pl.;
b) conj. III, pers. III, n, sg.;
c) conj. IV, pers. III, n, pl..

9. Alegeţi varianta care conţine numai verbe la *conjugarea a III-a*:
a) căzuse, a luat, alcătuieşte, porni, plecase;
b) exprimă, a recunoscut, a trece, găsi;
c) făcea, ajungând, mers, scria, zicea.

10. Precizaţi funcţia sintactică a verbului evidenţiat din exemplul „*Multe sunt **de făcut** şi puţine de vorbit, dacă ai cu cine te înţelege*”
a) complement direct; b) nume predicativ; c) subiect.

11. Alcătuiţi modurile nepersonale ale verbului „***trezeşte***”.

12. Puneţi verbele din text la *forma iniţială.*

§ 9. MODURILE PERSONALE TIMPURILE MODULUI INDICATIV

I. TERMINOLOGIE

Modurile personale
indicativul
conjunctivul
conditional-optativ
imperativul

Timpurile modului indicativ:
prezent
trecut: *imperfectul, perfectul simplu, perfectul compus, mai mult ca perfectul*
viitor: *viitorul, viitorul anterior*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

❖ Citiţi cu atenţie textul:

A sosit şi iarna. Primii fulgi au îmbrăţişat crengile copacilor. Frunzele încă atârnate de crengi, s-au bucurat mult de oaspeţii neaşteptaţi. Treptat, ninsoarea a acoperit casele, copacii, străzile cu un prosop moale şi alb.

Zilele ***sunt*** scurte şi cerul posomorât. Ieri, după-amiază, ***şedeam*** la fereastră şi priveam afară cum picură. Deodată ***văzui*** printre picături ceva alb. Acesta era un fulg de zăpadă. După aceea văzui un altul şi un altul, şi, în scurt timp, ***începură*** să cadă din ce în ce mai mulţi. Toată atmosfera era plină de fulgi. Mie-mi părea bine de asta. Până seara grădina şi casele începură să albească. Prin curte şi pe stradă zăpada, care ***cădea,*** se topea. Astăzi de dimineaţă, când m-***am dus*** la şcoală, curtea, casele şi toţi arborii erau acoperiţi de o zăpadă groasă. Chiar şi locul nostru de joacă era ascuns sub zăpadă. Mai multi copii începură să facă bulgări de zăpada şi să se joace cu ei. M-am prins şi eu în joc cu ei, dar mi-au îngheţat cu totul mâinile.

a) Transcrieţi verbele evidenţiate din textul de mai sus.
b) Stabiliţi categoriile gramaticale studiate.
c) Precizaţi timpurile lor.

REAMINTIȚI-VĂ!

✓ Categoriile gramaticale studiate:
• *timpurile verbului; persoana verbului; numărul; conjugările verbelor.*

Citiţi şi comparaţi!

✓ Observaţi ce deosebire este între forma verbelor la timpul trecut:
Mergeam, mersei, am mers, mersesem, să fi mers, aş fi mers.

Reţineţi!

Modurile personale

➢ **Indicativul** – exprimă o acţiune prezentată de vorbitor ca reală. Are forme pentru toate timpurile şi persoanele: *prezent, trecut, viitor*. Exemplu*: Peste vârfuri* ***trece*** *luna, / Codru-şi* ***bate*** *frunza lin… (M.Eminescu)*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

➢ **Conjunctivul** – exprimă o acţiune realizabilă, dar incertă. Se recunoaşte după conjuncţia „***să***”. Are forme pentru *prezent* şi *perfect*.

Exemplu: *Eu aştept* ***să văd*** *cum iese firul ierbii din pământ...*

➢ **Condiţionalul optativ** – exprimă o acţiune a cărei îndeplinire este dorită de vorbitor, dar condiţionată. Are forme pentru prezent şi perfect; se formează cu ajutorul auxiliarului: *aş, ai, ar, am aţi, ar* – pentru prezent şi *aş fi, ai fi, ar fi, am fi, aţi fi, ar fi*- pentru perfect. Are şi forme inverse - *duce-m-aş.*

Exemplu: De-**ar şti** omul ce-ar păţi, dinainte s-**ar păzi**. (Folclor)

➢ **Imperativul** – exprimă o poruncă, un îndemn, un sfat, o rugăminte. Nu are forme decât pentru persoana a doua, singular şi plural şi numai timpul prezent.

Exemplu: **Fă**-ţi prieteni noi, dar **nu**-i **uita** pe cei vechi.

Timpurile indicativului:

Prezentul arată că:

- Acţiunea are loc chiar în momentul vorbirii.
  Exemplu: *Văd filmul.*
- Acţiunea se desfăşoară în mod obişnuit, permanent.
  Exemplu*: Iarna ninge.*
- Acţiunea exprimă un adevăr cunoscut.
  Exemplu*: Leneşul mai mult aleargă.*
- Acţiunea începută de mult continuă în momentul vorbirii.
  Exemplu*: Îmi continui desenul.*

Se formează din **tema verbului** + **terminaţii specifice prezentului** pentru fiecare conjugare.

A citi – prezent

Eu cit + **esc**	Noi cit + **im**
tu cit + **eşti**	voi cit + **iţi**
el (ea) cit + **eşte**	ei (ele) cit + **esc**

Imperfectul arată că:

- acţiunea se petrece înaintea prezentului, de obicei în paralel cu alta;
- acţiunea este trecută şi neterminată *:*

Exemplu: Mă ***gândeam*** *încă la excursia nemaipomenită.*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

• Se formează din **radicalul infinitivului** + **sufixele -a-, -e +** **desinenţele**: ***-m, -i, -0, -m, -ţi, -u = -(e)am, -(e)ai, -(e)a, -(e)am, -(e)aţi, -(e)au.***

A trece – imperfect

Eu trec + e**am**	Noi trec + e**am**
tu trec + e**ai**	voi trec + e**aţi**
el (ea) trec + e**a**	ei (ele) trec + e**au**

Perfectul simplu se foloseşte în limba literară pentru a arăta că:

• Acţiunea este încheiată în momentul vorbirii

Exemplu*: **Planificarăm** totul înainte de plecare.*

Se formează de la **participiu** fără „***-t***" + **terminaţiile perfectului simplu (*-*i, -şi, zero, -răm, -răţi, -ră*).**

A veni – perfectul simplu

Eu veni + **i**	Noi veni **+ răm**
tu veni + **şi**	voi veni **+ răţi**
el (ea) veni +(zero)	ei (ele) veni **+ ră**

Perfectul compus arată că:

• Acţiunea este încheiată când se vorbeşte despre ea.

Exemplu*: Am învăţat poezia.*

• Acţiunea s-a încheiat cândva în trecut.

Exemplu*: Cartea am citit-o anul trecut.*

Se formează cu **auxiliarul** *„a avea"/ prezent/* + **participiul neacordat**:

Eu ***am***	noi ***am***
tu ***ai*** + cântat	voi ***aţi*** + cântat
el (ea) ***a***	ei (ele) ***au***

Mai mult ca perfectul arată că acţiunea s-a încheiat înaintea alteia din trecut. De obicei, este în relaţie cu un imperfect, un infinitiv, un gerunziu sau un supin.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Se formează de la **participiu** fără „***-t*** ” + **terminaţiile mai mult ca perfectului: *-sem, -sei, -se, -sem (-serăm), -seţi (-serăţi), -se (seră).***

A vedea – mai mult ca perfectul

Eu văzu+ **sem**	Noi văzu+ ***-sem (-serăm)***
tu văzu+ **sei**	voi văzu+ ***-seţi (-serăţi)***
el (ea) – văzu+ **se**	ei (ele) văzu+ ***-se (-seră).***

Viitorul arată că *ac*ţiunea se petrece după momentul vorbirii, într-un timp nedeterminat; uneori are nuanţă imperativă

Exemplu: Veţi rezolva.

Se formează cu ajutorul **verbului** „***a voi***” + verbul care se conjugă la **infifinitiv *fără*** *prepoziţia* „***a***”

A cânta – viitorul

Eu **voi**	Noi **vom**
tu **vei** + cânta.	voi **veţi** + cânta
el (ea) **va**	el (ea) **vor**

Viitor anterior – acţiunea va avea loc după prezent, dar înaintea unui alt viitor *(voi fi citit, vei fi văzut, va fi lucrat).*

Se formează cu auxiliarele ***a vrea*** + ***fi*** (infinitiv scurt prezent, fără prepoziţie, invariabil) + **participiul** neacordat.

Exemplu*:Când* **vă veti fi hotărât /**voi *îmi veţi spune.'*

A vedea – viitorul anterior

Eu **voi fi**	Noi **vom fi**
tu **vei fi** + văzut	voi **veţi fi** + văzut
el (ea)**va fi**	ei (ele)**vor fi**

Atenţie!

Modurile personale (*predicative*)

➢ **Timpurile modului indicativ**: ***prezent, trecut*** (*imperfect, perfect simplu, perfect compus* (inclusiv formele inverse), *mai mult ca perfectul*), ***viitorul, viitorul anterior*** (formele literare şi populare, inclusiv formele inverse).

Formele pe care le ia verbul în comunicare pentru a arăta în ce fel este considerată acţiunea de către vorbitor se numesc moduri.

AFLAŢI MAI MULT!

Aceste forme ale verbelor arată *felul în care vorbitorul consideră* acţiunea. Ele sunt moduri predicative, personale.

1. Sunt ***predicative*** pentru că verbele îndeplinesc funcţia sintactică de predicat.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

2. Sunt ***personale*** pentru că verbele (majoritatea) au forme distincte pentru persoane diferite.

Există şi **viitor popular: am** să merg**; o** să cânt.

• Acţiunea se petrece *după momentul vorbirii*, într-un timp nedeterminat; uneori are nuanţă imperativă .

Exemplu: **Veţi rezolva** *cazul.*

Se formează cu auxiliarul *a vrea* (forma literară) sau cu *a avea* + conjunctivul prezent (forma populară).

FOLOSIŢI-VĂ CUNOŞTINŢELE!

❖ Citiţi cu atenţie textul:

Ziua Mondială a Teatrului a fost instituită, prin vot unanim, în ***anul 1961***, de către *Institutul Internaţional de Teatru*, în cadrul celui de-*al 9-lea Congres Mondial*, desfăşurat la *Viena*. Data aleasă/***27 martie***/ marca momentul deschiderii „Teatrului Naţiunilor" din Paris, fiind sărbătorită anual în întreaga lume.

Ziua Mondială a Teatrului este sărbătorită prin spectacole şi concerte, prilejuind spectatorilor întâlnirea cu personalităţile artistice favorite, dar şi o serie de alte manifestări teatrale. Oamenilor minunaţi ai acestei arte, le sunt dedicate admiraţia aprecierea şi aplauzele noastre.

În anul 1948, la iniţiativa UNESCO şi a unor personalităţi de seamă din domeniul teatrului, a fost creat Institutul Internaţional de Teatru (IIT), cea mai importantă organizaţie internaţională neguvernamentală din domeniul artelor spectacolului.

Oamenii vin la teatru ca să înţeleagă nişte lucruri, să fie emoţionaţi, să plece mai uşori, mai grei, mai buni, iar toate astea stau pe umerii actorilor.

a) *Găsiţi verbe la diferite timpuri. Explicaţi cum s-au format ele.*
b) *Explicaţi sensul următoarelor verbe cu ajutorul DEX-ului:* a institui, a marca, a prilejui, a dedica,
c) *Stabiliţi câmpul lexical al cuvântlui tematic „**teatru**".*
d) *Identificaţi câteva verbe din textul de mai sus. Analizaţi-le morfo-sintactic.*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

ÎNVĂȚĂM DIN MAXIME ŞI PROVERBE...

Teatrul este, într-o oarecare formă, o oglindă a vieții. Poate că mai întâi trebuie să înfrumusețăm viața, înainte de a spera, că vom îmbunătăți teatrul. **William Inge**

EXERSAȚI!

1. Identificaţi verbele la modul indicativ. Precizaţi timpul lor, conjugarea, persoana şi numărul

a) A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi, nu s-ar povesti...

b) – Dacă nu era binele ce mi-ai făcut şi rugăciunea puilor mei, mai că te mâncam. Eu am simţit că carnea care mi-ai dat în urmă era mai dulce decât cea de mai înainte, şi n-am înghiţit-o... *(P. Ispirescu*)

c) – Tu aici eşti?

– Ba nu sunt aici, nu vezi că nu sunt aici?...

2. Identificaţi verbele la modul indicativ în textul de mai jos. Stabiliţi timpul, persoana şi numărul lor:

– Şi nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimânt,
Cum veniră, se făcură toţi o apă şi-un pământ...

(Mihai Eminescu)

3. Completaţi enunţurile următoare cu verbele din paranteze la timpul prezent; respectaţi persoana şi numărul cerute de context:

a) *„Noi, Ştefan Voievod, ne ... cu prietenie Domniilor voastre. (a închina). (Mihail Sadoveanu, Viaţa lui Ştefan cel Mare)*

b) „De unde nu ...foc, nu ...fum." (a fi, a ieşi) (Folclor)

4. Identificaţi verbele. Efectuaţi analiza sintactico-morfologică a verbelor evidenţiate

a) „Un basm cu pajuri şi cu zmei / ***Începe***-acum o fată, / Tu ***taci*** şi-***asculţi*** povestea ei / Şi ***stai*** îngândurată". (*George Coşbuc*, Mama)

d) *„Apoi **mă dau** jos, **caut** o lespede potrivită, **mă sui** cu dânsa iar în teiu, îmi **ieu** căciula şi în locul ei **pun** lespedea.. "*

(Ion Creangă, Amintiri din copilărie)

5. Scrieţi substantivele şi adjectivele obţinute prin derivare de la verbele din prima coloană, după modelul dat:

cânta	cântare	cântător
căuta	?	?
povesti	?	?
citi	?	?
scrie	?	?
dansa	?	?

✓ Alcătuiţi oral propoziţii în care să le folosiţi.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

6. Citiţi fragmentele următoare şi identificaţi verbele, analizaţi-le:

a) *„Abia isprăvise vorba şi buzduganul, izbind în uşă şi în masă, se puse în cui.” (Petre Ispirescu,* „Prăslea cel Voinic şi merele de aur”)

b) „Glasul lui dintr-o data scăzuse într-un tremur de lacrimi.”

(Mihail Sadoveanu)

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

Explicaţi ortografia cuvintelor evidenţiate din exemplele de mai jos:

- **Ia-ţi** *o carte!*
- **I-aţi** luat o carte?
- **Ia** un măr!
- **i-a** dat un măr.

Ei **iau** *o pâine.*
Ei **i-au** oferit o floare,
A plecat **la** plimbare.
L-a învins pe zmeu.

III. ATELIERUL CREATIV

Urmăriţi imaginile de mai jos. Alcătuiţi o microcompunere, folosindu-vă de următorul câmp lexical:

actori, scenă, spectacol, spectatori, acte, decoraţie, interpretare scenică, dramaturg.

Secvenţe de la spectacolul „Punguţa cu doi bani”, Teatrul PUCK, Cluj, România

§ 10. ALTE MODURI PERSONALE: CONJUNCTIV, CONDIŢIONAL-OPTATIV, IMPERATIV, TIMPURILE ACESTOR MODURI. PROPOZIŢIA IMPERATIVĂ. PROPOZIŢIA OPTATIVĂ

I. TERMINOLOGIE

Modurile personale:

conjunctivul */prezent, trecut/ ;*

condiţional-optativ */prezent, trecut/;*

imperativul */prezent/*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

❖ Citiți textul.

Bugetul familiei reprezintă o evidență cât mai clară a *veniturilor* și *cheltuielilor*, pentru o anumită perioadă de timp.

Veniturile familiei constituie câștigurile realizate de membrii acesteia și se alcătuiesc din salariile părinților, alocațiile copiilor și pensiile bunicilor.

Cheltuielile reprezintă consumul de bani, de bunuri materiale pentru

satisfacerea nevoilor umane și pot fi prevenite în funcție de nevoile și cerințele proprii fiecărui membru, dar și ale familiei în ansamplu. Important este ca cheltuielile să nu depășească veniturile, adică bugetul să fie în echilibru. Dacă cheltielile sunt mai mici, atunci familia poate face economii.

Proiectarea bugetului constă în *calcularea veniturilor*, *prevenirea cheltuielilor*, *stabilirea economiilor* și *fixarea* pe un termen a *priorităților (preferințelor)*.

Din economie vine belșugul.

a) Selectați din text numai verbele ce aparțin modului indicativ. Identificați persoana și timpul verbelor.

b) Stabiliți cum s-au format timpurile verbelor selectate.

c) Descoperiți verbele care nu aparțin timpurilor modului indicativ. Ce elemente distinctive ați observat la ele?

ÎNVĂȚĂM DIN MAXIME ȘI PROVERBE...

Fă-ți rai din ce ai! Oamenii nu înțeleg că sursa de câștiguri se află în spiritul de economie. **Cicer**

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

REAMINTIŢI-VĂ!

Modurile personale

✓ **Timpurile modului indicativ:**
- ***prezent***
- ***trecut:*** *imperfectul, perfectul simplu, perfectul compus, mai mult ca perfectul;*
- ***viitorul:*** *viitorul, viitorul anterior.*

Reţineţi!

Alte moduri personale:

➢ **Conjunctivul** – exprimă o acţiune realizabilă, dar incertă. Se recunoaşte după conjuncţia „***să***". Are forme pentru *prezent* şi *perfect*.

Exemplu: *să citesc – să fi citit; să vii – să fi venit.*

Se formează:

✓ ***prezentul*** **–** de la îndicativ prezent + conjuncţia „să".

A veni – prezent

Eu să vin	Noi să venim
tu să vii	voi veniţi
el (ea) să vină	ei (ele) să vină

✓ ***perfectul*** **–** cu ajutorul verbului **„a fi"** la **conjunctiv prezent** + **participiul verbului** care se conjugă.

A veni – trecut

Eu **să fi** venit	Noi **să fi** venit
tu **să fi** venit	voi **să fi** venit
el (ea) **să fi** venit	ei (ele) **să fi** venit

CURIOZITĂŢI LINGVISTICE

Atenţie!

În construcţiile – *o să lucrez, are să urmeze,* verbele sunt la modul indicativ, timpul viitor, formă populară.

➢ **Condiţional-optativ** – exprimă o acţiune a cărei îndeplinire este dorită de vorbitor, dar condiţionată. Are forme pentru prezent şi perfect.

Se formează:

✓ **prezentul –** cu ajutorul auxiliarului **„A AVEA", cu formele: aş, ai, ar, am, aţi, ar** + verbul la infinitiv (fără prepoziţia „a").

A veni – prezent

Eu **aş** veni	Noi **am** veni
tu **ai** veni	voi **aţi** veni
el (ea) **ar** veni	ei (ele) **ar** veni

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

✓ **perfectul – cu ajutorul verbului „a fi ”(la conjunctiv prezent) + participiul verbului care se conjugă:**

A veni – trecut

Eu ***aş fi*** venit	Noi ***am fi*** venit
tu ***ai fi*** venit	voi ***aţi fi*** venit
el (ea) **ar fi** venit	ei (ele) ***ar fi*** venit

Atenţie!

Condiţional-optativul are şi forme inverse.

Exemplu: **duce-*m*-aş – m-aş duce.**

Imperativul – exprimă o poruncă, un îndemn, un sfat, o rugăminte. Nu are forme decât pentru *persoana a doua*, singular şi plural şi numai *timpul prezent*..

Exemplu: **Fă**-ţi prieteni noi, dar **nu**-i **uita** pe cei vechi.

Imperativul exprimă o poruncă, un îndemn, un sfat, o rugăminte. Nu are forme decât pentru persoana a doua singular şi plural:

Citeşte cartea, băiete! *(tu)*

A citi - prezent

Eu –	Noi –
tu **vină**	voi **veniţi**
el (ea) –	ei (ele) –

EXERSAŢI!

1. Grupaţi verbele din textele de mai jos, arătând modurile personale sau nepersonale şi caracterul personal, unipersonal sau impersonal:

a) Făt-Frumos pe drum horea şi doinea, iar buzduganul şi-l arunca să spintece norii, de cădea departe tot cale de o zi. Văile şi munţii se uimeau, auzindu-i cântecele, apele îşi ridicau valurile mai sus ca să-l asculte, izvoarele îşi tulburau adâncul ca să-şi azvârlă afară undele lor pentru ca fiecare din unde să-l vadă, fiecare din ele să poată cânta cu dânsul, când vor şopti văilor şi florilor. (M. Eminescu)

b) „E uşor a scrie versuri / Când nimic nu ai a spune,
Înşirând cuvinte goale
Ce din coadă au să sune.” (M. Eminescu)

2. Găsiţi cât mai multe sensuri ale verbelor: *duce, pune, caută, poartă, sare, se aprinde, se stinge.* Alcătuiţi cu ele enunţuri.

3. Identificaţi formele verbale compuse şi analizaţi-le, arătând elementele care le compun. Analizaţi verbul *a fi* în textele date, arătând funcţia lui sintactică.

a) *Şi de m-ar fi bătut mama cu toate gardurile şi de m-ar fi izgonit de la casă, ca pe un străin, tot n-aş fi rămas aşa de umilit în faţa ei, ca atunci, când m-a luat cu binişorul.* (Ion Creangă)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

b) *În ziua aceea nu era un nor deasupra şi uriaşii munţi, care atâtea zile frământaseră şi sloboziseră... ploile, trăsnetele şi şuvoaiele, erau acum blajini, tihniţi şi prididiti de soare.* (Gala Galaction)

c) *Poate să fi fost pe la cântători, când urletele vijeliei începură a-şi scoborî; şi zbuciumul codrilor a se mai potoli.* (C. Hogaş)

4. Conjugaţi verbul „a şti" la timpurile modului indicativ, persoana a III-a.

FOLOSIŢI-VĂ CUNOŞTINŢELE!

❖ Citiţi cu atenţie textul:

Statuia lui Ştefan cel Mare. Iaşi

Mă opresc în faţa statuii lui Ştefan cel Mare. Soarele-a asfinţit. Încep să se aprindă felinarele. Treptat, zgomotele oraşului se depărtează, se sting. În evlavia acestei linişti, falnicul voievod, călare, cu coroana pe cap şi sceptrul întins, desfăcându-şi pieptul de sub mantia-i de bronz, pare că s-a oprit dinaintea palatului, în răstimpul a două bătălii, să cuvânteze sfetnicilor ţării. În ţinuta, pe chipul şi-n gestul lui e mândria gravă a domnului, care cumpăneşte-n mână-i soarta unui neam, şi seninătatea biruitorului, care-a stat în lupte mari ş-a răpus vrăjmaşi ce îngrozeau lumea cu puterea lor. Privirea lui arată dusă, adâncită departe, dincolo de hotarele Moldovei. (Alexandru Vlahuţă)

a) Transcrieţi toate verbele.

b) Identificaţi modul, timpul, persoana fiecăruia.

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

Atenţie!

Eu ies, creez	Noi ieşim, creăm
tu ieşi, creezi	voi ieşiţi, creaţi
el (ea) iese, creează	ei (ele) ies, crează

III. ATELIERUL CREATIV

➢ **Lucraţi în grupe!**

➢ Urmăriţi imaginile de mai jos:

Scrieţi o minicompunere în care să ***descrieţi o oră de sport***, folosind cât mai multe *verbe, la modul indicativ*. Subliniaţi cu negru verbele la *timpul trecut/perfect,* cu verde – pe cele la *prezent* şi cu albastru – pe cele la *timpul viitor*.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

§ 11. MODURILE NEPERSONALE ALE VERBULUI: INFINITIVUL, PARTICIPIUL, GERUNZIUL ŞI SUPINUL

I. TERMINOLOGIE

Modurile nepersonale:

infinitivul	***gerunziul***
participiul	***supinul***

II. TEME. DEFINIŢII. APLICAŢII

❖ Citiţi cu atenţie textul.

Sensul vieţii

Viaţa e unul dintre cele mai frumoase daruri ***oferite*** omenirii de Dumnezeu. Ea nu se explică, ci se trăieste. Sunt momente în viaţă în care risipim sensul ei, ***alergând*** unii – după bani, alţii – după putere. Astfel, uităm uneori s-o trăim cu adevărat.

Pentru ***a conştientiza*** care este sensul vieţii, avem nevoie de *linişte*. Să ne oprim şi să privim la viaţă! Cât e de frumoasă! Omenirea şi-a ***pierdut*** *sufletul*. A uitat să gândească, să iubească, să dea dovadă de toleranţă, înţelepciune şi, mai ales, de *iertare.* De ce se întâmplă acest fenomen? Pentru că prea puţin avem grijă de sufletele noastre, în care trebuie ***de lucrat*** zilnic, pentru ***a*** le ***îngriji***. Un suflet curat, bun, fără păcat, cu credinţă va primi lumina binecuvântată a dragostei Divine.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Hrană pentru sufletele noastre putem afla în citirea „**Psaltirii**”, care ne va lumina toate simţirile inimii, toate cugetările sufletului şi toate mişcările minţii prin cunoaşterea adevărului şi Dumnezeieştilor Taine. Să nu rupem nici o filă din Cartea vieţii noastre, fiindcă fiecare zi trăită înseamnă o lecţie de la care am învăţat ceva.

a) *Identificaţi din text verbele personale, indicând modul lor.*
b) *Analizaţi morfo-sintactic cuvintele:* toleranţă, înţelepciune, iertare.
c) *Stabiliţi ce părţi de vorbire sunt cuvintele evidenţiate, în text, cu negru.*
d) *Care este forma lor iniţială? Cum s-au format?*

ÎNVĂŢĂM DIN MAXIME ŞI PROVERBE...

Urmăreşte-ţi gândurile, ele devin cuvinte. Urmăreşte-ţi cuvintele, ele devin acţiuni. Urmăreşte-ţi acţiunile, ele devin obiceiuri. Urmăreşte-ţi obiceiurile, ele devin caractere. Urmăreşte-ţi caracterul, el devine destin.

REAMINTIŢI-VĂ!

➢ ***După posibilitatea de a îndeplini funcţia sintactică de predicat verbal verbele pot fi:***

- **predicative** – *pot exprima singure predicatul, când sunt la un mod personal;*
- **nepredicative** – nu au înţeles de sine stătător – formează predicatul numai împreună cu alte cuvinte

- ***verbe copulative*** – *a fi, a deveni, a ajunge, a se face, a ieşi, a însemna, a părea, a rămâne* etc,
- ***verbele auxiliare*** – *a fi, a avea, a vrea.*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Descoperiți!

• ***Am*** *o casă printre ramuri*. /predicativ/

• ***Am vizitat*** *pădurea*. /auxiliar – ajută la formarea timpurilor compuse/.

• *Copilul* ***este*** *acasă*. /*se află, se găsește* acasă – *este* – predicativ/.

• *Apa de izvor* ***este limpede***. /pred. nom. – *este* – verb copulativ/.

• *Gabriela* ***ar fi cântat*** *un cântec. /ar fi* – verb auxiliar/

Reţineţi!

Modurile nepersonale

➢ **Infinitivul** exprimă numele acţiunii/stării; este forma inițială de bază a verbelor (forma din dicţionar).

Se formează: *prepoziția infinitivului „**a**” + tema verbului + terminațiile la cele patru conjugări (I - a; II - ea; III - e; IV -î, -i).*

De exemplu: *a aştepta, a vedea, a zice, a coborî.*

Poate avea funcţie sintactică de:

• **subiect**: *A vorbi este uşor*.

• **nume predicativ**: *Dorința elevului este de a învăța.*

• **atribut**: *Pasiunea de a ști mai mult îl susținea*.

• **complement***: Începusem a citi un nou roman*.

A plecat fără a spune un cuvânt.

➢ **Participiul** arată o acţiune trecută; este forma de bază pentru alcătuirea timpurilor compuse şi a diatezei pasive.

Se formează *din tema verbului + sufixele gramaticale:* ***-at, -iat, -ut, -iut, -ît, -it, -s ,-pt.***

✓ Prin conversiune, primeşte valoare adjectivală. Poate deveni şi substantiv (*rănitul, cel rănit);* adverb (ţi-o spun *deschis*).

Funcţii sintactice (când este folosit cu valoare adjectivală):

• **atribut**: *Călătoream pe poteci* ***bătătorite****.*

• **nume predicativ**: *Boala cunoscută e* ***vindecată****.*

➢ **Supinul** exprimă: numele unei acţiuni (*uşor* **de** *zis);* scopul ei *(Am venit* **pentru învăţat).**

Se formează *din participiu precedat de o prepoziție simplă sau compusă.*

Are **funcţii sintactice** de:

• subiect*: E uşor* ***de vorbit****.*

• nume predicativ: *Egalitatea este* ***de demonstrat***.

• atribut verbal: *Am cumpărat o maşină* ***de spălat***.

• complement: *Am terminat* ***de scris*** *tema*. *A fost* ***la arat****.*

➢ **Gerunziul** arată împrejurarea în care se petrece o acţiune: modul, timpul.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Se formează prin adăugarea sufixelor gramaticale **-ind; -ând** la rădăcina verbului.

Poate primi, prin conversiune, valoare adjectivală: *inimi* **sângerânde, om suferind.**

Are funcţia sintactică de:

- **subiect**: Se aude ***cântând.***
- **nume predicativ**: *Bunicul era* ***suferind***.
- **atribut**: *Se vedeau valurile* ***spumegând.***
- **complement** : *Am auzit* ***sunând*** *la uşă*.

CURIOZITĂŢI LINGVISTICE

Gerunziul poate îndeplini funcţia de predicat numai în condiţia, când are un subiect ce îi aparţine. *Exemplu*: *Bătrânul Dan* ***ascultă / grăind*** *doi vechi stejari.* (Vasile Alecsandri)

❖ Priviţi imaginea.

a) *Alcătuiţi câteva enunţuri, folosind verbe la modurile nepersonale.*

b) *Analizaţi morfologic câteva dintre ele după modelul din manual.*

Reţineţi!

Verbele care ***nu îşi modifică forma*** după persoană şi care în propoziţie ***nu au funcţia sintactică*** **de predicat** sunt la **moduri nepersonale.**

EXERSAŢI!

1. Identificaţi verbele la moduri personale din textul de mai jos, analizaţi-le, precizând modul, timpul şi funcţia sintactică a fiecăruia:

„Trecut-au anii ca nori lungi pe şesuri / Şi niciodată n-or să vie iară, / Căci nu mă-ncântă azi cum mă mişcară / Poveşti şi doine, ghicitori, eresuri." (Mihai Eminescu)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

2. Identificaţi formele verbale compuse şi analizaţi-le, precizând elementele care le compun:

a) Şi de m-ar fi bătut mama cu toate gardurile şi de m-ar fi izgonit de la casă, ca pe un străin, tot n-aş fi rămas aşa de umilit în faţa ei, ca atunci, când m-a luat cu binişorul. (Ion Creangă)

b) *„Sunt nevrednic, şi nevrednic fi-voi chiar de m-ai ierta*
Dar să-ngăduie mărirea sufletului tău, stăpâne,
Să mă urc şi eu pe rugul vitejiilor române!” (Al. Davilă)

3. Alcătuiţi modurile nepersonale ale verbului de la următoarele verbe:

vorbeşte	*merse*
văzu	*plecarăm*
va observa	*să fi comunicat*

4. Identificaţi verbele la participiu şi analizaţi-le, precizând valoarea lor şi funcţia sintactică:

Noaptea căzuse peste sat. Vrun câine mai lătra la lună. Colo pe la răsăritul Găinuşii, ţipete răguşite, deznădăjduite răniră deodată liniştea adâncă. Se auziră câteva trosnituri puternice, plânsete înfundate ş-apoi tropot înfundat de copite.

(Mihail Sadoveanu)

5. Identificaţi verbele la gerunziu din textele de mai jos şi analizaţi-le împreună cu pronumele care le însoţesc.

ÎI urmăresc cu gândul de-a lungul veacurilor, îl văd cu pieptul dezvelit în zloată şi-n bătălii, muncind ca să plătească dările ţării, luptând ca să-şi apere pământul, căzând şi ridicându-se iar, murind în şes şi renăscând în munţi, pururea tânăr, pururea mândru, cu toate nevoile ce-au stat să-l răpuie. (Al. Vlăhuţă)

6. Scrieţi gerunziul următoarelor verbe: *a scrie, a şti, a evidenţia, a înmii, a se sfii, a studia, a pustii, a prii, a fi;* adăugaţi diferite pronume personale, formă neaccentuată. (ex.: *scriindu*-i, *scriind-o*).

7. Ttransformaţi verbele date la participiu şi la gerunziu:

a uita	*a scrie*
a potrivi	*a veni*
a închide	*a rezolva*
a dansa	*a vedea*

8. Precizaţi care sunt verbele la moduri nepersonale din exemplele următoare şi care este funcţia lor:

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

a) ... vin săgeţi de pretutindeni / Vâjâind ca vijelia... (Mihai Eminescu)

Secvență din filmul istoric „Ștefan cel Mare”, regizat de Mircea Drăgan

b) A număra până la douăzeci şi patru era peste puterile mele... (Mihail Sadoveanu, *Cele mai vechi amintiri*)

9. Aflaţi participiul verbelor următoare: *a aprecia, a avea, a bate, a bea citi, a coace, a decide, a doborî, a elogia, a emaila, a foi, a frânge, a găuri, a gusta, a hăuli, a hotărî, a ignora, a impresiona, a zidi.*

10. Indicaţi infinitivul verbelor de la care s-au format, prin conversiune, substantivele (postverbale) următoare: *trecere, vorbire, plecare, durere, avere, sosire, întoarcere, părere;* alcătuiţi propoziţii în care să le folosiţi.

11. Scrieţi formele negative la infinitiv şi la participiu ale verbelor:
a indica, a auzi, a închipui, a obişnui, a încerca, a umbla, după modelul:

infinitiv – infinitiv negativ;	participiu – participiu negativ;
a preţui – a nu preţui;	preţuit – nepreţuit.

12. Scrieţi formele potrivite de participiu (cu valoare adjectivală) şi de supin ale verbelor din paranteze, când determină substantivele date:

grâul cules/de cules	copacii (a înflori)
flori (a aduna)	maşini (a repara)
teme (a scrie)	concurs (a câştiga)
lecturi (a parcurge)	e-mail (a trimite)

13. Priviţi imaginea dată. Continuaţi în şase propoziţii compunerea de mai jos, în care să folosiţi substantive obţinute prin derivare de la infinitivul verbului: *a alerga, a trece, a curge, a paşte, a asfinţi, a şti.*

„Primăvara a trezit lunca la viaţă. Fluturii zburdă, albinele harnice îşi încep dulcele zumzet printre flori. Gândăceii şi cărăbuşii dorm la soare, dezgheţându-şi aripioarele şi picioruşele. Păsările călătoare par nişte vâslaşi pe marea cerului albastru. Rândunica cea veselă, turturica şi sturzul ciripesc în deschiderea marelui concert al primăverii. Şi oamenii se bucură de această renaştere a naturii. Ogoarele răsună de duduitul tractoarelor şi zumzetul hărniciei. În livezi oamenii curăţă pomii, iar în grădini sapă pământul...”

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

✓ Formaţi gerunzii de la verbele:

- ***a fi*** – ***fii****nd*
- ***a scrie*** – *scr****ii****nd*
- ***a copia*** – *cop****ii****nd*

➢ Verbele care au în rădăcină *-i* se scriu la gerunziu cu *-ii-: sfâşiind, pustiind, împrăştiind, înmiind, fiind* etc.

➢ Verbele terminate în **-î** la infinitiv se scriu la participiu cu -â-: *coborât, doborât, hotărât.*

➢ La forma negativă, participiul primeşte prefixul **ne-,** spre deosebire de infinitiv, care primeşte cuvântul **nu:** *a mânca -a* **nu** *mânca*; dar: *mâncat – nemâncat.*

➢ Uneori, între prefixul *ne-* şi participiu se poate intercala adverbul *mai: nemaivăzut.*

III. ATELIERUL CREATIV

1. Folosind Dicţionarul de sinonime şi DEX-sul electronic, explicaţi sensul următoarelor verbe: *a anticipat, a estima, au covieţuit, ar comenta, vor elogia, s-a transferat.* Formaţi modurile nepersonale ale acestor verbe.

2. Priviţi imaginea de mai jos. Alcătuiţi o minicompunere, în care să folosiţi substantive obţinute prin derivare. Folosiţi citatele despre şcoală: a) „Şcoala trebuie să urmărească tot timpul că tânărul să părăsească băncile ei nu ca specialist, ci ca o personalitate armonioasă.” (Albert Einstein) b) „Nu spun că şcoala nu e bună. E foarte bună. Cât timp te duci la şcoală să înveţi ceva ce îţi place şi să foloseşti aceste lucruri învaţă ca să obţii ce vrei.” (Pera Novacovici) c) „Şcoala vieţii este singura instituţie privată care nu necesită acreditare.” (Teodor Dume)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

§ 12. VERBELE ACTIVE PRONOMINALE. VERBELE PERSONALE, UNIPERSONALE ŞI VERBELE IMPERSONALE

I. TERMINOLOGIE

Verbele:

- ***active pronominale***
- ***personale, unipersonale şi verbele impersonale***

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

❖ Citiţi cu atenţie textul:

Miezul iernii

În păduri *trosnesc* stejarii! ***E*** un ***ger*** amar, cumplit!
Stelele par înghețate, cerul pare oţelit,
Iar zăpada cristalină pe câmpii strălucitoare
Pare-un lan de diamanturi ce scârţâie sub picioare.

Fumuri albe ***se ridică*** în văzduhul scânteios
Ca înaltele coloane unui templu maiestuos,
Şi pe ele ***se aşază*** bolta cerului senină,
Unde luna ***îşi aprinde*** farul tainic de lumină.

O! tablou măreţ, fantastic! ... Mii de stele argintii
În nemărginitul templu ***ard*** ca vecinice făclii.
Munţii sunt a lui altare, codrii – organe sonoare
Unde crivăţul pătrunde, scoţând note-ngrozitoare.

Totul e în neclintire, fără viaţă, fără glas;
Nici un zbor în atmosferă, pe zăpadă – nici un pas;

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Dar ce văd?... în raza lunii o fantasmă se arată...
„E un lup ce ***se alungă*** după prada-i spăimântată! (V. Alecsandri)

1. *Lămuriţi semnificaţia expresiei „ trosnesc* stejarii*”.*
2. *Explicaţi utilizarea semnelor de punctuaţie în structura: „* Dar ce ***văd***?... în raza lunei o fantasmă ***se arată***...”
3. *Selectaţi verbele evidenţiate, din text. Analizaţi-le, indicând categoriile gramaticale studiate.*
4. *Stabiliţi persoana verbelor: „trosnesc”, „ard”; „se ridică”, „văd”.*
5. *Ce părţi de vorbire sunt cuvintele ce însoţesc verbele evidenţiate din strofa a doua.*

REAMINTIŢI-VĂ!

✓ **Modurile personale şi timpurile lor**: **indicativ** *(prezent, imperfect, perfectul simplu, perfectul compus, mai mult ca perfectul, viitorul, viitorul anterior);* **conjunctiv** (*prezent, trecut*); **condiţional-optativ** (*prezent, trecut*); **imperativ** (*prezent*).

✓ Propoziţia imperativă.

✓ Propoziţia optativă.

Reţineţi!

Verbele reflexive (a se bizui, a se cuminţi, a se comporta, a se cuveni, a se domoli, a se gândi, a se însănătoşi, a se întâmpla, a se sinchisi, a se supăra, a se teme, a se văicări, a se vindeca);

Verbe nereflexive (a ajunge, a cădea, a cântări, a conta, a conveni, a data, a depinde, a fugi, a ieşi, a intra, a înota, a locui, a măsura, a merge, a păsa, a proceda, a strănuta, a transpira, a trebui, a tuşi, a veni).

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

➢ **După context unele verbe pot fi:**

• ***active***, fiind tranzitive, cu anumite sensuri;

• ***reflexive***, fiind intranzitive, cu alte sensuri:

a afla / a se afla	*a duce /a se duce*
a informa / a se informa	*a îndura /a se îndura*
a uita /a se uita	*a spăla/a se spăla*

Am aflat adevărul. Dar: ***M-am aflat la locul potrivit.***

tranz. Cd **intranz.**

(a auzi) (a se găsi)

➢ **După capacitatea de a se combina cu un subiect verbele se împart în**:

• ***personale;***

• ***impersonale;***

• ***unipersonale.***

▪ Sunt ***personale*** verbele care au forme pentru toate persoanele.

▪ Sunt ***impersonale*** verbele*:*

- care *exprimă o acţiune* din sfera fenomenelor naturii (fulgeră, scăpără, tună, plouă*);*

- verbele care nu acceptă ca subiect o anumită persoană;

- *verbe care, primind pronumele reflexiv* „se”, *devin impersonale:* se aude, se crede, se pare, se ştie, se zice, se zvoneşte;

✓ anumite *locuţiuni verbale*: a-i trece prin minte, a-i da prin gând;

✓ unele *forme de pasiv*: a-i fi dat, a-i fi hărăzit, a-i fi menit, a-i fi scris.

Observaţi!

➢ Folosite metaforic, verbele *impersonale* pot deveni *personale.*

Exemplu*: Te fulger* (Pv) *cu privirea.*

➢ Când nu se folosesc cu un subiect personal: *a ajunge, a se cuveni, a fi, a se întâmpla, a păsa, a rămâne, a trebui* (Ajunge (Pv)[1]/ cât ai vorbit (Pv) ,[2]/; Era (Pv)[1]/ să cad (Pv). [2]/; Copiii'/ trebuie (Pv)[2]/ să asculte (Pv)'; Rămâne (Pv)'/ să discutăm şi mâine (Pv).

➢ Sunt **unipersonale** – ca formă – verbele care nu au decât formă pentru ***persoana a III-a singular***, mai rar şi ***de plural***, respectiv:

- *verbe care exprimă acţiuni făcute de animale:* a gâgâi, a guiţa, a lătra, a măcăi, a oua, a rage;

- *verbe reflexive:* a se cădea, a se cuveni;

- *verbe precum:* a consta, a răsări, a înflori.

EXERSAŢI!

1. Identificaţi verbele din textele de mai jos, stabilind care dintre ele sunt tranzitive:

a) *„Eu nu ştiu cum să cred atâtea veşti / Când din scrisori eu văd precum matale / Din zi în zi întinereşti.* (Nicolae Labiş)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

b) *„Stă castelul singuratic, oglindindu-se în ape... ”* (Mihai Eminescu)

2. Subliniaţi verbele în versurile de mai jos. Stabiliţi tipul lor după capacitatea de a se combina cu un subiect.

a) „Frumoasă eşti, pădurea mea,
Când umbra-i încă rară,
Iar printre crengi adie-abia
Un vânt de primăvară." (George Topârceanu)

b) *„Sara pe deal buciumul sună cu jale*
Turmele-l urc, stelele scapără-n cale...” (Mihai Eminescu)

3. Alcătuiţi un dialog, folosind verbe active pronominale şi reflexive. Analizaţi două verbe morfo-sintactic, indicând toate categoriile gramaticale studiate.

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

- Alcătuiţi enunţuri cu perechile de ortograme:

car – c-ar	ceai – ce-ai
nor – n-or	căi – că-i
vie – vi-e	tei – te-i
la – l-a	mai – m-ai

III. ATELIERUL CREATIV

- Alcătuiţi o compunere pe tema: *„**Farmecul sărbătorilor de iarnă**”*, folosind verbe la *personale unipersonale* şi *impersonale*;

- Stabiliţi categoriile gramaticale a şase verbe.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

§ 13. DIATEZELE: ACTIVĂ, PASIVĂ (COMPLEMENTUL DE AGENT), REFLEXIVĂ

I. TERMINOLOGIE

Diatezele verbului:

- ***activă***
- ***pasivă*** *(complementul de agent)*
- ***reflexivă***

subiect gramatical

II. TEME. DEFINIŢII. APLICAŢII

❖ Citiţi cu atenţie textul:

Cică odată, pe când păsările mai ***vorbeau***, trăia pe lume un ţăran sărac lipit pământului, însă ştia o mulţime de cântece din bătrâni.

An de an ţăranul îşi lucra peticul său de pământ de lângă pădure. *Se scula cu noaptea-n cap* şi se întorcea pe la miezul nopţii. Ara şi cânta. ***Semăna*** şi ***cânta***. Strângea roada şi cânta. Şi cu toate necazurile care-l apăsau trăia mai mult cu cântecul.

O pasăre măiastră l-***a întrebat***: „Spune-mi, om bun, ***te scoli*** când eu ***mă culc***, munceşti din greu până noaptea târziu şi ***îţi*** mai ***vine să cânţi?”***

Şi ţăranul i-a răspuns: „Omul cât ***trăieşte*** pe pământ are şi necazuri, şi bucurii. Necazurile ţin mai mult, bucuriile ***sunt trecătoare***. Şi omul trebuie să spună cuiva aceste necazuri şi bucurii.”

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Pasărea măiastră ***şi-a luat rămas bun*** de la ţăran şi a dispărut în desişul pădurii. De atunci n-a mai auzit-o nimeni să vorbească. Ci se leagănă pe un ram până după miezul nopţii şi cântă cu foc. Dar uneori se opreşte din cântat, să asculte bucuriile şi necazurile lumii. (C.Dragomir)

1. Transcrieţi în caiete verbele evidenţiate. Analizaţi-le indicând categoriile gramaticale studiate.

2. Staibliţi valoarea morfologică a verbului evidenţiat din enunţul: „Omul cât **trăieşte** pe pământ are şi necazuri, şi bucurii."

3. Precizaţi cine face acţiunea verbului-predicat în următoarele propoziţii: „– Spune-mi, om bun, te scoli când eu mă culc, munceşti din greu până noaptea târziu şi îţi mai vine să cânţi?"

4. Lămuriţi semnificaţia expresiilor evidenţiate. Găsiţi-le sinonime.

ÎNVĂŢĂM DIN MAXIME ŞI PROVERBE...

A trai înseamnă să simţi şi să gandeşti, să suferi şi să te bucuri. Orice altfel de viaţă înseamnă moarte.

Vissarion Grigoryevich Belinski

REAMINTIŢI-VĂ!

➢ ***După capacitatea de a primi un complement direct*** verbele se împart în: verbe **tranzitive şi intranzitive**.

➢ După context unele verbe pot fi *active*, fiind tranzitive, cu anumite sensuri şi *reflexive*, fiind intranzitive, cu alte sensuri.

➢ După capacitatea de a se combina cu un subiect verbele se împart în:

- *personale;*
- *impersonale;*
- *unipersonale*.

Citiţi şi comparaţi!

*a) Copiii **se joacă** fericiţi.*
*b) **Plouă**, **ninge**... drumul nu stă.*
*c) Stelele **sclipesc** somnoroase şi reci.*

III. ATELIERUL CREATIV

1. Citiţi textul:

Bobul de grâu

Privesc bobul de grâu ce, ca o mărgică, îmi joacă în palmă şi văd întunericul de dincolo de brazdă al pământului, leagănul viu şi călduţ al gliei materne; văd întunericul ţărânei în care viaţa acelor vieţi face bobul de grâu să renască şi să îngâne cel mai paşnic cânt de pe pământ – imnul belşugului.

Ani la rând m-am gândit la rostul bobului de grâu.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Întrevăd în chipul lui rotund feţele oamenilor care n-au dormit nopţi în şir, ca să-l poată creşte plin şi sănătos.

a) *Subliniaţi verbele.*

b) *Selectaţi din text cuvintele monosilabice.*

c) *Explicaţi ortografia cuvintelor subliniate.*

d) *Ce mai puteţi adăuga la textul dat despre bobul de grâu. Alcătuiţi o compunere de volum mic.*

e) *Alcătuiţi un dialog dintre bobul de grâu şi spic. Folosiţi adverbe.*

2. Descifrând corect următorul rebus, pe verticala **AB** veţi afla denumirea temei – o nouă categorie gramaticală a verbului.

1. *Mijloc de formare a cuvintelor cu sufixe şi prefixe.*
2. *Cântereţ contemporan al limbii române.*
3. *Totalitatea cuvintelor dintr-o limbă.*
4. *Compartiment al limbii care se ocupă cu studierea literelor şi sunetelor vorbirii.*
5. *Autorul imnului limbii române „Limba noastră”.*
6. *Redarea prescurtată a conţinutului unui text.*
7. *Convorbirea dintre două persoane.*

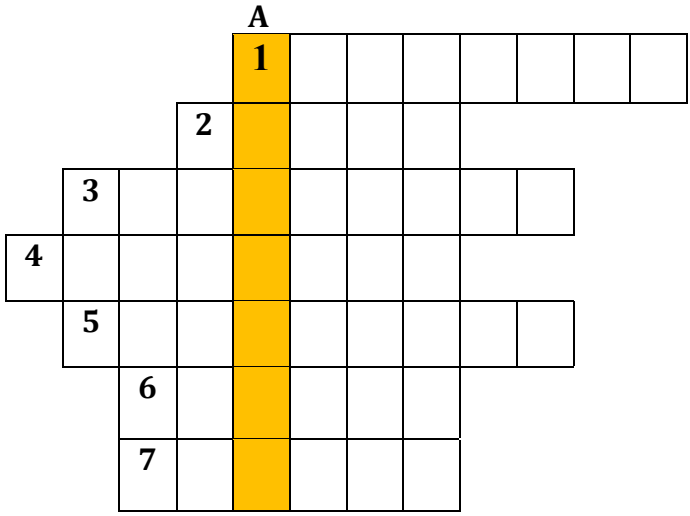

Reţineţi!

Diateza este categoria gramaticală a verbului prin care vorbitorul exprimă raportul dintre acţiunea verbului şi subiectului ei gramatical.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Aflaţi mai mult!

1. Dateza activă

În exemplul ce urmează găsiţi ***subiectul gramatical*** şi ***obiectul gramatical***, ***verbul-predicat***:

Elevii pregătesc un concert.

subiect gramat. — obiect gramat.

*/**Face** acţiunea verbului/*

Observaţi!

➢ ***La dateza activă subiectul gramatical face acţiunea verbului-predicat.***

2. Dateza pasivă

Concertul este predătit de către elevi.

S gr. ***suferă*** — O gr. ***face***

acţ. verbal. — acţ. verbal.

Observaţi!

Concertul se pregăteşte.

*S gr. **suferă** acţiunea verbului făcută de agent.*

Descoperiţi!

➢ ***La dateza pasivă subiectul gramatical suferă acţiunea verbului-predicat; obiectul gramatical – o face.***

➢ **Structura morfologică a dateza pasive**

❖ **Dateza pasivă se formează:**

a) cu ajutorul *verbului „a fi”* (la orice mod şi orice timp) + *participiul verbului* în cauză (a fost, este, va fi pregătit);

b) cu ajutorul *pronumelui reflexiv „se”* (pers. III sg., pl.); *morfemele „mă, te, ne, vă”* (cu funcţie de reflexiv) când subiectul gramatical e inanimat.

Exemplu: subiectul gramatical: *Temele* (S gramatical) *au fost scrise* (Pv, pasiv) *corect de către elevi* (C.ag – S logic).

Dar: *Elevii* (S logic şi gramat.) *au scris* (Pv, activ) *corect temele* (Cd).

3. Dateza reflexivă

Elevii se pregătesc de concert.

S gr. **face** şi totodată **suferă** acţiunea verbului (verbul devine intranzitiv).

❖ La dateza reflexivă se modifică sensul lexical.

Reţineţi!

❖ La dateza reflexivă subiectul face acţiunea care se răsfrânge tot asupra lui.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Are ca semn distinctiv *pronumele reflexiv în acuzativ* **(a** se **teme, a** se **duce)** sau *în dativ* **(a-şi asuma),** acordat în persoană şi în număr şi cu subiectul, şi cu verbul.

Eu mă duc la munte. El se duce în excursie. Voi plecaţi acasă
I I I (sg.) III III III (sg.) II II II (pl.)

❖ **Structura morfologică a diatezei reflexive**

Diateza reflexivă se formează cu ajutorul pronumelui reflexiv **„se"** la persoana a III-a şi cu pronumele personale cu funcţie de reflexiv la persoanele I – II sg., pl.

sgingular	plural
I – *mă*	I – *ne*
II – *te*	II – *vă*

Atenţie!

➢ ***Diateza reflexivă*** cuprinde *verbe însoţite de pronume reflexive* fară funcţie sintactică (numai cu rol de marcă morfologică a acestei diateze): *El se gândeşte la plecare. Se teme de ger. Îmi asum răspunderea.*

➢ Când *pronumele reflexiv* (care stă pe lângă un verb) poate fi *înlocuit* printr-un *pronume personal* sau printr-un substantiv în acelaşi caz, nu mai este doar marcă morfologică, ci ***are funcţie sintactică*** de:

- **Cd** în acuzativ: Mama **se** spală -se/***îl*** —> Mama **îl** spală;
- **Ci** în dativ: *Ion* ***îşi*** *face griji —> Ion* ***îmi*** *face griji.*

c) Aici verbul nu *este la diateza* reflexivă, ci *activă.*

O variantă a acestei diateze este **pasivul-reflexiv** (formă reflexivă, înţeles pasiv):

Pv S S Pv Cag S Pv Cd
Se văd satele. —> Satele **sunt văzute** (de cineva).—> Cineva **vede** satele.
↓ ↓ ↓
refl.-pas. pasivă activă

Comparaţi!

- a se duce *(a pleca)* – a duce *(a căra, a transporta);*
- a se afla *(a exista)* – a afla *(a descoperi);*
- a se consuma *(a obosi)* – a consuma *(a folosi).*

EXERSAŢI!

1. Alcătuiţi exemple în care verbele: *a ascunde, a lăuda, a sfătui* să fie la cele trei diateze.

2. Selectaţi verbele din textul dat. Analizaţi-le, indicând şi diateza.

Atunci, ieşind şi Greuceanu de sub pod, îi zise:

— De! zmeule viteaz, vino să ne batem; în săbii să ne tăiem, în suliţi să ne lovim, ori în luptă să ne luptăm?

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Sosi zmeul si se luară la bătaie; în săbii se bătură şi se rupseră săbiile; în suliţi se loviră ce se loviră şi se rupseră suliţele, apoi se luară la luptă. Se zguduiau unul pe celălalt de se cutremura pământul... Şi se luptară şi se luptară până ce ajunse vremea la nămiezi şi osteniră. Atunci trecu pe dasupra lor un corb carele se legăna prin văzduh şi căuta la lupta lor. Şi văzându-l, zmeul îi zise:

— Corbule, corbule, pasăre cernită, adu-mi tu mie un cioc de apă şi-ţi voi da de mâncare un voinic cu calul lui cu tot... (Petre Ispirescu)

3. Selectaţi verbele înscriinu-le în trei coloane *(diateza activă, diateza pasivă, diateza reflexivă).*

Aburii uşori ai nopţii ca fantasme se ridică
Şi, plutind deasupra luncii, printre ramuri se despică.
Râul luciu se-ncovoaie sub copaci ca un balaur
Ce în raza dimineţii mişcă solzii lui de aur.

Eu *mă duc* în faptul zilei, *mă aşez* pe malul verde
Şi privesc cum apa curge şi la coturi ea *se pierde*,
Cum *se schimbă*-n vălurele pe prundişul lunecos,
Cum *adoarme* la bulboace, săpând malul nisipos.

(Vasile Alecsandri)

4. Analizaţi morfo-sintactic cuvintele evidenţiate din versurile de mai sus, indicând şi diateza.

Exprimaţi-vă părerea!

a) Copilul *era liniştit* de felul său.
b) Copilul *era liniştit* numai de părinţii săi.
c) Omul *era mărginit* în felul de a gândi.
d) Locul *era mărginit* cu ţăruşi, bătuţi la o anumită distanţă.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

- Citiţi textul, completând spaţiile cu verbele necesare.

Ninge. Ce frumos mai ... dincolo de geamurile clasei. Curtea casei s- ... într-o blană pufoasă şi albă-albă. Lângă prăsadul din dreptul ferestrei ... un om de zăpadă. ... spre geam cu ochii săi de cărbune şi ... cu o gură până la urechi.

De la streaşină şi până la prăsadul unde ... el ... un vrăbioi. Parcă ar vrea să ... de ninsoare, parcă ar vrea ... . Se vede că şi lui i-i drag cum ninge. De câte ori ... vreo rămurică cu aripa, zăpada de pe ea se ... repezit ca din sită, iar vrăbioiul se ... bucuros sub streaşină şi ...

❖ *Explicaţi ortografia cuvintelor scrise prin cratimă.*

➢ **Lucraţi în grupe!**

I grup: Conjugaţi verbul „a spăla” la *diateza activă*.

II grup: Conjugaţi verbul „*a spăla*” la *diateza pasivă*.

III grup: Conjugaţi verbul „*a se spăla*” la *diateza reflexivă*.

❖ Alcătuiţi o microcompunere în care să *descrieţi* ***Regimul zilei,*** folosind verbe la toate diatezele.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

§ 14. LOCUŢIUNEA VERBALĂ. FUNCŢIILE SINTACTICE ALE VERBULUI ŞI ALE LOCUŢIUNII VERBALE

I. TERMINOLOGIE

locuţiunea verbală
funcţii sintactice

II. TEME. DEFINIŢII. APLICAŢII

❖ Citiţi cu atenţie textul:

Prima zi a lunii martie aduce cu sine o serie întreagă de obiceiuri şi tradiţii de Mărţişor Mărţisorul este o sărbătoare a primăverii, care este profund legată de istoria neamului nostru.El este simbolul care ne transmite un anumit mesaj – ne ***dă de veste*** că a sosit primăvara.

Legenda povesteşte cum Soarele a coborât pe Pământ în chip de fată preafrumoasă. Dar un zmeu a furat-o şi a închis-o în palatul lui. Atunci păsările au încetat să cânte, copiii au uitat de joacă şi veselie, şi lumea întreagă ***a căzut în mâhnire***. Văzând ce se întâmplă fără Soare, un tânăr curajos ***şi-a luat inima-n dinţi*** şi a pornit spre palatul zmeului, să elibereze preafrumoasa fată. A căutat palatul un an încheiat, iar când l-a găsit, a chemat zmeul la luptă dreaptă. Tânărul l-a învins şi ***i-a dat drumul*** fetei. Aceasta s-a ridicat înapoi pe Cer şi iarăşi a luminat întregul pământ.

A venit primăvara, oamenii ***şi-au recăpătat veselia***, dar tânărul luptător ***era ţintit la pat*** în palatul zmeului, după luptele grele pe care le avuse. Sângele cald i s-a scurs pe zăpadă, până când l-a lăsat pe tânăr fără suflare. În locurile în care zăpada s-a topit, ***şi-au făcut apariţia*** ghioceii – vestitori ai primăverii. Se zice că de atunci lumea cinsteşte memoria tânărului curajos, legând cu o aţă două flori: una albă, alta roşie.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Culoarea roşie simbolizează dragostea pentru frumos şi aminteşte de curajul tânărului, iar cea albă simbolizează ghiocelul, prima floare a primăverii.

Conform tradiţiei mărţişoarele se poartă până ce înfloreşte primul copac, după care le legăm de ramurile acelui copac. Este un simbol prin care ne exprimăm *speranţa, optimismul* şi *credinţa în mai bine*.

1. *Selectaţi din text trei verbe şi indicaţi categoriile gramaticale studiate.*
2. *Analizaţi structurile evidenţiate, din text. Găsiţi sinonime pentru ele.*
3. *Ce rol îndeplinesc, în text, aceste grupuri?*

REAMINTIŢI-VĂ!

✓ Diatezele verbului sunt:
- ***activă***
- ***pasivă*** *(complementul de agent)*
- ***reflexivă***

Reţineţi!

✓ ***Subiectul gramatical poate***:
- face acţiunea verbului-predicat;
- suferi acţiunea verbului-predicat;
- face şi totodată suferă acţiunea verbului-predicat.

Citiţi şi comparaţi!

✓ ***Mama pregăteşte*** bucate. / face acţiunea/

✓ ***Ştefania este pregătită*** de lecţii. /suferă acţiunea /

✓ ***Natura se pregăteşte*** *pentru iarnă.* /suferă acţiunea /

✓ ***Adrian se pregăteşte*** *pentru examene.*/ face şi totodată suferă acţiunea/.

AFLAŢI MAI MULT!

✓ Locuţiunile verbale.

✓ Funcţii sintactice ale verbelor şi locuţiunilor verbale.

Reţineţi!

Diateza este categoria gramaticală a verbului prin care vorbitorul exprimă raportul dintre acţiunea verbului şi subiectului ei gramatical.

Caracteristici:

• Locuţiunile verbale pot fi înlocuite printr-un verb:

Exemple:

a-şi aduce aminte – a-şi aminti

a avea de gând – a intenţiona

a da buzna – a năvăli

a băga de seamă – a observa

a-şi bate joc – a batjocori

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

a da sfaturi – a sfătui *a da drumul – a elibera*
a da de veste – a anunța *a lua la rost – a certa*
a-i părea rău – a regreta *a trage pe sfoară – a înșela*
a ține piept – a rezista *a sta de vorbă – a discuta*
a se da de-a rostogolul – a se rostogoli

- Verbul inclus în componența locuțiunii precizează categoriile gramaticale.
- Substantivele sau celelalte părți de vorbire incluse în structura locuțiunii **nu** își pot modifica forma, care este **fixă.**

Rețineți!

Model de analiză: *Am luat-o la sănătoasa de frică.*

„a o lua la sănătoasa" – Pv exprimat prin **locuțiunea verbală** *personală, intranzitivă, diateza activă, mod indicativ, timp perfect compus, persoana I, numărul singular, forma afirmativă* (alcătuită din ***verbul „a lua***", tranzitiv, conjugarea I, + ***pronumele personal* „o",** cu valoare neutră, formă neaccentuată, acuzativ, + ***substantivul*** comun simplu – obținut prin conversiunea adjectivului „sănătos/sănătoasă", în acuzativ, cu prepoziție simplă cu regim de acuzativ).

EXERSAȚI!

1. Analizați locuțiunile verbale din textele de mai jos; găsește și sinonimele potrivite:

„ – Ia tacă-ți gura, măi Gerilă! ziseră ceilalți Acuș se face ziuă și tu nu mai stincheşti cu brașoave de-ale tale. Al dracului lighioane mai eşti! destul acum, că ne-ai făcut capul călindar. Cine-a mai dori să facă tovărășie cu tine aibă-și parte și poarte-ți portul, că pe noi știu că ne-ai ameţit. Are cineva cap să se liniștească de răul tău?" (Ion Creangă)

2. Analizați verbele și locuțiunile verbale din textul următor, conform schemei, arătând funcția lor sintactică: *verbul; felul (predicativ/ nepredicativ-auxiliar; copulativ; personal/ impersonal/ unipersonal; tranzitiv/intranzitiv); conjugare; diateză; mod; timp;* persoană; *număr; formă (afirmativă/negativă).*

După vremuri mulți veniră, începând cu acel oaspe,
Ce din vechi se pomenește, cu Dariu a lui Istaspe;
Mulți durară, după vremuri, peste Dunăre vrun pod,
De-au trecut cu spaima lumii și mulțime de norod;
Împărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă
Au venit și-n țara noastră de-au cerut pământ și apă –
Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimânt,
Cum veniră, se făcură toți o apă și-un pământ. (Mihai Eminescu)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

3. Identificaţi locuţiunile verbale şi înlocuiţi-le cu un verb sinonim:

a) „– *Eu v-am chemat aici nu ca să facem glume, ci să vă dau de ştire porunca stăpânirii.”* (Zaharia Stancu)

b) „– *Tu bagi de seamă că nu-ţi vorbesc de gramatică şi de aritmetică...*” (Mihai Sadoveanu)

c) „*Apoi încet-încet m-am furişat printre oameni, şi unde-am croit-o la fuga spre Humuleşti, uitându-mă înapoi să văd nu mă ajunge moşneagul?*” (Ion Creangă)

4. Scrieţi în dreptul verbelor date locuţiunile verbale corespunzătoare: *a conversa, a planifica, a poposi,a năvăli, a prânzi, a se rostogoli, a hotărî.*

5. Alcătuiţi câteva enunţuri în baza imaginilor. Folosiţi verbe cu diferite valori semantice. Analizaţi două verbe morfo-sintactic, indicând toate categoriile gramaticale studiate.

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

❖ Alcătuiţi enunţuri cu următoarele ortograme:

iau – i-au	ai – a-i
vom – v-om	va – v-a

III. ATELIERUL CREATIV

❖ Citiţi textul. Extrageţi locuţiunile verbale din textul de mai jos. Stabiliţi verbele-sinonime prin care pot fi înlocuite.

S-a lăsat frigul şi Greieraşul ce o **dusese numai în cântec** toată vara **şi-a adus aminte** că nu şi-a agonisit hrană pentru iarnă. Ce-i de făcut? şi-a zis el şi **a tras o fugă** la cea mai bogată vieţuitoare din pădure – la harnica furnică. Bătu la uşă şi spuse:

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

– **Fă-ţi milă de mine** cu o pojghiţă de pâine şi lasă-mă să rămân la tine, că-s rebejit de frig.

Furnica îi ripostă:

– Dacă nu cântai toată vara şi **nu te ţineai de ghiduşii,** ci munceai ca mine, îţi agoniseai şi tu ceva.

§ 15. VALOAREA STILISTICĂ A VERBELOR ŞI A LOCUŢIUNILOR VERBALE

I. TERMINOLOGIE

valoarea stilistică

repetiţia **prezent istoric**
metafora **imagini auditive**
inversiunea **verbe onomatopeice**
personificarea

II. TEME. DEFINIŢII. APLICAŢII

❖ Citiţi cu atenţie textul:

Este o zi frumoasă de primavară. Pe cer se văd stoluri de rândunele. Ele privesc natura înverzită din jurul lor şi respiră aer proaspăt de primăvară. Copacii înverziţi privesc cu veselie spre cerul curat ca lacrima. Crengile lor se mişcă în bătaia lină a vântului precum într-un dans liniştit.

Natura, cu ale sale straie înverzite, se bucură de primăvară şi trezeşte la viaţa toate vietăţile pământului. Gâze şi animăluţe mici mişună prin pădurea seculară fără oboseală în căutare de hrană. După ce admiră peisajul de pe pământ, copiii îşi mută privirea spre înalturi. În văzduh, se observă păsări graţioase ce zboară cu gingăşie asemeni unor dansatori pricepuţi.

1. *Citiţi textul. Analizaţi morfo-sintactic cuvintele subliniate.*

2. *Priviţi imaginea. Alcătuiţi o compunere despre primele flori de primăvară. Folosiţi cât mai multe figuri de stil.*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

REAMINTIŢI-VĂ!

✓ ***Locuţiunile verbale*** sunt grupuri de cuvinte, ce cuprind obligatoriu un verb, care îndeplinesc rolul unui verb**.**

✓ Locuţiunile verbale pot fi înlocuite printr-un verb (a băga de seamă – a observa; a-şi aduce aminte – a-şi aminti).

✓ Verbul inclus în componenţa locuţiunii precizează categoriile gramaticale.

Reţineţi!

➢ **Valoarea stilistică a verbelor şi a locuţiunilor verbale.**

• Fiecare **mod** sau **timp verbal** are *o semnificaţie* aparte, care trebuie respectată.

De exemplu:

❖ într-**o naraţiune** se preferă utilizarea perfectului simplu în relaţie cu alte timpuri trecute;

❖ ***imperfectul*** se utilizează de obicei în ***descrieri, evocări***.

❖ ***Prezentul*** conferă ***dinamism***, fiind şi ***o „invitaţie”***, pentru cititor de a participa, ca martor, la desfăşurarea faptelor.

Exemplu: „Pe vodă-l **zăreşte** *călare trecând / Prin şiruri cu fulgeru-n mână”.* (George Coşbuc, *Paşa Hassan).*

În cazul **naraţiunilor cu subiect istoric**, vorbim, deci, de un ***prezent istoric.***

AFLAŢI MAI MULT!

• Verbul poate contribui şi la realizarea ***imaginilor auditive,*** fie prin utilizarea unor *verbe onomatopeice*, fie prin frecvenţa mare a gerunziilor (care contribuie şi la senzaţia de continuitate, de acţiune durativă.

✓ În textele literare, participiul cu valoare adjectivală poate îndeplini rolul stilistic de ***epitet personificator.***

Exemplu: „*Întinse spre mine o mână* **ruginită. ”** – epitet;

„*Găsii codrul* **adormit.** " – personificare.

Descoperiţi!

➢ ***Valorile stilistice ale verbului:***

a) ***Repetiţia*** sugerează timpul îndelungat al acţiunii, intensitatea ei, impresia puternică produsă: „Mircea însuşi mână-n luptă vijelia-ngrozitoare, / Care **vine, vine, vine,** calcă totul în picioare.” (Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*)

b) **Inversiunea** accentuează importanţa acţiunii:

– ***Vine, vine*** acuma, puişorul mamii! (I.L. Caragiale, *Dl. Goe...*)

d) **Personificarea** atribuie inanimatelor însuşiri caracteristice persoanelor:

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

„Căci toată floarea vă **cunoaşte**
Şi toată frunza ei vă **ştie.**" (O. Goga, *Plugarii)*

d) **Metafora** conferă sensuri noi, conotative, cu mare forţă sugestivă:
Îi ***fulgerară*** ochii.

Reţineţi!

• Utilizarea **tehnicilor** se realizează prin **alternarea timpurilor verbale**, pentru a evidenţia o anumită trăsătură.

EXERSAŢI!

1. Selectaţi, din versurile de mai jos, verbele cu sens figurat, pe baza cărora se creează personificări:

E toamnă, e foşnet, e somn...
Copacii, pe stradă, oftează;
E tuset, e plânset, e gol...
Şi-i frig, şi lucrează. (George Bacovia)

2. Transcrieţi expresiile care conţin verbe cu valoare metaforică din textele poetice redate mai jos şi explicaţi semnificaţia lor în context:

a) „Cetini negre sună-n urmă
drum mă poartă, chin mă scurmă.
Cetini negre sună-n faţă,
Ceasul sângeră prin ceaţă.
Cetini negre îmi descântă,
geana inimii n-o zvântă
Cetini negre-n lume zică
zvonul brumelor ce pică."
(Lucian Blaga)

3. Rescrieţi, din textele ce urmează, verbele ce includ ideea de comparaţie:
„Atât de fragedă, te-asameni
Cu floarea albă de cireş…" (M.Eminescu, *Atât de fragedă*)

4. Transcrieţi expresiile ce conţin verbe cu valoare metaforică din textele poetice redate mai jos şi explică semnificaţia lor în context:

„Se rupe timpu-n frunze de nuci şi de gutui...
Ai vrea să spui acestea, dar cui să le mai spui,
Când nimeni nu te vede pe dealuri cum te sui
Şi cauţi cuiburi goale de păsări şi de pui." (Felix Sima)

5. Explicaţi valoarea semantică şi stilistică a verbelor la indicativ prezent: Şi nu ştiu cum îi cade un urs mare din sân...; nu de cei pe care-i joacă..., ci de mămăligă, umplut cu brânză. (Ion Creangă)

6. Explicaţi valoarea stilistică a verbelor din enunţurile: a) Stihuri, zburaţi acum din mâna mea / Şi şchiopătaţi în aerul cu floare... (Tudor Arghezi) b) Ţi-e lumea toată acoperământ. O mierlă

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

scoate soarele din apă; facerea lumii poate să înceapă, a înflorit un vişin pe pământ. Nu spune-am fost, nici că voi fi, ci sunt! (H. Bădescu) c) Din contra, doamnă, aş dori, te-aş ruga să fii bună a-mi acorda o prelungire de termen. (I.L. Caragiale) d) — Destul! strigă Lăpuşneanul, nu te mai boci ca o muiere! fii român verde. [...] Haide! luati-l de-l daţi norodului şi-i spuneţi că acest fel plăteşte Alexandru-vodă celor ce pradă ţara. (C. Negruzzi)

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

➢ Scriem totdeauna astfel:

am rugat-o	*de-ale lor*	*m-aţi văzut*	*să-ţi aducă*
auzit-aţi	*fă-mi bine*	*n-am vorbit*	*te-am văzut*
ascultă-mă	*dă-mi tocul*	*v-aţi întâlnit*	*ţi-am făgăduit*

III. ATELIERUL CREATIV

Exprimaţi-vă părerea!

➢ Valorile stilistice ale verbului:

- Personificare: „Soarele **se uita** furiş la mine.” (C. Hogaş)
- Epitet: Zace lebăda **murindă**...
- Hiperbolă: „...Vodă-**i un munte**...”.
- Metaforă: „**Urlă vântul**, nu mai poate...”
- Repetiţie„**Vine, vine**, iarna **vine** / Spinii fug din calea ei...”
- Comparaţie: „**şi intră-n urdie ca lupu-ntre oi**...”
- Onomatopeea: „Atunci eu **zup**! În cânepă...”
- Prezentul etern: Mereu **se-aşterne** frunza la pământ.

Lucraţi în perechi

▪ Selectaţi, din versurile de mai jos, verbele cu sens figurat, pe baza cărora se creează personificări:

a) „*Apele plâng clar izvorând în fântâne*...” (Mihai Eminescu)

b) „*Neguri albe, strălucite / Naşte luna argintie. / Ea le scoate peste ape, / Le întinde pe câmpie.*” (Mihai Eminescu)

Teste de evaluare

❖ Se dă textul:

*„Cică era odată într-un sat un om grozav de leneş. Şi satul, **văzând** că acest om nu se dă la munci nici în ruptul capului, hotărî să-l pedepsească pentru a nu mai da pildă de lenevire şi altora...”*

(Ion Creangă)

1. Subliniaţi în text cu o linie verbele la modurile nepersonale şi cu două – verbele la modurile personale.

2. Verbul „***era***” din prima propoziţie are valoare:

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

a) predicativă:
b) copulativă;
c) de verb auxiliar.

3. Identificaţi varianta corectă ce corespunde valorii morfologice a cuvântului evidenţiat din text:
a) verb la participiu;
b) verb la gerunziu;
c) verb la infinitiv.

4. Stabiliţi conjugarea, timpul, modul, persoana, numărul şi diateza verbului „***hotărî***":
a) conj. III, t. trecut, perf. compus, mod.indic., pers, II, n.sg., diat. pasivă;
b) conj. IV, t. trecut, perf. simplu, mod.indic., pers. III, n.sg., diat.activă;
c) conj. I, t. trecut, perf. simplu, mod.indic., pers. I, n.sg., diat. reflexivă.

5. Verbul „*a avea"* ajută la formarea:
a) modului indicativ, timpul perfect compus;
b) modul condiţional-optativ, timpul trecut;
c) modul indicativ, timpul viitor.

6. Sunt la *mai mult ca perfectul* verbele din următoarea serie:
a) zisesem, descoperiserăm, auzise;
b) scrisei, ascunserăm, aplaudau;
c) duse, povesteaţi, zâmbi.

7. În enunţul „*Vezi rândunele se duc*
Se scutur frunzele de nuc..." verbele sunt la diateza:
a) activă;
b) pasivă;
c) reflexivă.

8. În enunţul „*Zori de ziuă se revarsă peste vesela natură..."* verbul este:
a) unipersonal;
b) personal;
c) impersonal.

9. În exemplul „*A avut nevoie de susţinere pentru a înfrunta toate greutăţile*", verbul „*a avea*" este folosit ca:
a) verb auxiliar;
b) verb predicativ;
c) verb auxiliar şi verb predicativ.

10. Precizaţi timpul şi modul verbului după următoarele caracteristici:
❖ Se formează cu ajutorul **verbului** „***a voi***"/prezent/ + verbul care se conjugă la **infinitiv *fără*** *prepoziţia* „***a***"
a) condiţional, timpul trecut;
b) indicativ, viitor;
c) conjunctiv.

11. Găsiţi sinonimul expresiei „*nu se dă la munci*".

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

12. Înscrieți următoarele verbe la modurile corespunzătoare:
aduce, aș dori, să știu,a fugit, se grăbise,cântați, am vrea, să spun, ai binevoi, ai scăpat.

Indicativ	Conjunctiv	Cond.-optativ	Imperativ

§ 16. ADVERBUL (ACTUALIZARE). FELURILE ADVERBELOR

I. TERMINOLOGIE

După înțeles:
de loc
de timp
de mod

După structură:
simple
compuse

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

❖ Citiți cu atenție textul:

E liniște. Și din altar
Cântarea-n stihuri repetate
Departe până-n văi străbate
Și clopotele cântă *rar*:
Ah, Doamne! Să le-auzi din vale
Cum râd a drag și plâng a jale!

Biserica, pe deal *mai sus*,
E plină *astăzi* de lumină,
Că-ntreaga lume este plină
De-același gând, din cer adus...

(George Coșbuc)

Analizați cuvintele evidențiate și părțile de vorbire determinate de ele.

REAMINTIȚI-VĂ!

Părțile de vorbire neflexibile sunt acele care nu își modifică forma în procesul comunicării.

În limba română sunt 4 părți de vorbire neflexibile: **adverbul, prepoziția, conjuncția și interjecția.**

Rețineți!

Adverbul este partea de vorbire neflexibila, care determina un verb, un adjectiv, un alt adverb, o interjecție un substantiv și arată felul acțiunii, stării sau însușirii.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Adverbele pot fi recunoscute folosind întrebări specifice: Când?, Cât de des?, Cum?, În ce mod?, Unde?, Pe unde? sau alte întrebări de acelaşi tip.

Poate determina un verb, un adverb, un adjectiv, o interjecţie cu valoare verbală.

Exemple: Vom merge maine *acolo*. Vei invăta *rapid* poezia. El este *putin* timid. (cat de timid? = putin) Ea recita *destul de* bine. (cat de bine? = destul de) Hai *afara*! (unde hai? = afară)

După **înţeles** adverbele se clasifică:

- **de loc:** acasă, aici, departe, acolo, aproape, împrejur, undeva, deasupra, dedesubt, sus, jos, unde, pretutindeni etc.;
- **de timp:** acum, atunci, astăzi, ieri, târziu, devreme, odata, îndată, când, aseară, deocamdată etc.;
- **de mod:** aşa, astfel, abia, alene, uneori, bine, degrabă, da, nu, negreşit, împreună, aievea, cum, bărbăteşte etc.

Mai rar se întâlnesc şi alte tipuri de adverbe:

- **de scop:** înadins, dinadins, într-adins, dintr-adins;
- **concesive:** tot, totuşi.

După **structură** adverbele pot fi:

- **simple:** aici, sus, atunci, nu, ba, nici, poate, probabil,aşa,bine, cum, unde, când, ca, cât, cum, asemenea, etc.;
- **compuse:** îndelung, deasupra, indeaproape, astăzi, rareori, acasă, departe, devreme, oarecum, oricând, undeva, vreodata, niciodată, cândva, câteodată, mâine-seară, ieri-dimineaţă, după-amiază, după-masă, decât, precum, nicidecum, etc.

FOLOSIŢI-VĂ CUNOŞTINŢELE!

1. Alcătuiţi propoziţii în care adverbele date să aibă valorile indicate în paranteză: *anume* (adverb de mod, adverb de scop), *tot* (adverb de mod, adverb concesiv), *aproape* (adverb de loc, adverb de mod).

2. Construiţi enunţuri în care să ilustraţi valorile morfologice ale cuvintelor: *tot*, *asemenea.*

3. Identificaţi adverbele din enunţurile următoare şi precizaţi funcţiile lor sintactice: a) Eleva se comporta frumos la şcoală. b) A cântat bine melodia pregătită pentru concurs. c) Vom pleca mâine la Iaşi într-o frumoasă excursie. d) El lucrează acum la câmp. e) Maria vine jos cu cartea ei. f) Bunicul merge acolo.

4. Alcătuiţi, cu ajutorul sufixelor (prin derivare), adverbe de la cuvintele: *prieten, choir, bătrân, orb, mare, floare*.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Citiți și comparați!

Adverbele sunt adesea confundate cu adjectivele. În următoarele două propoziții, aproape echivalente semantic, se subliniază caracteristici de aceeași natură folosind adjective și adverbe.

Elevii din această clasă sunt *buni* și *foarte buni*. (adjective)

Elevii din această clasă *învață bine* și *foarte bine.* (adverbe)

EXERSAȚI!

1. Treceți adverbele date, dupa felul in care sunt alcătuite, în tabelul de mai jos: *bineînteles, totodată, apoi, azi, bine, undeva, niciodată, altfel, puțin, ba, ușor, întotdeauna, cumva, acolo, sus, departe, jos.*

Adverbe simple	Adverbe compuse

2. Selectați adverbele și grupați-le pe cele corespunzătoare, după înțeles, conform rubricilor date: *agale, aici, acum, așa, bine, sus, ieri, zilnic, departe, odată, târziu, îndată, oriunde, cumva, altfel, jos, niciodată, afară, mereu.*

Adverbe de loc	Adverbe de mod	Adverbe de timp

3. Descoperiți care dintre următorii copii nu spune adevărul.

George: La adverbul de mod sunt un expert. Nu mă întrece nimeni în a da exemple: așa, astfel, bine, agale, alene, altfel, degrabă, iarăși, uneori, repede, zadarnic, încontinuu.

Ioana: Mie îmi place mai mult adverbul de loc. Știu să dau multe exemple: alături, aproape, dinadins, deocamdată, deasupra, departe, dincolo, înapoi, sus, adesea, jos, pretitindeni.

Elena: Eu mă descurc mai bine cu adverbul de timp. Ca să vedeți, vă dau câteva exemple cu adverbe de timp: acum, mâine, după-amiază, azi, devreme, ieri, uneori, rareori, demult, devreme, imediat, îndată.

AFLAȚI MAI MULT!

1. Înscrieți forma corectă:

copii noi-născuți / nou-născuți
destui de mulți elevi / destul de mulți elevi
ferestre larg deschise-/ largi deschise
participanți puțini numeroși / puțin numeroși
tineri proști crescuți / prost crescuți.
candidați slab pregătiți / slabi pregătiți.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

2. Completaţi spaţiile punctate cu forma potrivită a cuvintelor date. Identificaţi adverbele.

altfel / alt fel, numai / nu mai, odată / o dată, deloc / de loc:

a) Nu i-a venit ideea să rezolve …… problema.
b) Ţi-am spus să …….. bei apă rece după ora de sport.
c) ……., în timp ce se juca în curte, Dănuţ s-a lovit la genunchi.
d) De azi, se va comporta ……..
e) Consumă …….. alimente sănătoase.
f) Bunicul meu este, …… , din Oltenia.
g) Nu-mi place …….. vremea ploioasă din ultimele zile.
h) A notat în calendar …….. importantă pentru familia sa.
i) Mihai a sosit ……. .

6. Copiaţi fragmentul. Subliniaţi adverbele.

– Şi v-au murit multe, bre Niculăeş?

– Multe... răspunse el grav, rezemându-se înaintea mea în băţ, ca ciobanii. Tătuca întruna blastămă şi suduie când cade câte-o oaie; mă mai bate şi pe mine câteodată; dar parcă eu ce-s vinovat? Acu, azi, mi s-a întâmplat alta. Cînd ieşeam din sat, a trecut unul repede cu căruţa şi mi-a pălit o oaie. A dat-o jos. Acuma abia umblă şi abia suflă.

(Mihail Sadoveanu)

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

Ortografia unor adverbe compuse:

- *odată* (când are sensul lui „odinioară”, „cândva”, „în acelaşi timp”)
  o data (când are sens de repetare: încă o dată);
- *numai* (când are sensul lui „doar”)
  nu mai (când este o negaţie);
- *altădată* (cu sensul de „odinioară”)
  altă dată (cu sensul de „în altă împrejurare”);
- *altfel* (cu sensul de „altminteri”)
  alt fel (nu în acelasi fel);
- *decât* („decât tine”, într-o comparaţie)
  de cât (în structuri de genul „de cât timp”);
- *deoparte* (cu sens de „izolat”)
  de o parte (opus lui „de altă parte”);
- *demult* (cu sensul lui „cândva”)
  de mult (în structuri de genul: de mult timp);
- *deloc* (cu sensul lui „nicidecum”)
  de loc (originar: Este de loc din Bucovina.).

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

III. ATELIERUL CREATIV

Lucru pe grupe

Completaţi spaţiile punctate cu adverbe potrivite şi alcătuiţi o compunere de 10 rânduri pornind de la proverbul obţinut.

Grupa I

Cine se scoală de....., ... ajunge.

Grupa II

La plăcinte....., la război ..... .

Grupa III

Nu lăsa pe ..... ce poţi face..... .

Învăţaţi jucându-vă!

Răspundeţi la întrebările de mai jos, veţi afla o parte de vorbire studiată.

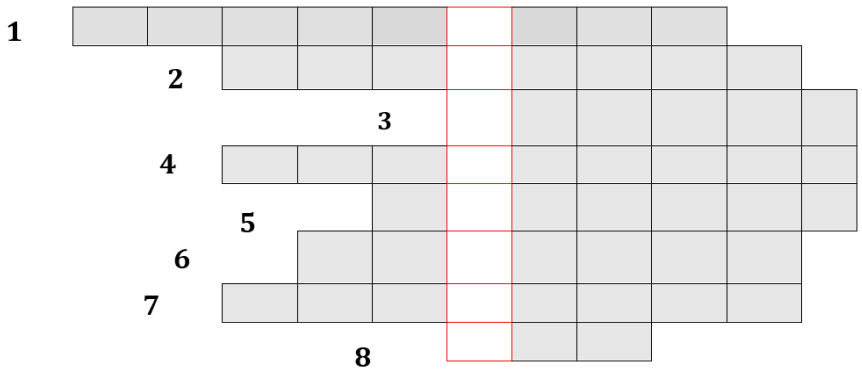

1. Cum se numeşte modul personal care indică o acţiune reală, sigură?
2. Care este funcţia sintactică a verbelor predicative?
3. La ce timp verbul exprimă o acţiune realizată după momentul vorbirii?
4. La ce mod verbul indică un ordin, o poruncă, un îndemn?
5. Cum se numeşte timpul care indică desfăşurarea acţiunii în momentul vorbirii?
6. Care este forma de participiu a verbului „a coborî”?
7. Care din modurile nepersonale se recunoaşte după terminaţia „-ând” / „-ind”?
8. Care este forma verbului „iau” la infinitiv?

FOLOSIŢI-VĂ CREATIVITATEA!

✓ *După începutul dat alcătuiţi o compunere de 10-12 rânduri folosind adverbe.*

Sportul este un izvor de sănătate şi prospeţime, un factor de longevitate. Sunt pasionat de sport pentru că ţin la sănătatea mea...

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

§ 17. ADVERBELE INTEROGATIVE, RELATIVE ŞI NEHOTĂRÂTE

I. TERMINOLOGIE

Adverbe
interogative
relative
nehotărâte
propoziţii
fraze

II. TEME. DEFINIŢII. APLICAŢII

❖ Citiţi cu atenţie textul:

„Deasupra se boltea un cer alburiu de singurătate. Mergeau încet pe un drum de ţărână… Un stol de stăncuţe şi grauri pluteau alene pe vânt, apoi se lăsau mai uşor pe vâlcea *unde* se odihneau.

Aşa, câteodată numai, *când* pădurile mari… murmurau tainic, în liniştea înserării, oftau *amar*. (Ion Agârbiceanu)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

✓ Înscrieţi fragmentul în caietele voastre.
✓ Determinaţi valoarea morfologică a cuvintelor evidenţiate.
✓ Identificaţi alte adverbe în text.
✓ Schimbaţi valoarea morfologică a cuvântlui *„amar.”*

REAMINTIŢI-VĂ!

Adverbul este o parte de vorbire neflexibilă.

Adverbele se clasifică:

- după înţeles: de loc, de timp, de mod;
- după structură: simple şi compuse.

Reţineţi!

Există o categorie de adverbe pronominale care ţin locul unor cuvinte ce exprimă circumstanţele într-un mod hotărât sau nehotărât.

1. Advebele interogative se folosesc în propozitii interogative: unde?, când?, cum?

2. Advebele relative se folosesc în fraze, exprimând raportul de subordonare, şi sunt elemente de relaţie: unde, când, cum, cât, încotro etc.

3. Advebele nehotărâte exprimă ideea de mod, de loc sau de timp în chip neprecis, general: odată, altadată, cândva, cumva, undeva, câtva, oricum, oricând, oriunde, oricât etc.

Adverbele nehotarâte oricum, oricând, oriunde etc pot fi şi elemente de relaţie subordonatoare în frază.

EXERSAŢI!

1. Formati adverbe pornind de la cuvintele din stanga, prin derivare cu sufixe:

bărbăt+..	
român+...	
turc+..	
bătrân+..	
călugăr+.	

2. Completaţi frazele cu adverbele relative corespunzătoare:

a) Atât voi scrie,...mi-ai cerut.
b) Asa a recitat poezia, ... i-am sugerat eu.
c) Atunci a fost la muzeu, ... l-ai sfătuit tu.
d) S-a dus acolo ... l-ai rugat.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

3. Rescrieţi textul. Întitulaţi-l. Subliniaţi adverbele.

Azi am avut o zi frumoasă. Afară a fost cald, asa că am ieşit în parc cu nişte prieteni. Când am ajuns acolo, ne-am hotărât repede ce să facem. Mai întâi am jucat volei. Echipa mea a ieşit învingătoare, lucru ce m-a bucurat foarte tare. Cum ne-am plictisit de volei ne-am şi apucat să ne întrecem pe pista de alergat să vedem cine aleargă cel mai repede. Radu a câştigat detaşat, fiind foarte iute. Dincolo de parc este un bazin, asa că am mers hotărât să ne răcorim dupa aceea zi obositoare. Aici am ales foarte înţelept să ne relaxăm. Am povestit îndelung şi am râs pe îndelete.

A fost o zi frumoasă, plină de energie şi emoţii pozitive.

4. Precizaţi felul adverbelor din exemplele:

a) Nu a fost mulţumit niciodată de ceea ce făcea.
b) A încercat cândva să meargă altundeva, dar a renunţat repede.
c) Când şi unde să fi plecat?
d) Era oarecum descurajat de rezultat şi n-ar mai fi mers nicăieri.
e) Vă răspunde cum va crede de cuviinţă.

ÎNVĂŢĂM DIN MAXIME ŞI PROVERBE...

Esenţa fericirii este sănătatea, iar a sănătăţii e mişcarea.

James Thomson

Într-o lume în care viaţa noastră se desfăşoară cu o viteză ameţitoare, fiind absorbiţi de grijile zilnice şi nu numai, tot mai multe persoane uită ce este cu adevărat important, anume o viată sănătoasă.

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

1. Alcătuiţi enunţuri cu următoarele omofone:

demult – .....
de mult – .....
altfel – .....
alt fel – .....
odată – .....
o dată – .....

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

2. Corectaţi greşelile:

a) Copiii noi-născuţi vor fi externaţi.
b) Elevii cei mai noi au răspuns cei mai bine.
c) În concluzie deci vom merge la mare împreună.
d) Prin urmare aşadar nu mai pleci în Canada.

III. ATELIERUL CREATIV

Lucru pe grupe

Se dau următoarele adverbe: *uşor, aşa, aici, înainte, mâine, mult, azi, iarna, puţintel, alaltăieri, jos, afară, aseară, departe,atunci, altfel, totdeauna, turceşte, împrejur, acum, abia, acolo, devreme, bine, corect, niciodată, noaptea, sus, vara, prietenește, poimâine, păsărește, afară, colo, curând, toamna, rău, după-masă,agale, repede, altădată.*

Cerinţe:

Grupa I – rescrieţi din lista de adverbe, toate adverbele de mod;
Grupa II – rescrieţi din lista de adverbe, toate adverbele de timp;
Grupa III – rescrieţi din lista de adverbe, toate adverbele de loc.

Învăţaţi jucându-vă!

Jocul didactic **„Eu zic verb, voi ziceţi adverb...”**
Exemplu: Merge – azi, frumos, graţios, acolo, dincolo, încoace...

§ 18. FORMAREA ADVERBELOR. ADVERBELE PROVENITE DIN DIFERITE PĂRŢI DE VORBIRE

I. TERMINOLOGIE

adverbe
- **primare**
- **provenite din alte părţi de vorbire**
  - **substantiv**
  - **adjectiv**
  - **numeral**
  - **locuţiuni adverbiale**
  - **numerale adverbiale**

II. TEME. DEFINIŢII. APLICAŢII

- Citiţi cu atenţie textul:

Alpinismul este un sport extrem de atractiv, plin de emoţii puternice şi adrenalină, conceput pentru persoanele care iubesc experienţele extreme şi nu se tem să încerce ceva nou şi diferit. El are multe soiuri şi poate fi practicat în toate anotimpurile anului.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Dacă eşti începător, cea mai bună opţiune pentru a „ataca” stâncile este în timpul verii.

Am urcat *pieptiş* o pantă abruptă. Uneori am mers *târâş* mai mulţi metri, fiindcă ţineam *morţiş* să ajung sus pe culme. Alpiniştii luptă uneori *vitejeşte* să învingă intemperiile. Membrii echipajelor de alpinişti se ajută *frăţeşte* în toate împrejurările.

Sus am întâlnit nişte tineri care vorbeau *româneşte*. Ne-am cuprins *voinicește.*

1. *De la ce părţi de vorbire provin adverbele evidenţiate?*
2. *Ce calităţi de character le puteţi atribui alpiniştilor?*
3. *Alcătuiţi câteva propoziţii despre alpinişti. Folosiţi adverbe.*

ÎNVĂŢĂM DIN MAXIME ŞI PROVERBE...

Cine cunoaşte lumea este inteligent, cine se cunoaşte pe sine însuşi este luminat, cine învinge lumea are putere, cine se învinge pe sine însuşi are tărie. Lao Tse

REAMINTIŢI-VĂ!

1. Precizaţi valoarea morfologică a cuvintelor evidenţiate:
   - Ionel scrie *frumos.*
   - *Frumosul* este peste tot.
   - Băiatul este *frumos*.
   - Un lan *frumos* se vede.

Reţineţi!

Adverbele provenite din alte părti de vorbire:

a) **din adjective**:

Copilul *frumos* este al meu. (frumos = adjectiv)

Vorbeste *frumos*. (frumos = adverb)

c) **din substantive**:

Această *seară* este friguroasă. (seară = substantiv)

Seara învătăm pentru a doua zi. (seară = adverb)

Adverbe obţinute prin derivare, de la alte părţi de vorbire:

- şcolăreşte (de la substantivul şcolar), binişor (de la adjectivul bine), grăbit (de la substantivul grabă) etc.

După origine adverbele sunt:

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

– **primare – sunt moştenite din limba latină sau împrumutate din alte limbi:** *abia, afară, agale, aidoma, altminteri, apoi, aproape, azi, ba, barem, chiar, da, doar, foarte, jos, hojma, iar, ieri, înainte, încă, încoace, încotro, lesne, mai, măcar, mereu, mâine, musai, nicăieri, nici, nu, prea, razna, sus, şi, taman, tocmai;*

– **provenite din alte părţi de vorbire:**

– **din substantiv:** *băieţeşte, tinereşte, bărbăteşte, muncitoreşte, studenţeşte, frăţeşte.*

Substantivele pentru zilele săptămânii *(luni, marţi, etc.),* anotimpuri *(vara, toamna, etc.), ziua, dimineaţa, seara, noaptea, etc***.** au formă adverbială atunci când au un determinant, spre exemplu un atribut.

Substantivele care sunt parte a unei expresii îşi pot schimba valoarea gramaticală în adverb:

buştean – *doarme buştean;*
cuc – *singur cuc;*
ocnă – *sărat ocnă;*
tun – *îngheţat tun;*

adjectiv: *ascuţit, adânc, frumos, verde, tare;*
numeral propriu-zis: *O ţine una.*
locuţiuni adverbiale: *Cânta întruna.*
numerale adverbiale: *de multe ori, de puţine ori, de repetate ori, ori de câte ori.*

FOLOSIŢI-VĂ CUNOŞTINŢELE!

- Alcătuiţi propoziţii în care adverbele date să aibă valorile indicate în paranteză: ***anume*** (adverb de mod, adverb de scop), ***tot*** (adverb de mod, adverb concesiv), ***aproape*** (adverb de loc, adverb de mod).
- Construiţi enunţuri în care să ilustraţi valorile morfologice ale cuvintelor: ***tot, asemenea.***

EXERSAŢI!

1. Alcatuiţi cu ajutorul sufixelor (prin derivare) adverbe de la substantivele:

bărbat	tânar.....
prieten.....	viteaz.....
şcolar.....	francez.....
piept.....	cruce.....
pădure.....	casă.....
om.....	floare.....

2. Construiţi enunţuri folosind cuvintele: *sigur, repede, probabil,* în care acestea să aibă valori gramaticale diferite. Precizaţi funcţiile lor sintactice.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

3. *Alcătuiţi enunţuri cu cuvintele:* altă dată, altădată; alt fel, altfel; de o parte, deoparte; bine înţeles, bineînţeles.
4. Formaţi câte două adverbe cu sufixele: *-eşte, -iş, -âş, -el, işor.* Alcătuiţi câte o propoziţie cu fiecare dintre ele.
5. Arătaţi din ce părţi de vorbire sînt formate adverbele scrise cursiv în textul următor:

Sora mea n-a fost *niciodată* la circ. Eu am fost *deseori. Câteodată* programul este foarte reuşit. *Odată, demult,* m-am dus prea *devreme,* apoi am regretat, fiindcă am aşteptat mult. Fratele meu nu merge *totdeauna* cu noi. *Bineînţeles* că noi îl invităm, dar el *pesemne* că merge şi cu colegii săi. *Desigur*, din cauza aceasta, eu sunt oarecum supărat, dar îmi trece *numaidecât.*

6. Construiţi enunţuri în care adverbele: *aşa, alene, înapoi, dincolo, aproape, de faţă* să-şi schimbe valoarea gramaticală.
7. Prezentaţi în exemple valorile gramaticale ale cuvântului *şi*.
8. Alcătuiţi propoziţii în care cuvintele: ***blând, senin, limpede, chibzuit*** să aibă, pe rând, valoare de adverb şi de adjectiv.

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

❖ Corectaţi greşelile din enunţurile:
1. Vom munci cei mai bine.
2. Cel mai amplu dezbătute au fost problemele de educaţie.
3. Mai te-a chemat vreodată?
4. Suntem fermi convinşi că vom reuşi.
5. La petrecere vom merge câţi mai mulţi.
6. Mai des să mai repeţi că precis vei ţinea minte.

III. ATELIERUL CREATIV

Învăţaţi jucându-vă!

„Cine e mai isteţ?”

Profesorul citeşte o propoziţie sau o îmbinare de cuvinte şi numeşte elevul care continuă cu un adverb. Cine nu cunoaşte adverbul respectiv iese din joc.

De exemplu: am venit – în grabă; a trece râul – de-a înotul; se numără bobocii – toamna; miroase – plăcut; ţi-oi spune – pe scurt etc.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

• Priviţi imaginile. Dezvoltaţi vorba cântecului: ***„Cine-i harnic şi munceşte, are tot ce vrea şi nimica nu-i lipseşte, când îi iarna grea”.*** *Folosiţi adverbe.*

§ 19. GRADELE DE COMPARAŢIE ALE ADVERBULUI

I. TERMINOLOGIE

Grade de comparaţie:
- **pozitiv**
- **comparativ**
  - **de inferioritate**
  - **de egalitate**
  - **de superioritate**
- **superlativ**
  - **relativ (de superioritate, de inferioritate)**
  - **absolut (de superioritate, de inferioritate)**

II. TEME. DEFINIŢII. APLICAŢII

1. Citiţi cu atenţie textul. Observaţi cum s-a schimbat cuvântul „bine” în diferite propoziţii.

Sala de clasă este *bine* amenajată. Elevii clasei noastre se pregătesc *bine* de lecţii.

Unii elevi răspund *foarte bine* la limba română, iar alţii răspund *mai bine* la limba ucraineană. *Cel mai bine* învaţă Alexandru, dar azi s-a pregătit de lecţii *mai puţin bine*.

Grozav de bine a recitat poezia Maria. Elevii din clasa paralelă însuşesc temele *tot aşa de bine* ca şi elevii din clasa noastră.

2. Întitulaţi textul. Identificaţi adverbele. Scrieţi-le în caiete.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Norocul e ca şi sticla când străluceşte mai bine se strică.

Uneori oamenii cred că sunt mai puţin norocoşi fiindcă se întâlnesc o mulţime de obstacole. Trebuie doar să gândim pozitiv la fel de devreme să ne trezim cu gândul pe ziua de azi e mai bună decât cea de ieri. Să nu ne băgăm în problemele care ne vor întrista foarte mult să mergem înainte cum s-ar spune într-un bun sfârşit totul va fi bine, iar dacă nu e bine, înseamnă că nu e sfârşitul.

FOLOSIŢI-VĂ CUNOŞTINŢELE!

(Mai bine, mai puţin norocoşi, pozitiv, la fel de devreme, mai bună, de ieri, foarte mult, bine, bun/**sunt adverbele la toate gradele de comparaţie.** Adverbul se aseamănă cu adjectivul prin faptul că are grade de comparaţie.

Reţineţi!

Adverbul este parte de vorbire neflexibilă deoarece nu se declină şi nici nu se conjugă. Totuşi el se aseamănă cu părţile de vorbire flexibile pentru că are grade de comparaţie asemeni adjectivului.

Descoperiţi!

1. Precizati felul adverbelor din exemplele:
a) *Nu a fost mulţumit niciodată de ceea ce făcea.*
b) *A încercat cândva să meargă altundeva, dar a renuntat repede.*
c) *Când şi unde să fi plecat?* d) *Era oarecum descurajat de rezultat şi n-ar mai fi mers nicăieri.* e) *Va răspunde cum va crede de cuviinţă.*

2. Treceţi adverbele ***repede***, ***aproape, ieri*** la gradele de comparaţie indicate:

- pozitiv: ……
- comparativ – de superioritate……
  –de egalitate……
  – de inferioritate……
- ❖ superlativ – relativ de superioritate……
  – de inferioritate……
  – absolut……

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Gradele de comparaţie sunt forme care precizează nuanţa graduală a adverbului.

▪ **pozitiv – este forma de bază a adverbului.**

El scrie frumos.

▪ **comparativ**

- de superioritate – se formează pe baza prefixului**: mai**

El scrie mai frumos decât ceilalţi.

- de egalitate – se formează pe baza unor prefixe**: tot atât de, la fel de**

El scrie la fel de frumos.

- de inferioritate – se formează pe baza prefixului**: mai puţin**

El scrie mai puţin frumos decât fratele sau.

▪ **Superlativ**

• **relativ**

- de superioritate – se formează pe baza prefixului**: cel mai**

El scrie cel mai frumos.

- de inferioritate – se formează pe baza prefixului**: cel mai puţin**

El scrie cel mai puţin frumos.

• **absolut –** se formează pe baza prefixului**: foarte puţin**

- de superioritate – se formează pe baza prefixului**: foarte**

El scrie foarte frumos.

- de inferioritate – se formează pe baza prefixului**: foarte puţin**

El scrie foarte puţin frumos.

EXERSAŢI!

1. Copiaţi textul şi subliniaţi adverbele:

Şi tot aşa, cu popasuri dese, cu îndemnuri, ajung pe culme. De aici-i mai uşor. Ajunşi în sat, descarcă piatra astăzi la o gazdă, mâine la alta.

Odată trăise şi mai bine. Pe când îi trăia bărbatul, Dinu, oamenii îi ziceau Măria Dinului. Şi Măria Dinului, pe vremea aceea, lucra cu Bator alături, ca şi acum, iar Dinu lucra în baie... Copii aveau pe-atunci vreo cinci capete. Slăbuţi copiii. Aveau ce mânca **şi** tot erau jigăriţi. **Dinu** tuşea mult; de câte ori venea de la baie, ud şi plin de tină, tuşea şi suduia copiii, – **nu-i** putea suferi văzându-i aşa de prăpădiţi. (Ion Agârbiceanu)

✓ Formaţi gradele de comparaţie ale adverbelor din text (ale celor care pot avea aceste grade) şi alcătuiţi cu ele scurte propoziţii.

4. Analizaţi adverbele din textul dat: „Şi ei mergeau mai greu; acum sfârşiseră vorba şi nu îndrăzneau să se uite unul la altul... Opincile fâşâiră aspru pe gheaţă. Se apucară amândoi de umeri şi, încet, trecură dincolo, pe podişul lucios, prin tăcerea tainică.”

5. Treceti adverbul ***aproape*** la toate gradele de comparaţie.

6. Atestaţi adverbele şi locuţiunile adverbiale la diferite grade de comparaţie. Explicaţi prin ce mijloace se exprimă superlativul.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

a) Te duci, ş-am înteles prea bine / să nu mă ţin de pasul tău. (Mihai Eminescu) b) – Mă miram eu să fi mâncat lupul iarna asta aşa de în pripă, zise unul dintre plăieşi. (Ion Creangă) c) Iar mai departe-un şir de plopi / îşi pleacă fruntea ne-ncetat. (Vasile Alecsandri) d) Grai mustos ce se pricepe deopotrivă de bine a râde şi a plânge, a mulţumi şi a blestema. (Ion Druţă) e) O căprioară apăruse în tăietură foarte aproape de noi. (Mihail Sadoveanu) f) Carul coboară la vale. Nici încet de tot, nici prea repede... (P. Botn)

✓ *Puneţi oral adverbele şi locuţiunile adverbiale din text la formele superlativului relativ şi absolut.*

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

✓ ***Alcătuiţi enunţuri cu:*** odată, o dată; demult, de mult; de loc, deloc; de fel, defel; intruna, într-una; decât, de cât.

III. ATELIERUL CREATIV

❖ **Învăţaţi jucându-vă!**

• Răspundeţi cu **Adevărat sau Fals**:

- …… Adverbul este parte de vorbire flexibilă.
- …… Adverbul arată caracteristica unei acţiuni.
- …… Adverbul se înrudeşte cu adjectivul prin categoria gramaticală a cazului.
- …… În enunţul **Mihai a sosit *cel mai devreme***. cuvântul subliniat este la gradul comparativ de inferioritate.
- …… În exemplul **Vorbeşte *bâlbâit.*** cuvântul marcat este adjectiv.
- …… Adverbul ***prieteneşte*** s-a format prin compunere.

§ 20. LOCUŢIUNEA ADVERBIALĂ. ADVERBELE PREDICATIVE ŞI LOCUŢIUNILE ADVERBIALE PREDICATIVE

I. TERMINOLOGIE

Locuţiuni adverbiale
de mod
de loc
de timp
nehotărâte
adverbe predicative
locuţiuni adverbiale predicative
predicat verbal
predicat nominal

II. TEME. DEFINIŢII. APLICAŢII

Citiţi şi identificaţi din ce părţi de vorbire sunt cuvintele scrise cursiv în textul următor: adverbe compuse sau locuţiunile adverbiale:

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Ieri am plecat într-o excursie la Lvov cu maşina unchiului meu. *În faţă* şedeau tata şi unchiul. Noi ne-am aşezat *în spate.* Autoturismul lăsa *în urmă* autocamioanele, care nu se puteau ţine după noi *cu una cu două.* Privind, ne-am trezit *pe neaşteptate* că *de jur împrejur* se ridicau nori de ploaie. *Din vreme-n vreme* tata examina norii. Azi a fost frumos, deşi *astă-noapte* plouase puţin. Cu toate că intenţionam să ne înapoiem *după-prânz,* unchiul se temea să nu întrerupem plimbarea *pe negândite*

Cu chiu cu vai am sosit la Cernăuţi.

1. *Arătaţi ce funcţii sintactice au cuvintele evidenţiate din text.*

2. *Arătaţi care dintre aceste expresii evidenţiate pot fi înlocuite prin adverbe.*

REAMINTIŢI-VĂ!

Ce sunt adverbele?

Ce sunt locuţiunile adverbiale?

Reţineţi!

Locuţiunile adverbiale sunt grupuri de cuvinte cu sens unitar, cu valoare de adverb:

- de mod: *pe de rost, încet-încet, de asemenea etc.*

-de timp: *zi de zi, de-a pururea, pe înserate, în veci etc.*

-de loc: *la dreapta, în mijloc, din loc în loc etc.*

- nehotărâte: *cine stie când, cine stie cum, te miri cum etc.*

Locuţiunile adverbiale au funcţia sintactică a adverbelor pe care le înlocuiesc.

Adverbele si locuţiunile adverbiale predicative

Adverbele si locuţiunile adverbiale predicative exprimă necesitatea, siguranţa si probabilitatea.

Adverbe predicative: *sigur, adevarat, bine, bineînteles, firește, desigur, probabil, poate, pesemne, negresit etc***.**

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Locuțiuni adverbiale predicative: *cu siguranță, cu certitudine, fără îndoială, fără doar si poate, de la sine înțeles etc.*

Au funcția de predicat verbal dacă sunt urmate de o propoziție subordonată.

Introdusă prin conjuncțiile *că* sau *să*: Fireste că va pleca.

Pot avea și grade de comparație: Foarte bine că a venit.

❖ Descoperiți!

Rețineți!

Adverbele (locuțiunile adverbiale) pot fi și numite predicative, când intră în componența unui predicat nominal (Așa sunt toți părinții).

- Adverbele și locuțiunile adverbiale predicative exprimă necesitatea, siguranța și probabilitatea.
- Adverbe predicative: sigur, adevărat, bine, bineînțeles, fireste, desigur, probabil, poate, pesemne, negresit etc.
- Locuțiuni adverbiale predicative: cu siguranță, cu certitudine, fără îndoială, fără doar și poate, de la sine înțeles etc.

EXERSAȚI!

1. Grupați adverbele compuse și locuțiunile următoare pe trei categorii: a) cele de mod, b) cele de loc, c) cele de timp: până una alta, cu greu, de-a gata, cu de-a sila, după-amiază, de-a curmezișul, astă-iarnă, pe nepusă masă, cu vârf și-ndesat, cu orice preț, pe îndelete, cu noaptea-n cap, de bună seamă, nici una nici două, pe alese, an de an, când și când, astă-toamnă, pe de rost, peste tot, cu nemiluita, târâș-grăpiș.

2. Subliniați cu o linie adverbele și cu două linii locuțiunile adverbiale din enunțurile următoare: a) „Dis-de-dimineață o vezi pe drum, târându-și calul de căpăstru. Pășește larg, tropotind cu cizmele tari, pline de umflături uscate.” (Ion Agârbiceanu) b) „Și ca dintr-un izvor veneau, de departe, și se duceau în depărtări, prin apropierea noastră, mai departe și din ce în ce mai departe, unde păreau numai niște puncte negre...” (Mihail Sadoveanu)

c) În lături, înainte, în urmă-i totul moare!
Zbor crierii din tivde sub ghioaga zdrobitoare
Și-n urmă, și-mprejuru-i, și-n lături semănate
Zac sute de cadavre și capete sfărâmate
Și astfel ne-mpăcatul Ursan mereu lucrează
Și spre apus prin sânge mereu înaintează ...
Și paloșu-i ce luce ca fulger de urgie
Tot cade-n dreapta, -n stânga și taie-n carne vie... (Vasile Alecsandri)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

3. Analizaţi morfosintactic adverbele şi locuţiunile adverbiale din textele: a) „Orice gând ai împărate şi oricum vei fi sosit. / Cât suntem încă pe pace, eu îţi zic: bine-ai venit!” (Mihai Eminescu) b) „De ce, atunci, nu regăsesc niciunde / cuvântul fraged, clopotul de *har?* (Şt. A. Doinaş) c) „Negreşit, tatăl meu nu era deloc încântat de asemenea lectură, îndemnul la cărţile care le avea în bibliotecă nu l-am urmat, încă, decât după câţiva ani, când gustul şi înţelegerea mi s-au subţiat.” (M. Sadoveanu) d) „Întinse picioarele şi răcoarea apei îi pătrunse plăcut trupul. Cel mai mult i-ar fi plăcut să pună mâna pe vreo ochişoară cu guler de solzi albăstrii.” (F. Neagu)

Model: oricum-adv., nehot., compus, c.c.m.

4. Identificaţi în textul de mai jos adverbele şi locuţiunile adverbiale, precizând pentru fiecare felul şi funcţia sintactică.

Cât ai bate din palme mi-am întors privirea în lături. Încet, am observat începerea. Peste tot se împrăştiau voios lucrurile ei. Zi de zi am trecut pe acolo, dar nu am sesizat niciodată dezordinea. Stăteam în faţă şi nu-mi venea să cred usor ochilor. Fără îndoială că acolo se petrecuse ceva. Ici-colo stătea câte o carte. De bună seamă ca cineva iubeşte sau iubea cărţile. Dar ce s-o fi întâmplat aici? E în zadar să mă gândesc. Şi concluziile pe ghicite nu sunt mereu cele mai bune.

5. Folosiţi în propoziţii locuţiunile adverbiale date şi precizaţi funcţia lor sintactică: cât ai bate din palme, târâş-grăpiş, din când în când, cum scrie la carte, cu noaptea-n cap, la paştele cailor, din greseală, pas cu pas.

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

Ortografia adverbelor si a locuţiunilor adverbiale

a) Se scriu intr-un cuvânt adverbele compuse:

- prepozitie + adverb (*deasupra, degeaba, deplin*)
- adjectiv+substantiv (*bunăoară, deseori)*
- adverb+ fie-/oare-/ori-/va- antepus sau postpus (*fiecum, oricum, cândva, cumva*)
- adjectiv pronominal + adverb (*alaltăieri)*
- adverb + adverb (*nicicând, nicicum, niciodată*)
- adverb+ conjunctie (asadar)

b) Se scriu cu cratimă:

- adjectivul astă + substantiv *(astă-vară, astă-seară, astă-noapte)*
- prepoziţia după + substantiv *(după-amiază, după-masă)*
- prepoziţia intru/dintru + adverb *(dintr-adins, intr-adâncime)*
- prepoziţie compusă *de-a* din locuţiunile adverbiale *(de-a busilea, de-a berbeleacul, de-a valma)*
- locuţiunile adverbiale formate din:
- două substantive *(calea-valea)*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

- un substantiv+ un adverb *(câine-câinește)*
- doua verbe *(treacă-meargă)*
- doua adverbe *(încet-încet)*

c) Se scriu în cuvinte separate locuțiunile adverbiale alcătuite din cuvinte care-și păstrează înțelesul și pot exista independent în vorbire *(de obicei, de jur împrejur, la maximum, la o parte, în afară, între timp, pe negândite)*

III. ATELIERUL CREATIV

Priviți imaginea. Alcătuiți o compunere *„Fericirea este acolo, unde domnește liniștea și înțelegerea”.* Folosiți adverbe și locțiuni adverbiale.

§ 21. FUNCȚIILE SINTACTICE ALE ADVERBULUI ȘI LOCUȚIUNILOR ADVERBIALE

I. TERMINOLOGIE

Funcții sintactice
- **predicat verbal**
- **nume predicativ**
- **atribut adverbial**
- **complement circumstanțial**
  - **de loc**
  - **de mod**
  - **de timp**

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

• Citiți cu atenție textul:

Băiatul se pune ciobănește într-un genunchi, îmbucă repede ce îmbucă și apoi se duce după trebi.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Şi aşa era Chirică de liniştit şi de harnic la trebile lui, că parcă era de-acolo de când l-a făcut mamăsa, şi Ipate se îndemna cu dânsul, uitase acum de urât şi huzurea de bine, şi din ziua în care s-a tocmit Chirică la Ipate, norocul îi curgea gârlă din toate părţile, şi nu mai ştia ce are la casa lui...

– Ei, stăpâne, de-acum cred că n-ai ce mai zice: ca mâine poimâine mi se împlinesc anii, şi rămâi făr'de mine. Mai nainte, calea-valea; erai deprins a trăi singur, dar acum are să-ţi cadă greu; mai ales că ţi s-a îngreuiat şi gospodăria. (Ion Creangă)

1. Identificaţi în text adverbele şi locuţiunile adverbiale.
2. Stabiliţi funcţia lor sintactică.

REAMINTIȚI-VĂ!

Adverbul poate îndeplini în propoziţie diferite funcţii sintactice.

Reţineţi!

Funcţiile sintactice ale adverbului în cadrul propoziţiei:

1. Predicat verbal: ***Desigur*** *că va fi bine.*

2. Nume predicativ: *E* ***foarte bine*** *că vine acum.*
Este ***bine*** *să asculţi sfaturile.*

3. Atribut adverbial: *Testul* ***de astăzi*** *a fost uşor. Du-te* ***în casa*** *de dincolo.* ***„****Pentru drumul cel* ***de mâine / De cu azi*** *te pregăteşte...”*
(M. Eminescu)

4. Complement circumstanţial de loc: *Ultima oară l-am văzut* ***aici.***

5. Complement circumstanţial de timp: *Ultima oară l-am văzut* ***ieri.***

6. Complement circumstanţial de mod: *Ultima oară l-am văzut* ***bine.***

AFLAȚI MAI MULT!

Unele adverbe nu au functie sintactica:

1. adverbe de modalitate: *doar, numai, mai, tocmai, nici, şi, măcar, chiar, etc.*

2. adverbele care ajuta la formarea gradelor de comparatie: *mai, tot, atât, foarte, puţin etc.*

Descoperiți!

✓ Construiţi enunţuri folosind cuvintele: *sigur, repede, probabil,* în care acestea să aibă valori gramaticale diferite. Precizaţi funcţiile lor sintactice.

EXERSAȚI!

1. Copiaţi textul şi analizaţi adverbele după modelul dat.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Model de analiză – adverbul ***deasupra*** – adverb de loc, compus, funcţie sintactică de complement.

„Deasupra se boltea un cer alburiu de singurătate. Mergeau încet pe un drum de ţarină. Un stol de stănci şi grauri zbura alene pe vânt, mai apoi se lăsa într-o vâlcea.” *(Mihail Sadoveanu)*

2. Treceţi alături valoarea morfologică a cuvintelor evidenţiate (partea de vorbire: adjectiv, adverb, substantiv, etc.):

râu *adânc* –	spune *frumos* –
glas *frumos* –	vorbeste *limpede* –
apă *limpede* –	gândeste *deschis* –
postim *vinerea* –	*vinerea* este norocoasă –
vara a sosit –	*vara* admirăm grădina –
iarna este geroasă –	*iarna* vom patina –

3. Arătaţi care din cuvintele scrise cursiv în propoziţiile şi frazele următoare sunt adjective şi care sunt adverbe şi explicaţi cum v-aţi orientat ca să stabiliţi ce parte de vorbire este fiecare: a) Eu scriu *corect* la gramatică. b) Dan nu scrie *corect*, dar scrie *frumos.* c) Scrisul *frumos* place, iar scrisul *corect* dovedeşte cunoaşterea ortografiei. d) Emil are un câine *rău,* care l-a muşcat *rău* pe Ştefan. e) Băiatul privea apa Siretului care curgea *limpede* la vale. f) El avea o minte *limpede*.

4. Alcătuiţi propoziţii în care cuvintele: *puşcă, foc, buştean, ochi* să aibă valoare de substantiv, apoi de adverb. Indicaţi gradul de comparaţie al adjectivelor sau adverbelor.

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

Se scriu prin cratimă adverbele:

într-acolo	**astă-iarnă**
într-adevăr	**astă-vară**
într-adins	**astă-noapte**
într-aiurea	**astă-seară**

III. ATELIERUL CREATIV

- Alcătuiţi o compunere narativă **„Omul de zăpadă”** după imaginile date, în care să folosiţi următoarele adverbe şi locuţiuni adverbiale: *astă-iarnă, afară, de jur împrejur, de departe, de-a rostogolul, încet-încet, aici, rareori, pe săturate, pe neaşteptate, probabil, sus, de acolo etc.*

❖ Stabiliţi funcţiile sintactice ale adverbelor şi ale locuţiunilor adverbiale.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

❖ **Învățați jucându-vă!**

Joc-concurs (fiecare grupă primește aceeași fișă cu însărcinări)

Se da textul: „Stai, pașă! Să piară azi unul din noi!
Dar pașa mai tare zoreste;
Cu scările-n coapse fugaru-și loveste
Si gâtul i-l bate cu pumnii-amândoi
Cu ochii de sânge, cu barba vâlvoi
El zboară șoimește.” (George Coșbuc)

Proba 1 Subliniați adverbele din text.

Proba 2 Analizați morfologico-sintactic primul adverb *descoperit* în text.

Proba 3 Construiți un enunț în care adverbul *descoperit* să îndeplinească funcția de atribut adverbial.

Proba 4 Gasiți: o locuțiune adverbială, un adverb obținut prin conversiune, unul obținut prin derivare și unul obținut prin compunere, potrivite verbului „să piară”.

Proba 5 Construiți o frază în care propoziția „să piară azi răul din lume’’ să fie întrodusă de un adverb predicativ.

Proba 6 Precizați ce figură de stil e formată cu ajutorul adverbului „șoimește’’.

§ 22. VALORILE STILISTICE ALE ADVERBULUI

I. TERMINOLOGIE

Valori stilistice (expresive)

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

- Citiți cu atenție textul:

Ursan năval se arunca în neagra tătărime,
Croind o pârtie largă prin deasa ei mulțime.
Sub mână-i buzduganul, unealtă de pieire,
Ca un balaur face în juru-i o rotire,
Un cerc de moarte-n care amar de cine-i prins
Sărmanu-nchide ochii și soarele-i s-a stins!
În lături, înainte, în urmă-i totul moare
Zbor creierii din tidve sub ghioaga zdrobitoare,
Și-*n urmă*, și-*mpregiuru*-i, și-*n lături* semănate
Zac sute de cadavre cu capete sfărmate. (Vasile Alecsandri)

Descoperiți!

Exprimând împrejurarea în care are loc o acțiune sau o caracteristică a unei însușiri adverbul cumulează uneori și valori expresive (stilistice).

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

De obicei valorile stilistice apar în textele literare, dar ele se întâlnesc şi în vorbirea curentă.

REAMINTIŢI-VĂ!

Adverbele au rolul de a exprima mai sugestiv circumstanţele acţiunii.

Observaţi!

✓ Ce valori stilistice exprimă adverbele evidenţiate din exemplele de mai jos?

- Gândăcelul se urca *încet-încet* pe firul de iarbă.
- Vioara cânta *dulce şi duios* o doină.
- Fata plângea *amarnic*.

Reţineţi!

În textele literare adverbul are utilizări restrânse, dar uneori cumulează valori expresive.

El apare ca epitet al unor verbe cu rol de nuanţare:

-**inversiune:** *„Codru-şi bate frunza **lin...**"* (Mihai Eminescu)

-**repetiţie** (sugerând un superlativ): *„**Demult, demult** a fost un împărat în ţara depărtată a Indiei*." (Mihai Eminescu)

-**reliefare:** *„**Lin** viorile răsună."* (Mihai Eminescu)

-**antiteză** (sugerând opoziţia): *„Eu veneam de **sus**, tu veneai de **jos**."*

în scris: *în* – prep. simplă, cu subst. *cercuri* la A., rap. de loc.

Unele adverbe de mod cum sunt cele provenite din adjective (sună dulce), din participii (vorbeşte aşezat), din substantive (merge alene), precum şi unele dintre cele formate cu ajutorul sufixelor, de la diferite părţi de vorbire (vultureşte, şoimeşte, amarnic, pieptiş etc.), au rolul de a reda mai expresiv felul de desfăşurare a acţiunii:

*a) „Muscelele abureau un fum ce se-nălţa **alene**, clătinat de durere." (B. St. Delavrancea, Sultănica) b) „Cu ochii de sânge, cu barba vâlvoi, / El zboară **şoimeşte.**"* (G. Coşbuc ,Paşa Hassan)

În locul adverbelor *alene* şi *şoimeşte*, s-ar fi putut folosi alte adverbe – *se-nalţă încet; zboară foarte repede,* dar acestea nu ne ajută să ne închipuim încetineala cu care se înalţă aburii, nici repeziciunea cu care fuge paşa Hassan. Epitetul şoimeşte are la bază o comparaţie: *„zboară şoimeşte*", adică zboară ca un şoim.

În textul citat, adverbul *„şoimeşte*" realizează şi o **hiperbolă**.

De multe ori adverbul sau locuţiunea adverbială cu valoarea de epitet al verbului întăreşte ideea de personificare exprimată şi de verb: *„Si din codri noaptea vine. / Pe furiş". (*George Coşbuc. *Noapte de vară)*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

AFLAȚI MAI MULT!

Valoarea stilistică a adverbelor rezultă numai din context, din discurs sau din actul concret de comunicare. O metodă de a afla valoarea expresivă a unui cuvânt este de a-l scoate din text şi de a compara cele două versiuni: textul fără cuvântul respectiv şi textul original. Se poate observa astfel ce plus aduce cuvântul respectiv în text.

EXERSAȚI!

1. Precizaţi valorile stilistice ale adverbelor şi ale locuţiunilor adverbiale:

a) „Un bucium cântă tainic cu dulceaţă,
Sunând din ce în ce tot mai aproape...” (Mihai Eminescu)

b) „El vine spre paşă: e groază şi vai
Că vine furtună.” (George Coşbuc)

c) „Aşa vrea poate Dumnezeu,
Aşa mi-e datul sorţii
Să n-am eu pe băiatul meu
La cap, în ceasul morţii!” (George Coşbuc)

2. Copiaţi exemplele şi subliniaţi adverbele. Explicaţi valorile stilistice.

Când aproape să pun mâna pe el, l-am pierdut. Era mai-mai să ajung. În cinci-şase sate abia-abia putu nimeri una pe placul lui. (Ion Creangă). Boierii de toate treptele dimpreună cu cei din casa lor, ba până chiar şi târgoveţii se îmbuibau pe întrecute. (Ioan Slavici). Sunt cu totul şi cu totul de accord cu tine. Vreau numai să-ţi spun că ai greşit.

3. Precizaţi valoarea expresivă a adverbelor din strofele de mai jos.

a) „Atunci acele ramuri de-odată înfloriră
Ş-o ploaie azurie vărsară peste noi...
O! Doamne, acele clipe ce repede pieiră...
Uscat e liliacul şi nu mai suntem doi.” (Alexandru Macedonski)

b) „În oraşu-n care plouă de trei ori pe săptămână
Nu răsună pe trotuare
Decât paşii celor care merg ţinându-se de mână,
Numărând
În gând
Cadenţa picăturilor de ploaie...
Şi versul meu
L-o duce, poate, vreun cântăreţ până la tine,
Iar tu –
Cântându-l ca şi dânsul,
Plângându-l, poate, ca şi mine. (Ion Minulescu)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

4. Identificaţi în text adverbele şi tipul lor.

Merseră înainte prin lumina cenuşie a serii. Înaintea, în urma lor, pustiu de zăpadă; frigul crestea şi zăpada scrâsnea ascuţit sub opinci.

Din când în când se opreau o clipă, cu sufletele înfricoşate, căutau să pătrundă umbra care-i împresura, nădăjduiau să prindă zgomote de viaţă omenească.

Se auzeau câteodată, în răstimpurile acestea, croncăniturile aspre ale cioarelor, amestecate cu ţipetele aspre ale stăncuţelor, departe, cine ştie deasupra cărei lunci. Tresărirea aceasta de spaimă se potolea îndată. În tăcere, porneau, se cufundau tot mai tare în întunecime şi îşi ţineau plânsul cu fălcile încleştate. Răzbăteau prin noapte aşa – parcă fiorul singurătăţii le dădea putere. În capetele lor de copii, acolo, sub cuşmele de oaie, răsunau cântecele sfinte ale Naşterii Mântuitorului. Gândindu-se la ele, se gândeau şi la culcuşul cald, şi la aburul mâncării din satul către care porniseră ...; cu cântecele şi cu steaua lor se duceau să umple de voie bună inimile oamenilor şi mergeau, tremurând de frig şi scâncind prin noaptea de iarnă, şi clopoţelul de deasupra capetelor lor tremura dulce...

(Mihail Sadoveanu)

5. Autodictare. Subliniaţi adverbele.

Tu n-ai văzut niciodată îngeri, pentru că îngerii vin numai după ce adorm copiii si pleacă atunci, când copiii încep să-si deschidă ochii. Nu s-au deschis bine genele, si îngerii au si zburat. Fiecare copil are un înger al lui care-i poartă de grijă, când Mama doarme, obosită. Dar si Mama doarme iepureste, şi îngerul stă bine de pază. Dacă n-ar fi îngeri, copiii ar uita să se mai scoale si nici nu ar visa frumos.

Îngerii, noaptea, nu dorm...

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Îngerii noaptea, ca să nu li se urască, se joacă în somn cu fetiţele şi băieţii, îi descântă, îi farmecă si-i fac să vadă-n cer, în lumea povestilor frumoase. Căci si în somn li s-ar urî copiilor, dacă nu ar fi îngerii să li se arate.

III. ATELIERUL CREATIV

Îmi plăceau mult în copilărie basmele spuse de bunica mea... Îmi citea mama din cărţi înainte de culcare. Dar prima carte îndrăgită de mine a fost...

✓ Continuaţi compunerea în care să folosiţi diverse modalităţi expresive de superlativ absolut al adverbelor.

Schemă recapitulativă

Clasificarea advrbelor				
După înțeles			**După structură**	
de loc	**de timp**	**de mod**	**simple**	**compuse**
acolo, departe, afară	azi, târziu, anual	bine, repede, încet	așa, tot, ieri	nicăieri, totdeauna, altcumva

Model de analiză a adverbului

1. Adverb simplu sau compus.
2. Tipul (de loc, de timp, de mod, de scop, concesiv);
3. Gradele de comparaţie.
4. Predicativ sau nepredicativ.
5. Funcţia sintactică. (nume predicativ,atribut,complement)

Exemplu. Astă-toamnă au rodit câmpurile.

Astă-toamnă-adverb compus, de timp, fără gr. de comp., nepred., f.sint.compl.

Teste de evaluare

Încercuiţi litera corespunzătoare fiecărui raspuns corect:

1. Adverbul evidenţiat în propozitia „Apa cristalină curge *domol* peste pietre”. determină:

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

a) substantivul ***apa*;**
b) verbul ***curge***;
c) substantivul ***pietre***.

2. Cuvântul evidenţiat din propozitia „Maria recita *frumos”* este:
a) adverb;
b) adjectiv;
c) substantiv.

3. Cuvintele subliniate din structurile: gest *amabil*, vorbeşte *amabil, amabilul* vânzător sunt, în ordine*:*
a) adjectiv, adjectiv, adverb;
d) adverb, adjectiv, adjectiv;
e) adjectiv, adverb, adjectiv.

4. Cuvântul subliniat din propoziţia „*Dimineaţa* mă trezesc devreme” este: a) adverb propriu-zis; b) substantiv; c) adverb provenit din substantiv.

5. Cuvantul subliniat din propozitia „*Dimineaţa* este luminoasă” este:
a) adverb provenit din substantiv;
b) adverb propriu-zis;
c) substantiv.

6. Găsiţi afirmaţia corectă despre adverb:
a) adverbul determină un substantiv;
b) unele adverbe nu au grade de comparaţie;
c) Adverbele se declină şi se conjugă ca şi verbele.

7. Expresia „*zi şi noapte*” conţine: a) o locuţiune adverbială de timp;
b) două substantive; c) două adverbe.

8. Alcatuiţi o compunere, de cel mult cinci rânduri, în care să prezentaţi emoţia care v-a cuprins înaintea unui moment deosebit. Folosiţi, în redactarea compunerii şi adverbe. Subliniaţi-le! Daţi compunerii un titlu adecvat momentului ales.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Prepoziția. Conjuncția. Interjecția

§ 23. PREPOZIŢIA. FELUL PREPOZIŢIILOR. REGIMUL CAZUAL: ROLUL PREPOZIŢIEI ÎN EXPRIMAREA ACUZATIVULUI

I. TERMINOLOGIE

clasificare
formă: simple şi compuse
origine: propriu-zise
provenite din alte părţi de vorbire
regimul cazual: genitiv, dativ, acuzativ

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

• Priviţi atent imaginea de mai sus. Alcătuiţi enunţuri cu substantive la diferite cazuri. Cu ce se leagă cuvintele?

AFLAȚI MAI MULT!

Prepoziția este parte de vorbire neflexibilă.

Citiţi şi comparaţi!

Înlocuiţi punctele cu prepoziţiile potrivite.

... caselor ... munte zburau păsările vesele ce pluteau ...unor roiuri ...fluturi.

Cuvinte de reper: *deasupra, de la, asemenea de.*

✓ Care este rolul prepoziţiei?

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Reţineţi!

Prepoziţia este o parte de vorbire neflexibilă care exprimă relaţiile sintactice de subordonare dintre un substantiv (sau un substitut al acestuia) ori dintre un verb şi un alt cuvânt.

Prepoziţia nu are funcţie sintactică şi are rol morfologic auxiliar. Ea se analizează gramatical cu partea de vorbire care o însoţeşte.

Prepoziţia se poate clasifica după următoarele criterii:

▪ după **formă,** prepoziţia se clasifică în:

✓ **prepoziţie simplă** (un singur element): a, către, contra, cu, de, fără, în, întru, pe, pentru, până, peste, printre, prin, după, asemenea, datorită;

✓ **prepoziţie compusă** (din două sau mai multe prepoziţii simple): de la, de către, de pe, fără de, pe la, de pe lângă, de peste, pe lângă, pe sub, de pe sub, până pe la;

▪ după **origine,** prepoziţiile pot fi:

✓ **proprii-zise:** între, până, sub, lângă, cu etc.;

✓ **prepoziţii provenite din alte părţi de vorbire:**

a) prin conversie: *adverb:* înaintea, dinaintea, îndărătul, împotriva, deasupra, înapoia, contrar, ca, decât, cât;

substantiv: graţie;

verb la participiu: datorită, mulţumită**;**

b) prin compunere: despre, înspre.

▪ după **regimul cazual**.

În limba română contemporană prepoziţia cere cazul: acuzativ, genitiv şi dativ.

✓ **prepoziţii care cer cazul acuzativ:** cu, din, de, despre, dinspre, înspre, pentru, prin, sub etc.

✓ **prepoziţii care cer cazul genitiv:** asupra, contra, împotriva etc. (aici întră categoria prepoziţiilor provenite din adverbe cu aspect articulat)

✓ **prepoziţii care cer cazul dativ:** graţie, mulţumită, datorită, conform, potrivit, contrar, aidoma si asemenea (aici întra prepoziţiile provenite din substantive, verbe la participiu sau adverbe).

Observaţi!

✓ Scrieţi în caiete textul de mai jos. Subliniaţi prepoziţiile.

„De Paşti în satul vesel căsuţele-nălbite
Lucesc sub a lor maldure de trestii aurite
Pe care cocostârcii, înfipţi într-un picior,
Dau gâtul peste aripi, tocând din ciocul lor.
Un scrânciob mai la vale pe lângă el adună
Flăcăi şi fete mândre ce râd cu voie bună;

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Şi-n sunet de vioare, de cobze şi de nai
Se-ntoarce hora lină, călcând pe verde plai.” (Vasile Alecsandri)

EXERSAŢI!

1. Copiaţi îmbinările de cuvinte. Subliniaţi prepoziţiile.

Floare de tei, drum spre veşnicie, ei între ei, a învăţa de la tine, a pleca spre gară, a sosi la nouă, carte pentru toţi, a primi drept răsplată, setea de a cunoaşte, unuia dintre noi, una din două, întâlnirea de atunci, a mirosi a fân, drumul până acolo, bun de gură, harnic de mic, vânt de la miazăzi, venind dinspre miazănoapte.

✓ *Construiţi cu îmbinările preferate şase propoziţii.*

2. Selectaţi îmbinările de cuvinte cu prepoziţii.

„Fluturii mor celebri în amurg,
Albine cad, de miere îngrelate.
Biet proletar al fulgilor în burg,
Tu tot mai crezi în lucruri inventate.

Dar fulgii nu aduc venit la cont,
Dar cerul nu încape-n buzunare,
Făclii dacă aprinzi pe orizont
Nu poti grăbi un răsărit de soare.” (Arcadie Suceveanu)

3. Scrieţi structurile. Subliniaţi cu o linie prepoziţiile simple şi cu două – cele compuse. Explicaţi ortografia prepoziţiilor compuse.

a) „Nu e orfan cel fără de părinţi, dar e orfan cel fără de învăţătură.” (Folclor) b) „Scârţâie-n vânt cumpăna de la fântână, / Valea-i în fum, fluiere murmură-n stână.” (M. Eminescu) c) „Drag mi-i drumul de pe coastă, / Duce la căsuţa noastră.” (Gr. Vieru) d) Deodată lunca-ncepe din ape să răsaie / şi pân-la mal durează o cale de văpaie. (M. Eminescu)

4. Selectaţi din text îmbinările de cuvinte legate prin prepoziţii. Explicaţi ce sunt ca parte de vorbire cuvintele introduse de prepoziţii.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

„Teii vechi din Bucovina
te-au văzut, te ştiu, te simt
Şi-nfloresc a câta oară
prin pădurea de argint.
Teii mari, străjeri la drumuri,
te-mbiau sub umbra deasă,
Când umblai să-mi vezi meleagul,
când porneai pe jos acasă.

Codrii deşi se ţin şi-acuma
şi te cheamă să rămâi,
Să te culci lângă izvoare
şi cu braţul căpătâi
Să cutreieri dus de gânduri
prin desişul de făget.
îngânat de glas de ape,
ca pe-atunci, fiind băiet."

(Vasile Leviţchi)

5. Înscrieţi textul. Subliniaţi îmbinările de cuvinte cu prepoziţii.

„Dragoş-Vodă era un român deştept şi voinic din Maramureş. El era un bun vânător şi-i plăcea să străbată pădurile, ca să ucidă fiarele sălbatece. Într-o zi, se porni la vânătoare cu haita de câini. Apucă prin nişte codri mari; umblă cât umblă şi câinii dibuira, în sfârşit, un taur sălbaltic cu nişte coarne tare încovoiate şi cu o barbă stufoasă. Era un bour sau un zimbru, adică un fel de fiară puternică si mare ce nu se mai găseşte acum pe la noi. Câinii luară la goană pe acel bour care fugea ca turbat prin codri şi părea că are aripi la picioare. Dragoş Voda alerga şi el călare în urma haitei de câini, care lătrau toţi de urlau pădurile." *(Legendă populară)*

6. Copiaţi textul. Selectaţi prepoziţiile. Faceţi analiza morfologică.

„Nu omul a fost cel care a inventat agricultura, ci furnicile, cu 40 de milioane de ani înainte.

Anumite specii de furnici, macină cu fălcile puternice frunze, pe care le transformă într-o pastă. Această pastă este depozitată într-un anume loc şi va oferi un preţios substrat pe care vor creşte ciuperci. Ciupercile vor putea fi consumate de furnici, spre deosebire de frunze, a căror celuloză nu poate fi digerată.

Furnicile consuma orice întâlnesc. Insectele sunt pradă sigură pentru furnici. Într-un muşuroi mare, într-o singură zi, sunt aduse peste 100.000 de insecte.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Însă furnicile nu se mulţumesc doar cu insecte: reptile, amfibieni, chiar păsări şi mamifere mici sunt vânate, graţie toxinelor extrem de puternice, secretate de unele specii de furnici.”

Model de analiză a prepoziţiei

E simplă sau compusă?
Cum se ortografiază?
Cu ce parte de vorbire se foloseşte?
Cu ce caz al numelui apare?
Ce raport semantic exprimă?

M o d e l de analiză a prepoziţiei: *El vine, se înalţă, în cercuri line zboară*. Vasile Alecsandri

Orală: *în* – prepoziţie simplă, se întrebuinţează cu substantivul *cercuri* la acuzativ, arată raport de loc.

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

▪ Prepoziţiile compuse se scriu separat. Numai prepoziţiile contopite de tipul *înspre, dinspre, despre* se scriu împreună.
▪ Se scrie prin cratimă prepoziţia compusă *de-a* din locuţiuni ca: *de-a berbeleacul, de-a binelea, de-a buşilea, de-a curmezişul, de-a dreapta, de-a dreptul, de-a dura, de-a gata, de-a latul, (cu) de-a sila, de-a pururi* şi din numele de jocuri de-*a puia-gaia, de-a uliul şi porumbeii* etc.

AFLAŢI MAI MULT!

Se scrie însă *(cu) de-amănuntul* (fiind format din *amănunt*).

III. ATELIERUL CREATIV

❖ Folosiţi-vă imaginaţia!

• Citiţi cu atenţie textul.

Cu mantia ei de un verde deschis, Primăvara a aşternut peste tot un covor multicolor. Câmpurile şi dealurile au înverzit, iar livezile se pregătesc să dea în floare. Ea a adus cu ea gingaşii toporaşi, ce se închină lăcrămioarelor, gândăcei în haine smălţuite şi cărăbuşii de aramă.

De departe, se aude mierla fluierând în zăvoi. Zboară gândăcei mari şi mici, de tot neamul gâzelor.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Cea dintâi rândunică, venită de departe taie albastrul cerului ca o săgeată. Prin norii cenuşii trec razele aurii ale mândrului soare. De sub frunzele moarte se ivesc mici firicele subţiri de verdeaţă. Delicatul clopoţel de argint se iveşte de sub pământul de catifea. Poiana scăldată de soarele blând este invadată de gingaşele floricele. O buburuză face baie de soare în potirul unei flori. În a nopţii linişte se iveşte o divină melodie a greierilor.

Primăvara, cu cât e de frumoasă, atât e şi de harnică! Gospodarii …

1. *Continuaţi textul.*
2. *Folosiţi diferite tipuri de prepoziţii.*
3. *Explicaţi semnificaţia cuvintelor şi structurilor: „gândăcei în haine smălţuite”, „cărăbuşii de aramă”; catifea, zăvoi, invadată, baie de soare, divină.*
4. *Despărţiţi corect în silabe următoarele cuvinte: dintâi, fluierând, mierla, lăcrămioarelor, aurii.* Indicaţi regula folosită.

§ 24. LOCUŢIUNEA PREPOZIŢIONALĂ

I. TERMINOLOGIE

structura
regimul cazual

II. TEME. DEFINIŢII. APLICAŢII

❖ Citiţi cu atenţie textul:

Toţi copiii sunt copii!

Toţi copiii doresc să aibă o copilărie fericită, să fie *alături* de părinţi, să fie parte a societăţii. Dar unii dintre ei *din cauza* dizabilităţilor, sunt însă adesea priviţi doar ca boli sau diagnostice.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Da, aceşti copii au dizabilitati, aşa cum au şi abilităţi; au dificultăţi în a se exprima, dar asta nu înseamnă că nu gândesc deloc! Cu toţii avem „dizabilităţi”, diferenţa este că pe cele mai multe le putem masca: prejudecata, egoismul şi altele.

Aceşti copii se mişcă mai greu sau nefiresc. Au nevoie de mai mult timp, de reacţie. Întâmpină dificultăţi cognitive, de vorbire sau de înghiţit. Ceea ce noi executăm automat, pentru ei reprezintă o continuă provocare.

E un semnal de alarmă tras asupra felului în care sunt priviţi aceşti copii în societatea noastră şi asupra izolării în care riscă să trăiască. Cunoscându-i mai bine, îi putem înţelege mai bine şi accepta mai uşor.

Ce îşi doresc aceşti copii? Este de fapt ceea ce ne dorim noi cu toţii, şi anume să fim acceptaţi aşa cum suntem. Ei vor să-şi găsească locul *în mijlocul* celorlalţi. Au doar nevoie de mai multă răbdare.

Sa fim binevoitori *faţă de* ei. Să ne deschidem inima ca să le putem deschide sufletul şi mintea!

Trebuie doar să le dam voie „să fie” naturali, spontani. Pentru unii copii, să râdă în hohote, fiind părtaşi la veselia celor *din jurul* lor, e, poate, tot ceea ce pot să facă. Totul este ok atâta timp cât le este permis să fie ceea ce sunt.

✓ Analizaţi cuvintele evidenţiate din text.

ÎNVĂŢĂM DIN MAXIME ŞI PROVERBE...

Bunătatea e o sămânță ce, semănată în viața altora, va răsări în viața ta. **Dan Surducan**

După verbul „a iubi”, „a ajuta” este cel mai frumos verb din lume.

Bertha von Suttner

REAMINTIŢI-VĂ!

Prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale nu posedă înţeles lexical propriu-zis.

Reţineţi!

Locuţiunile prepoziţionale sunt grupuri de cuvinte cu înteles unitar si cu rol de prepozitie.

Locuţiunile prepoziţionale sunt alcătuite din una sau două prepozitii si o altă parte de vorbire:

a) **un substantiv** (în faşă, în spatele, din cauza, în loc de)
b) **un adverb** cu sau fără aspect articulat (în josul, în afară de)
c) **adjectivul** „tot” (cu tot cu)

Locutiunile prepozitionale cer genitivul sau acuzativul.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Acuzativul – când ultimul termen este o prepoziție (*alături de, afară de, conform cu, relativ la,referitor la, cu privire la, în funcție de, în legătură cu, cât privește, cu toată, în ceea ce privește*)

Genitivul – când ultimul termen este un substantiv articulat sau un adverb cu aspect articulat (*în fața, în afara, în preajma, de-a lungul, pe dinaintea, pe dedesubtul, din pricina, în urma, de-a latul*).

CURIOZITĂȚI LINGVISTICE

Prepoziția si locuțiunea prepozițională nu au funcție sintactică. Ele se analizează împreună cu atributele sau complementele pe care le leagă de cuvântul determinat.

Descoperiți!

❖ Identificați prepozițiile din enunțurile de mai jos și stabiliți cazul cerut de fiecare.

a) Părinții mei au cumpărat o mașină de spălat.
b) Cartea de la tine mi-a plăcut.
c) Grație prietenei mele am scăpat de necaz.
d) S-au repezit toți asupra dulciurilor de pe masă.

EXERSAȚI!

1. Selectați prepozițiile și locuțiunile prepoziționale. Explicați originea și ortografia locuțiunilor prepoziționale.

a) Ne oprirăm ca într-un fel de farmec și uimire. Într-o vale, la dreapta noastră, se deschidea un lac neclintit, adunat din ploile primăverii. Asupra oglinzii lui negre și lucii, atârnau arcuri argintii. Un cintez trecu pe deasupra-i, țârâind ușurel, apoi tăcerea crescu în juru-i, sperioasă și împietrită ca într-un basm și ca într-un vis. Era ceva în afară de viață, și de lume... (M. Sadoveanu) b) Baba, care se culcase odată cu găinile, se sculă cu noaptea-n cap. (I. Creangă) c) Toată săptămâna asta Nuța, găsi o mulțime de treburi.

2. Alcătuiți propoziții cu locuțiunile prepoziționale și substantivele precedate de ele.

De-a curmezișul râului, în fața casei, de-a latul străzii, de-a lungul autostrăzii, de-a stânga noastră, de-a jur-împrejurul nostru.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

• *Care locuţiuni prepoziţionale se scriu cu cratimă*?

3. Scrieţi textul. Subliniaţi prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale împreună cu părţile de vorbire pe care le introduc.

„Ca şi cum i-ar fi venit o înfiorare de spaimă şi de putere, căprioara rănită se ridică şi intră iar în apă. Şchiopătând uşor, numai în trei picioare, porni în copce scurte, domoale, în susul pârâului. Mergea la deal şi picături de sânge se tot prelingeau în lungul piciorului stâng şi se închegau în şuviţe roşii. în juru-i copacii stăteau neclintiţi; tufe de ferigi, pe maluri, se plecau în trecerea ei şi iar se îndreptau cumpănindu-se; o pitulice ţârâi uşurel un timp deasupra ei, apoi dispăru undeva."

(M. Sadoveanu)

- *De la ce părţi de vorbire provin locuţiunile prepoziţionale atestate*?

4. Transformaţi locuţiunile prepoziţionale date în locuţiuni adverbiale.

În jurul casei ----------
În susul râului ----------
În mijlocul casei----------
În preajma şcolii----------
În urma căruţei----------
În spatele casei----------

5. Determinaţi structura locuţiunilor prepoziţionale, cazul marcat şi ortografia lor.

a) Alerga în lungul şi în latul Ciuturei. (I. Druţă) b) Nu poţi merge nici

înaintea Patriei, nici în urma ei, trebuie să mergem împreună cu dânsa... (Gr. Vieru) c) Pe vale, pe culme / Stau satele mele / Aproape de codru, / Aproape de stele. (Gr. Vieru) d) Prin valuri trecea o înfiorare minunată/ asemeni razelor de soare în amiezi. *(G. Meniuc)*

6. Identificaţi locuţiunile prepoziţionale din enunţurile de mai jos şi indicaţi cazul cerut de acestea:

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

a) Ne-am plimbat de-a lungul râului.
b) În urma noastră, a rămas o dâră de praf.
c) În spatele blocului, este un loc de joacă.
d) Împreuna cu fratele meu am mers la film.
e) Se poartă respectuos faţă de oamenii în vârstă.
f) Un câine mare s-a oprit în faţa-i.
g) În mijlocul poienii, pe o floare, s-a oprit un fluture.
h) În afară de George, nimeni n-a mai mers.

7. Găsiţi prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale. Faceţi oral analiza morfologică.

a) Nu cunosc un dar mai frumos din partea unui musafir străin, decât acela de a-mi elogia ţara în limba casei mele. (Gr. Vieru) b) Când într-o bună vreme nucul din faţa casei s-a uscat, moş Mihail şi-a scos cârja din tindă, şi-a dat pălăria pe ochi şi a început a se plimba în jurul lui... (I. Druţă) c) Au înflorit caişii deodată, peste noapte. În două zile caisul s-a îmbrăcat în bumbacul selenar şi a stat în geamul meu, asemenea unor roiuri de fluturi albe, spânzurate în aer deasupra tulpinii. Deasupra florilor din grădină, pe atlazul azurului palid, alunecă săgeţile rândunelelor, ca într-o stampă.

✓ Găsiţi sinonime pentru verbul **a purcede.**

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

Se scriu despărţit locuţiunile prepoziţionale: ***din cauza, faţă de, de faţă cu, din susul, de jur împrejurul, în ciuda, în jurul, în locul, odată cu etc.***

III. ATELIERUL CREATIV

✓ Scrieţi o compunere din zece rânduri, întitulaţi-o. Folosiţi prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale.

✓ Analizaţi morfo-sintactic 2 substantive, 2 verbe şi 2 pronume.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Teste de evaluare

1. Încercuiţi afirmaţia corectă despre prepoziţie:
a) este o parte de vorbire flexibilă cu funcţie sintactică în propoziţie;
b) este o parte de vorbire neflexibilă care exprimă relaţiile sintactice de subordonare dintre cuvinte;
c) este o parte de vorbire flexibilă care exprimă relaţiile sintactice de subordonare dintre cuvinte;

2. Prepoziţia *împrejurul* provine din:
a) substantiv;
b) adverb;
c) adjectiv.

3. Care dintre şirurile de mai jos conţin numai prepoziţii simple:
a) lângă, prin, sub, la, spre;
b) peste, până, prin, de la;
c) de peste, de către, fără, de pe.

4. Prepoziţia *mulţumită* se construieşte cu cazul:
a) genitiv;
b) dativ;
c) acuzativ.

5. Care dintre şirurile de mai jos conţin numai prepoziţii compuse:
a) după, conform, de după;
b) de pe la, fără de, de sub;
c) cu, de lângă, de la.

6. Care dintre şirurile de mai jos conţin numai prepoziţii care cer cazul genitiv:
a) asupra, contra, împotriva;
b) graţie, contra, mulţumită;
c) asupra, aidoma, contrar.

7. Locuţiunea prepoziţională evidenţiată din enunţul „Am săpat *în jurul* rădăcinii pomului” este formată din*:*
a) un adverb urmat de o prepoziţie;
b) o prepoziţie şi un adverb substantivizat;
c) o prepoziţie şi un substantiv articulat.

8. La ce caz este locuţiunea prepoziţională din enunţul „*În urma* războiului mulţi voinici s-arată”:
a) acuzativ;
b) dativ;
c) genitiv:

9. În enunţul „*De aici a purces la drum în urma zmeului*” sunt:
a) trei prepoziţii simple;
b) două prepoziţii simple şi o prepoziţie compusă;
c) o locuţiune prepoziţională şi două prepoziţii simple.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

10. Care dintre şirurile de mai jos conţin numai locuţiuni prepoziţionale:

a) înspre, despre, alături de;
b) dincolo de, în faţa, în urma;
c) de rând cu, în mijlocul, în jurul.

11. Indicaţi şirul numai cu locuţiuni prepoziţionale care cer cazul G: genitiv:

a) în spatele, în jurul, în dreptul, în dreapta;
b) din cauza, faţă de, conform cu;
c) în loc de, în afară de, împreună cu.

12. Locuţiunea prepoziţională *la mijloc de* este formată din:

a) adverb precedat de două prepoziţii;
b) substantiv însoţit de două prepoziţii:
c) trei prepoziţii.

§ 25. CONJUNCŢIA. FELUL CONJUNCŢIILOR. CONJUNCŢIILE COORDONATOARE ŞI CONJUNCŢIILE SUBORDONATOARE

I. TERMINOLOGIE

Clasificare:
formă
simple şi compuse

raporturile stabilite
coordonatoare
subordonatoare

II. TEME. DEFINIŢII. APLICAŢII

❖ Citiţi cu atenţie textul:

Drapelul de stat al Ucrainei este alcătuit din două benzi orizontale – albastră (azurie) şi galbenă (aurie). Drapelul Ucrainei are o istorie veche. îmbinarea de culori albastru-galben a obţinut o tălmăcire logică în calitate de culori naţionale ale poporului ucrainean în sec. XIX – începutul sec. XX: culoarea albastră simboliza cerul paşnic nemărginit, ***iar*** culoarea galbenă – lanurile cu spicele coapte ***ca*** simbol al bogăţiei. La 28 ianuarie 1992, prin Hotărârea Radei Supreme a Ucrainei despre Drapelul de Stat al Ucrainei, acesta devine drapelul albastru-galben.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Ziua Drapelului de Stat se sărbătorește în Ucraina din anul 2004 în fiecare an la data de 23 august.

1. *Găsiți în textul de mai sus prepoziţiile. Stabiliţi felul lor, cazurile la care sunt folosite şi rolul lor în propoziţii.*

2. *Selectaţi cuvintele evidenţiate. Precizaţi rolul lor de a face legătura: dintre părţi de propoziţie şi propoziţii.*

3. *Ce mai ştiţi despre despre Drapelul de Stat al Ucrainei? Scrieţi în caiete câteva propoziţii. Folosiţi părţi de vorbire deja studiate de voi.*

ÎNVĂȚĂM DIN MAXIME ŞI PROVERBE...

Cine nu şi-a scris istoria cu sângele, acela sau n-a avut-o nicicând, sau crede că poate trâi pe contul istoriei altora. **Grigore Vieru**

REAMINTIŢI-VĂ!

Prepoziţia este parte de vorbire neflexibilă.

Conjuncţia este partea de vorbire neflexibilă care indică raportul de coordonare şi subordonare între părţi ale propoziţiei, o parte de propoziţie şi o propoziţie sau între două propoziţii.

Dupa formă, conjuncţiile sunt:

simple: *că, şi, ci, iar, dar, însă, ori, sau, ba, nici, fie, deci,* etc.

compuse: *ca să, ci şi, cum că, şi cu, dacă, deşi, fiindcă, deoarece, parcă, întrucât, precum.*

Observaţi!

Conjuncţia se întâlneşte atât la nivelul propoziţiei cât şi la nivelul frazei.

După felul raporturilor stabilite între *părţile de propoziţie* sau între *propoziţii*, la nivel de frază, conjuncţiile sunt:

Coordonatoare (leagă părţi de propoziţie sau propoziţii independente):

copulative: *şi, nici, precum şi.*

adversative: *dar, iar, însă, ci.*

disjunctive: *fie, sau, ori.*

conclusive: *deci, asadar, prin urmare* (locuţiune conjuncţională).

Propoziţiile în raport de coordonare pot fi ambele *principale* sau ambele *secundare*.

Subordonatoare – raportul de subordonare se stabileşte între o pro poziţie principală – regentă şi o subordonată.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Subordonarea se realizează prin ***conjuncţiile subordonatoare:*** *ca, să, că, ca să, dacă, de* etc. şi ***locuţiuni conjuncţionale:*** *pentru că, deoarece, fiindcă, din cauza că* etc.

CURIOZITĂŢI LINGVISTICE

Şi alte părţi de vorbire pot avea valoare de conjuncţie:
- pronumele relativ (care, cine, ce)
- adverbele relative (când, cum, unde, cât, precum, încotro)
- alte adverbe (aşadar, doar)

Atenţie!

Pentru a determina natura unui raport de coordonare sau de subordonare se foloseşte ***procedeul corelativelor***. *În coordonare*, procedeul constă în *repetarea conjuncţiei*: *ori... ori, sau... sau, fie-fie, ba-ba. În subordonare*, conjuncţiei din propoziţia subordonată îi corespunde în propoziţia regentă *un adverb* sau un *cuvânt cu valoare adverbială (deşi, totuşi)*.

FOLOSIŢI-VĂ CUNOŞTINŢELE!

✓ Subliniaţi cu o linie cuplurile corelative coordonatoare şi cu două – pe cele subordonatoare.

1. „Ori ţi-i foame, ori ţi-i sete,
Ori ţi-i dor de codrul verde?
Nici mi-i foame, nici mi-i sete,
Nici mi-i dor de codrul verde.” (Folclor)

2. „Şi aşa s-a întâmplat, precum cucul i-a cântat.” (A. Donici)

3. „De ce mergeau înainte, de ce lui Harap Alb i se tulburau minţile.”
(Ion Creangă)

4. „Acum secolii străbate, o minune luminoasă,
Acum râde printre lacrimi, când o cântă pe Dridri.” (M. Eminescu)

5. „Noros ori clar ca o amiază,
Eu sunt poetu-acestui neam
Şi-atunci când lira îmi vibrează,
Şi-atunci când cântece nu am.” (Gr. Vieru)

6. „Când o salcie pletoasă lin pe baltă se coboară,
Când o mreană saltă-n aer dup-o viespe sprinteioară.” (V. Alecsandri)

7. „Era o zi senină ca fruntea de fecioară
Ce neturburată de-ai patimelor nori,
O zi în care şoapte de îngeri se coboară
Şi vin pe-o adiere să cânte printre flori.” (A. Macedonski)

8. „El vine, se înalţă, în cercuri line zboară / Şi, repede ca gândul, la cuibu-i se coboară...” (V. Alecsandri)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

FOLOSIŢI-VĂ CREATIVITATEA!

❖ Citiţi cu atenţie textul.

Primăvara, fiica cea mai tânără a bătrânului an, cea aducătoare de bucurie şi voie bună a sosit şi la noi cu alaiul ei de flori, lumină şi culoare.

Totul e învăluit în mantia de lumină a soarelui, care mangâie blând pământul şi toate vietăţile.

Bolta albastră se oglindeşte în apele limpezi ale râurilor. Câmpurile şi dealurile au înverzit, iar livezile se pregătesc să dea în floare. În păduri, muşchiul copacilor e moale ca o pernă de puf, iar brazii care abia şi-au lepădat mantia de nea privesc mândri către soare. În desişuri a albit floarea ghiocelului şi un parfum usor de toporaşi se raspândeşte la adierea vântului din amurg.

Este primavara, e începutul lui aprilie. Natura a început sa se dezmorţeasca de-a binelea. Odată cu ea au venit şi păsărelele care ne încântă cu recitalurile lor. Nu de mult, nu prea departe se afla pădurea care este singura din cauza frigului şi părăsită de toate vietăţile. Acum câteva luni, aceasta parea tăcută şi uitată. Primăvara s-a întors din nou cu ce are mai frumos, înveselind din nou pădurea singuratică. Copacii au înflorit oferind pădurii şi naturii o rază de lumină în întunecimea ei.

Câteva picături de roua se zaresc pe firele de iarba verzi, iar zumzetul albinelor şi al insectelor de diferite culori, încep să se audă deasupra câmpului cu flori, bucurându-ne inimile de atâta frumuseţe.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

✓ *Identificaţi în text conjuncţiile.*
✓ *Înscrieţi-le în caiete, grupându-le, după felul raporturilor stabilite.*

EXERSAŢI!

1. Analizaţi oral conjuncţiile şi locuţiunile conjuncţionale.

„Am un dor şi nu-i uşor,
Dar îl port ca pe un dor,
Că-i al meu şi că mi-i dat
Să mi-l ştiu neîmpăcat,
Şi mă bucur că-i aşa,
Chiar de-mi arde inima.” (Dumitru Matcovschi)

2. Grupati conjuncţiile din textele următoare în funcţie de rolul pe care îl au:

a) Luna, soarele ***şi*** stelele sunt foarte buni prieteni.
b) Nu-i era cald, ***dar*** începu a se teme, ***că*** nu va găsi strada.
c) ***Desi*** s-a scuzat, eu tot supărată sunt.
d) M-a întrebat ***dacă*** poate ***să*** plece.

Conjuncţii coordonatoare	Conjuncţii subordonatoare

3. Construiţi enunturi în care *si, nici, iar* să aibă pe rând valoarea morfologica de: a) *adverb*; b) *conjuncţie*.

4. Analizaţi fraza şi faceţi schema ei, indicând prin încercuire şi conjuncţiile:

„A venit un lup din crâng
Şi-a venit în sat, să fure
Şi să ducă în pădure
Pe copiii care plâng.” (George Coşbuc)

5. Atestaţi conjuncţiile şi determinaţi care din ele leagă părţi multiple de propoziţie şi care – propoziţii în frază.

„Codrule, ţie ţi-i bine,
Că nu-mbătrâneşti ca mine,
Că tu toamna-mbătrâneşti,
Iar primăvara-ntinereşti,
Dar eu dacă-mbătrânesc,
Nu mă mai întineresc.” (Folclor)

FOLOSIŢI-VĂ CREATIVITATEA!

1. Alcătuiţi o frază în care să aveţi o propoziţie principală şi două propoziţii subordonate, legate de regente prin conjuncţii.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

2. Despărţiţi frazele în propoziţii şi numerotaţi-le. Subliniaţi cu o linie conjuncţiile coordonatoare ce leagă propoziţii şi cu două – pe cele care leagă părţi de propoziţie.

„Codrul clocoti de zgomot şi de arme şi de bucium,
Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase,
Mii de coifuri lucitoare ies din umbra-ntunecoasă;
Călăreţii umplu câmpul şi roiesc după un semn
Şi în caii lor sălbatici bat cu scările de lemn.” (Mihai Eminescu)

- *Ce înţeles are în text verbul* **a roi?**

3. Identificaţi conjuncţiile coordonatoare şi cele subordonatoare. Determinaţi cuplurile corelative.

a) „De altfel, cam asta e soarta primăverilor. Pe cât de mult sunt aşteptate, pe atât de greu sunt cunoscute. Geamurile prind a lăcrăma peste cârpiturile subţiri de gheaţă şi o lumină largă, plină cum n-a mai fost de multă vreme, începe a răzbate prin toate casele...

Cerul ba-i albastru, ba siniliu, cerul râde de prostia vecinului, căci vede o lume întreagă cum vine primăvara. Copacii dezmorţiţi sună moale din crengile jilave, se leagănă când pe-o parte, când pe alta şi în jurul tulpinelor se fac fântâniţe în zăpadă. Un băieţaş mai îndrăzneţ a prins o clipă când mama s-a repezit la fântână, iar bunica nu-l vede şi a ieşit desculţ pe prispă...” (Ion Druţă) b) Dulcele vânt de primăvară adie uşor pritre crenguţele copacilor. Fericirea a intrat în natură, dând ce e mai bun din ea.

Nu ştii unde să priveşti: în gradina brodată cu diferite culori şi împodobită cu o mireasmă îmbătătoare, în pădurea de smarald, unde se aflau căprioare zburdând din loc în loc şi sticlete cu glasul cristalin, sau la minunata Primăvară.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

4. Identificaţi conjuncţiile. Analizaţi-le după modelul de mai jos.

„– Las' măi Ştefane şi Smăranducă, nu vă mai îngrijiţi atâta, că azi e duminică, mâine luni şi zi de târg, dar marţi, de-om ajunge cu sănătate, am să ieu nepotul cu mine şi am să-l duc la Broşteni, cu Dumitru al meu, la profesorul Nicolai Nanu de la şcoala din Baloş... Zău, mare pomană şi-a mai făcut Alecu Baloş cu şcoala aceea a lui. Şi, Doamne, peste ce profesor înţelept şi iscusit a dat! Aşa vorbeşte de blând şi primeşte cu bunătate pe fiecare, de ţi-i mai mare dragul să te duci la el." (I.Creangă)

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

➢ **Conjuncţiile compuse se scriu într-un cuvânt sau în cuvinte separate.**

▪ Se scriu într-un cuvânt conjuncţiile compuse la origine, dar sudate: *deoarece, deşi, fiindcă, încât, întrucât, precum, vasăzică*.

Exemple: Îl durea atât de tare capul, *încât* nu putea vorbi.

A lipsit *întrucât* era bolnav.

Ele se disting astfel de locuţiunile şi de grupurile de cuvinte cu o componenţă asemănătoare, scrise în cuvinte separate:

– *în cât*: În cât (*în ce dată*) suntem astăzi?, în cât timp ai scris?;

– *întru cât:* Nu văd întru cât (*în ce măsură*) ideea ta ar fi mai bună.

❖ Se scriu în cuvinte separate conjuncţiile analizabile formate din două elemente conjuncţionale: *ca să, cum că, doar ca să, ca şi, cum şi, încât să, precum că*.

Atenţie!

Nu confundaţi conjuncţiile *sau, iar*, cu ortogramele *s-au, i-ar*!

a) S-au trezit devreme, *sau* (se poate înlocui cu conjuncţia *ori*) au adormit din nou. b) *I-ar* deschide uşa. Eu învăţ la matematică, *iar* fratele mai mic desenează.

III. ATELIERUL CREATIV

Scrieţi o compunere ***„La ziua onomastică"***. Folosiţi diferite tipuri de conjuncţii.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

• **Învăţaţi jucându-vă!**

REBUS

Pe diagonala **AB** veţi citi partea de vorbire pe care aţi studiat-o.

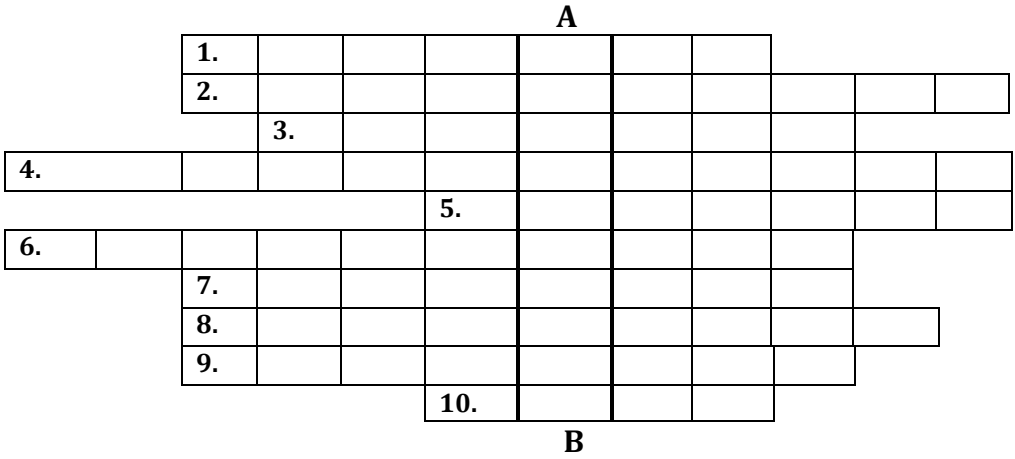

1. Parte de vorbire flexibilă ce însoţeşte substantivul, neavând înţeles de sine stătător.
2. Ce parte de vorbire este cuvântul „sub”?
3. Partea de vorbire care ţine locul unui substantiv.
4. Partea de vorbire care exprimă stări sufleteşti, imită sunete.
5. Parte de vorbire, arată numărul sau ordinea obiectelor la numărare.
6. Partea de vorbire care denumeşte fiinţe, lucruri, fenomene ale naturii, însuşiri.
7. Partea de vorbire care arată însuşirea unui obiect, însoţeşte şi determină un substantiv.
8. Un grup de cuvinte cu înţeles unitar care se comportă, din punct de vedere gramatical, ca o singură parte de vorbire.
9. Numeralele de bază de la care se formează celelalte numerale.
10. *Partea de vorbire* care exprima starea, acţiunea, existenţa.

§ 26. LOCUŢIUNILE CONJUNCŢIONALE: COORDONATOARE ŞI SUBORDONATOARE

I. TERMINOLOGIE

raporturile stabilite
coordonatoare
subordonatoare

II. TEME. DEFINIŢII. APLICAŢII

Citiţi cu atenţie enunţurile. Înlocuiţi îmbinările de cuvinte evidenţiate cu conjuncţiile potrivite.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

a) Noi socotim aşa, slăvite doamne, *cu toate că* de la munte şi până la
b) Cetatea luminăţiei tale se găsesc mulţi cloncani care o ciugulesc.
(Mihail Sadoveanu)
c) Am rămas în urmă *din cauză că* aveam bagaje grele.

REAMINTIŢI-VĂ!

• În alcătuirea locuţiunilor conjuncţionale intră totdeauna o conjunctie sau o altă parte de vorbire cu valoare de conjuncţie.

Reţineţi!

Locuţiunile conjuncţionale sunt grupuri de cuvinte cu înţeles unitar care au valoarea unei conjuncţii.

Locuţiuni conjuncţionale: *măcar că, pentru că, cu toate că, chiar dacă, în afara, măcar de, de parcă, până să, fără să, din cauza că, în caz că, în loc să, de vreme ce, în timp ce, în vreme ce, odată ce, după cum, faţă de cum, ca şi când, ca şi cum, după ce că, şi cu* etc.

Locuţiunile conjunctionale pot fi:

- **coordonatoare:**
  -copulative *(cât si, precum si, ci si, nu numai)*
  -adversative *(numai că, în schimb, numai cât)*
  -conclusive *(prin urmare, de aceea, în concluzie)*
- **subordonatoare**:

din cauza că, din pricina că,pentru ca să, cu scopul să,cu condiţia să, în caz că, măcar ca, cu toate că, chiar dacă, chiar de, de unde, până unde,asa ca,asa cum, ca si cum, ca si când, fără ca să, până ce, pâna să, în timp ce, ori de câte ori.

EXERSAŢI!

1. Substituiţi locuţiunile conjuncţionale prin conjuncţii sinonime. Observaţi cum se scriu locuţiunile conjuncţionale.

a) „Şi amândoi bătrânii aceştia erau albi ca iarna şi posomorâţi ca vremea cea rea, din pricină că n-aveau copii.” (Ion Creangă)

b) „Se pare cum că alte valuriâ
Cobor mereu pe-acelaşi vad.” *(Mihai Eminescu)*

c) „Măcar că eram la jumătatea lui april pădurea încă mărturisea suferinţa iernii.” (Mihail Sadoveanu)

d) „Respect demnitatea, pentru că nu există o mai caldă şi luminoasă nădejde ca ea.” (Grigore Vieru)

e) „Şi trebuie să fie ceva neînţeles de mintea noastră, de vreme ce el a făcut lucruri peste puterea omenească.” (Ion Creangă)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

f) „Aceste luminiţe neobişnuite aveau o nuanţă albăstrie, ca şi cum vopseaua cerului căzuse *peste ele.”* (G. Meniuc)

Cuvinte de reper: ***parcă, dacă, deoarece, deşi, că, fiindcă.***

- *Găsiţi sinonime pentru cuvintele: suferinţă, demnitate, nuanţă.*

2. Atestaţi toate tipurile de jonctive: conjuncţii, locuţiuni şi cuvinte conjunctive. Faceţi analiza lor.

„Era odată o capră, care avea trei iezi. Iedul cel mare şi cu cel mijlociu dau prin băţ de obraznici ce erau, iară cel mic era harnic şi cuminte. Vorba ceea: sunt cinci degete la o mână şi nu samănă toate unul cu altul. Într-o zi, capra cheamă iezii de pe afară şi le zice:

– Dragii mamei copilaşi, eu mă duc în pădure, ca să mai aduc ceva de ale mâncării. Dar voi încuieţi uşa după mine, ascultaţi unul de altul şi să nu cumva să deschideţi, până ce nu-ţi auzi glasul meu. Când oi veni eu am să vă dau de ştire, ca să mă cunoaşteţi... (Ion Creangă)

3. Citiţi exemplele. Găsiţi conjuncţiile şi locuţiunile conjuncţionale. Explicaţi funcţia lor.

a) Mâca spunea să nu mă tem de moş Andrei, că el îi tot aşa de bun la suflet ca şi bunelul. (I.C.Ciobanu) b) Cu cât se întinde mai repede ziua albă peste lanuri, cu atât mai roşie se revarsă geana dimineţii. (I. C. Ciobanu) c) Sunt mici şi fugăreţe nopţile astea de vară, dar răzbat acolo unde nici lumina, nici lacrima, nici focul nu poate ajunge. (I. Druţă) d) Ziua ca năluca zboară, / Lăcrimează-ntruna ceată, / Nici tu soare dimineaţa. Nici tu lună de cu seară. (A. Cibotaru) e) Şi ba s-a însura la toamnă, ba la iarnă, ba la primăvară, ba la vară... şi însurătoarea rămânea baltă**.** (I. Creangă)

4. Subliniaţi cu o linie conjuncţiile şi cu două locuţiunile conjuncţionale.

a) „Samson, după ce mirosi carnea, se întoarse ... şi porni după stăpân. ... învăţătorul îl îmbrăţişa şi-l sărută chiar acolo, în mijlocul drumului.” (V. Voiculescu) b) „Se ştia împuternicit de baci şi se puse să-şi muştruluiască mieii aşa cum primise el predanie din bătrânii câini, moşi-strămoşi ai stânelor.” (V. Voiculescu) c) „– Tată, am crescut în palaturile tale, m-am plimbat prin astă grădină de atâtea ori şi am văzut roade foarte frumoase în pomul din fundul gradinei, dar n-am putut gusta niciodată din ele; acum a dat în copt, dă-mi voie ca nopţile astea să păzesc însumi şi mă prinz că voi pune mâna pe acel tâlhar care ne jefuieşte.” (Prâslea-cel-voinic şi merele de aur)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

5. Completaţi spaţiile punctate cu conjuncţii sau locuţiuni conjuncţionale coordonatoare care pot avea acelaşi sens în enunţurile date.

a) *Duminică voi citi o carte ... voi privi la televizor.* b) *... m-am pregătit bine, sper să obţin o notă bună la teză. c) S-a sculat devreme ... să-şi scrie temele. d) Băiatul desenează, ... fratele său mai mic se joacă. e) Eu te înţeleg, ... nu pot accepta ceea ce îmi ceri. f) M-am pregătit bine ... pot trece examenul.*

6. Precizaţi valoarea morfologică a cuvântului „*dar*" din enunţurile următoare: *a) Aş merge, dar n-am timp de aşa ceva. b) Am primit un dar frumos de la prieteni. c) Te cunosc, dar nu-mi amintesc de unde. d) Da, într-adevăr ai dreptate.*

7. Notaţi în următoarele enunţuri virgula acolo, unde este necesară prezenţa ei: *a) Am spart paharul de cristal prin urmare mama se va supăra. b) Şi temele sunt grele şi elevii sunt leneşi. c) Cu toate că are timpul necesar tot nu învaţă foarte mult. d) Cum vine iarna cum începe să ningă*.

8. Alcătuiţi enunţuri, în care să folosiţi omofonele: *iar/i-ar, sau/s-au, aşadar/ aşa dar, decât/ de cât.*

9. În baza imaginilor de mai jos construiţi câte o frază, în care propoziţiile să fie legate prin locuţiunile conjuncţionale: *pentru că, îndată ce, după cum, ca şi când, ori de câte ori.*

ÎNVĂŢĂM DIN MAXIME ŞI PROVERBE...

Învăţătura e lumina ce-ţi face viaţa mai senină.

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

- Se scriu despărţit locuţiunile conjuncţionale: *ca şi cum, pentru ca să, cu toate că, din cauză că, pentru că, de când, de pe când, până unde, până pe unde, ori de câte ori, după cum, ca şi când, câtă vreme, cât timp*.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

III. ATELIERUL CREATIV

Lucru pe grupe

Grupa I – adverbul

✓ Identificaţi adverbele din textele de mai jos şi precizaţi felul lor (de timp, de mod, de loc):

- Nu l-am văzut niciodată bolnav pentru că-i plăcea să alerge mult.
- Vorbea prietenește și dormea iepurește.
- Ultima scrisoare am primit-o ieri.
- Acolo lucrurile se rezolvau uşor.
- Vara şi primăvara sunt cele mai frumoase nopţi.

Grupa II – prepoziţia

✓ Identificaţi prepoziţiile din enunţurile de mai jos şi stabiliţi cazul pe care îl cer:

- Am plecat în excursie conform programului făcut.
- Datorită Anei am luat examenul.
- Tabloul din dormitor a fost distrus.
- Lupt împotriva tutunului.
- Împrejurul casei erau multe flori.

Grupa III – conjuncţia

✓ Identificaţi conjuncţiile din frazele următoare:

- I-am spus să plece la magazin.
- Totul e pregătit: deci suntem gata de alergat.
- Se plângeau şi se văitau că nu au bani suficienţi.
- S-a supărat fiindcă l-am certat.
- Am întrebat dacă mai vine.

Teste de evaluare

1. În care şir sunt numai conjuncţii simple:

a) că, ori, sau, ba şi, ci, dar;
b) ca să, ci şi, cum că, şi cu;
c) ori, sau, ba, şi cu, dacă, deşi.

2. În care şir sunt numai conjuncţii compuse:

a) dacă, fie, fiindcă, deoarece, întrucât;
b) pentru că, fiindcă, deoarece, întrucât;
c) dacă, fie, pentru că, fiindcă, deoarece.

3. În enunţurile de mai jos cuvintele evidenţiate sunt în ordinea:

- A trecut *iar* pe la noi, dar a plecat imediat.
- Mi-a povestit întâmplarea, *iar* eu l-am ascultat cu atenţie.

a) conjuncţie, adverb; b) conjuncţie, prepoziţie; c) adverb, conjuncţie.

4. În enunţul „*Ori* vorbeşte cum ţi-i vorba, *ori* te poartă cum ţi-i portul”

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

sunt cupluri corelative:

a) coordonatoare;
b) subordonatoare simple;
c) subordonatoare compuse.

5. Cupluri corelative pot fi conjuncţiile:

a) ori-ori, însă-însă, ba-ba, sau-sau;
b) ori-ori, fie-fie, ba-ba, sau-sau;
c) ori-ori, fie-fie, ba-ba, să-să.

6. În care şir sunt numai conjuncţii coordonatoare:

a) şi, nici, dar, iar, însă, ci;
b) fie, sau, că, ori, deci, şi, nici;
c) nici, dar, iar, să, însă, ci.

7. În care şir sunt numai conjuncţii subordonatoare:

a) că, dacă, iar, ca, să;
b) ori, ca să, însă, şi;
c) că, dacă, ca să, că, să.

8. În enunţul „Întâi ascultă *şi* pe urmă vorbeşte”cuvântul evidenţiat este:

a) conjuncţie adversativă;
b) conjuncţie disjunctivă;
c) conjuncţie conclusivă.

9. Cuvintele din şirurile:

1. A duce la bun sfârşit, a termina cu bine; a reuşi, a izbândi;
2. A induce în eroare, a abuza de buna-credinţă a cuiva; a amăgi;

sunt în ordinea:

a) conj. coordonatoare copulativă, locuţiune conjuncţională subordonat;
b) conj. coordonatoare copulativă, conjuncţie coordonatoare copulat.;
c) conjuncţie coordonatoare copulativă, conjuncţie subordonatoare.

10. În care şir sunt scrise corect locuţiunile conjuncţionale:

a) devreme ce, pentrucă, numaicât;
b) de vreme ce, pentru că, numai cât;
c) devreme ce, pentru că, numai cât.

11. În care şir sunt numai locuţiuni conjuncţionale subordonatoare?

a) din cauza că, cât si, din pricina că, pentru ca să;
b) cu scopul să, cu condiţia să, în caz că, ci si;
c) ca si cum, ca si când, fără ca să, chiar dacă.

12. În care şir sunt numai locuţiuni conjuncţionale coordonatoare?

a) cât si, precum si, nu numai, din cauză că;
b) numai că, în schimb, numai cât, ci şi;
c) prin urmare, de aceea, în concluzie, cât şi.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

§ 27. INTERJECŢIA. TIPURILE DE INTERJECŢII. CUVINTELE ONOMATOPEICE. INTERJECŢII DE ADRESARE

I. TERMINOLOGIE

Clasificare după origine
- **propriu-zise**
- **de adresare**
- **onomatopeice**

după formă
- **simple**
- **compuse**

II. TEME. DEFINIŢII. APLICAŢII

1. Citiţi expresiv versurile, fiind atenţi la rostirea cuvântului evidenţiat. Meditaţi asupra înţelesului şi rolului acestui cuvânt în comunicare.

„Ah! iată primăvara cu sânu-i de verdeaţă!
În lume-i veselie, amor, sperare, viaţă,
Şi cerul şi pământul preschimbă sărutări
Prin raze aurite şi vesele cântări!" (Vasile Alecsandri)

a) *Exprimă oare cuvântul „ah" noţiuni şi raporturi gramaticale?*
b) *Este el flexibil sau neflexibil? Cu ce intonaţie se rostește acest cuvânt?*

REAMINTIŢI-VĂ!

În comunicare apar unele cuvinte care redau anumite stări sufleteşti sau diferite sunete şi se pronunţă cu intonaţie diferită.

REŢINEŢI!

Interjecţia este o parte de vorbire neflexibilă care exprimă senzaţii, sentimente, îndemnuri, chemări sau reproduce un sunet din natură.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

După origine interjecţiile se clasifică:

- **propriu-zise:** (exprimă senzaţii sau sentimente): a!, ah!, aoleu!, aş!, brr!, bravo!, ehe!, halal!, hm!, oho!, of!, poftim!, ura!, vai!, zău! *ah!, vai! of! oh!*
- **de adresare** (similare vocativului): ajutor!, aho!, alo!, bre!, cea!, cuţu-cuţu!, haide!, hăis!, ho!, iată!, măi!, pst!, ptru!, pui-pui!, stop!, zât!;
- **onomatopeice** (reprezintă reproducerea aproximativă a sunetelor din lumea înconjurătoare): bang!, bâz!, boc!, bâldâbâc!, buf!, cirip!, cotcodac!, cucu!, cucurigu!, gogâlţ!, ham!, haţ!, hor!, mârr!, piu!, pleosc!, trosc!, zdup!, *miau, zdranc,* zvâr! etc.

După formă interjecţiile se clasifică:

- **simple:** *ia!, brrr!, zbârr!;* aho! oho! ehe! aha! ah!, aoleu!, of!, vai!, bre!, poc!, bravo!, halal!, adio!
- *compuse:* trosc-pleosc, cioc-boc!, hodoronc-tronc!, tic-tac, treanca-fleanca!, tura-vura! i-ha,haide-hai!, tipa-lipa!

REAMINTIŢI-VĂ!

Interjecţiile se despart prin virgulă de restul propoziţiei, ca şi substantivele în vocativ.

Exemplu: Vino, **măi,** acasă! Grâbeşte-te, **măi! Măi, ce mândru eşti!**

Aflaţi!

- **Pot deveni interjecţii unele substantive** (doamne!, păcat!, ruşine!, frate!, mamă! etc.), adjective (sărăcan, aracan etc.), adverbe (aş!, aşa!, aiurea!, unde!)
- **Există si câteva locutiuni interjectionale:** pe naiba, păcatele mele.

FOLOSIŢI-VĂ CUNOŞTINŢELE!

Identificaţi interjecţiile şi explicaţi ortografia lor.

1. „Ura! trei pâlcuri dese de cei mai buni arcaşi / Plecând, pe câmp se-nşiră în grupe de hărţaşi.” (V. Alecsandri)

2. „Di-di-di, căluţule, / Di-di-di, murguţule, / C-am să rog frumos pe iarbă / Să răsară mai degrabă.” (Gr. Vieru)

3. „Ninsoarea mai încetase, şi după multă trudă, am găsit drumul; şi hai! hai! hai! hai! către seară am ajuns la bunicul David din Pipirig.”

(Ion Creangă)

4. „– Tu te uiţi acuma la picioarele cailor şi te gândeşti cum fac ei la trap din copite: taca-taca-taca-taca, trac-trac-trac-trac.” (M. Sadoveanu)

5. „– Oh! Nenorocitul de mine! striga Moţoc, smulgându-şi barba...”

(C. Negruzzi)

6. „Ah, fata ceea, ţărăncuţa, / Mi-a dat un măr şi mi-a zâmbit.”

(D. Matcovschi)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

EXERSAŢI!

1. Scrieţi enunţurile. Înlocuiţi cuvintele evidenţiate cu interjecţiile propuse mai jos.

a) *El dădu pe gât* toată sticla cu apă.
b) *Să mergem* acasă!
c) „Atunci eu mă dau iute pe-o creangă, mai spre poale, şi o dată *mă arunc* în nişte cânepă”. (I.Creangă, Amintiri din copilărie)
d) „Dacă vede ea că nu mă dau, *aruncă* de vreo două-trei ori cu bulgări în mine, dar nu mă chiteşte…” (I.Creangă, Amintiri din copilărie)
e) „Calul *suia*, din greu, dealul. (...) Muştile *îl necăjeau*, iar zăbala îi ardea gura…” (E.Gârleanu, Gâza)
f) Cuvinte de reper: bâzzz, bâzzz; gâl-gâl!; zup!; hai, zvrrr! Trop-trop!

2. Subliniaţi interjecţiile şi precizaţi ce exprimă ele:

a) „Ah! Da-o-ar Domnul să-mi îndrept / Această mână ruptă.” (V. Alecsandri)
b) „ – Ia ascultaţi, măi, zise Gerilă...” (I. Creangă)
c) „Şi hai, hai! hai, hai! până-n ziuă, iacătă-ne în Târgul Frumos. (I. Creangă)
d) „Cri-cri-cri / Toamnă gri / Nu credeam / C-o să mai vii.” (G. Topârceanu)
e) Măăă! da’ straşnică alviţă! Ne scoatem măselele într-însa.” (B. Şt.Delavrancea)

3. Alcătuiţi câte două enunţuri cu interjecţii simple şi interjecţii compuse.

4. Subliniaţi interjecţiile din enunţurile următoare:

a) – Dar eşti tu vrednic, bre Niculăeş, să porţi un cârd de oi?
b) – He, sânt eu vrednic; da acuma n-am ce purta, sânt supărat... (Mihail Sadoveanu)
c) – Ho, mă Bator, ho, mă sărace! Stai să mai hodinim, că doar nu dau tătarii...
d) – Lasă-i, măi rumâne, ce-aştepţi tu acuma de la ei? (Ion Agârbiceanu)
e) – Parcă ar fi vorbit cu gura noastră Dapix... Ha, ha, ha... (Alexandru Mitru)
f) – Neghiobi, ca tine, mai sânt acolo-n sat?
   – U! Hu!... este badea Muşat, badea Stan, Neagu, Voicu [...] şi...
   – Ho! mă, destul! Dar cine este mai mare decât toţi la voi în sat?
   – Cine-i mai mare? Badea Chiţu; el e mai nalt decât toţi [...]
   – Bre!... proastă lighioaie mai eşti! Nu te-ntreb aşa.
   – Dar cum? zise Pâcală.
   – Eu îţi zic, pe cine ascultaţi voi aici în sat?
   – I! ha! auzi vorbă!? Noi ascultăm pe lăutariul moş Bran [...].

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

– Nu zic aşa, măi nătărăule! Răspunde-mi odată cum te-ntreb.
– Ei, cum?
– Eu te-ntreb, de cine aveţi voi frică aici în sat mai mult?
– Valeu... maică! Ia, de buhaiul lui moş Popa [...].
– Mă!... da ce namilă de om eşti tu? Nu cumva eşti vreun duh rău?

(Ion Creangă)

5. Construiţi enunţuri în care interjecţia *cucurigu* să aibă trei funcţii sintactice diferite.

6. Integraţi în texte cinci interjecţii onomatopeice. Precizaţi funcţia lor sintactică.

7. Alcătuiţi enunţuri (după imagine) cu interjecţii de adresare aşezate la început, la mijloc sau la sfârşit de propoziţie şi explicaţi punctuaţia.

8. Atestaţi inteijecţiile şi caracterizaţi-le (ce exprimă, cum se ortografiază, ce semne de punctuaţie s-au utilizat).

a) Haiti! Lipseşti dinaintea mea: şi du-te unde a dus surdul roata şi mutul iapa, ca să nu mai aud de numele tău. Ţâbă, Hormuz! Nea. Balan! Nea, Zurzan! Daţi-vă în lături! b) Găina repede se întoarce acasă la babă şi începe de pe la poartă: cot, cot, cotcodac! c) – Of, moşnege, of boala împăraţilor îi ca sănătatea noastră. (I. Creangă)

d) „– O! tu, gerule năprasnic, vin', îndeamnă calul meu / Să mă poarte ca săgeata unde el ştie şi eu!" e) „– Ah! câţi martiri pentr-un cuvânt, / Un dor de libertate, / Cu zile mers-au la mormânt... (V. Alecsandri)

9. Identificaţi toate conjuncţiile şi locuţiunile conjuncţionale din enunţul de mai jos şi precizaţi raporturile sintactice realizate de ele.

„Cu toate că era vară, un stol uriaş de corbi se învârtea croncănind prin preajmă şi treceau aşa de jos, încât rădeau capetele deportaţilor, ca şi cum, confundându-i pe aceştia cu nişte mortăciuni, ar fi voit să smulgă cu ciocul din trupurile lor." (George Călinescu)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

- **După interjecţie se pune semnul exclamării sau virgulă,** potrivit cu intonaţia ei. De obicei, după interjecţiile care exprimă stări sufleteşti puternice: entuziasmul, spaima, uimirea etc se pune semnul exclamării.
- **Interjecţiile de adresare, dacă nu sunt însoţite de un substantiv la vocativ**, se despart prin virgulă de cuvintele învecinate, ca şi substantivele la vocativ:

„Măi, vino mai repede!
Vino, măi, mai repede!
Vino mai repede, măi!”

- **Când sunt însoţite de un substaniv la vocativ,** întreg grupul de cuvinte urmează regula de punctuaţie a vocativului:

a) *Măi fraților, vedeți-vă de treabă!*
b) *Liniștiți-vă, măi oameni buni, odată!*
c) *Liniștiți-vă odată, măi oameni buni!*

- **După interjecţiile care exprimă un îndemn sau o poruncă** nu se pune nici un semn de punctuaţie dacă sunt urmate de un complement care le determină.

a) Hai cu mine! Na-ţi cartea! Marş afară!

- Interjecţiile de adresare ***ia, hai haide*** urmate imediat de un verb nu se despart de acesta prin nici un semn de punctuaţie:

Ia citeşte şi tu!

- **Atunci când interjecţiile de acelaşi fel se repetă**, ele se despart prin virgulă sau prin liniuţă, iar după ultima interjecţie se pune semnul exclamării sau virgulă.

a) Ha-ha-ha!; He, he!.

III. ATELIERUL CREATIV

Redactaţi o compunere, în care să descrieţi o întâmplare amuzantă din lumea animalelor, utilizând cel puţin cinci interjecţii diferite.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

§ 28. INTERJECȚII PREDICATIVE. ROLUL INTERJECȚIEI ÎN COMUNICARE

I. TERMINOLOGIE

predicative
nepredicative
funcție sintactică

II. TEME. DEFINIȚII. APLICAȚII

❖ Citiți cu atenție textul.

– De vânzare-ți e găinușa ceea... măi băiate?
– De vânzare, moșule!
– Și cât cei pe dânsa?
– Cât crezi dumneata că face!

– Ia ad-o-ncoace la moșul, s-o drămăluiască! Și cum i-o dau în mână, javra dracului se face a o căuta de ou și-i dezleagă atunci frumușel ața de la picior, apoi mi-o aruncă-n sus, zicând: Iaca poznă, c-am scăpat-o! Pupăza, ***zbrr!*** pe-o dugheană și, după ce se mai odihnește puțin, își ia apoi drumul în zbor spre Humulești și mă lasă mare și devreme cu lacrimile pe obraz, uitându-mă după dânsa!... Eu atunci, ***haț!*** de sumanul moșneagului, să-mi plătească pasărea. (Ion Creangă)

1. *Găsiți părțile principale ale propozițiilor care conțin cuvinte evidențiate.* **2.** *Analizați cuvintele evidențiate din text.*

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

„În curtea bunicilor orătăniile și dobitoacele se treziseră și ascultam parcă un concert ciudat; cotcodac! cu-cu-ri-gu! i-ha!bee! muuu! groh! ham! Miau! Bunica m-a zărit pe fereastră și m-a dojenit duios:

– Uite cum stă! Măi, n-ai ce face? Haide-hai la muncă, că acuși vine prânzul și încă n-am reușit să facem nimic...”

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

✓ *Imaginați-vă și redați acest fragment fără ajutorul interjecțiilor. Comparați-l cu cel de sus. Ce ați observat?*

Reţineţi!

Interjecţiile predicative au valoarea unui verb (se pot înlocui cu sinonim) şi au funcţia sintactică de predicat verbal: *hai, iată, zdrang.*

Exemplu: ***Iată*** noua ta servietă, (privește); ***Hai*** la masă. (vino)

Interjecţiile nepredicative nu au funcţia sintactică de predicat. Au următoarele funcţii sintactice:

- subiect: De afara se auzea mereu*:* trosc!

- complement: Ei auzeau: poc! Scaunul cade ***hodoronc-tronc!*** Am auzit ***ţârr!*** la uşă.

- nume predicativ: E vai de ei.

- atribut: Îndemnul marş! îi era cunoscut. Auzeau sunetul ***lipa-lipa!*** Al papucilor.

Interjecţii fără funcţie sintactică:

a) exprimă sentimente *(ah, oh, ei, uh, hm)*

b) de adresare *(măi, băi, bre, hei)*

AFLAȚI MAI MULT!

În comunicare interjecţiile pot fi folosite:

- pentru a te adresa direct unei persoane: măi, mă, fă, bre (au acelaşi rol ca şi vocativul);

- pentru a atrage atenţia cuiva asupra unui lucru: ia, iacă, iată, uite.

- prin aceeaşi interjecţie emoţională pot fi redate mai multe stări sufleteşti sau senzaţii:

- durere: „Ah! ce mă doare piciorul.”
- admiraţie: „Ah! ce fată deșteaptă am.”
- încântare: „Ah! bine că ai venit.”
- dorinţă: „Ah! tare aş vrea să te văd.”

EXERSAȚI!

1. Stabiliţi felul interjecţiilor şi precizaţi funcţia lor sintactică: a) „Eu, atunci, haţ! de sumanul moşneagului, să-mi plătească paserea...” (I. Creangă) b) „E groază şi vai / Că vine furtună.” (G. Coşbuc) c) Ura! măreţ se-nalţă-n vânt / Stindardul României.” (V. Alecsandri) d) „Oh! [...], cum se pot învrăjbi oamenii din nimica toată luându-se după gurile cele rele!” (I. Creangă)

2. Construiţi patru propoziţii cu interjecţii predicative. Înlocuiţi interjecţiile cu un verb sinonim.

3. Subliniaţi interjecţiile predicative şi precizaţi ce fel de predicat se formează: a) „E vai de capul tău, voinicule, căci unde-ţi este capul, îţi vor

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

sta şi picioarele!...” (Basme) b) „Mâi bădiţă moldovene/Hai la maica/De mă cere...” (Folclor) c) „Hai, lasă-mi capul meu pe sân/Iubito, să se culce.” (M.Eminescu) d) „Ş-apoi huştiuluc! şi eu în ştioalnă.” (I.Creangă)

4. Subliniaţi interjecţiile din enunţurile următoare şi clasificaţi-le după sens şi structură completând tabelul de mai jos:

a) „O, nu! Nu-i drept să te-ndoieşti!”
b) „A! zic eu, şi dumnealui?”
c) Ah, ce cald e !
d) Au, mă doare!
e) „Măi Ursane, acolo e de noi!”
f) „Ia, ascultaţi,măi, zice Gerilă.”
g) „Hi căluţii tatei, să ne întoarcem cât mai degrabă acasă.”
h) „Hăis şi cea! Gem sub poveri/ Carele greoaie…”
i) „…au auzit desluşit glasul mamei lor chemându-i din capul mirştii: Pitpalac! Pitpalac!”
j) „Pupăza zbârr! pe-o dugheană.”
k) „Atunci domnul Popescu trosc-pleosc! două palme peste faţă.”
l) Pentru Dumnezeu, de ce nu mi-ai spus?
m) „Vai şi-amar de cel sărman, că nu e nimeni să-l creadă.”

DUPĂ STRUCTURĂ			**DUPĂ SENS**		
simple	**compuse**	**locuţiuni**	**stări sufleteşti, senzaţii**	**manifestări ale voinţei, adresare**	**zgomote din natură, sunete**

5. Scrieţi enunţurile în caiete. Subliniaţi interjecţiile şi stabiliţi funcţia lor sintactică:

a) Atunci eu pleosc! una peste ochi.
b) E vai de animalele pădurii!
c) Bătrânul mergea pâş, pâş.
d) Tu auzi hăi, hăi! şi nu vezi pe nimeni.
e) „La a patra măsură, şeful striga chemarea: hăp-ha!”
f) Brrr, ce frig e afară!

ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE

1. Precizaţi valoarea morfologică a cuvintelor subliniate:

O văd în fiecare zi.
A cumpărat ***o*** bluză şi două fulare.
O, tare scumpe au fost!
A fost ***o*** idee interesantă.
O fată vine şi alta pleacă.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Am întâlnit-***o*** la cinematograf.
Nu îmi plac pantofii ***de*** lac.
De, unii sunt cam pretenţioşi.
De mă iubeşti vino la mine.

III. ATELIERUL CREATIV

Stabiliţi funcţia sintactică a interjecţiilor din propoziţiile de mai jos.

Grupa I

Se auzea **cucurigu!** în ogradă, / Cocoşul cânta **cucurigu!**

Grupa II

Dimineaţa auzeam cântecul răsunător: **cucurigu!**
Copilul **zvârr!** cu un bulgăre de zăpadă.

Grupa III

Răsună **cioc! cioc! în** liniştea pădurii.
Am auzit **miau!** la uşa de la intrare.

Grupa IV

Căruţa porni **zdranga! zdranga!** la drum.
Copiii strigară refrenul: **hăi, hăi!**

Teste de evaluare a cunoştinţelor

1. Interjecţia este:

a) o parte de vorbire neflexibilă căre exprimă senzaţii, sentimente, îndemnuri, chemări sau reproduce un sunet din natură;
b) o parte de vorbire flexibilă căre exprimă senzaţii, sentimente, îndemnuri, chemări sau reproduce un sunet din natură;
c) o parte de vorbire neflexibilă căre leagă ,în frază două propoziţii,iar în propoziţie două părţi de propoziţie.

2. Stabiliţi afirmaţia corectă despre interjecţie:

a) este întotdeauna parte de propoziţie;
b) îndeplineşte întotdeauna funcţia sintactică de predicat;
c) sunt interjecţii predicative,nepredicative şi fără funcţie sintactică.

3. Interjecţia poate avea funcţia sintactică:

a) subiect, predicat, atribut;
b) predicat, complement, atribit, nume predicativ;
c) subiect, predicat, nume predicativ, complement.

4. În propoziţia „Ia luati de aici oameni buni, oleaca de must nou…” (M. Sadoveanu) cuvântul evidenţiat este:

a) prepoziţie;
b) conjuncţie;
c) interjecţie.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

5. În enunţul „Coţofenele s-au abătut pe vârfurile copacilor, strigându-se: *caracara-ca! caracara-ca!”* (M. Sadoveanu) cuvintele evidenţiate sunt interjecţii :

a) propriu-zise;
b) de adresare;
c) onomatopeice.

6. În enunţul *„De-abia se mai aude de departe: cioc- cioc- cioc! ”* (E. Garleanu) cuvintele evidenţiate sunt:

a) interjecţie simplă;
b) interjecţie compusă;
c) interjecţie simplă repetată.

7. Indicaţi ce stare sufletească redă interjecţia din propoziţia „Ah,ce zi minunată!”

a) durere;
b) admiraţie;
c) tristeţe.

8. În care şir sunt numai interjecţii:

a) pu-pu-pup, pe, chiau, clinc;
b) aoleu, aidoma, buf;
c) vâjj, aho, trosc.

9. În care şir sunt numai interjecţii simple:

a) oh, bre, măi, o, vai;
b) măi, hăi, poc, cioca-boca;
c) zdup, zbârr, haida-de, mă.

10. În care şir sunt numai interjecţii compuse:

a) hodoronc-tronc, cip-cirip, hai;
b) aha, trosc-pleosc, cioc-boc;
c) tic-tac, treanca-fleanca, tura-vura.

11. Se pune semnul exclamării atunci când interjecţiile se repetă:

a) după fiecare interjecţie;
b) după ultima interjecţie;
c) nu se pune semnul exclamării.

12. Interjecţia „ţuşti” din propoziţia „Iar broasca ţuşti în apă” are funcţia sintactică:

a) predicat verbal;
b) complement;
c) fără funcţie sintactică.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

§ 29. SISTEMATIZAREA ŞI GENERALIZAREA CUNOŞTINŢELOR

1. Identificaţi terminaţiile următoarelor verbe şi precizaţi conjugarea lor. Arătaţi în ce se termină şi de ce conjugare este fiecare dintre verbele următoare: *a apuca, a asculta, a ţine, a cădea, a vâri, a fugi, a urî, a răspunde, a culege, a trimite, a repeta, a rămâne, a distruge, a şedea, a călători, a plânge, a striga, a desena, a povesti, a dicta, a conjuga.*

2. Subliniaţi verbele din textele următoare:

a) *„Fără voie, împins de obiceiul trecutului, i-am întins pumnul strâns, aşa cum o ademeneam odinioară cu bucata de zahăr ascunsă. Şovăi o clipă, îşi apropie primii paşi cu îndoială, cucerită poate de aceeaşi amintire care mă îndemnase să-i întind, cu o mişcare familiară, pumnul. Mai erau câţiva paşi, aproape să-i netezesc botul umed, să-i cuprind gâtul cenuşiu, să-i mângâi capul mic, pe care şi-l supunea dezmierdărilor odinioară."* (Cezar Petrescu, *Năluca*)

b) *„Ştia să cânte. La ospeţe cânta alături de Gebila. Atunci inima regelui se încălzea. Se uita la copila lui curată, care îi era mai dragă decât orice, se uita la flăcăul ce trebuia să-i fie soţ. Se înveselea şi poruncea să curgă vinul mai cu spume în cupele înalte de lut". (Alexandru Mitru)*

3. Analizaţi verbele din textele următoare, arătând modul, timpul, numărul şi persoana fiecăruia dintre ele:

„Bătrânul Dan aude, suspină şi nu crede!
Dar iată că pe ceruri din patru părţi el vede
Trecând un stol de vulturi urmaţi de uli grămadă,
Atraşi în orizonturi de-a morţii rece pradă." (Vasile Alecsandri)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

b) *Aş fi vrut să-l mângîi într-un fel, dar nu-mi venea în minte ce-aş putea spune unui copil. Ş-o dezmierdare cu mâna pe fruntea lui cu păr zburlit nu era o mângâiere pentru acest om. Văzându-mă că tac, el mă privi cu luare-aminte.* (Mihail Sadoveanu)

4. Grupaţi pe familii cuvintele următoare: *cuvânt, vorbă, conştiinţă, vorbăreţ, vocală, bun, conştient, cuvântare, vorbitor, cuvânta, vorbuliţă, albastru, cuvântător, vorbi, conştiincios, cuvinţel, vorbire, vocaliza, conştiinciozitate, vocalic, vorbărie, bunătate, vorbuşoară, vocalizare, bunicel, albăstreală, albăstrui, albăstrea, albăstri, albăstrire.*

5. Formaţi familiile de cuvinte de la: *număr, vesel, trist, pământ, floare, lumină, a scrie, coleg, frunză, pădure, toamnă, bătrân, tânăr.*

6. Grupaţi pe serii sinonimice cuvintele următoare, după acest model:

a transpira – a asuda – a năduşi.

A drege, curaj, a permite, putere, a părăsi, a îngădui, armată, îndrăzneală, energie, a abandona, a goni, a corecta, forţă, a îndrepta, a alunga, a repara, a tolera, a îndepărta, oaste, oştire.

7. Explicaţi ce părţi de vorbire sunt, care sănt elementele componente şi cum s-au format (prin contopire sau prin sudare) cuvintele următoare:

binevoi, maro-inchis, zgârie-brânză, broasca-apei, creasta-cocoşului, condurul-doamnei, ochi-de-pisică, untdelemn, treisprezece, miazăzi, fărădelege, primăvară, după-amiază, prim-ministru, nord-vest, altădată; deseori, laolaltă, deodată, numai, devreme, demult, aşadar, ciine-lup, vagon-cisternă, cerul-gurii, bou-de-baltă, proces-verbal, dublu-decalitru, bună-cuviinţă, bun-simţ, bun-rămas,Făt-Frumos, scurt-metraj, liber-profesionist, prim-plan, locotenent-colonel, general- maior.

8. Subliniaţi cu o linie toate îmbinările de cuvinte care nu constituie cuvinte compuse: *sud-vest, general-colonel, inginer-şef, lemn-câinesc, untdelemn, binevoitor, punct şi virgulă, cale ferată, luare-aminte, sfeclă roşie, casă de cultură, după-amiază, Ştefan cel Mare, Vălenii de Munte, Piatra Arsă, roşu-deschis, cravată de mătase, pamtof de damă, Radu de la Afumaţi, Fierbinţii de Jos, umbrelă bărbătească, pod de lemn.*

9. Subliniaţi cu o linie substantivele derivate cu sufixe, cu o linie întreruptă pe cele derivate prin prefixe şi cu verde pe cele create prin compunere: *„Sânt gări al căror nume adie familiar, Prisaca Dornei, Valea Putnei, Mestecăniş, Sadova, Molid, Frasin, Păltinoasa, Ilişeşti, Todireşti...”* (Geo Bogza)

10. Găsiţi rima cuvintelor-lipsă şi veţi afla despre temele studiate în clasa a 7-a:

Ghicitori

a) Gramatica, se ştie / Are…… şi……

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

b) Părţile de vorbire sunt accesibile, / Ele sunt…… şi…… .
c) Nu trebuie să fii inventiv, / Să ştii că „pandantiv” e…… .
d) Despre „lui” am învăţat / Că poate fi atât…… cât şi……
e) Depinde de ce vrei să spui anume. / „Patru” este ……
Nici o oră n-a fost în zadar.
f) Despre…… „a fi” nu mai vorbesc, /Astăzi, totul îmi amintesc.
„Frumos” e …… .
j) Când l-am învăţat a fost chiar distractiv. / „Bine” …… este,
Lecţia parcă a fost o poveste.
h) Apoi am ştiut să fac distincţie / Între…… şi…… / Şi, zău, că
nu m-ar mira / Dacă azi am studia …… .

11. Ghiciţi ghicitorile. Subliniaţi părţile de vorbire studiate din primele două versuri ale fiecărei ghicitori. Analizaţi 4 părţi de vorbire.

a) Trei surori, poţi să zici
Una mare, două mici
Vin în fiecare an
Şi pun lacăt la ghiozdan.

b) Nu e şoarec nici orbete,
Roade pete pe caiete.
Ar fi bine şi frumos
Să nu-i dăm nimic de ros.

c) Vine toamna şi începe,
E a doua casă.
Cât trăim o ţinem minte,
Ne învaţă lucruri sfinte.

d) Drept, înalt şi subţirel
Cu veşmânt de lemn pe el,
Are vârful de cărbune
Pe hârtie multe spune.

12. În baza imaginei propuse redactaţi o compunere, folosind părţi de vorbire studiate. Analizaţi morfo-sintactic 5 părţi de vorbire.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

COMUNICAREA ORALĂ ŞI COMUNICAREA SCRISĂ

Normele de conversaţie:

E important să ştiţi că într-o comunicare trebuie:

- **să fii amabil, respectuos;**
- **să asculţi cu atenţie interlocutorul fără a-l întrerupe;**
- **să-l stimulezi să-şi exprime părerile;**
- **să-l asculţi cu atenţie;**
- **să ştii a-ţi exprima dezacărdul cu poziţia interlocutorului, fără să-l jigneşti;**
- **să nu vorbeşti neîntrebat;**
- **să nu întrebuinţezi cuvinte brutale;**

să vorbeşti şi despre ceea ce este interesant şi pentru interlocutor.

Comunicarea monologată şi comunicarea dialogată

❖ Citiţi cu atenţie exemplele:

a) *„Să iasă, să nu iasă! Mai bine să se astâmpere. Uşor de zis; dar caşcavalul?”* (Emil Gârleanu)

b) *„Mai lungă-mi pare calea acum la-ntors acasă,*
Aş vrea să zbor şi rana din pulpă nu mă lasă...” (Vasile Alecsandri)

c) *„ — Leftere! Zice femeia punând mâna la sânul stâng, ca şi cum ar fi simţit un junghi grozav.*

— Ce?

— Am dat-o.

— Ce ai dat?

— Jacheta!” (Ion Luca Caragiale)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

d) *„— Da' ian să-i fac eu un examen... Guliță, spune nineacă, cum să chiamă franțuzăște furculiță?*

— Furculision.

— Frumos... Dar friptură?

— Fripturision.

— Prea frumos... Dar învârtita?

— Invârtision.

— Bravo... Guliță! ... Bravo, Guliță!...
(Îl sărută.) Șarl (în parte, furios)

— Gogomanition, va!...”

(Vasile Alecsandri)

✓ Care este forma de comunicare în exemplele de mai sus: dialog sau monolog?

Comunicarea orală se realizează prin două modalități:
- **dialog;**
- **monolog.**

Organizarea dialogului

❖ Cum cerem o informație?

Folosiți-vă cunoștințele!

❖ Lucru în perechi.

1. Imaginați-vă că sunteți pe stradă într-un oraș necunoscut. Formulați diferite întrebări cu ajutorul formulelor:

— Spuneți-mi, vă rog...
— Fiți amabil, arătați-mi...
— Vă rog, am nevoie de...
— Vă rog să mă ajutați...
— Nu vă supărați, unde se află...
— Vă rog, unde aș putea găsi...

❖ Cum oferim o informație?

Folosiți-vă imaginația!

1. Continuați dialogul început mai jos:

— Știți, m-am rătăcit și nu găsesc...

2. Împărțiți-vă în două grupe. Una din grupe să pună întrebări, iar cealaltă grupă să ofere informații referitoare la:

- un film; *- un ziar;* *- un meci de fotbal;*
- un animal domestic; *- un cântăreț preferat;* *- o stradă prin oraș.*

Nu uitați!

Orice informație trebuie formulată:

- corect; - politicos; - clar; - cu bunăvoință; - precis.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

❖ **Cum convingem pe cineva?**

1. Completaţi dialogul de mai jos în aşa mod, încât vânzătorul să-l convingă pe cumpărător să cumpere un anumit obiect:

— Buna ziua. Aş vrea să cumpăr ...

Să descoperim!

❖ ***Pentru a putea convinge pe cineva de utilitatea unui obiect trebuie***:

- să evidenţiaţi calităţile vizibile;
- să atrageţi atenţia asupra unor calităţi mai puţin evidente;
- să insistaţi asupra utilităţii lor imediate şi de viitor;
- să arătaţi cât de util v-a fost vouă acest obiect.

Reţineţi!

Dialogul este o formă de comunicare, un mod de expunere care constă în convorbirea dintre două sau mai multe personaje.

Structura de bază a dialogului e perechea de replici în care o replică aparţine unui ***emiţător,*** iar replica următoare aparţine celui care fusese ***receptor.***

❖ **Semnele de punctuaţie la dialog:**

- În dialog vorbirea fiecărei persoane se scrie din rând nou.
- Înaintea fiecărei replici se pune linia de dialog, fără a mai folosi ghilimelele.
- La cuvintele autorului ce însoţesc replicile se folosesc aceleaşi semne de punctuaţie ca şi în cazurile similare la vorbirea directă.

Exersaţi!

1. Utilizaţi semnele de punctuaţie în dialogul de mai jos:

Jucă, ce mai faci mata
Întreabă câinele, din coadă dând încet
(Acesta între câini e semnul de respect.)
Îţi mulţumesc mon cher răspunse lui Juju
Sunt bine Dorm mănânc alerg mă hârjonesc
Şi pe saltele moi când vreau mă tăvălesc
Dar spune-mi ce faci tu
Eu sunt ca pururе
Rabd foame ploaie ger
Păzind ograda la boier
Dorm lângă poartă sau cu caii…
Şi de la bucătari ades mănânc bătaie.
(Alexandru Donici)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

2. Explicaţi ce semne de punctuaţie sunt utilizate la dialogul de mai jos:

— De unde vii, măi Tândală?
— De la stână.
— Da ce-ai făcut la stână?
— Am pus oile pe brânză.
— Da câte oi ai?
— Albe n-am nici una...
— Da negre?
— Negre – mai puţine. (Folclor)

3. Copiaţi dialogul, punând în locul pătrăţelelor semnele de punctuaţie necesare.

Părintele Filaret, schivnicul, ne întâmpină...
□ Bine ai venit, cinstite şi prea iubite cucoane Ştefane □
□ Bine te-am găsit, părinte Filaret □ Cum petreci aici □
□ Bine. mulţămim Domnului Dumnezeului nostru □
□ Cum te împaci cu pustia □
□ Bine; de ce să spun că nu mă împac, dacă mă împac □
□ Toate sunt în rânduială □
□ Toate, slavă lui Dumnezeu
□ Şi toate-s gata, ca să petreceţi aicea cu pace, domnia voastră şi nepotul domniei voastre □ (Mihail Sadoveanu)

4. Selectaţi din literatura artistică un dialog. Înscrieţi-l în caiete.

5. Construiţi un dialog (de maximum patru replici) în care să folosiţi cuvintele *bună, frumos* astfel, încât să exprimaţi entuziasmul emiţătorului.

De exemplu:
— *Am primit cadou această carte.*
— *Să o văd... Minunat! Minunat!*
Sau
— Am primit cadou această carte.
Să o văd... *Minunaaat*

Reţineţi!

Monologul este un mod de expunere, o formă de comunicare în cadrul căreia un personaj îşi exprimă gândurile, sentimentele fie „vorbind cu sine însuşi", fie producând o replică de dimensiuni ample şi care nu asteaptă un raspuns.

❖ **Principalele tipuri de monolog sunt**:
- ***interior*** (*se desfăşoară în gând şi este adresat sinelui*).

Monologul interior sau *literar* ajuta la caracterizarea unui personaj, poate reda gandurile, sentimentele etc. unui personaj spre a le aduce la cunoştintă cititorului sau spectatorului.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

- ***exterior*** (*este adresat unei persoane sau unui grup-ţintă*; prezent în: emisiuni TV./ radio; expuneri; clasă etc.).

De exemplu: un discurs festiv, o declaraţie de presă, prezenterea unei comunicări ştiinţifice, recitarea unei poezii, prezenterea ştirilor la radio şi TV.

Monologul este specific genului dramatic, mai rar genului epic şi liric.

❖ **Caracteristici:**

- Nu are replici şi nici destinatar.
- Se desfăşoară în situaţii restrânse.
- Are dimensiuni variante.
- Sunt specifice exclamaţiile.
- Este specific operelor literare.
- Poate lua forma unei povestiri.

Exersaţi!

1. *Citiţi cu atenţie textul. Determinaţi modul de expunere şi tipul lui.*

Rămăsesem singură în odăiţă; isprăvisem de aşezat lucrurile şi cărţile; eram obosită, voiam să mă întind în jilţul moale şi să privesc pe fereastră.

Când s-a întins linişte în juru-mi, am început a mă gândi la întâmplările zilei.

Trecusem prin ceasuri foarte bogate. Cu cartea căzută pe genunchi visam acum la viaţa-mi viitoare. Vântul murmura dulce la geamuri, clătina pomii fără podoabă, aducea frunze arămii care tremurau ca fluturi târzii în tristeţea toamnei. O dragoste fără margini pentru oameni îmi umplea toată fiinţa. (Mihail Sadoveanu)

2. *Citiţi şi scrieţi textele de mai jos. Prin ce moduri de expunere e realizată comunicarea?*

a) Dar în gândul meu: „Când aţi şti voi câte a pătimit, sireaca, din pricina mea, şi eu din pricina ei, i-aţi plânge de milă!” (Ion Creangă)

b) — Tată, eu cred că mie mi se cuvine această cinste, pentru că sunt cel mai mare dintre fraţi; de aceea te rog să-mi dai bani de cheltuială, straie de primeneală, arme si cal de călărie, ca să şi pornesc, fără zabavă.

— Bine, dragul tatei, dacă te bizuieşti că-i putea răzbate până acolo şi crezi că eşti în stare a cârmui şi pe altii, alege-ţi un cal din herghelie, care-i vrea tu, ia-ţi bani cât ţi-or trebui, haine care ţi-or plăcea, arme care-i crede că-ţi vin la socoteală şi mergi cu bine, fătul meu. (I.Creangă)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

3. Imaginaţi-vă, că mama vă întâmpină acasă. Alcătuiţi un dialog din 8 replici.

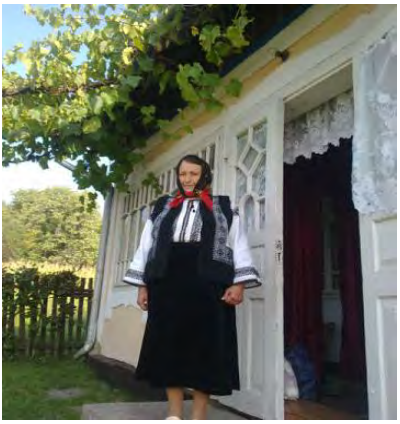

Cerinţe şi etape importante în elaborarea compunerilor

- Înţelege exact sarcina ce îţi revine.
- Identifică şi consultă sursele bibliografice!
  - *Începe din timp!*
  - *Ţine un caiet de notiţe!*
- Planificarea lucrării.
  - *Întocmeşte un plan al lucrării.*
  - *Selectează materiale pe care le vei folosi.*
  - *Urmăreşte ideile principale.*
  - *Scrie propoziţii şi fraze scurte.*
  - *Exprimă-te simplu, clar, concis.*
- Întrebări pentru autocontrol:

- Corespunde lucrarea titlului?
- Ideile sunt bine argumentate?
- Are o structură logică cursivă?
- E scrisă clar, simplu, îngrijit?
- Este corect redactată din punct de vedere gramatical, ortografic, punctuaţional?

Compunerea-naraţiune

- *Citiţi cu atenţie textul:*

Ştiţi voi cum se face o carte?

De-a lungul timpului, cartea a devenit un obiect cu o mare semnificaţie pentru toţi oamenii. Cartea simbolizează înţelepciunea, ştiinţa, cultura şi imaginaţia.

Dragă cititor, prin mâinile tale au trecut multe, multe cărţi. *Te-ai întrebat vreodată cum se naşte o carte?* Şi câte eforturi sunt depuse pentru a ajunge ea la tine?

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Probabil ai auzit: ***hârtia se fabrică din lemn***. Dar cât de lung este drumul copacilor din pădure până la fabrica de hârtie! Iar aici, multă lume lucrează ca să taie lemnul, să-l mărunţească, apoi să facă din el un aluat. Sunt maşini speciale, care frământă acest aluat şi îl toarnă în forme, din care mai apoi vor fi scoase foi subţiri de hârtie.

Şi aici doar începe povestea cărţii. Pentru că foile, ca să devină cărţi, trebuie să se întâlnească cu **autorul**, care ştie el ce ştie şi înşiră multe basme fermecate pe foile albe, care vor fi numite ***manuscris***. Aşa se numeşte orice carte sau document scris de mână. Drumul cărţii în editură începe cu manuscrisul, adus sau trimis la tipografie de autor.

Cândva demult, toate cărţile erau scrise de mână, deci se numeau *manuscrise*. Acuma, după ce a prins viaţă basmul fermecat, scriitorul trebuie să se întâlnească cu un ***pictor***, ca să-ţi placă şi ţie cartea frumoasă cu ilustraţii magice. După aceasta, manuscrisul cu tot cu desene ajunge la ***editură***, unde cartea va fi citită, aranjată şi redactată. Editura trimite cartea la ***tipografie***, aici cartea trece mai multe procedee.

Astfel, pe foile, care cândva erau copaci în pădure, apar poveştile tale dragi. Cartea va ajunge la librărie, iar de acolo – la bibliotecă sau în casa ta.

a) *Stabiliţi care este tema textului? Ideea?*
b) *Corespunde oare titlul textului conţinutului?*
c) *Precizaţi părţile componente corespunzătoare textului.*
d) *Care este modalitatea de expunere în textul de mai sus?*
e) *Găsiţi în „Dicţionarul explicativ al limbii române” sensurile cuvintelor evidenţiate din textul de mai sus.*

Observaţi!

- ***Printr-o naraţiune răspundem în scris la întrebarea:* „Cum s-a întâmplat ceva?”**

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

❖ Se numesc narative acele texte în care se realizează un şir de întâmplări în ordinea desfăşurării lor. Un text narativ conţine: *o intrigă, un punct culminant şi un deznodământ.*

Reţineţi!

Naraţiunea prezintă o succesiune de întâmplări petrecute într-o ordine temporală. Ea poate apărea în: *film, piese de teatru, scrieri istorice, articole de ziar, comentarii sportive* etc.

- Există câteva **tipuri** de naraţiune:

✓ *naraţiunea la persoana I* (naratorul este participant la acţiune);
✓ *naraţiunea la persoana a III-a* (naratorul se află deasupra faptelor, ştie totul şi îi povesteşte şi cititorului);
✓ *naraţiunea impersonală* (naratorul se ascunde în spatele personajelor şi le lasă să acţioneze singure).

- Pentru ca naraţiunea să fie interesantă *naratorul* se va folosi de următoarele **indicaţii**:

✓ să nu se piardă în amănunte şi descrieri neesenţiale;
✓ să mânuiască limba în aşa fel, ca lucrarea să evoce lucruri vii;
✓ motivaţia se va menţine ascunsă pentru a interesa cititorul;
✓ să se exprime concret, clar, expresiv.

Tipurile de compuneri-naraţiune:

- *naraţiunea unor întâmplări din viaţa proprie;*
- *naraţiunea în baza unui subiect dat;*
- *naraţiune cu începutul dat.*

Reţineţi!

Naraţiunea este o modalitate de expunere prin care se relatează fapte şi întâmplări. *În naraţiune se respectă ordinea cronologică.*

Atenţie!

Fiţi atenţi la ce anume se evaluează în compunerea voastră şi nu treceţi cu vederea nici o cerinţă!

❖ Realizaţi o compunere-naraţiune **„*Care este drumul manualelor şcolare*”**, după un plan simplu alcătuit de voi.

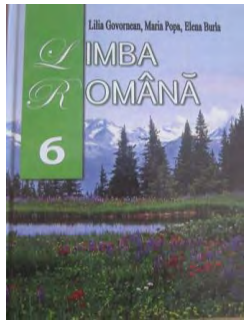

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

1. Alcătuiţi o naraţiune în care să dezvoltaţi proverbul ***„Ai carte, ai parte.”***

2. Continuaţi compunerea-naraţiune începută mai jos şi daţi-i un titlu potrivit:

Ionuţ şi Daniela au plecat să adune fragi. După ce au umplut coşuleţele, s-au aşezat pe iarbă să se odihnească. În tufiş s-a auzit un zgomot. Deodată...

3. Priviţi imaginile de mai jos. Alcătuiţi o compunere-naraţiune pe tema: ***„Avem grijă de sănătate”.***

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

4. Alcătuiţi împreună planul unei compuneri în care, apoi, fiecare să povestească ***o excursie făcută cu colegii***.

5. Scrieţi o naraţiune, continuând începutul dat astfel, ca ea să corespundă titlului.

L a s c ă l d a t

Într-o zi, vara, se îngrămădise, ca mai totdeauna, o mulţime de trebi pe capul mamei.

— Nică, dragul mamei! vezi că tată-tau e dus de acasă. Mai lasă drumurile şi stai lângă mămuca, de-mi ajută! —

— Bine, mamă! dar gândul meu numai eu îl ştiam. Era în ziua aceea un senin pe cer şi aşa de frumos şi de cald afară, că-ţi venea să te scalzi pe uscat ca găinile...

6. Realizaţi o compunere narativă de 10-15 rânduri, în care să prezentaţi o posibilă întâmplare petrecută în timpul weekend-ului la munte după sfârşitul dat: „... *Iar tata ne aştepta la poalele munţilor ,unde priveliştea era atât de frumoasă de parcă mâini maiestre şi-ar fi luat paleta de culori şi ar fi pictat-o. E bine, când totul se termină cu bine.”*

✓ *Întitulaţi compunerea.*

Folosiţi-vă cunoştinţele!

Într-un text literar naraţiunea alternează cu descrierea

Compunerea-descriere

➢ Citiţi cu atenţie textul de mai jos:

M a m a

Introducerea: Nu ştiu alţii cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul naşterii mele, la casa părintească din Humuleşti, parcă-mi saltă şi acum inima de bucurie.

Cuprinsul: Şi mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, lega la stâlpul hornului o sfoară cu motocei la capăt, de crăpau mâţele jucându-se cu ei. Îmi zicea, cu zâmbet uneori, când începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: „Ieşi, copile cu părul bălan afară şi râde la soare, doar s-a îndrepta vremea".

Şi vremea se îndrepta după râsul meu...

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Şi, când învăţam eu la şcoală, mama învăţa cu mine acasă şi citea acum mai bine decât mine, şi se bucura grozav, când vedea că mă trag la carte. Era în stare să toarcă-n furcă şi să învăţ mai departe.

— Măi femeie, multă minte-ţi mai trebuie, zicea tata, văzând-o aşa de hotărâtă pentru mine. Dac-ar fi să iasă toţi învăţaţi după cum socoţi tu, n-ar mai avea cine să ne tragă ciubotele.

— Aşa a fi, n-a fi aşa, zicea mama, vreau să-mi văd băietul învăţat.

Înaltă, uscăţivă, cu ochii blânzi şi mângâietori, mama avea mereu treburi şi nu obosea niciodată. Seara o lăsam lucrând, iar dimineaţa era de mult sculată.

Încheierea: Aşa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunăţii, pe cât mi-aduc aminte... (Ion Creangă)

Casa memorială „Ion Creangă" din Humuleşti, România

✓ Ce aspect din realitatea înconjurătoare este zugrăvit în text?

✓ De ce scriitorul foloseşte multe substantive şi adjective în textul de mai sus?

✓ Căutaţi cuvintele cu înţeles deosebit, care o caracterizează pe mama.

✓ Observaţi ce anume se spune în întroducere, în cuprins şi în încheiere.

Observaţi!

▪ Când vrem să întocmim o compunere prin care să caracterizăm o fiinţă sau un lucru procedăm astfel:

1. *Alegem tema.*

2. *Observăm cu mare atenţie însuşirile obiectului pe care urmează să-l descriem.*

3. *Notăm aceste observaţii şi le aşezăm în ordinea cea mai potrivită; stabilim ce spunem în fiecare din cele trei părţi ale compunerii.*

4. *Redăm mai pe larg observaţiile pe care le-am notat, alcătuind astfel compunerea.*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

În ***introducere*** arătăm înfăţişarea generală a obiectului sau impresia pe care o produce asupra noastră. În ***cuprins*** prezentăm pe larg obiectul, iar în ***încheiere***, o ultimă impresie, un îndemn sau un sfat.

Amintiţi-vă!

Descrierea este un tip de compunere, care zugrăveşte aspecte ale realităţii înconjurătoare sau chipuri ale oamenilor, acţiunile lor.

➢ Deosebim mai multe ***feluri de descrieri***:
- descrierea *obiectului*;
- descrierea *potretului*;
- descrierea *animalului*;
- descrierea *localităţii*
- descrierea *interiorului*;
- caracterizarea *unei persoane;*
- caracterizarea unui colţişor din natură etc.

Exersaţi!

1. Alcătuiţi o compunere cu titlul ***Colegul meu*** după următorul plan:

I. *Introducerea:*

✓ Locul şi timpul când l-am cunoscut.

II. Cuprinsul:

✓ Înfăţişarea (*statura, chipul, îmbrăcămintea*).

✓ Firea *(trăsăturile lui sufleteşti, felul cum se comportă acasă, pe stradă, la şcoală, cu părinţii, cu oamenii în vârstă, cu copiii mai mici ca el, cu colegii etc.)*

✓ Preocupările lui (*cum învaţă, cum ia parte la activităţile din clasă şi şcoală etc.*)

✓ Întâmplare importantă care confirmă cele expuse mai sus.

III. Încheiere:

✓Ce mă leagă de prietenul meu.

Lexicul „portretistic”:

ochii *– negri, verzi, albaştri, strălucitori, luminoşi, mici, mari, clari, răutăcioşi, blânzi, şmecheri, neastâmpăraţi, înţelepţi, prietenoşi, bănuitori, trişti…;*

nasul *– drept, cârn, lat, îngust…;*

părul *– castaniu, deschis, blond, cărunt, argintiu, bogat, des, strălucitor, scurt, lung, ciufulit, drept, ondulat, cârlionţat…;*

mersul *– grăbit, echilibrat, straniu, săltăreţ, legănat, tărăgănat, domol, liniştit… .*

caracter; ***comportare*** *– stări sufleteşti, cum se comportă în diferite situaţii, relaţiile cu cei din jur… .*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Nu uitaţi!

Textul creat de voi va purta amprenta personalităţii voastre!

1. Faceţi ***portretul fizic*** şi moral *a copiilor*, după imaginile de mai jos, folosindu-vă de *lexicul portretistic* de mai sus.

2. Alcătuiţi o compunere după tabloul pictorului *Ion Andreescu* „***Iarna în pădure***”, folosiţi-vă de următorul plan:

I. Introducerea:

- *Ce* colţ din natură a zugrăvit *pictorul?*

II. Cuprinsul:

- Cum *arată* pădurea *şi* cum sunt înfăţişate celelalte elemente din natură: cerul, copacii, zăpada, potecile, urmele de viaţă etc.?
- Ce se află în primul plan *al* tabloului, în mijloc, în partea de sus *etc. ?*
- Ce înţelegem din înfăţişarea acestui colţ de natură? Ce culori a folosit pictorul?

III. Încheierea:

- Ce simţim când privim acest tablou?

Nu uitaţi!

Introducerea trebuie să surprindă, să impresioneze plăcut, să sune ca o invitaţie adresată cititorului de a te însoţi în peisajul descris.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Cuprinsul trebuie să cuprindă imagini artistice de tot felul.Dacă descrieţi personaje, insistaţi pe portretul lor fizic şi moral, daţi-le nume.

În încheiere, găsiţi o modalitate interesantă de a ieşi din tabloul descris, lăsându-l pe cititor într-o stare de bună dispoziţie.

3. Alcătuiţi o compunere-descriere cu titlul ***„Satul meu – vatră străbună."***

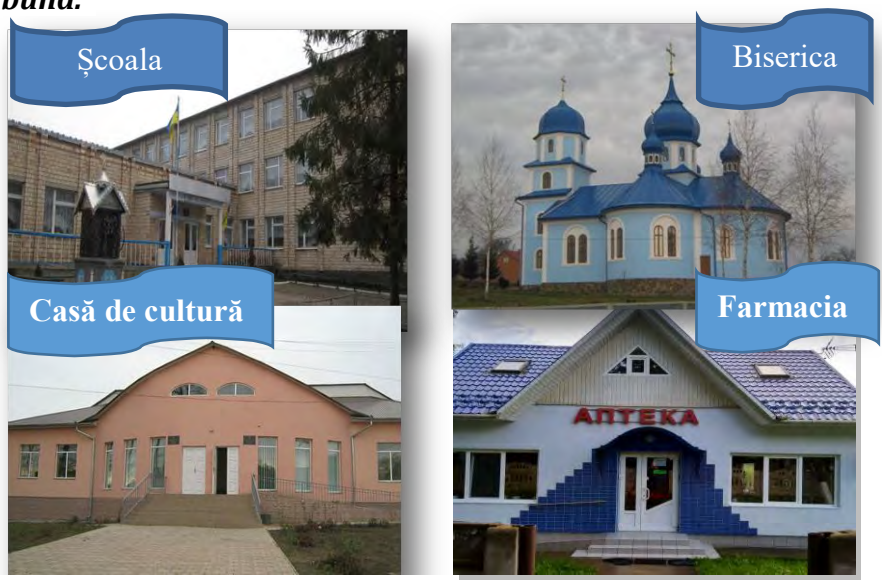

Atenţie!

La alcătuirea compunerilor este bine să folosiţi cuvinte şi expresii frumoase, întâlnite de voi în lecturile anterioare.

Într-o *compunere* ***despre iarnă*** se pot folosi expresii ca: *„cerne norii", „răspândeşte fiori de gheaţă", „pârdoseşte câmpul cu mărgăritar",, „baba iarna-i supărată", „gerul e amar, cumplit"* etc.

4. Continuaţi compunerea:

Într -o noapte a nins şi tot pământul s-a acoperit cu o pătură albă de zăpadă. Copacii s-au albit ca nişte bucăţi mari de *zahăr. Casele stau pitite sub căciulile lor albe. Pe geam s-au aşternut steluţe de gheaţă. O vrăbiuţă a zburat zgribulită:*

- Uff! Ce iarnă cumplită, spuse ea...

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Structura unei descrieri conţine:

I. Introducerea

- fixarea aspectelor descrise (toamna, iarna, satul, muntele, ochii etc.);
- prezentarea scurtă a scopului descrierii.(1-2 enunţuri, menite să capt eze atenţia cititorului).

II. Cuprinsul

- precizarea locului şi timpului;
- aspectele particulare ale obiectului;
- impresii despre unele particularităţi ale obiectului, fiinţei, fenomenului;
- omul ca figură predominantă în cadrul naturii;
- idei şi sentimente ce ţi le trezeşte contactul cu natura, obiectul;
- analogii în comparaţie cu alte obiecte, aspecte, fiinţe.

III. Încheierea

- Ecouri, impresii, meditaţii pe care ţi le-a produs obiectul, fiinţa, persoana.

Lucrul în grupe!

❖ Realizaţi o ***compunere-descriere:***

➢ ***a tradiţiilor şi obiceiurilor*** specifice satului (oraşului) vostru natal;
descriere a costumului naţional românesc.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

❖ Alcătuiţi o compunere despte mamă.

❖ Ce ştiţi despre mama lui Ion Creangă?

„Mama însă era în stare să toarcă-n furcă şi să învăţ mai departe. Dar ce să mai învăţ în Humuleşti? Căci în biserică ceteam şi cântam pe dinafară toate troparele, ca şi dascălul Iordache.

Şi tot cihăia mama pe tata să mă mai dea undeva la şcoală, căci auzise ea spunând la biserică, în „Parimei", că omul învăţat înţelept va fi şi pe cel neînvăţat slugă-l va avea…" (Ion Creangă)

❖ Descrieţi un colţ din natură după imaginea dată. Întitulaţi compunerea-descriere.

❖ **Cuvinte de reper:**

Poalele munţilor, geana de aur a unui soare tânăt, fruntea munţilor neguroşi, muget al cerbului, somnul adânc al pădurii, fşie de fum plumburiu, zarea cerului etc.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Compunerea-raţionament

❖ *Citiţi cu atenţie textul:*

Ce este prietenia?

Alături de familie, *prietenii* sunt unele dintre cele mai importante persoane din viaţa noastră. Prietenia se naşte dintr-un *sentiment de simpatie, de respect* şi *de stimă* faţă de o altă persoană. Prietenia fără aceste sentimente nu poate exista.

Chiar dacă ne-am obişnuit să-i numim prieteni pe mai toţi cunoscuţii noştri, în realitate, pritenii adevăraţi pot fi număraţi pe degete. Prietenia trebuie deosebită de o simplă simpatie.

Prietenul tău nu este cel care îţi zâmbeşte frumos şi care pare prietenos, ci cel care de câte ori ai avut nevoie de el, a fost lângă tine.

Un prieten adevărat trebuie să fie precum un frate: să fie *sincer*, să te respecte, să te preţuiască şi să fie pentru tine *un sprijin*. Prietenia cere şi *reciprocitate*. Dacă o persoană se dovedeşte a fi un bun prieten este absolut necesar ca şi cealaltă persoană să-i răspundă pe măsură.

Nu este suficient să ştii că cineva este prietenul tău. Mereu trebuie să-i dovedeşti celuilalt devotamentul tău, aprecierea, simpatia şi stima pe care i-o porţi.

Nu putem să ne imaginăm viaţa fara prieteni. Ei sunt una dintre cele mai importante aspecte ale vieţii. Avem nevoie de ei ca să le împărtaşim atât bucuriile cât şi supararile noastre. Este bine să ştim lucrul acesta şi să învăţăm din timp să apreciem si să-i ţinem aproape de noi.

- ✓ *Stabiliţi care este tema textului? Ideea?*
- ✓ *Identificaţi părţile componente corespunzătoare textului.*
- ✓ *Formulaţi teza care se desprinde din text.*
- ✓ *Ce argumente sunt aduse pentru confirmarea tezei?*
- ✓ *Care este concluzia textului? Precizaţi cuvintele-cheie.*
- ✓ *Completaţi textul cu alte teze şau concluzii.*
- ✓ *Care este modalitatea de expunere în textul de mai sus?*
- ✓ *Sunteţi de acord cu cele expuse de autor în text referior la prieteni şi prietenie?*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Reţineţi!

Raţionamentul este o desfăşurare logică a gândurilor, o legătură a noţiunilor şi a judecăţilor care duce la o concluzie, cu ajutorul argumentelor se va confirma adevărul ideii principale.

- Orice raţionament cuprinde *trei părţi*:
  - **I. teza;**
  - **II. argumente;**
  - **III. concluzie.**
- Pentru efectuarea compunerilor-raţionament se va ţine seama de următoarele indicaţii:
  - ✓ *faceţi o mică întroducere;*
  - ✓ *formulaţi teza compunerii precis şi clar;*
  - ✓ *alegeţi pentru demonstrarea tezei dovezi convingătoare;*
  - ✓ *formulaţi concluzia.*

***Raţionamentul** este o compoziţie realizată prin „cauză şi efect”*. Pentru realizarea ei sunt prezente două întrebări; *„de ce?”* şi *„ce?”*. Prin întrebarea „de ce?” descoperim motivul producerii unui efect, iar întrebarea „ce?” slujeşte să aflăm ce efect va fi produs de o anumită cauză.

Dacă vi se cere să scrieţi despre efectele negative ale activităţii umane asupra mediului înconjurător, veţi arăta că poluarea este un efect, iar cauzele ei vor alcătui conţinutul principal al compunerii. Dacă veţi scrie despre un eveniment istoric, veţi arăta ce cauze economice, sociale, politice au dus la producerea lui.

Exersaţi!

1. Scrieţi o compunere-raţionament pe tema ***„Cum înţeleg eu ecologia naturii şi ecologia sufletului?”.***

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

I. Întroducere:

- faceţi o mică întroducere;
- formulaţi teza compunerii precis şi clar.

II. Cuprins:

- porniţi de la cauza sau acţiunea care v-a determinat să scrieţi compunerea;
- aduceţi argumente corespunzătoare temei;
- prezentaţi informaţii, exemple care să sprijine argumentele referitoare la temă;
- alegeţi pentru demonstrarea tezei dovezi convingătoare;

III. Încheiere:

- formulaţi concluzia, impresia produsă;
- învăţătura desprinsă.

2. Dezvoltaţi proverbul ***„Nu locul înfrumuseţează omul, ci omul înfrumuseţează locul.”***

3. Realizaţi un raţionament pe tema ***„Ştii să munceşti şi să te odihneşti?”.***

✓ Găsiţi *introducerea, cuprinsul* şi *încheierea* acestei compuneri şi spuneţi ce cuprinde fiecare.

4. Explicaţi, prin cuvintele voastre, zicătorile următoare:

- *Pisica cu clopoţei nu prinde şoricei..*
- *Mâţa blândă zgârie rău.*
- *Trăiesc ca pisica cu câinele.*

5. Scrieţi o compunere cu titlul ***„Toate profesiile sunt bune, alege-ţi după plac”***.

Realizaţi compunerea ţinând cont de următoarele:

- Ce meseriiii cunoaşteţi?
- Ce profesiiii au părinţii voştri?
- Ce profesie doriţi să îmbrăţişaţi?

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

• De ce vă place această meserie? Cine sau ce v-a insuflat dragostea faţă de ea?
• Cum vă pregătiţi pentru profesia aleasă?
• Ce model de urmat v-aţi ales?
• De ce credeţi că sunt importante toate meseriile?

Articolul de ziar

- **Folosiţi-vă cunoştinţele:**
  - Citiţi cu atenţie articolul de ziar:

Plimbările cu sania trasă de cai îşi asteaptă musafirii pe timpul iernii.

„Sanie cu zurgălăi
Frumoşi sunt căluţii tăi, hei
Dar mai frumoşi sunt ai mei
Că le dau apă cu mei
Şi zboară ca niste zmei" – spune un vechi cântec românesc. Acest mod de relaxare este, în primul rând, plăcerea copiilor, dar nici adulţii nu refuză o astfel de călătorie cu tălpile saniei scrâşnind pe zăpadă în tropăitul cailor.

Sania nu a fost inventată pentru distracţie: egiptenii o foloseau la muncile grele, de exemplu, la construirea legendarelor piramide.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Ei transportau cu sănii pietrele şi obeliscurile cele mai grele. Dar chiar şi printre artefactele egiptenilor s-au găsit utilaje asemănătoare saniei, cu care se puteau deplasa peste mlaştini şi câmpiile noroioase întinse.

Se presupune că sania este cel mai vechi mijloc de transport al omenirii.

- ✓ *Ce aţi aflat nou din acest text?*
- ✓ *Întitulaţi-l.*

❖ Inspiraţi-vă de imaginea de mai jos şi alcătuiţi o compunere-raţionament *„De ce trebuie să cunoaştem şi să culegem plante medicinale?”*

Reţineţi!

Articolul de ziar este expunerea scrisă (de proporţii mai reduse) cu caracter publicistic, pe o temă politică, economică, ştiinţifică şi tipărită într-o publicaţie (ziar, revistă, culegere etc.)

Sfaturi pentru scrierea unui articol de ziar

- ➢ Gândiţi-vă la o idee care poate fi o poveste bună. Ideea poate fi legată de un eveniment local ce se întâmplă în satul sau oraşul vostru. Sau, ar putea fi un raport mai cuprinzător.
- ➢ Faceţi o schiţă a materialului pe care urmeaza să-l scrieţi. Ar putea fi sub forma unor notiţe, a unor înregistrări audio sau video.
- ➢ Când vă apucaţi de scris, asiguraţi-vă că aveţi un titlu care captează atenţia cititorilor. De asemenea, reţineţi că titlul trebuie să fie corect şi la timpul prezent.
- ➢ Surprinde-ţi cititorii şi faceţi-i curioşi încă de la prima propoziţie care trebuie să fie scurtă şi dramatică. Cititorii trebuie să-şi dorească să ştie mai mult, să citească mai departe.
- ➢ Expuneţi faptele poveştii la început.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

- Fiţi clari în exprimare şi nu complicaţi lucrurile.
- Nu uitaţi cele cinci întrebări esenţiale şi nu uitaţi să răspundeţi la ele: *Ce s-a întâmplat? Când s-a întâmplat? Cine a fost implicat? Unde s-a întâmplat?* şi *De ce s-a întâmplat?*
- Fiţi preciși în ceea ce scrieţi şi asiguraţi-vă că toate faptele sunt corecte şi adevărate.
- Folosiţi verbe active ori de câte ori puteţi. Îi va da articolului mai multă profunzime.
- Nu uitaţi că fiecare poveste are două variante. Fiţi obiectivi şi lasăţi cititorii să decidă cu mintea lor, şi nu-i influenţaţi.
- Dacă în articol vorbiţi despre oameni sau evenimente cunoscute, găsiţi noi modalităţi de a-i descrie.
- Folosiţi ortografia şi gramatica corectă. Articolele scrise greşit din punct de vedere gramatical, pot lăsa o impresie proastă despre voi, ca scriitori.
- Evidenţiaţi-vă articolul şi scoate-l în faţa celorlalte prin adăugarea a ceva special: un pic de umor, un stil mai oral sau orice vă va face articolul să iasă în evidenţă.
- În cele din urmă, revizuiţi-l şi editaţi-l, ţinând cont de titlul pe care l-aţi ales, asigurându-vă că povestea are legătură cu el.
- Adpugaţi o imagine dacă e necesar.

Exersaţi!

1. Continuaţi articolul de ziar. Întitulaţi-l.

Una dintre cauzele principale ale producerii incendiilor în locuinţe este jocul copiilor cu focul.

Curiozitatea îi împinge pe acestia să aprindă un foc, fără să ştie sau fără să înţeleagă la ce pericol...

Nu uitaţi!

- **Nu vă jucaţi cu focul!**

2. Scrieţi un articol de ziar pe una din temele:

- ***Cruzimea faţă de animale.***
- ***De ce trandafirii sunt o alegere potrivită pentru grădină?***
- ***Cum să te relaxezi duminica?***

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Atelierul creativ

Lucru în grup

✓ Citiţi câte un articol din diferite ziare româneşti din regiunea noastră. Stabiliţi părţile componente ale lui *(întroducere, cuprins, încheere).*

Acte oficiale. Procura

Procura este un document cu valoare juridică, un act prin care cineva este împuternicit să se prezinte în anumit loc şi să acţioneze în numele cuiva.

De exemplu, îl puteţi împuternici pe cineva să vă reprezinte la notariat pentru vânzarea unui imobil, la dezbaterea succesiunii, în faţa instanţei sau a unei instituţii bancare etc.

Procură

Subsemnatul Poenaru Ion, domiciliat în or. Cernăuţi, identificat cu paşaport seria CI nr. 234287, eliberat de secţia organelor interne Cernăuţi , împuternicesc prin prezenţă pe Poenaru Vasile, domiciliat în Cernăuţi, pentru ca în numele meu si pentru mine să mă reprezinte cu depline puteri în faţa oricărei instituţii băncare din Ucraina în vederea îndeplinirii tuturor formalităţilor.

Data Semnătura

Reţineţi!

Procura este un document oficial prin care se acordă anumite împuterniciri unei persoane (organizaţii).

Procura conţine:

- Numele celui care împuterniceşte, locul unde lucrează, domiciliul său;
- Numele celui împuternicit;
- Sarcina încredinţată expusă precis;
- Data întocmirii;
- Semnătura.

Aflaţi mai mult!

Procura *face parte din* ***stilul juridico*-administrativ (oficial)** în care preponderentă şi esenţială este funcţia de comunicare în sfera relaţiilor oficiale, e present un număr relativ mic de cuvinte şi sunt nume proprii (în *citate*, indicaţii, bibliografie, etc.) şi respectă normele limbii literare.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Folosiţi-vă cunoştinţele:

❖ Completaţi textul procurii:

MANDAT

Procură specială

În baza prezentului mandat, împuternicitul meu_____ se va prezenta la _____, _____, în vederea îndeplinirii tuturor formalităţilor de _____, va putea face cereri şi va putea da declaraţii, semnând în numele meu si pentru mine oriunde va fi necesar, în limitele prezentului mandat, semnătura sa fiindu-mi opozabila.

Redactat şi procesat de _____ în _____ exemplare.

Data Semnătura

Atenţie!

La redactarea procurii, trebuie:

- să utilizaţi convenţiile specifice textului;
- să respectaţi structura şi conţinutul adecvate;
- să respectaţi normele de ortografie şi de punctuaţie.

Pe o foaie A 4 întocmiţi o procură din situaţia:

Te numeşti Radu Alexandru şi eşti elev la Liceul „Gh. Asachi" din Herţa, domiciliat pe strada Vasile Lupu, nr. 4, ap. 3.

Redactează textul unei procuri prin care să încredinţezi colegului tău de clasă, Mihai Albu, să-ţi ridice premiul bănesc pe care l-ai obţinut, împreună cu Diploma de gradul II, în Concursul de poezie „*Tineri condeieri*", organizat de redacţia ziarului „Libertatea cuvântului".

Exersaţi!

1. Redactaţi textul unei procuri.

Te numeşti ....., eşti elev/ă în clasa a VII-a la Şcoala de Cultură Generală de gr.I-III din satul(oraşul)..... şi urmează să ridici o sumă de bani, care ţi se cuvine ca remunerare pentru munca din timpul vacanţei la proiectul *„Istoria satului (oraşului)natal"*.

Încredinţezi tatălui tău, ..., domiciliat în satul (oraşul)....., legitimat cu buletinul de identitate nr. ....., să primească suma ce ţi se cuvine.

2. Redactaţi textul unei procuri.

Te numeşti....., eşti elev/ă în clasa a VII-a la gimnaziul...., oraşul .....şi urmează să primeşti, de la Oficiul poştal, o scrisoare. Pentru moment, lipseşti din localitate şi încredinţezi tatălui tău,....., domiciliat în or. Cernăuţi, legitimat cu buletinul de identitate nr. ....., să ridice respectiva scrisoare.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

EVALUARE

1. Citiţi cu atenţie textul:

Vino să vezi! În târzia bogata căldură
închis între ziduri cine-ar mai sta?
Precum a mai fost, până-n cealaltă zare
încă o dată tărâmul să crească ar vrea.
Şi-n unghi săgetat
pământu-şi trimite cocorii
spre cercul cel mare.

Lumina ce largă e!
Albastrul ce crud!
Unei noi creşteri, văratice-n toamnă, se pare
c-am fi hărăziţi şi aleşi.
Şi-o clipă ne e-ngăduit
bănuitului Sud
să-i trimitem un gând fără greş.

Între frunza ce cade
şi ramura goală
moartea se circumscrie
c-un gest de extatică boală.
Un joc îngânând cu lemnoasele membre
sună târziul, nebunul, caldul Septembre.

(Lucian Blaga, Zi de septemvrie)

Cerinţe:

1. Transcrieţi două cuvinte care aparţin câmpului semantic al naturii.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

2. Motivaţi scrierea cu majusculă a substantivului Septembre.
3. Alcătuiţi două enunţuri prin care să ilustraţi polisemia verbului ***a suna.***
4. Scrieţi o minicompunere după imaginea de mai sus, folosind verbe la diferite timpuri. Analizaţi 4 verbe.

2. Citiţi cu atenţie textul:

Când stai în tren şi pleacă trenul vecin,
De ce ai impresia că ai plecat
Tu?

Primăvara şi toamna
Te tot uiţi pe cer, pierdut în gânduri,
Stoluri de păsări vin,
Stoluri de păsări pleacă,
De ce ai impresia că mergi tu?

Toată viaţa m-am uitat pe fereastră
Pironit într-un colţ
De autobuz, de tren, de vapor
Hurducat de căruţă
M-am uitat cum fug de mine copacii,
Oameni, oraşe, continente
De ce sunt copleşit de atâtea emoţii,
De ce am impresia că am cunoscut lumea?

(Marin Sorescu, Pleacă trenul)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Cerințe:
1. Scrieţi doi termeni din familia lexicală a cuvântului ***gând.***
2. Precizaţi rolul virgulelor în versul „Oameni, oraşe, continente”.
3. Scrieţi două expresii/ locuţiuni care conţin cuvântul ***lume.***
4. Formulaţi, într-un enunţ, tema poeziei.
5. Motivaţi prezenţa pronumelui ***tu*** în textul poeziei.
6. Explică semnificaţia repetării structurii interogative „De ce...?” în ultimele versuri.

3. Citiţi cu atenţie textul:

Nu mă-ntreba nimic în toamna asta
Nici cât e ceasul, nici ce gânduri am,
Mai bine lasă-mă să-nchid fereastra,
Să nu văd frunzele cum cad din ram...

Fă focul şi preumblă-te prin casă
Fără să spui nimic, niciun cuvânt...
Vreau să mă simt la tine ca acasă
Să nu simt frunzele cum zboară-n vânt...

Învăluită-n straie de culcare
Aşează-mi-te-alăturea* c-un ghem
Şi deapănă mereu, fără-ncetare,
Să n-aud frunzele sub paşi, cum gem...

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Fereşte-mă în preajma ta, de vasta
Urgie-a toamnei care bântuie...
Şi nu mă întreba în noaptea asta
De ce mă înspăimântă frunzele...

(Radu Stanca, Frunzele – Elegie de toamnă)

Cerinţe:

1. Menţionaţi câte un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor ***învăluită*** şi ***a depăna***.
2. Precizaţi un rol al cratimei din structura „*nu mă-ntreba*”.
3. Scrieţi două expresii/ locuţiuni care conţin cuvântul *ceas.*
4. Identificaţi verbele la modul imperativ în textul dat.
5. Formulaţi un răspuns, adecvat logicii textului, la întrebarea pe care o sugerează ultimul vers al poeziei.
6. Alcătuiţi o minicompumere despre ***casa părintească***.

4. Citiţi cu atenţie textul:

Când amintirile-n trecut
Încearcă să mă cheme,
Pe drumul lung şi cunoscut
Mai trec din vreme-n vreme.

Deasupra casei tale ies
Şi azi aceleaşi stele,
Ce-au luminat atât de des
Înduioşării mele.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Şi peste arbori răsfiraţi
Răsare blânda lună,
Ce ne găsea îmbrăţişaţi
Şoptindu-ne-mpreună.

A noastre inimi îşi jurau
Credinţă pe toţi vecii,
Când pe cărări se scuturau
De floare liliecii.

Putut-au oare-atâta dor
În noapte să se stângă*,
Când valurile de izvor
N-au încetat să plângă,

Când luna trece prin stejari
Urmând mereu în cale-şi,
Când ochii tăi, tot încă mari,
Se uită dulci şi galeşi?

(Mihai Eminescu, Când amintirile…)

* să se stângă (reg.) – să se stingă

Cerinţe:

1. Scrieţi două enunţuri potrivite pentru a ilustra polisemia cuvântului *izvor.*
2. Precizaţi rolul cratimei în structura „*N-au încetat*”.
3. Transcrieţi două cuvinte din câmpul semantic *al timpului.*
4. Menţionaţi patru teme/ motive literare identificate în textul dat.
5. Încercaţi să alcătuiţi câteva versuri în baza imaginii de mai sus sau a imaginilor de mai jos. Folosiţi părţile de vorbire studiate de voi.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

TESTE RECAPITULATIVE

VARIANTA I

Subiectul I

❖ ***Citiţi cu atenţie textul:***

„Odată cu primele raze de soare răsar gingaşii ghiocei. Apoi brânduşele, viorelele, buchete-buchete, dau primii stropi coloraţi câmpului înverzit. Albinele abia îşi întind aripile lor înţepenite de atâta şedere în stup. Şi arborii încep să se deştepte. Mugurii lor umflaţi încep să plesnească, iar din ei se iţesc frunzuliţe albicioase. Toporaşii, lăcrimioarele, zambilele adaugă un plus de parfum şi culoare la minunata simfonie a primăverii. Păsările călătoare se întorc şi îşi construiesc cuiburile. Natura întreagă îşi schimbă haina de iarnă, primenindu-se pentru sărbătoarea primăverii.“

(Ion Simionescu, „Din ale naturii“)

1. ***Limba literară este:***

   a) o variantă a limbii întâlnită în dicţionar;
   b) o formă specifică comunicării cotidiene;
   c) aspectul cel mai îngrijit al limbii naţionale.

2. ***Găsiţi sinonime pentru sensul din text al cuvintelor:***

   parfum - ..... *să plesnească - .....*
   arborii - ..... *se întorc - .....*

3. ***Formaţi familia lexicală a cuvântului:***

   - frunză - .....

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

4. *Indicați varianta corectă!*

În cuvântul ***„ ghiocei***“ sunt:

a) șapte litere, șapte sunete;
b) șapte litere, șase sunete;
c) șapte litere, cinci sunete.

5. *Stabiliți grupul de cuvinte de mai jos care conține diftongi:*

a) albicioase, simfonie, cuiburile;
b) cuiburile, construiesc, iarnă;
c) iarnă, haine, lăcrimioarele.

6. *Subliniați în enunțul de mai jos adjectivul. Indicați cazul lui:*

- *Din muguri se ițesc frunzulițe albicioase.*

a) cazul nominativ;
b) cazul genitiv;
c) cazul dativ.

7. *Determinați persoana, numărul, timpul și diateza verbelor:*

„ se întorc“, „ își construiesc“;

a) pers. III, num. plural, timpul prezent, diateza reflexivă;
b) pers. II, num. sing. timpul viitor, diateza reflexivă, ;
c) pers. II, num. plur., timpul trecut, diateza pasivă .

8. *Subliniați părțile de propoziție din enunțul:*

- *Natura își schimbă haina de iarnă.*

9. *Care este modalitatea de formare a următoarelor cuvinte:*

- *buchete-buchete, primăverii;*

a) compunere;
b) derivare;
c) conversie.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Subiectul II

❖ ***Înscrieţi normele de conversaţie.***

.....

.....

.....

.....

VARIANTA II

o **Citiţi cu atenţie textul:**

Pâine. Plugar. Pământ. Cât de scumpe sunt aceste cuvinte! Pâinea plămădită de mâinile bătătorite ale plugarului. Pentru acest pământ ***au luptat*** şi l-au scăldat în sânge mii de oameni, ca azi, în aceste zile însorite, să nu fie sfârtecat de explozii, ci să crească pe el grânele ca marea, ca apoi să lumineze faţa pâinii în văpaia razelor solare.

(Revista „Noi”)

1. *Precizaţi tipul propoziţiilor* *„Pâine. Plugar. Pământ.”* ***după următoarele criterii:***

- structură .....
- scopul comunicării .....
- aspect .....

2. *Analizaţi sintactic propoziţia:*

- *„ Să lumineze faţa pâinii în văpaia razelor solare.”*

3. *Analizaţi sintactico-morfologic cuvântul evidenţiat din text:*

.....

.....

.....

4. *Alcătuiţi trei exemple cu omonimele cuvântului* *„ pământ ”.*

.....

.....

.....

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

5. ***Indicaţi modul de formare al cuvintelor:***
   plămădită - .....
   bătătorite - .....
6. ***Alcătuiţi enunţuri cu cuvântul*** *„pâine”* ***astfel, încât el să îndeplinească***
   funcţia sintactică de:
   - subiect .....
   - nume predicativ .....
   - complement .....
7. ***Selectaţi din text toate conjuncţiile.***

   .....
   .....
   .....
8. ***Prin ce este exprimat cuvântul evidenţiat din structura:***
   - *„Cât de scumpe sunt* ***aceste*** *cuvinte*... ale plugarului***”***

   a) pronume demonstrativ;
   b) pronume posesiv;
   c) adjectiv pronominal demonstrativ.
9. ***Identificaţi valoarea morfologică şi cazul cuvântului*** *„ale plugarului”*
   a) adjectiv, c. G;
   b) substantiv, c. D.;
   c) substantiv, c. G.

Subiectul II

❖ Alcătuiţi ***un interviu adresat unei vedete*** /*unui artist* /

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

VARIANTA III

Subiectul I

❖ ***Citiţi cu atenţie textul:***

George Enescu ***George Enescu. Vila Luminiş, Sinaia***

„În spatele casei albe începe livada. Îi place să păşească încet în livada înfloriă, cu pomi tineri şi zvelţi, cu iarba moale peste care au nins florile cu miresme proaspete. Dar mai ales îi place să asculte glasurile măiestre.

El, Jurjac, deşi nu are nici patru ani împliniţi, ştie să deslușească acele tainice şi minunate glasuri pitulate prin frunze. El ştie să asculte zumzetul albinelor harnice, culegând mierea din livada părintească încărcată de flori. Îi plac nespus şi cântecele feluritelor păsări şi ţârâitul vesel al greierilor.

E un mare dar să nu uiți nici o melodie, nici o şoaptă pe care le auzi în jurul tău. El iubeşte muzica nespus de mult.“

1. ***Găsiţi antonime pentru sensul din text al cuvintelor:***

în spatele - ..... *încet -* .....

începe - ..... *împliniţi -* .....

2. ***Formaţi câmpul lexical al cuvântului:***

- livadă .....

.....

3. ***Indicaţi varianta corectă!***

- În cuvântul ***„ împliniţi***“ sunt:

a) opt litere, nouă sunete;

b) nouă litere, opt sunete;

c) nouă litere, nouă sunete.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

4. ***Stabiliți grupul de cuvinte de mai jos care conține vocale în hiat:***

a) măiestre, aude, mierea;
b) aude, mierea, țârâitul;
c) măiestre, greierilor, melodie.

5. ***Subliniați în enunțul de mai jos substantivul. Indicați cazul lui, genul și numărul:***

- *El iubește muzica nespus de mult.*

a) cazul acuzativ, g. fem., n. sg.;
b) cazul genitiv, g. fem., n. pl.;
c) cazul dativ, g. masc. , n. sg..

6. ***Determinați persoana numărul și genul pronumelui din enunțul:***

- *El știe să asculte zumzetul albinelor.*

a) pers. I, num. sing., g. fem.;
b) pers. III, num. sing., g. masc.;
c) pers. III, num. plur., g. masc..

7. Subliniați părțile de propoziție din enunțul:

- *În spatele casei albe începe livada.*

8. Indicați varianta cu subiecte multiple:

a) În spatele casei începe ograda, grădina și livada.
b) Îi place să păşească încet în livada cu pomi tineri și înfloriți.
c) Îi plac cântecele păsărilor, țârâitul greierilor.

Subiectul II

❖ ***Scrieți o scrisoare de felicitare adresată mamei.***

.....

.....

.....

.....

.....

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

VARIANTA IV

Subiectul I

❖ ***Citiți cu atenție textul:***

„Să ştii că ai trei prieteni buni la care trebuie să te adresezi întruna.

Soarele ne dă viaţă şi ucide microbii. Energia solară este folositoare oricărui organism.

Al treilea prieten este apa – mama curăţeniei. **Spală–te** regulat, **fă-ţi** fricţiuni cu un ştergar înmuiat în apă sau fă duş, baie.

Soarele, aerul şi apa sunt cei trei prieteni ai sănătăţii noastre".

1. ***Modul de expunere predominant în text este:***

a) naraţiunea;
b) dialogul;
c) descrierea.

2. ***Găsiți antonime pentru sensul din text al cuvintelor:***

prieteni - ..... *întruna* - .....
buni - ..... *mult-* .....

3. Formați câmpul lexical al cuvântului:

prieten -

4. ***Cuvintele evidențiate din text sunt verbe la modul personal:***

a) indicativ;
b) condiţional-optativ;
c) imperativ.

5. ***Alcătuiți două enunțuri pentru a demonstra omonimia cuvântului:***

- *„ fii"* .....

6. ***Cuvântul*** *„ trei"* ***din structura*** *„... ai trei prieteni... "* ***este:***

a) adjectiv calitativ;
b) substantiv;
c) numeral cardinal.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

7. *Subliniaţi părţile de propoziţie din enunţul:*

- *Ai trei prieteni buni.*

8. *Indicaţi varianta cu subiecte multiple:*

a) Soarele, aerul şi apa sunt cei trei prieteni ai sănătăţii.
b) Soarele ne dă viaţă şi ucide microbii.
c) Ocupă-te cu munca, fă sport.

9. *Alegeţi varianta în care toate cuvintele sunt ortografiate corect:*

a) i-a dat, ia cartea, ea ascultă;
b) ia dat, ia cartea, i-a ascultă;
c) i-a dat, i-a cartea, ia ascultă.

Subiectul II

❖ Scrieţi o compunere */8-12enunţuri/* în care să faci ***o descriere a unui colţişor din natură.***

.....
.....
.....
.....

VARIANTA V

Subiectul I

o ***Citiţi cu atenţie textul:***

„Şi merse ea cât merse, până ce îi ieşi înainte o căţeluşă bolnavă şi slabă. Şi cum văzu pe fată îi zise:

– Fată frumoasă şi harnică, grijeşte-mă, că ţi-oi prinde şi eu bine vreodată.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Atunci fetei i se făcu milă şi, luând căţeluşa, o spălă şi o griji foarte bine. Apoi îşi căută de drum, mulţumită fiind că a putut săvârşi o faptă bună.“ (Ion Creangă)

1. ***Modul de expunere predominant în text este:***
   a) naraţiunea;
   b) dialogul;
   c) descrierea.
2. ***Cuvintele*** *„frumoasă, harnică“* ***din structura*** *„fată frumoasă şi harnică“* ***sunt:***
   a) substantive;
   b) pronume;
   c) adjective.
3. ***Stabiliţi varianta cu cuvinte ce conţin vocale în hiat:***
   a) ieşi, înainte, căţeluşa;
   b) vreodată, luând, fiind;
   c) vreodată, frumoasă, ieşi.
4. ***Modalitatea de formare a cuvântului*** *„vreodată“* ***este:***
   a) derivare parasintetică;
   b) compunere prin sudare;
   c) conversie.
5. ***Transformaţi vorbirea directă în vorbire indirectă:***

   .....

   .....

   .....

   .....

6. ***Cuvântul*** *„fetei“* ***din structura*** *„... fetei i se făcu milă... “* ***are funcţie sintactică de:***

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

a) complement;
b) atribut;
c) subiect.

7. *Subliniați adresarea din enunțul:*

- *„ – Fată frumoasă si harnică, grijește-mă!“*

8. *Indicați varianta în care verbul nu este la perfectul simplu:*

a) Îi ieşi înainte o cățeluşă bolnavă şi slabă.
b) Fata spălă şi îngriji cățeluşa;
c) „...mulţumită fiind că a putut săvârşi o faptă bună..”

9. *Găsiți sinonime pentru sensul din text al cuvintelor:*

- *milă* - .....
- îşi căută de drum - .....
- săvârşi - .....

Subiectul II

❖ Alcătuiți ***o informație pentru un articol*** de ziar pe tema ***„Să ocrotim natura“*** sau ***„O întâlnire de neuitat“.***

VARIANTA VI

Subiectul I

Citiți cu atenție textul:

„Cocostârcul s-a sculat ***cu noaptea-n cap***. A intrat în baltă. Pe picioarele lungi, subţiri ca nişte lujere, trupul lui se legănă ***agale. Din când în când*** îşi udă pliscul. E răcoare şi răcoarea îl încântă. Nu simte nici o altă dorinţă decât să-şi scalde picioarele în unda rece.“

(Emil Gârleanu)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

1. ***Modul de expunere predominant în text este:***
   a) naraţiunea;
   b) dialogul;
   c) descrierea.
2. ***Stabiliţi varianta în care toate cuvintele sunt despărţite corect în silabe:***
   a) co-co-stâ-rcul,ră-coa-re, pi-cioa-re-le;
   b) co-co-stâr-cul, ră-coa-re, pi-cioa-re-le;
   c) co-cos-târ-cul, râc-oa-re, pici-oa-re-le.
3. ***Precizaţi valoarea morfologică a cuvintelor evidenţiate ăn text.***
4. ***Numiţi varianta în care perechile de verbe sunt antonime:***
   a) s-a sculat – s-a culcat;
   b) a intrat – a pătruns;
   c) se legănă – se clătină.
5. ***Analizaţi sintactic enunţul:***
   - *Cocostârcul s-a sculat cu noaptea-n cap.*
6. ***Notaţi varianta care indică modul personal al verbului din structura*** *„să-şi scalde picioarele în unda rece**:***
   a) indicativ;
   b) conjunctiv;
   c) imperativ.
7. ***Formaţi familia lexicală a cuvântului:***
   Răcoare - .....
   .....
8. ***Alcătuiţi trei enunţuri în care să demonstraţi omonimia cuvântului*** *„cap“**:***
   a) .....

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

b) .....
c) .....

9. *Precizaţi funcţia sintactică a cuvântului „ agale“ din enunţul:*

- *Trupul lui se legănă agale.*

a) atribut;
b) complement circumstanţial;
c) nume predicativ.

Subiectul II

❖ Alcătuiţi *pe o compunere-naraţiune /10- 12 enunţuri/ pe tema* ***„Cartea de lectură preferată“.***

VARIANTA VII

Subiectul I

❖ ***Citiţi cu atenţie textul:***

„Raţele sălbatice se pregăteau de plecare în ţările calde. Se adunau în cârduri **mari.** Păsările bătrâne le învăţau pe cele tinere. În fiecare dimineaţă ele făceau plimbări îndelungate, ca să-şi întărească aripile pentru zborul îndepărtat. Peste tot se auzeau strigăte de bucurie ale păsărilor tinere. Numai Cenuşica nu putea să participe la aceste plimbări plăcute.

Ea avea aripa frântă. “

1. *Modul de expunere predominant în text este:*

a) dialogul;
b) monologul;
c) naraţiunea.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

2. ***În cuvintele:*** *adunau, dimineaţa, făceau, auzeau* ***întâlnim:***
   a) diftongi;
   b) diftongi şi triftongi;
   c) vocale în hiat.
3. ***Alcătuiţi câmpul lexical al cuvântului:***
   - păsările -

   .....
   .....
4. ***Indicaţi varianta corectă!***
   Diftongul este:
   a) o îmbinare dintre o vocală şi o semivocală;
   b) două vocale alăturate care aparţin la silabe diferite;
   c) o îmbinare dintre o vocală şi două semivocale;
5. ***Alcătuiţi două enunţuri pentru a demonstra omonimia cuvântului:***
   - *aripă* -

   .....
   .....
6. ***Cuvântul*** *„ele“* ***din structura*** *„... ele făceau plimbări... “* ***este:***
   a) adjectiv;
   b) substantiv;
   c) pronume.
7. ***Subliniaţi părţile de propoziţie în enunţul:***
   - *Ea avea aripa frântă.*

8. ***Precizaţi funcţia sintactică a cuvântului evidenţiat din text:***
   a) atribut ;
   b) nume predicativ;
   c) complement.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

9. Găsiţi sinonime pentru sensul din text al cuvintelor:

bucurie -..... *se adunau - .....*

frântă - ..... *bătrâne - .....*

Subiectul II

❖ Scrieţi o compunere-raţionament */8-12 enunţuri/* pe tema: ***„Ce-i copilăria?...".***

VARIANTA VIII

Subiectul I

❖ ***Citiţi cu atenţie textul:***

„De treci codrii **de aramă** de departe vezi albind
Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo, lângă izvoară iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet."

(Mihai Eminescu, *Călin*)

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

1. *Analizaţi sintactico-morfologic cuvântul evidenţiat din text:*

.....

2. *Analizaţi sintactic propoziţia:*

- *„Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet.”*

3. *Precizaţi tipul propoziţiei* *„De departe vezi albind.”* ***după următoarele criterii:***

- structură .....
- scopul comunicării .....
- aspect .....

4. *Explicaţi două cazuri de folosire a cratimei în cuvântul* *„ ş-auzi ”.*

.....

5. *Găsiţi sinonime pentru cuvintele:*

codri - .....

glăsuire - .....

tremur - .....

văzduh - .....

6. *Alcătuiţi enunţuri cu cuvântul* *„izvor”* ***astfel, încât el să îndeplinească funcţia sintactică de:***

- subiect.....
- atribut (subst. în c. G). .....
- complement .....

7. *Explicaţi utilizarea virgulei în enunţul:*

- *Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt...*

8. *Selectaţi din text patru substantive articulate hotărât.*

.....

.....

9. *Identificaţi conjuncţia subordonatoare din textul de mai sus.*

Subiectul II

❖ Scrieţi o compunere-descriere pe tema „***Dimineaţa***” sau „***Sub vraja înserării***.“

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

VARIANTA IX

Subiectul I

Teste

1. Elementul comun ce se întâlnește la cuvintele care formează o familie lexicală se numește:

a) temă;
b) cuvânt de bază;
c) radical /rădăcină/.

2. Precizați modalitatea de formare a cuvintelor:

- *S.U.A., U.E., ș.a.m.d., P.S.*

a) compunere prin sudare;
b) compunere prin alăturare;
c) compunere prin abreviere.

3. Indicați tipul propozițiilor după structură:

a) principale, subordonate, regente;
b) bimembre, monomembre;
c) enunțiative, interogative, exclamative;

4. Numele predicativ al predicatului nominal poate fi exprimat prin:

a) substantiv și adjectiv;
b) substantiv, adjectiv, pronume, numeral;
c) substantiv, adjectiv, pronume, numeral, verb /locuț. verbală/, adverb;

5. Explicați valoarea sintactică a verbului „a fi" din exemplul:

- *Viața-**i** cum este și ca dânsa **suntem** noi.*

a) primul – verb predicativ, al doilea – verb copulativ;
b) ambele sunt verbe auxiliare;
c) ambele sunt verbe copulative.

6. Identificați gradul de comparație al adjectivuluilui evidențiat din exemplul de mai jos:

- A fost odată ca-n povești,
  A fost ca niciodată,
  Din rude mari, împătățești
  O **prea frumoasă** fată. (Mihai Eminescu)

a) comparativ de superioritate;
b) superlativ relativ;
c) superlativ absolut.

7. Precizați funcția sintactică a verbelor din exemplul de mai jos:

- *A trăi înseamnă a munci.*

a) subiect, predicat;
b) subiect, nume predicativ;
d) predicat, complement.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

8. Stabiliți diateza verbelor evidențiate din exemplul de mai jos:

- *Zori de ziuă* ***se revarsă*** *peste vesela natură.*

a) activă;
b) pasivă;
c) reflexivă.

9. Precizați funcția sintactică a cuvântului evidențiat din exemplul de mai jos:

- *Atunci pupăza* ***zbârrrr!*** *pe o dugheană... (Ion Creangă)*

a) subiect;
b) nume predicativ;
c) predicat.

Subiectul II

❖ Scrieți o compunere pe tema *„**Cum e oare să fii mare?...**”*

VARIANTA X

❖ ***Citiți cu atenție textul:***

Pădurea s-a trezit din somnul iernatic. Firicelele de iarbă verde se ițesc prin frunzele ruginite. Au înflorit gingașele brânduțe. Razele **blânde** ale soarelui pătrund prin dantelele tânărului frunziș. Ce frumoasă e pădurea primăvara!

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

1. Precizaţi tipul propoziţiei *„Ce frumoasă e pădurea primăvara!”* ***după următoarele criterii:***

- structură .....
- scopul comunicării .....
- aspect .....

2. Analizaţi sintactic propoziţia:

„Razele blânde ale soarelui pătrund prin dantelele tânărului frunziș.”

3. Găsiţi antonime pentru sensul din text al cuvintelor:

s-a trezit - .....
au înflorit - .....
pătrund - .....
se iţesc - .....

4. Analizaţi sintactico-morfologic cuvântul evidenţiat din text:

.....

5. Explicaţi ortografia omonimelor:

s-a – .....
sa – .....

6. Alcătuiţi trei enunţuri în care să folositi verbul „a fi***“ ca:***

predicativ - .....
copulativ - .....
auxiliar - .....

7. Explicaţi ortografia cuvântului:

- Iernatic - .....

8. Alcătuiţi enunţuri cu cuvântul *„pădure”* ***astfel, încât el să îndeplinească funcţia sintactică de:***

- subiect .....
- atribut (subst. în c. Ac.) .....
- complement .....

Subiectul II

Alcătuiţi texte /din 5-6 enunţuri/ pe tema **„Frumoasă eşti, pădurea mea“** în diferite stiluri: *artistic, publicistic, ştiinţific, oficial-administrativ.*

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

VARIANTA XI

Subiectul I
Teste

1. Familia lexiclă cuprinde:

a) totalitatea cuvintelor opuse ca sens, formate de la acelaşi cuvânt de bază;

b) totalitatea cuvintelor înrudite ca sens, formate de la diferite cuvânte de bază;

c) totalitatea cuvintelor înrudite ca sens, formate de la acelaşi cuvânt de bază.

2. Precizaţi modalitatea internă de formare a cuvintelor:

- *tinerește, colțișor, verdeață*

a) conversie;

b) derivare prin sufixare;

c) derivare prin prefixare.

3. Identificaţi valoarea morfologică a cuvintelor evidenţiate din enunţurile:

- *Producţia va spori* ***înzecit****.*
- *De şapte ori măsoară şi odată taie.*

a) numeral adverbial, colectiv;

b) numeral distributiv, numeral adverbial;

c) numeral multiplicativ, numeral adverbial.

4. Subiectul este:

a) parte de vorbire;

b) parte principală de propoziţie;

c) parte secundară de propoziţie.

5. Prin ce sunt exprimate subiectele evidenţiate:

- *„Când* ***unul*** *trece,* ***altul*** *vine*
  În astă lume a-l urma.” (Mihai Eminescu)

a) numeral, pronume nehotărât;

b) ambele sunt pronume nehotărâte;

c) ambele sunt numerale.

6. Identificaţi funcţia sintactică a cuvintlor evidenţiate:

- *Mi-e dor* ***de tine,*** *mamă!*

a) nume predicativ;

b) complement;

c) subiect.

7. Alcătuiţi enunţuri cu cuvântul *„ oameni ”* ***astfel, încât el să fie la diferite cazuri:***

- c. N. .....
- subst. în c. G. .....
- c. D. .....

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

8. Explicaţi ortografia verbelor la forma inversă din exemplul:

- *Jelui-m-aş şi n-am cui,*

Jelui-m-aş codrului.... / Folclor/

.....

.....

9. Indicaţi valoarile stilistice ale cuvintelor evidenţiate în exemplul:

- *Apele **plâng**, clar **izvorând** în fântâne.... (Mihai Eminescu)*

a) epitet metaforic;
b) metafore;
c) personificări.

Subiectul II

❖ Scrieţi o compunere /12-14 enunţuri/ pe tema *„**Frumosul din sufletul nostru“.***

MODEL ORIENTATIV PENTRU LECŢIILE DE LECTURĂ

I. Citirea expresivă a textului

- Citiţi expresiv textul pe alineate:

Amintiri din copilărie

Stau câteodată şi-mi aduc aminte ce vremi şi ce oameni mai erau în părţile noastre, pe când începusem şi eu, drăgăliţă-Doamne, a mă rădica băieţaş la casa părinţilor mei, din satul Humuleşti, din târg drept peste apa Neamţului; sat mare şi vesel, împărţit în trei părţi care se ţin tot de una: Vatra Satului, Delenii şi Bejenii.

Ş-apoi Humuleştii, şi pe vremea aceea, nu erau numai aşa, un sat de oameni fără căpătâi, ci sat vechi răzăşesc, întemeiat în toată puterea cuvântului: cu gospodari tot unul şi unul, cu flăcăi voinici şi fete mândre, care ştiau a învârti şi hora, dar şi suveica, de vuia satul de vatale în toate

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

părţile; cu biserică frumoasă şi nişte preoţi, şi dascăli, şi poporani ca aceia, de făceau mare cinste satului lor. Şi părintele Ioan de sub deal, Doamne, ce om vrednic şi cu bunătate mai era! Prin îndemnul său, ce mai de pomi s-au pus în ţintirim, care era îngrădit cu zăplaz de bârne, streşinit cu şindrilă şi ce chilie durată s-a făcut la poarta bisericii pentru şcoală. Ş-apoi să fi văzut pe neobositul părinte cum umbla prin sat din casa în casă, împreună cu bădiţa Vasile a Ilioaiei, dascălul bisericii, un holtei zdravăn, frumos şi voinic, şi sfătuia pe oameni să-şi deie copiii la învăţătură. Şi unde nu s-au adunat o mulţime de băieţi şi fete la şcoală, între care eram şi eu, un băiet prizărit, ruşinos şi fricos şi de umbra mea.

Şi cea dintâi şcolăriţă a fost însăşi Smărăndiţa popii, o zgâtie de copilă ageră la minte şi aşa de silitoare, de întrecea mai pe toţi băieţii şi din carte, dar şi din nebunii. însă părintele mai în toată ziua da pe la şcoală şi vedea ce se petrece... Şi ne pomenim într-una din zile că părintele vine la şcoală şi ne aduce un scaun nou şi lung, şi după ce-a întrebat pe dascăl care cum ne purtăm, a stat puţin pe gânduri, apoi a pus nume scaunului: „Calul Bălan"şi l-a lăsat în şcoală. În altă zi ne trezim că iar vine părintele la şcoală cu moş Fotea, cojocarul satului, care ne aduce dar de şcoală nouă un drăguţ de biciuşor de curele, împletit frumos; şi părintele îi pune nume „Sfântul Nicolai", după cum este şi hramul bisericii din Humuleşti... Apoi poftеşte pe moş Fotea, că dacă i-or mai pica ceva curele bune, să mai facă aşa din când în când câte unul, şi ceva mai grosuţ, dacă se poate... Bădiţa Vasile a zâmbit atunci, iară noi, şcolarii, am rămas cu ochii holbaţi unii la alţii. Şi a pus părintele pravilă şi a zis că în toată sâmbăta să se procitească băieţii şi fetele, adică să asculte dascălul pe fiecare de tot ce a învăţat peste săptămână; şi câte greşeli va face să i le însemne cu cărbune pe ceva, iar la urma urmelor, de fiecare greşeală să-i ardă şcolarului câte un Sfânt Nicolai. Atunci copila părintelui, cum era sprinţară şi plină de incuri, a bufnit de râs. Păcatul ei, sărmana!

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

– Ia poftim de încalecă pe Bălan, jupânească – zise părintele de tot posomorât – să facem pocinog Sfântului Nicolai cel din cui. Şi cu toată stăruinţa lui moş Fotea şi a lui bădiţa Vasile, Smărăndiţa a mâncat papara, şi pe urmă şedea cu mâinile la ochi şi plângea ca o mireasă, de sărea cămeşa de pe dânsa. Noi, când am văzut asta, am rămas înlemniţi. Iar părintele, ba azi, ba mâne, aducând pitaci şi colaci din biserică, a împărţit la fiecare, de ne-a îmblânzit, şi treaba mergea strună; băieţii schimbau tabla in toate zilele, şi sâmbăta procitanie… Nu-i vorbă, că noi tot ne făceam felul, aşa, câteodată; căci din băţul în care era aşezată fila cu cruce-ajută şi buchile scrise de bădiţa Vasile pentru fiecare, am ajuns la trătaji, de la trătaji la ceaslov, ş-apoi dă, Doamne, bine! În lipsa părintelui şi a dascălului intram în ţintirim, ţineam ceaslovul deschis şi cum erau filele cam unse, trăgeau muştele şi bondarii la ele şi când clămpăneam ceaslovul, câte zece-douăzeci de suflete prăpădeam deodată – potop era pe capul muştelor! Într-una din zile, ce-i vine părintelui, ne caută ceasloavele, şi când le vede aşa sângerate cum erau, îşi pune mâinile în cap de năcaz. Şi cum află pricina, începe a ne pofti pe fiecare la Bălan, şi ne a mângâia cu „sfântul ierarh Nicolai" pentru durerile cuvioaselor muşte şi ale cuvioşilor bondari, care din pricina noastră au pătimit…

(Ion Creangă)

Dicţionar

zgâtie – *strengăriţă*;
hram – *(aici) patronul satului*;
a pus pravile – *a stabilit legi;*
sprinţar – *zburdalnic;*
pocinog – *început, încurcătură*
a mânca papară – *a lua bătaie;*
pitac – *ban (gologan);*
procitanie – *examinare;*
ceaslov – *carte sfântă;*
cuvios – *credincios, devotat.*

II. Elementele textului

***Exprimaţi-vă părerea*!**

- Textul citit este:

a. o legendă; *b. o poveste;* *c. o povestire;*

- Menţionaţi două trăsături care să dovedească că textul aparţine genului epic.

……

……

- Numiţi două moduri de expunere prezente în text:

……

……

- Extrageţi din text cuvintele potrivite trăsăturilor fizice şi sufleteşti ale lui bădiţa Vasile şi ale lui Nică:

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Bădiţa Vasile *Nică*

…… ……

…… ……

…… ……

…… ……

…… ……

Folosiţi-vă cunoştinţele!

- Încercuiţi explicaţiile potrivite:
  - ❖ *„Un drăguţ de bicişor de curele, împletit frumos*" exprimă:
    a. admiraţia şcolarilor;
    b. umorul povestitorului;
    c. durerea pe care o provoacă şcolarilor;

  - ❖ *„plângea ca o mireasă"* sugerează:

a. plângea de ciudă; b. plângea cu hohote; c. plângea printre zâmbete.

III. Analiza lingvistică a textului

1. Vocabular

Folosiţi-vă cunoştinţele!

- Extrageţi din text câte două:

arhaisme ……

……

regionalisme ……

……

- Găsiţi perechile de sinonime*:*

zdravăn, vrednic, grad, examinare, puternic, prizărit, pocinog, zăplaz, firav, harnic, pravilă, început, procitanie, lege.

……

……

- Precizaţi mijloacele de îmbogăţire a vocabularului prin care s-au format cuvintele:

văzut - ……

înlemniţi - ……

procitească - ……

2. Morfologie şi sintaxă

- Menţioaţi valoarea morfologică a cuvintelor subliniate:

„Şi a pus părintele pravilă şi a zis că în toată sâmbăta să se procitească băieţii şi fetele…"

……

……

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

……
……

- Despărţiţi în propoziţii fraza:

„Noi, când am văzut asta, am rămas înlemniţi”

- Indicaţi tipul propoziţiei *„Păcatul ei, sărmana!”*:

după structură - ……
după scopul comunicării - ……
după aspect - ……

3. Ortografie şi punctuaţie

Folosiţi-vă cunoştinţele!

- Scrieţi forma corectă a cuvintelor:
  - La şcoală sau/s-au adunat o mulţime de băieţi şi fete.
  - *Cea/ce-a* mai bună şcolăriţă era Smărăndiţa.
  - Preotul *nea/ne-a* împărţit daruri şi nea/ne-a convins să mai rămânem la şcoală.
- Explicaţi ortografierea cuvintelor:

„Calul Bălan” - ……
„Sfântul Nicolai” - ……

IV. Atelierul de creaţie

Folosiţi-vă imaginaţia!

- Povestiţi o întâmplare hazlie din copilăria voastră.

……
……
……

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

CUPRINS

§1. Recapitulare. Sfera numelui: substantivul, adjectivul, pronumele, numeralul.....4
Articolul.....7
Substantivul.....10
Adjectivul.....14
Pronumele.....17
Numeralul.....21
§2. Originea cuvintelor. Cuvinte de uz general.....26
§3. Valorile stilistice ale expresiilor idiomatice. Propoziţia. Fraza.....33
§4. Schimbarea valorii gramaticale.....44
§5. Familia lexicală. Dicţionarele limbii române.....50
§6. Actualizarea cunoştinţelor despre verbele predicative şi nepredicative. Verbele auxiliare: a fi, a avea, a vrea.....59
§7. Verbele: a fi, a deveni, ca verbe copulative.....64
§8. Timpul, persoana, numărul. Conjugarea verbelor.....68
§9.Modurile personale. Timpurile modului indicativ.....74
§10. Alte moduri personale. Propoziţia imperativă, optativă.....81
§11. Modurile nepersonale ale verbului.....86
§12. Verbele active pronominale. Verbele personale, unipersonale şi verbele *impersonale. Verbele tranzitive şi intranzitive*.....93
§13. Diatezele: activă, pasivă (complementul de agent), reflexivă.....97
§14. Locuţiunea verbală. Funcţiile sintactice ale verbului.....104
§15. Valoarea stilistică a verbelor şi a locuţiunilor verbale.....108
§16. Adverbul (actualizare). Felurile adverbelor.....113
*§*17. Adverbele interogative, relative şi nehotărâte.....118
§18. Formarea adverbelor.....121
§19. Gradele de comparaţie ale adverbului.....125
§20. Locuţiunea adverbială. Locuţiunile adverbiale predicative.....128
§21. Funcţiile sintactice ale adverbului şi locuţiunilor adverbiale.....132
§22. Valorile stilistice ale adverbului.....135
§23. Prepoziţia. Felul prepoziţiilor. Regimul cazual: rolul prepoziţiei în exprimarea acuzativului.....141
§24. Locuţiunea prepoziţională.....146
§25. Conjuncţia. Felul conjuncţiilor.....152
§26. Locuţiunile conjuncţionale: coordonatoare şi subordonatoare.....159
§27. Interjecţia. Tipurile de interjecţii.....165
§28. Interjecţii predicative. Rolul interjecţiei în comunicare.....170
§29. Sistematizarea şi generalizarea cunoştinţelor.....175
Comunicarea orală şi scrisă.....178
Evaluare.....202
Teste recapitulative.....207
Model orientativ pentru lecţiile de lectură.....226

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

Навчальне видання

Говорнян Лілія Серафимівна
Попа Марія Костянтинівна
Бурла Олена Костянтинівна

РУМУНСЬКА МОВА

**Підручник для 7 класу
з навчанням румунською мовою
закладів загальної середньої освіти**

2-ге видання, перероблене

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Румунською мовою

Редактор *Л.С. Пушкарьова*
Художнє оформлення *С.Л. Говорнян*
Коректор *І.В. Іоніцой*

В оформленні підручника на сторінках 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, ,23, 24, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 59, 60, 62, 64, 65, 68, 69, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 79, 81, 82, 85, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 102, 103, 104, 107, 108, 110, 113, 116, 118, 119, 120, 122, 124, 125, 126, 129, 132, 134, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 150, 152, 153, 155, 156, 157, 158, 161, 162, 165, 168, 169, 170, 175, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 223, 224, 226, 227, 230 використано фотографії з колекцій вільних зображень електронних ресурсів.

Формат 70x100 1/16.
Ум. друк. арк. 18,792. Обл.-вид. арк. 17,75.
Тираж 1839 пр. Зам. № 29п.

Державне підприємство
«Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Світ»
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи. Серія ДК № 4826 від 31.12.2014
www.svit.gov.ua
e-mail: office@ svit.gov.ua
svit_vydav@ukr.net

Друк ТДВ «Патент»
88006 м. Ужгород, вул. Гагаріна, 101
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи. Серія ДК № 4078 від 31.05.2011

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua

MODELE DE ANALIZĂ

Analiza substantivului:

1. Substantiv. Forma inițială.
2. Comun sau propriu.
3. Simplu sau compus.
4. Genul: masculin, feminin, neutru.
5. Numărul: singular, plural.
6. Cazul: Nominativ, Genitiv, Dativ, Acuzativ, Vocativ.
7. Declinarea (I, II, III).
8. Articulat sau nearticulat.
9. Funcția sintactică: subiect, nume predicativ, parte secundară de propoziție: atribut, complem.

Model: ***Meseria*** este brățară de aur.
Meseria – sub., f. inițial. – meserie, comun, simplu, g. fem., num. sing., c. N., decl. II, articulat, hotărât „a”, funcția sintactică subiect.

Analiza articolului:

1. Articol.
2. Substantival (hotărât sau nehotărât), posesiv genitival sau demonstrativ adjectival (după înțeles).
3. Enclitic sau proclitic (după poziție).
4. Genul (masculin sau feminin).
5. Numărul (singular sau plural).
6. Cazul (nominativ, genitiv, dativ, acuzativ, vocativ).
7. Fără funcție sintactică.

Model: Harap Alb era fiul cel mic ***al*** împăratului.
Al (împăratului) – art. posesiv genitival, proclitic, masc., sing., c. G., fără funcție sintactică.

Analiza pronumelui:

1. Pronume (personal, personal de politețe, reflexiv, posesiv, de întărire, demonstrativ, nehotărât, relativ, interogativ, negativ).
2. Categoriile gramaticale: persoană, gen, număr, caz.
3. Funcția sintactică (subiect, nume predicativ, parte secundară de propoziție: atribut, complement).

Model: Bunica a venit la ***noi*** în ospeție.
Noi – pron. pers. acc., pers. I, num. pl., c. Ac., f. sint. compl.

Analiza adjectivului:

1. Adjectiv cu sens propriu sau figurat.
2.Variabil sau invariabil.
3. Poziția față de substantivul determinat.
4. Categoriile gramaticale: genul, numărul, cazul.
5. Gradele de comparație sau fără grade de comparație.
6. Funcția sintactică (nume predicativ, parte secundară de propoziție: atribut, complement).

Model: Vorba ***dulce*** mult aduce.
Dulce – adjectiv propriu zis, stă după substantivul determinat *vorba*, genul feminin, numărul singular, cazul N., gradul de comparație pozitiv, funcția sintactică atribut.

Analiza numeralului:

1. Numeral cardinal (propriu-zis, colectiv, multiplicativ, distributiv, fracționar, adverbial) sau ordinal.
2. Simplu sau compus.
3. Categoriile gramaticale: gen, număr, caz.
4. Funcția sintactică: subiect, nume predicativ, atribut, compl.

Model: ***Cincisprezece*** elevi au plecat în excursie.
Cincisprezece – num. card. propriu-zis, com., f. sint. atribut.

Analiza verbului:

1. Verbul.
2. Forma inițială.
3. Conjugarea (I,II,III,IV).
4. Predicativ sau nepredicativ (copulativ sau auxiliar).
5. Trăsăturile morfologice: persoana, numărul (sing. sau plur.), timpul (la persoana a III are gen).
6. Diateza (activă, pasivă, feflexivă).
7. Funcția sintactică: predicat verbal sau nominal.

Model: Albinuța ***culege*** nectar de pe flori.
Culege – verb, f. inițial. – *a culege*, conj. III, predic., pers. III, num. sing., timp. prezent, fun. sint. predicat verbal.

Analiza adverbului:

1. Adverb simplu sau compus.
2. Tipul(de loc,de timp,de mod,de scop,concesiv);
3. Gradele de comparație.
4. Predicativ sau nepredicativ.
5. Funcția sintactică.(nume predicativ,atribut,complement)

Model: *Astă-toamnă au rodit câmpurile.*
Astă-toamnă – adverb compus, de timp, fără gr. de comp., nepred., f.sint.compl.

Analiza prepoziției:

1. Prepoziție simplă sau compusă (după formă).
2. Propriu-zisă sau provenită din alte părți de vorbire (după origine).
3. Cazul genitiv, dativ sau acuzativ (după regimul cazual).
4. Fără funcție sintactică.

Model: ***Lângă*** portița casei părintești crește un nuc umbros.
Lângă – prepoziție simplă, propriu-zisă, cazul A., fără funcție sintactică.

Analiza interjecției:

1. Interjecție implă sau compusă (după formă).
2. Propriu-zisă sau provenită din alte părți de vorbire (după origine).
3. Onomatopeică (dacă e cazul).
4. Nepredicativă (cu funcție sintactică de subiect, nume predicativ, atribut, complement sau fără funcție sintactică) sau predicativă (cu funcție sintactică de predicat verbal).

Model: ***Ah***! Iată primăvara… (Vasile Alecsandri)
Ah – interjecție, simplă, propriu-zisă, nepredicativă, fără funcție sintactică.

Analiza tipurilor de propoziții:

1. Propoziție:
2. Simplă sau dezvoltată (după structură).
3. Afirmativă sau negativă (după aspect).
4. Enunțiativă sau interogativă (după scopul comunicării).
5. Propoziție exclamativă (după intonație).

Model: *Veniți, copii, acasă la părinți!*
Propoziție, dezvoltată, afirmativă, enunțiativă, exclamativă.

Analiza sintactică a propoziției:

1. Părţi principale de propoziţie:
   a) subiect exprimat (simplu, multiplu sau complex); subiect neexprimat (inclus, subînţeles, nedeterminat); subiect reluat.
   b) predicat verbal sau nominal.
2. Părţi secundare de propoziţie (atribut sau complement).
3. Exprimarea părţilor de propoziţie (părţi de vorbire: substantiv, adjectiv, pronume, verb, numeral, adverb e.t.c.).

Model: *Cocostârcii au sosit din ţările calde.*
1. Părțile principale:
   a) **Cocostârcii** – parte princ. de prop., subiect, simplu, exprimat prin substantiv simplu, declinarea I, num. singular, cazul N.
   b) **Au sosit** – parte principală de propoziie, predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, persoana III, numărul plural, timpul trecut, funcia sintactică perfect compus.
2. Părțile secundare…

Analiza sintactică a frazei:

1. Frază.
2. Numărul de propoziţii în cadrul frazei.
3. Propoziţii principale şi propoziţii subordonate; propoziţii regente.
4. Elemente de relaţie în frază.
5. Schema frazei.

Model: *Pădurea este cel mai preţios dar[1] pe care l-a primit omul de la natură.[2]*
1 – propoziție principală, regentă, (PP); 2 – propoziție subordonată (PS); elemente de relaţie: pronume relativ ***pe care.***

Analiza conjuncției:

1. Simplă sau compusă (după formă).
2. Coordonatoare (copulativă, adversativă, disjunctivă, adversativă) sau subordonatoare (după funcție).
3. Leagă două cuvinte sau două propoziții.
4. Fără funcție sintactică.

Model: ***Și*** cerul, ***și*** pământul preschimbă sărutări… (Vasile Alecsandri)
Și – conjuncție simplă, cordonatoare, copulativă, leagă două cuvinte în propoziție, fără funcție sintactică.

Право для безоплатного розміщення підручника в мережі Інтернет має
Міністерство освіти і науки України http://mon.gov.ua/ та Інститут модернізації змісту освіти https://imzo.gov.ua